UNIVERSITY OF TORONTO
3 1761 01647874 5

8° Ling. 295 : 1,1

VOGUL NÉPKÖLTÉSI GYŰJTEMÉNY.

KIADJA A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA.

I. KÖTET.

553/124
Fell
fekete
grabolit

REGÉK ÉS ÉNEKEK A VILÁG TEREMTÉSÉRŐL.

ELSŐ FÜZET.

VOGUL SZÖVEGEK ÉS FORDÍTÁSAIK.

*

SAJÁT GYŰJTÉSE ÉS REGULY ANTAL HAGYOMÁNYAI ALAPJÁN

KÖZZÉTESZI

MUNKÁCSI BERNÁT

A M. T. AKAD. L. TAGJA.

Ára 1 frt 50 kr.

BUDAPEST.

1892.

LIBRARY
MAR 27 1972
UNIVERSITY OF TORONTO
PH
1308
.5
M85
KÖT. 1
FÜZ. 1

TARTALOM.

	Lap
I. A föld keletkezésének szent regéje	1
II. A föld körülövezésének regéje	33
III. Az ég és föld elöntetésének éneke	38
IV. A szent tűzözön regéi	68
V. A föld égből való lebocsátásának szent éneke	77
VI. A föld és ég teremtésének éneke	100
VII. Az ember teremtésének regéje	128
VIII. A föld vízből való előbuktatásának regéje	135
IX. Ördögfejedelem-rege	160
X. Atom (Ádám) nevű öreg emberről és feleségéről szóló monda	166
XI. Az emberek lakta városok és falvak keletkezésének éneke	170

☛ A bevezetés, nyelvi és tárgyi magyarázatok, úgyszintén a részletes tartalommutató a második füzetben következnek.

F
1971.65/1466

A.

REGÉK ÉS ÉNEKEK

A VILÁG TEREMTÉSÉRŐL.

I.

A föld keletkezésének szent regéje.

Mā tēlėm jelpiñ mōjt.

1. *Tunrä-śaχl ēkwäi' ą̄jkäi' ą̄leï'. akw' jāñk χulaχ ą̄ńśeï'. kwol kitpāl-nūpėl akw'-mūs vit; mā ātim. ą̄jkä kwonä at kwāli, kwoni mā mat-χurip at va'itä. toχ ą̄limātēn akw'-mat-ērt numi tą̄rėmnėl matėr kuritanė sujti. ą̄jkä isnäsnėl kwonäl' sunsi, numėl tą̄rėmnėl kēr-taχt ti jiw, mā kinsuñkwė vitėn jū ta śältės. ta jälės, ta jälės, nąñχä nēilės, nē-mātėr mā at χą̄ntės. liltės, liltės, vitėn ą̄s jolä śältės. jälės, jälės, nąñχ nēilės; ą̄s vuńśäl, mā ātim. moś liltės, χūrmitï' śältės, nąñχ nēilmätä tur joli-pālt tārä liläsamä, ńolät mäń mā-tawrikwė. tïläm-lės, tūl tą̄rėm-nūpėl ta minės.*

---

1. Tundra-halmi asszony s öreg ember élnek. Egy hófehér hollójuk van. A ház két oldala felől mindenütt víz van; föld nincsen [sehol]. Az öreg a házból ki nem megy, a külső világ hogy milyen alakú, ő nem tudja. A mint így élnek egyszer csak a felső égből valami csattogás hallik. Az öreg kinéz az ablakból: hát felülről, az égből egy vas-buvármadár jön, földet keresni beleereszkedett a vízbe. Csak járt, csak járt [ott alant]: fölbukkant, semmi földet nem talált. Lélekzetet vett s ismét aláereszkedett a vízbe. Járt, járt, felbukkant: megint hiába, föld nincsen. Egy keveset lélekzett s harmadszorra beleereszkedett [a vízbe]. A mint fölbukkant, olyat lélekzett, hogy a torka alja megrepedt bele; [de] az orrán egy kis földmorzsácska van. Szárnyra kelt s avval az ég felé ment.

2. *Ēkwäi' ą̄jkäi' jol-χujėsi'. χolit kwālmēnt tą̄rėmnėl ą̄s matėr kuritanė sujti. ą̄jkä kwonäl' kwoss sunsi, tą̄rėmnėl jolä kēr-lōli' jiw, vitnė jū śälti. jälės, jälės, ną̄ñχäl' nēilmät nē-mätėr āťim, vońśäl'. moś liltės, liltės, ą̄s vitnė śältės. ą̄s jälės, jälės, nañχäl' nēilmät, ą̄s nē-mätėr āťim. moś liltės, χūrmiti' ą̄s śältės. ną̄ñχäl' nēilmät puñk-pattäą̄s tārä-liläsamä, ńolät ją̄mės jänit mā-lą̄mtkwė l'ūl'i. ań tunrä=śaχl-kwol=sāmnė ńolä tū sārtėmtēstä, tūl tą̄rėm nūpėl ta tīlämlės.*

3. *Ēkwäi' ą̄jkäi' jol-χujėsi'. χolit kwālmēnt mā la'il-kēr pāñχwiti' jēmtėm. kitit χą̄tėl kwālmēnt mā nāñknė pasnė ta joχtėm, ta-kēm ta jänimėm. χūrmit χą̄tėl ēkwäi' ą̄jkäi' isnäsnėl kwonäl' kwoss sunsei' vit āťim, akw'-mūs māi' ta jēmtėm. jāñk χulaχä-nūpėl ą̄jkä lāwi: «jälėn sär, sunsėn, mā man jäniti' jēmtėm?» χulaχ minės, akw' śą̄ssup jälės, mā ta jäniti' ta jēmtėm. ēkwäi' ą̄jkäi' ą̄s χujėsi', ą̄s kwālsi'. jāñk χulaχ mā jänitä sunsuñkwė ą̄s kētitēn. jāñk χulaχ minėm mātät*

---

2. Az asszony s örege lefeküdtek. Reggel a mint fölkelnek, megint valami csattogás hallik az égből. A mint az öreg kifelé néz, az égből vas-vöcsök jön alá, beleereszkedik a vízbe. Járt, járt midőn fölbukkant, nincsen semmije, éppenséggel semmije. Egy kevéssé lélekzett s ismét a vízbe ereszkedett. Megint járt, járt; midőn fölbukkant, ismét nincs semmi. Keveset lélekzett s még egyszer, [immár] harmadszorra beleereszkedett [a vízbe]. Midőn fölbukkant, olyat lélekzett, hogy a feje búbja megrepedt bele; [de] az orrán egy jókora nagyságú földdarabka áll. Annak a tundrahalmi háznak szögletéhez odadörzsölte az orrát, azután meg az ég felé repűlt.

3. Az asszony s örege lefeküdtek. Reggel a mint fölkeltek, a föld talpszélességüvé lett. A második napon a mint fölkeltek, a föld a látóhatárig jutott már, annyira megnagyobott; harmadnapon a mint az asszony s örege az ablakból kinéznek, víz nincsen, már mindenütt földdé változott. Hófehér hollójához szól az öreg: «eredj csak, nézd, mily nagygyá lett a föld!» A holló elment, egy kis órát járt, már oly nagygyá lett a föld. Az asszony s férje ismét lefeküdtek, ismét fölkeltek, a hófehér hollót ismét küldik megnézni a föld nagyságát. A hófehér holló jártától csak déltájt jött meg: oly nagygyá lett már a föld. Harmadnap fölkeltek, ismét szólnak a

χą̄tėl-jāt porät uś ta joχts; mā ta jäniti' ta jēmtėm. χūrmit χą̄tėl kwālsi', χulaχ-nūpėl ą̄s lāwei': «jälėn sär, sunsėn, mā man jäniti' jēmts!» minėm mātät akwäi' ā̆tim, χą̄tėl toχ ē̆timės. jol-χujnė ą̄rėmt jāñk χulaχ sēmėli' jēmtimė, uś ti joχtės. ą̄jkä χulaχä-nūpėl lāwi: «nañ jälnė mānt matėr ti vārsėn!» — χulaχ lāwi: kam manėr vārsėm?! akw' ēlėm-χąlės sorėmnė patėm, am tūl tēsėm, tōnä am sēmėli' jēmtsėm.» — «χūń ēlėm-χąlės tēsėn, akw' pālnė minėn! ēlėm-χalės jisiñ tą̄rėm ūnti-pėl, ēlėm-χąlės nątiñ tą̄rėm ūnti-pėl nañ nañki vōr-uj aluñkwė ul vērmėn, vit-χul aluñkwė ul vērmėn; ēlėm-χąlės alėm mat vōr-uj kelpiñ kant simėn lēstėläln; ta χą̄tėl tētal χujėn!» χulaχ vōrnė ti minės, ańiñėn χą̄tėliñėn tot ti ą̄li.

4. *Ań tunrä-śaχl-kwolänėl ēkwä kwonä kwāli. jū śältimätä ą̄jkätä-nūpėl lāwi: «ą̄jkä, kwol-sistė akw' jiw-saw tēlėm.» ą̄jkätä lāwi: «tārä χumlė ą̄ls, tąwä χumlė ą̄ls, jū tūläln!» ań jiw ēkwatän χilwės, jū tūlwės, ań ą̄jkätän χaśsawė: ań-mań ulpä. ēkwatä-nūpėl lāwi: «kwonä kwāltäln, akw' tū tuśtäln!» ą̄jkätä takwi akw'-mūs*

---

hollóhoz: «menj csak, nézd a föld mily nagygyá lett!» Jártából éppenséggel nem kerül meg, a nap úgy esteledik le. Lefekvés idején egyszerre csak megjött a hófehér holló, [még pedig] feketére változva. Az öreg mondja hollójának: «te jártodban valamit cselekedtél!» — A holló szól; «én mit cselekedtem?! egy ember meghalt. én abból ettem, azért lettem feketévé.» — «Ha embert ettél, félre [takarodj] innen! Az ember korabeli világ beálltával, az ember idejebeli világ beálltával (azaz: midőn emberek lesznek e földön), te magad erdei állatot ölni ne bírj, vízi halat ölni ne bírj; a hol az ember valami erdei állatot ölt, azon a véres téren, csillapítsd éhedet (szived); olyik napon étlenül feküdj le!» A holló erre az erdőbe ment s mind e mai napig ott él.

4. Most tundrahalmi házából kikél az asszony. A mint belép [ismét] így szól öregének: «öreg, a ház mögött valami cserje termett.» Az öreg szól: «a gyökere a hogyan volt, az ága a hogyan volt, [úgy] hozd be!» A felesége kiásta azt a fát, behozta, az öreg megismeri: hát egy czirbolyafenyő. A feleségéhez szól: «vidd ki, állítsd ugyanoda [a hol volt]!» Az öreg maga sohasem jár ki. Lefeküdt a feleségével; a midőn fölkel, felesége nincs sehol. Vala-

kwonä at kwälélāli. ēkwätēntél jol χujésï', nąñχ kwälmät ēkwatä ätim. χotäl minés, man-as ąli; ąjkä kwonä at kwäli, ēläl' toχa-ta ąli. toχ ąlimät ńilέχ-atέχ sät kēmï' ti jēmtés, ti marśimawés. at kwoss kwon kwäluńkwé rąwi, ti χątél ēkwatä kinsuńkwé kwonä ti kwäli. äwi-sūntné minés; ēkwatä kwon sujti, läwi: «ul kwälén! am pĭriś ąńśe'im, am pĭriśém lē'in alné jäniti' ti jēmts, am sät-kēmél jū ti joχte'im, nań ul kwälén kwon!» sät-kēm kwon ta ąlés, tūl ēkwä pĭrišēntél jū ti śältsï'. pĭriśä χajtiténé jäniti' jēmtém.

5. *Ērï' χum, mōjt-χum manä χąsä jänimi?! ēkwäï' ąjkäï' ēlä χōlei', ēlä ąleï'. pĭriśēn vōr-uj alné jäniti' jēmti. ossï'-jiw-simnél jąutél vārēstēn, ossï'-jiw-simnél ńälél vārēstēn; vitiń pāl, vōriń pāl aliślańkwé ti pats. ąjkätä läwi: «pĭmēn manér namél pinilémēn?» — ēkwatä läwi: «ājiriś-ke ąlnū, am namtnūlém, χum-ńaurém ul äśän namtuwé!» — ąjkätä läwi: «am manér nąmél pinilém?! namä ti voss ąli: Tari-pēś-ńimälä-sąw.*

---

hová elment, vagy mi; — az öreg ki nem megy, továbbra is ugyancsak úgy él. Úgy élve körülbelől négy, öt hét folyt le, akkor megúnta magát. Habár kimennie nem szabad, e napra feleségét keresni íme kimegy. Az ajtónyíláshoz ment, felesége künn megszólal, mondja: «ne gyere ki! nekem fiacskám van, az én fiacskám oly nagyságúvá lett már, hogy evetet ölhet; én egy hét múlva majd hazamegyek, te ne gyere ki!» Egy hétig még künn volt, azután az az asszony fiacskájával be ment a házba. Fiacskája olyan nagygyá lett, hogy már futkosni kezdett.

5. Az ének embere, a rege embere ugyan (micsoda) soká nődögél-e?! Az asszony és örege továbbá boldogok, továbbra élnek. Fiacskájuk oly nagygyá lesz, hogy erdei állatot ölhet. Törölgetésre való gyaluforgács fájának megmaradt közepéből íjat csináltak neki; vizes vidékbeli, erdős vidékbeli [állatokat] vadászgatni kezdett. Az öreg szól: «a fiunknak micsoda nevet adjunk?» — A feleség szól: «ha leányka volna, én nevezném el; de fiugyermeknek nem atyjától kell-e nevet kapnia?!» — Az öreg szól: «én micsoda neved adjak neki?!» Hadd legyen neve ez: *Tari-pēś-ńimälä-sąw.*»

6. *Tari-pēś-ńimālä-sąw vōrnė ti mini. uriñ pāl saw sūmjėχ ta'ĭntėpti, vōriñ pāl saw sūmjėχ ta'ĭntėpti; ńoχsi' uji' ness raupei'. toχ jälimät vit ajuñkwė taχmejis. akw' māt pali' ąutnė jān ti χą̄ntχats; vitän ajuñkwė χujės. tusiñ ą̄jkän ľaľt-āñkwätawės. nąñχ-roχtės. «ti mat kuľiñ jā tēl!» — lāwi — «kuľ ą̄nśi, vit ajuñkwė tit at rą̄wi.» tūl minės, tūr-jāñk saĭrės, vit ajuñkwė ą̄s χąmi χujės. tusiñ ą̄jkän ą̄s ľaľt-āñkwätawė. ą̄s lāwi: «ti kuľiñ mat tūr ą̄lnätä!» tūl Āsėn minės. Ās-kwoľlėn pasäts, vitän χąmi χujės, tusiñ ą̄jkän ą̄s ľaľt-āñkwätawė. tĭl māleji, takwi tusä is-χąrä ľaľt-āñkwäti. Ās-vitnėl ajės, tūl jū ta minės. jū śältės, ląwėśnė ūntės: sūp ātĭm, ńelm ātĭm. śāńän ta-kwoss kitilawė, akw'-mūs at potėrti. śāńä lāwi: «at-ke potėrte'in, χūńtė matėr naknė pate'in: jol ul joχtėn, nąñχ ul joχtėn!» āśä lāwi: «nañ sūp-ńelmtal ūntsėn; mēn-nūpėlėmēn ľūľ nąmt ą̄ńše'in?» pĭγä uś ti lāwi: «am tusėm ti jänitĭ' jēmtmä sis nē minėm nēγiñ sām at ta vāmėn?» — āśä lāwi: «am kwon at kwāle'im, nē minnė nēγiñ sām

---

6. *Tari-pēś-ńimāľä-sąw* most az erdőbe megy. Hegyi vidékbeli sok éléspajtát megtölt, erdei vidékbeli sok éléspajtát megtölt; nyuszt, szarvas állat csak úgy hull. A mint úgy járkált, vizet inni kerekedett vágya. Valamely szabadon (nem jégburok alatt) folydogáló folyóra akadt; lefeküdt vizéhez, hogy igyék belőle. Egy szakállos férfi tekint vele szembe. Ijedve fölpattant. «Ez bizonyára valami ördögi folyó!» — mond — «ördöge van, vizet inni itt nem szabad.» Avval elment, tójeget vágott s ismét hasra feküdt vizet inni. A szakállas férfi megint szembe tekint vele. «Ez valami ördögi tó!» mondja megint s avval az Obra ment. Az Ob közepéig haladt, lefeküdt vizéhez, a szakállas férfi ismét szembe tekint vele. Ekkor tapogatja [állát], hát a maga szakállának képe (árnyéka) tekint vele szembe. Az Ob vizéből ivott, azután meg haza ment. Belépett a házba, lehelyezkedett a lóczára s szótlanúl űl (sem szája, sem nyelve). Anyja hiába kérdezget tőle, egyre nem beszél. Anyja szól: «ha nem beszélsz, midőn egyszer valami bajba fogsz esni, alá se juthass, fölfelé se juthass:» Atyja szól: «te szótlanúl leülepedtél; valami rossz gondolatod van talán irányunkban? Fia csak most szólal meg: «mig szakálam ilyen nagygyá lett, nő járta nős vidéket te nem ismertél eddig?» — Atyja szól: «én ki nem járok, hogy nő járó nős vidék merre van, azt én nem tudom; te vagy a földet kö-

χot ą̄li, am at va'ilėm; nañ mā ją̄ñχnė χum, vit ją̄ñχnė χum, nē minnė nēγiñ sām nañki ta kinse'in».

7. *Tari-pēś-ńimāľä-sąw puñkä, samä mańitėśtä, jolä χujės. χolit kwālės; āśä lāwi: «jol-raupėm lū=kwol-sāmnė minėn, χilėn'. matėr pire'in: ta pire'in, at-ke pire'in: at ta pire'in.» pi'ta kwālės, ań raupėm lūkwol-sāmnė ta minės. ań lū-ľūľ χilχatuñkwė pats, śērmät=kwāli'-aul ti nēilės. ań śērmät=kwāli'-aul ti pūwėstä, kwouä ti χartėstä: ta mors lū ąlėm, χą̄luñkwė ti jēmtėm, tiľė-tūľė ness poγėrāli. kwoss=kēr-ńālėl sami' χalt patėmtėstä, liläsamä-mūs akw' pāl ńol=sam-asänėl sūltmel pajälts, akw' pāl ńol=sam-asänėl posimėl pājälts. χūrėm tal luwi' jēmts. luwä sisėn ną̄ñχ ta porimės, ną̄ñχ ta lapejėmtuwės. minnė tul, χajtnė tul χalėn tēlitawės.*

8. *Luwä sis-tarmėl toχ minimätä ań Tari-pēś-ńimāľä-sąw Āsėn nēilės. Ās-vātat ńuľtäñ minimatä, ńultäñ-puñkėt χūrėm χāpγä ľūľi. akw' lūptänl sąrńiñ lūptäi' nānki; akw'-mus larγi, samnė at taχnawė. Tari-pēśńi-māľä-sąw nąmsi: «katäγėm a-man χuripäi', voss liśśen-*

---

rüljáró férfi, te vagy a vizet körüljáró férfi, nő járó nős vidéket csak magad kereshetsz».

7. *Tari-pēś-ńimāľä-sąw* fejét, szemét lecsüggesztette (begöngyölte) s lefeküdt. Másnap reggel fölkelt; atyja mondja neki: «az összeomlott lóistállóhoz menj, áss [ottan], ha valamihez jutsz: akkor jutsz; ha nem jutsz: akkor nem jutsz!» A fiú ezzel kiment, amaz összeromlott lóistálló szögletéhez ment. Elkezdett a lóganéjban ásni, hát egy gyeplőkötél vége került szemei elé. Megfogta annak a gyeplőkőtélnek a végét, kifelé húzta: olyan ló volt, mintha éppen páráját készűlne kiadni, csak úgy dűlöngözik ide-oda. Egy fricskával megfricskázta (körömnyíllal meglőtte) szemei közt: [hát olyan ló termett belőle, hogy] egyik orrlikából szikra tódúlt (forrott), mások orrlikából füst tódúlt. Hároméves lóvá lett. Lova hátára most fölugrott, hirtelen a magasba emelődött, menő felhő, futó felhő közibe keveredett.

8. A mint lova hátán így megy, az Obra ért ki. Az Ob partján egy meredek hegyfalon való jártában [látja, hogy] a hegyfal ormán három nyárfa áll. Egy levelük aranyos levélnek látszik; [oly sebesen] forog egyre, hogy a szem utól nem éri (nem czélozhat reá). Tari-p. így gondolkozik: «kezeim vajjon minő ügyesek

tenūm!» jūntėp=sam-ńālätėl listä, ań lūptä kwoflänėl tärä minwės. 5
ńälä limä jui-pālt ūlmėn joχtuwės. jol ąjilmatwės, ūlmeji, χot ėkwä
ľautnät sujti: «nauramėt toχä-ti ośmarle'it; mä jäle'it, vit jäle'it,
ėlėm-χąlės χujnė tąuľä tärä-pāχtawė». luwä sis-tärmėl nąnχ sajkėlėmät
kwol=äwi-sūnttė χuji. jolä ti va'ili, ań kwolėn jū ti śälti. ań-mań
ėkwä läwi: «ėjja! Tari-pėś-ńimälä-saw uś ta joχtäsėn?! ūlmėn 10
χąsäi' ta χujäslėn, Tąrėmnė nėl tärätawäsėn, Paräpärsėχnė ań nėn
tūlmentawės.» Tari-pėś-ńimälä-sąw läwi: «taw käsä, voss tūlmen-
titä! nėγiñ mat-χątpä χūń ąli? nėtal ąluñkwė ąs jąmės.» äkwä
ėkwän tīttuwės, ajtuwės; ėläľ ąs tī minuñkwė pats. äkwä ėkwän kit
ėlmip kasäjil majwės, kėr=χąrtχėn-sąwėl majwės, kėr=sąur-sąwėl maj- 15
wės, kėr ńoliñ mä=tapriś-sąwėl majwės, mäń kėr=sąrt-sąwėl majwės.
«Apikwė!» — läwi — «ta mine'in, jūľė joχtnėn porät ti pormäsanėm
tärä ul totäln! änėm ėre'it. mat järėmnė, mońśėmnė pate'in: änėm saka
ul kästäln, läśėläkw nąmėlmatėn! ti mine'in, joläľ sunsėn, sät nuj-

---

(mifélék), hadd lövök rája!» Pánczélszem nyilával reá lőtt, ama levél közepén keresztül fúródott. Miután nyilát kilőtte, álom jött reá. Elaludt, álmodik. Valami asszony pirongatása hallik: «a gyermekek hát így ügyeskednek; bejárják a földet, bejárják a vizet s az embernek fekvésre való subabőrét átlövik?!» Midőn lova hátán fölebredt, egy ház ajtajának küszöbén (torkolatjában) fekszik. Leszáll [a lóról] s belép a házba. Az asszony szól: «ejha, *Tari-pēś-ńi-mālä-sąw*, csak most jöttél meg?! Ugyancsak soká aludtad álmod! *Tąrėm* (Isten) nőt rendelt számodra; de ezt a nődet *Paräpärsėχ* elrabolta.» Tari-p. szól: «az ő kedve, hadd rabolja el! Hát kicsoda volt eddig is nős?! Nő nélkül élni szintén jó!» Nénje asszony étellel, itallal jól tartotta s azután ismét tovább indult. Nénje asszony kétélű kést adott neki, vasból való ölyv-bőrt, vasból való nyúl-bőrt, vasból való egérbőrt, vasból való kis csuka-bőrt adott neki. «Öcsem!» — mondja — «most elmész, midőn visszajössz; ezeket a holmijaimat ne vidd tovább! Nekem azok kellenek. Ha valami szükségbe, szorultságba jutsz, engemet erősen ne idézz, lassacskán emlegess! Im elmész, nézz lefelé, [ott] hét posztós sátor áll; mindenfelé juh, disznó, mint a nyű [úgy nyüzsög]. Ezen posztós sátorokhoz leereszkedel, a posztós sátrakból félszemű népség fog kijönni; egyik fél szemük kifolyt (fölfakadt), másik fél sze-

kwol ľūľi; akwäi' ąs, porėś voikėn-uj χurip. ań nuj-kwolėt-pālt jol täräte'in, nuj-kwolėtnėl sam-pāl mäχum kwonä nėile'it, akw' pāl sam-pāläni pali' pokatimėt, akw' sam-pāläni pusėt. nań tot kitapän: ‚χąñχä ąsėt, porśėt ūre'in?' — tan läwe'it: ‚Päräparsėχ ąsėt, porśėt ūreu'. — nań toχ läwäln: ‚toχ ul läwän! toχ läwän: Tari-pēś-ńimäľä-sąw ąsėt, porśėt ūreu! juil näjiń χąn jiw, ań-mań Päräparsėχ ąsėt, porśėt ūre'in, läwe'in-ke: näjin pėlėmlawän, Tari-pēś-ńimäľä-sąw ąsėt, porśėt ūreu-ke läwe'in: jąmėsnė pate'in'. — tūl samanän χot-pusmėltän, lili-äpėntėl pūläsän, kit samiñi' voss jėmte'it. tūl ąs ta mine'in ėläľ. sät nujiń kwolėn ąs joχte'in: akwäi' mis voikėn-uj χurip. ąs jol täräte'in, tū pate'in, kät-pāl mir kwon nėile'it. kitėpiän: ‚χą mist ūre'in? tan läwe'it: ‚man Päräparsėχ-mist ūreu'. — nań toχ läwäln; ‚nan toχ ul läwän! toχ läwän: Tari-pēś-ńimäľä-sąw misėt ūreu! toχat-ke läwe'in: juil näjiń χąn jiw, pėlėmlawän'. — tūl kätänl lili-äpėl pūläsän, χot voss pusme'it. tūl ąs ta mine'in, akw' māt ąs sät nuj-kwol ľūľi. akw'-mūs tėltal lūt. tūl jol ti täräte'in, jolä pate'in, la'il-pāl mir nuj-kwolnėl

---

mük ép. Te ott kérdezd őket: ‚kinek juhait, disznait őrízitek?' Azok azt fogják felelni: ‚mi *Päräpärsėχ* juhait, disznait őrízzük'. Te akkor úgy mondd: ‚ne úgy mondjátok; igy mondjátok: *Täri-pēś-ńimäľä-sąw* juhait, disznait őrízzük; hátúl a tűzes fejedelem jön, ha azt mondjátok, hogy P. juhait, disznait őrízitek, meg fogtak gyúladni a tűztől; de ha azt mondjátok: Tari-p. juhait, disznait őrizzük, jóhoz fogtok jutni.' Azután gyógyítsd meg szemeiket, leheleteddel ihlesd meg őket, hadd legyenek két szemükké. Azután ismét előbbre mész, hét posztós sátorhoz jutsz megint; mindenfelé tehén, mint a nyű [úgy nyüzsög]. Ismét leereszkedel, oda jutsz, félkezű népség fog kijönni. Te kérdezed őket: ‚kinek teheneit őrízitek?' Azok felelnek: ‚mi *Päräparsėχ* teheneit őrizzük'. Te akkor úgy mondd nekik: ‚ti ne mondjátok úgy; igy mondjátok: ‚mi Tari-p. teheneit őrizzük; ha nem igy mondjátok, hátúl a tüzes fejedelem jön, meg fogtok gyúladni.' Azután ihlesd meg leheleteddel kezeiket, hadd gyógyúljanak meg. Azután ismét mész, egy helyt megint hét posztós sátor áll. [Ott] egyre csak lovak [láthatók.] Most le fogsz ereszkedni, le fogsz jutni, a posztós sátorból félläbú népség fog kimászni. Te kérdezd őket: ‚kinek lovait őrí-

kwonä vāñke'it. nañ kitapän : χą̄ lūt ūre'in ?' — tan taχ lāwe'it : ‚man Pāräparsėχ lūt ūreu' — nañ taχ lāwäln : ‚toχ ul lāwän ! lāwän : Tari-pēś-ńimāl'ä-sąw luwėt ūreu ; at'iñ-ke — juil nāj-χą̄n jiw — pēlėm-lawän ; nan āt'im, lūt āt'im, pusėn tēwän'. nañ-nūpėlėn jąmės-ke āle'it, la'ilänl lili-ăpėl pūläsän, pusmėltän ! ań ti minėn !»

9. *Ań Tari-pēś-ńimāl'ä-sąw luvä sisėn ti tālės. sāt urpä χą̄m-śit ti vistä ; minnė tul, χajtnė tul χalėn ą̄s ti tēlitawės.akw'-māt joläl' kwoss sunsi : sāt nuj-kwol l'ul'i, akwäi' ą̄s, porės, voikėn-uj χurip. ań luwä jolä ti täräts. mir kwonä nēl'ės, akw'-mus sam pālėt. kitėpiänä : «χą̄ ą̄sėt, porśėt ure'in ?» — «Pāräparsėχ ą̄sėt, porśėt ūreu.» — «Āt'im, toχ ul lāwän ! lāwän : Tari-pēś-ńimāl'ä-sąw ą̄sėt, porśėt, ūreu ; ań-mań toχ lāwe'in : Pāräparsėχ ą̄sėt, porśėt ūreu, nāj-χą̄n juil joχti, pusėn tēwän !» puñk pine'it, la'ilän χujeit. — «χotėm ul lāwėu : Tari-pēś-ńi-*

---

zitek ?' Azok aztán mondani fogják : ‚mi P. lovait őrizzük'. Te arra azt mondd : ‚úgy ne mondjátok ; mondjátok, hogy Tari-p. lovait őrizzük ; máskép — hátúl a tüzes fejedelem jön — meg fogtok gyúladni ; ti sem lesztek, a lovak sem lesznek, mindnyájatokat megemészt a tűz.' Ha iránt ad ők jók lesznek, ihlesd meg lábaikat lehelettel s gyógyítsd meg őket. Most pedig eredj !»

9. Most Tari-p. lova hátára im felült. Hét oldalas ostorát elővette, menő felhő, futó felhő közibe keveredett megint. Egy helyt a mint alánéz : hét posztós sátor áll, mindenfelé juh, disznó, mint a nyű [úgy nyüzsög]. Erre lova aláereszkedett. A nép kijött, csupa félszeműek. Kérdezi őket : «kinek juhait, disznait őrizitek ?» — «*Pāräparsėχ* juhait, disznóit őrizzük ?» — «Nem, úgy ne mondjátok ! Mondjátok, hogy Tari-p. juhait, disznait őrizzük ; mert ha úgy mondjátok, hogy P. juhait, disznóit őrizzük, a tűzfejedelem hátúl jön, mindnyájatokat megemészt !» Fejet hajtanak, lábához borúlnak (feküsznek). — «Hogy ne mondanók úgy, hogy Tari-p. juhait, disznait őrizzük ?!» Ő lehelletével megihlette őket, mindnyájan épszeműekké váltak. Amint lova mozdúl, ismét menő felhő, futó felhő közé keveredett. Ekkép menvén egy helyt alánéz : [ott] hét posztós sátor áll ; az istenadta (kedves) tehenek mindenfelé mint a nyű [úgy nyüzsögnek]. Lova aláereszkedett, lejutott. A ház népe kijön, csupa félkezüek. Kérdezi őket : «kinek teheneit őrizitek ?» — «*Pāräparsėχ* teheneit őrizzük.» — «Ne úgy

māľä-sąw ąsėt, porśėt ūreu?!» taw lili-ä̆pätėl pūläsėsanä, pusėn samiñi' jēmtsėt. — luwä ńoumät minnė tul, χajtnė tul χalėn ąs ti tēlitawės. toχ minimät akw' māt joläľ sunsi: sāt nuj-kwol ľūľi, jātėl misėt akwäi' voikėn-uj χuripėt. luwä jol ti tāräts, jol ti pats. ań kwol-mir kwonä kwāle'it, akw'-mūs kāt-pālėt. kitėpiänä: «χą misėt ure'in?» — «Pāräparsėχ misėt ūreu.» — «toχ ul lāwän! lāwän: Tari-pēś-ńimāľä-sąw misėt ūreu; juil nāj-χąn jiw, nājin pēlėmlawän.» lili-ä̆pēl pūläsėsanä, kātänl pusi' jēmtsėt. taw la'ilän ti χuje'it: «kātiñi' jēmtsū, χotėm ul lāweu: Tari-pēś-ńimāľä-sąw misėt ūreu?!» tūl-ūlt luwä sisėn tālės, ąs ta lapejėptuwės. akw' māt joläľ sunsi: lū akwäi' voikėn-uj χurip, sāt nuj-kwol ľūľe'it. luwä ąs jolä tāräts, kwolėtnėl la'il-pāl mir kwonä vāñke'it. kitēpiänä: «χą luwėt ūre'in?» — «Pāräparsėχ luwėt ūreu.» — «toχ ul lāwän! lāwän Tari-pēś-ńimāľä-sąw luwėt ūreu; toχ-ke lāwe'in jąmės naknė pattawän!» — «χotėm ul lāweu!» lāwe'it. Tari-pēś-ńimāľä-sąw la'ilänl lili-ä̆pėl pūläsėsanä, pusėn la'iliñi' jēmtsėt. ań luwä ąs ēläľ ńoumäts; minnė tul, χajtnė tul χalėn ąs ta tēlilės.

10. *Toχ minimätä akw'-mat-ērt ēläľ sunsi: sāt tąulėp kēr=lūtärmėl ūs ūnli. ań luwä ta ūs=āwi-sūntėn, tū ti tāräts. jolä porimės; luwä tū nēimäts, jū ti śältės. ań Tąrėm tawän tārätālim man tēlėm*

---

mondjátok! Mondjátok, hogy Tari-p. teheneit őrizzük; hátúl a tűzfejedelem jön, meggyuladtok a tűztől!» Lehelettel ihlette őket, kezeik meggyógyúltak. Lábaihoz borúlnak: «épkezüekké lettünk, hogyan ne mondanók, hogy Tari-p. teheneit őrizzük?!» — [mondják]. Azután fölszállott lovára, hirtelen ismét a magasba emelődött föl. Egy helyt alánéz, [hát látja], hogy mindenfele ló, mint a nyű s hét posztós sátor áll [odalent]. Lova ismét aláereszkedett, a sátrakból féllábú nép mászik kifelé. Kérdezi őket: «kinek lovait őrizitek?» — «P. lovait őrizzük.» — «Ne úgy mondjátok! Mondjátok, hogy Tari-p. lovait őrizzük; ha úgy mondjátok, jó végre fogtok jutni!» — «Hogyne mondanók?!» felelnek ők. Tari-p. lábaikat lehelettel ihlette, mindnyájan éplábuakká lettek. Most lova ismét tovább indúlt; ismét menő felhő, futó felhő közé keveredett.

10. A mint úgy megy, egyszer csak előre néz: hát egy hét szárnyú vasló fölött egy vár fekszik. Most lova ama vár kapujának küszöbéhez ereszkedett le. Leugrott [a ló hátáról] lovát oda-

nāj-āɣi, man tēlėm ą̄tėr-āɣi ą̄li kwol-kiwėrt. Aṅ āɣi lāwi: «*ejja Tari-pēś-ńimāl̈ä-sąw! aṅ ūlmėn χąsäi' ta χujämėn; naṅ nēn am χūṅ ą̄sėm? aṅ Pāräparsėχ, taw nētä ą̄sėm.*» *Tari-pēś-ńimāl̈ä-sąw lāwi;* «*am naṅėntėl manėr vāre'im; naṅ kwoni-pālėn jąmės nē ą̄s ą̄li.*» *aṅ nē χot ėssėmawės. Tari-pēś-ńimāl̈ä-sąw lāwi:* «*ti-nē! ānėm tēnė matėr totėn, simėm ētχėlawė!*» — «*am kwoni-pālėm jąmės nēn, am kwoni-pālėm χarämiṅ nēn tēn'-utėl voss totawėn!*» — «*ja-ja! ānėm tēn'-utėl totäln, simėm ētχėlawė!*» — «*am man tēn'-ut ą̄ńśe'im, am kwoni-pālėm jąmės nēn voss totawėn!*» — «*ja! Pärä-parsėχ manėr muträ ą̄ńśi?*» — *nētä lāwi:* «*am kwoni-pālėm mut-räṅ nēn voss lāwi; am muträ at ą̄ńśe'im.*» — «*ja lāwėn, molėχ lāwėn!*» *tūl nētän tēn'-utėl ti totwės.* «*ja!*» — *lāwi* — «*läväln, manėr muträ ą̄ńśi?*» — «*ja! manėr muträ ą̄ńśi? nē-mätėr muträ at ą̄ńśi; tajėχ*» — *lāwi* — «*sāt talχėp nāṅk tärmėl χulaχ χuril ta isi, χotäl ą̄lne ūs χotäl ą̄lnė jerä akw'-mūs sunsilitä; an-mań naṅ χą̄n-tawėn-ke, rą̄ṅχimė vōrnė ta tīlėmli*». *tēs, āstės, kwonä kwālės, luwä*

---

kötötte s belépett [a várházba]. Hát *Tą̄rém*nak számára rendelt gyönyörüséges tündére (valami született fejedelemasszonyi leány, valami született fejedelmi leány) van a házban. Az a leány szól: «ejha, Tari-p.! te ugyancsak soká aludtad álmod; [már most] én hogyan volnék a te nőd, most én *Paräparsėχ* neje vagyok.» Tari-p. felel: «hát mit csináljak veled; rajtad kivül is van még szép nő?!» Az a nő elszégyenkezett. Tari-p. szól: «hej asszony! nekem valami ennivalót hozz, éhes vagyok.» — «Hozzon neked ennivalót az a rajtam kivűl levő szép nőd, az a rajtam kivűl levő ékes nőd!» — «No, no, hozz nekem ennivalót; mert éhes vagyok!» — «Micsoda ennivalóm van nekem; az a rajtam kivül levő szép nőd, hozzon neked az!» — «No hát! *Pāräparsėχ*nak micsoda bűvös ereje van?» Az asszony szól: «rajtam kivül levő bűvös erőt ismerő nőd, mondja meg az neked; én nem tudok semmi bűvös erőt!» — «No-csak mondd meg, hamar mondd meg!» Azután az asszony ennivalót hozott neki. «Nos!» — mond — «mondd, micsoda bűvös ereje van?» — «Nos! micsoda bűvös ereje van? semmilyen bűvös ereje nincs; később» — mondja — «egy hét csúcsú vörösfenyőre fog holló alakban rászállni, mindenféle város mindenféle tájékát nézegeti egyre; ha téged észrevesz, krákogva az erdőbe repül.» Tari-p.

nētän χot tūjtwės; taw ań nāńk-titėn minės, jolä ramχats, akw' samä tūp nąńχäl sunsuńkwä nēltės.

11. *Toχ χujimatä ali ńąr-aulnėl χulaχ ta rąnγilėmä sujti. sunsitä: ań-mań χulaχ-ąjkä ta jiw; ńārėm-χalä tąrėmnė sartitä, ta-kēm ľūlit ta jiw.jis, jis, ań sät taľχėp nāńk-jiw taľχėn tū ta isės. χotäľ ālnė ūs-jer akwäi' sunsilitä, tŭl rąńχimė ēläl ta tŭlämlės. Tari-pēś-ńi-mālä-sąw ti χąntwės. taw ań kwäläps, kēr=χąrtχėn-sąwėn śältapės, ań χulaχ juil ta ńusséltawės. ta ńawluwės, ńawluwės: ti vāťimtėstä, tūl χotäľ ūstipėstä. joläľ sunsi: sąur-χuril tot sūlinti. taw kēr=sąur-sąwän śältapės, ąs ta ńawlitä. vāťimtėstä, joχtuńkwė patėstä, ąs χot ūstipėstä. joläľ āńkwäti: ńoliń mā-tapriś asä ľūľi. taw ąs ań kēr-ńoliń=mā=tapriś-sąwän śältäps, ań ąs akw' ta ľąńχ χąsit juil ńawlitä. ąs ti joχtuńkwė jėmtėstä, mäń sąrt χuril śāriśnė ta śältės. taw ąs kēr=sąrt-sąwän śältapės, śāriś vitėn ta χumit ľąńχ χąsit ness vośχėsaχ-tilės. joχtuńkwė ti jėmtėstä, ań sąrt χurip χumit śāriś-jāńk-tārä nąńχ lakwälts, taw tąsėm mā-tärmėl tot ti pūχėstä; sėi-sam, χis-sam*

---

evett, kész lett, kiment. Lovát elrejtette az asszony; ő [maga] pedig elment ama veresfenyő tövéhez, föld alá ásta magát, csupán a szemét hagyva födetlenül, hogy fölfelé nézhessen.

11. A mint úgy fekszik a felső Ural tájéka felől holló krákogása hallik. Nézi: hát ím a hollóöreg jő; vállközét az éghöz dörgöli, oly magasan jő. Jött, jött, ama kétcsúcsú vörösfenyő csúcsára oda szállott le. Mindenfelé levő várostájékot végig szemlélget, evvel krákogva tova repült. Tari-p.-t észre vette. Ez most fölkelt, bebujt a vasból való ölyvbőrbe s üldözőbe vette azt a hollót. Üldözte, üldözte, már megközelítette, [de] aztán valahogyan (valahová) elvesztette [tekintete elől]. Lefelé néz: hát ott ugrál nyúlalakban. Ő bebujt vasból való nyúlbőrébe, ismét üldözi, megközelítette, már szinte utólérte, ismét elvesztette [tekintete elől]. Lefelé pillant: egy egérlyuk áll [előtte.] Ő szintén vasból való egérbőrébe bújt s ugyancsak azon út mentén, [melyen amaz elbújt] üldözi tovább. Megint már csaknem utólérte, [midőn] amaz kis csuka alakjában a tengerbe ereszkedett. Ő is vasból való csukabőrébe bújt bele s amaz emberének útja mentében csak úgy lecsapta magát a tenger vizébe. Már közel volt hozzá, hogy utólérje, [midőn] ama csuka alakú embere a tenger jegén át felszökött. A száraz földön

saîrėstä, nājin paltėstä; nąñχäľ minėm lątχä jolä rātitä, joläľ minnė lątχä nąñχäľ rātitä. toχ rātimätä jui-pālt ań Pāräparsėχ sąwńaχ-nē χuril ēlä tīlämlės. jūntėp-sam-ńālä listä, ań sąwńaχ-nē kit pālä tūp χuji. ąs nalu paltėstä, nāj-χalnėl kēr-sąur χuril ēläľ sūlinti. jūntėp-sam-ńālėl listä, kit ąχsäi' χujei'. ąs najnė pāltėstä, nāj lątχä χarilėnė-mos ta-kwoss sunsi, minėm āťim. nētä tūlmentėm χumit tot ti alwės.

12. *Ań ńawėlmät akw nakėt tąulėl minės: matėr sāmnė joχts, at va'itä. akw' nakėt sąur-χuril, akw' nakėt mā-tapriś χuril, akw' nakėt māń sąrt χuril minės: χoti sāmnė joχts, akw' mūs at va'itä. sąma χąluñkwe ti nąmėsi, lūńśim tot ti jąmiti. akw'-mat-ērt sisät χątpä ľāγi: «täχam! nañ manėr vāre'in? āstėn, am ti marśėmawäsėm!» tūľė āñkwäti, luwä tit ľūľi. «tālėn» — lāwi — «am sisėmnė!» luwä sisnė ta tālės. ēläľ ti ńoumäts; minnė tul, χajtnė tul χalėn tēlitawės.*

13. *Toχ minėmätä akw'-mat-ērt matėr ēlėn ti kuritėnė sujti.*

[végre csakugyan] elfogta: mint homokszem, mint fövényszem [olyan apróra] vagdalta; tűzben fölégette; fölfelé ment szikráját lefelé csapta, lefelé ment szikráját fölfelé csapta. Ilymódú csapdosgatása után *Pāräparsėχ* szajkó alakban repült el. Pánczélszem nyilát rája lőtte, a szajkó csaknem két darabra [vágva] fekszik. Ismét tűzbe vetette; hiába nézi egész az [utolsó] szikra elalvásáig, [most már] nem ment ki semmi [a tűzből]. Ottan ölte meg a férfit, ki nejét elrabolta.

12. Míg így [ellenét] üldözte, egy részben szárnynyal ment: hogy milyen vidékre jutott, nem tudja. Egy részben nyúlalakban, egy részben egéralakban, egy részben kis csuka alakjában ment; hogy micsoda vidékre jutott, egyre nem tudja. Éppen csak arra gondol már, hogy meghal; sírva járkál ott [az ismeretlen vidéken]. Egyszer csak háta mögött valaki megszólal: «barátom, te mit csinálsz? légy már egyszer kész a dolgoddal; én már meguntam magam!» Oda pillant, hát a lova áll itt. «Szállj föl» — mondja — «a hátamra!» Erre lova hátára szállott, tovább indúlt; menő felhő, futó felhő közé keveredett.

13. A mint úgy megy, egyszer csak a távolban valami csattogás hallik. Lova erre megállott. Tari-p.-hoz szól: «tudod-e micsoda

luwä jol ti ľūľės. Tari-pēś-ńimāľä-sąw nūpėl ľāγi: «va'ilėn ēlėn manėr kuritawė?» — «am χotėl va'ilėm?! matėr kuritawė!» — «ań jelpiñ śakw ti; tąrėm-nāj akw' pālä tąrėmt numėn tēi', akw' pālä tąrėm kit sāmt tēi', māγi'-tąrmi' lap ti tēwei'; man ūrėl minimēn ti nāj-tārä?!» — Tari-pēś-ńimāľä-sąw lāwi: «am ąs χotėl va'ilėm?!» — lū lāwi: «am ńol=sam-asėmnė śältėn, vāt arsin voikėn tąr vojėn, vāt arsin śäskėn tąr vojėn!» lū=ńol=sam-asnė śältės, ań-mań ńol=sam-as kiwėrt lapka ąli. vāt arsin voikėn tąr vis, vāt assin śäskėn vis, lapkanėl kwonä kwālės, luwä la'ilä kātä lap pēritaχts, takwi ąs tū pēritaχts. ań lū ta ńoumätä sujti. χąsä minės, man vāti minės; akw'-ērt lū jol ti ľūľės. »kwālėn!» — lāwi. pēritalėm tąränēn śäranl tūp jol räγätäst, ań nāj-tārä minėmēn-sis ti tajwäst.

14. *Luwä-tärmėl ēläľ ąs mini. ēlėn ąs ti matėr kuritėnė sujti. luwä lāwi: «manėr kuritawė, va'ilėn?» — «am χotėl va'ilėm?!» — «ēläľ sunsėn sar, taw manėr vārawė!» ēläľ sunsi: vāt χāpγä akwän*

---

csattogás az a távolban?» — «Én hogyan tudjam; valami [van ott bizonyára, a mi úgy] csattog!» — «Hát ez a szent tűzözön; az isteni tűznek egyik része fönnt az égben ég, másik része az ég két sarkában ég, az ég és föld fölemésztetik tőle; minő módon megyünk mi ezen tűzön által?!» Tari-p. mondja: «hát én honnan tudjam?!» — A ló szól: «bujj bele az én orrom likába, harmincz rőf fehér vásznat végy, harmincz rőf zsebkendőnek való vásznat végy!» Belebujt a lónak orrlikába, hát a lónak orrlikában egy bolt van. Harmincz rőf fehér vásznat vett, harmincz rőf zsebkendőt vett, a boltból kiment, lova előlábát, hátsó lábát körülgöngyölte, maga is oda göngyölte magát. Most hallik, hogy a ló neki indúlt. Sokáig ment, vagy rövid ideig ment; egyszer csak a ló megállott. «Gyere ki!« — szól. A vásznaknak, melyekkel be voltak göngyölve, csupán üszkei hullottak alá; mialatt [a ló és gazdája] a tűzön keresztűl mentek, elégtek.

14. Ismét előremegy lován. A távolban megint valami csattogás hallik. Lova szól: «tudod micsoda tesz oly csattogást»? — «Én honnan tudjam»?! — «Nézz csak előre, mi történik ott»? Előre néz, hát harmincz nyárfa egybe csavarodik, azután szétmegy; a mi csak az ég alatt van, mindent fölemel, semmi erre

saiχatile'it, tūl lakwä mine'it; tąrėm-sām akw'-mūs lapejālawė, nē-mätėr minuñkwė at pasäpawė. luwä lāwi: «tī' ul nąmėlmatėn, tū ul nąmėlmatėn!» ēläl' ta ńoumäts. Tari-pēś-ńimālä-sąw nąmėlmati: ti χāpγät man piliśmä ąńśe'it. χāpγät-torī' minės, χāpγät lakwä χossulaχtäst, Tari-pēś-ńimāl'ä-sąw χąjwės, luwä sisnėl jolä räγäts, luwä χotäl' minės, at va'ītä, takwi χotäl' minės, at va'ītä. nąñχ sajkėlėmät χāpγä-tąwnė ä'ĭnäspinėl taĭmatėm, tĭl'ė-tūlė tot ti χosγawė, jol at joχti, nąñχ at joχti. «ejja!» — lāwi — «śańim mōläl tōnä ta lāwės: χūńtė matėr naknė pate'in, jol ul joχtėn, nąñ χul joχtėn; ań sussėn: joläl' at joχte'im, nąñχ at joχte'im. akum-ēkwä moläl ti lāwi: mat jārėmnė, mońśėmnė pate'in, ānėm kāstėn; taw tit χot l'ūli, am tit ti χąle'im?!» ton ąrėmt matėr ti mirritawė. tū āñkwäti: χūrėm tąuliñ lū sis-tärmėl ań ākwä-ēkwä ti jiw. «χuml'ė jėmtsėn, apĭkwė?! ānėm manėrī' rottī' kāstäslėn; śaj ajimė ūnläsėm, śaj-ānit akw' tąwrit sakwaläst; manėr jārėmnė. mońśėmnė patsėn?» — «akum-ēkwä! usnė mām ti, jolä at joχte'im, nąñχä at joχte'im;

keresztül nem mehet. Lova szól: «ne gondolj semmivel (ide ne gondolj, oda ne gondolj)!» s előre indúlt. Tari-p. gondolja, vajjon micsoda rettenetességük van ezeknek a nyárfáknak. A nyárfák felé ment, azok szétcsapódtak, Tari-p. megérintődött tőlük, lova hátáról leesett; hogy lova merre ment, nem tudja, hogy maga merre ment, nem tudja. Midőn fölocsúdott, állánál fogva fönn volt akadva egy nyárfaágon; ide-oda himbálózik, lefelé nem juthat, fölfelé nem juthat. «Ejha!» — szól — «anyám azért mondta a minap: midőn egyszer valami bajba fogsz esni, alá ne juthass, fölfelé ne juthass; lám ím alá nem juthatok, fölfelé nem juthatok. Néném asszony [azomban] a minap azt mondja vala: ha valami szükségbe, inségbe jutsz, idézz csak engem; hát hol van (áll) ő itten, én itt mindjárt meghalok?!» Azon pillanatban ime valami hirtelen dörgés [hallik]. Oda tekint, hát három szárnyas ló hátán ama nénje asszony jön. «Mi lelt (hogyan lettél), öcsém?! Mért idéztél engem ily rögtönösen; éppen theát iván űltem [s a rögtönös idézéstől] a theacsészék izré-porrá törtek össze: micsoda szükségbe, inségbe estél?» — «Néném asszony! haló helyem ez, alá nem juthatok, fölfelé nem juthatok; lovam ki tudja micsoda (valamely) tájékra vivődött el.»

matėr sāmnė luwėm totwės.» ākwä-ēkwä nvāt χāpγä kwonsi̊tawäst, supi' saumtawäst; lāwi: »ēlėm-χą̊lės jisiñ tąrėm, ēlėm-χą̊lės nątiñ tą̄rėm ūntχati; manä ēlėm-χą̊lės nañ tārän pasäpi?!» Tari-pēś-ńimāľä-sąw kwoss āñkwä ti: ākuä-ēkwä akw'-mūs āťim, takwi mān pats, tot ta ľūľi. lū āťim, matėr āťim.» Sornikwe! — lāwi — luwėm χotäľ totwės, tit ti χą̊le'im.» ton ą̄rėmt luwä taw sisät ľāγi: «āstėn! am ti marśėmawäsėm, tālėn sisėmuė!» śai̊tim luwä sisėn ta tālės. «sāt urėp χą̄mśin vojäln» — lāwi luwä — «junitäln ānėm!» sāt urėp χą̄mśitä vistä, luwä akw' śos juni̊tėstä, nąñχä ta lapejaptuwės. minnė tul, χajtnė tul χalėn ąs ta tēli̊tawės.

15. *Toχ minimatät ēlėn matėr ą̄s ti kuritėnė sujti. luwä jol ti ľūľės, lāwi: «manėr kuritawė ēlėn, va'i̊lėn?» Tari-pēś-ńimāľä-sąw lāwi: «am χotėl va'i̊lėm?» — «at-ke va'i̊lėn, Sāt-sūjä-ńārä-ūlttė-χujnė ą̄jkä torwinti; ą̄lėm pasmēn ti̊, vāssi' minuñkwė at pasäpimēn, ti̊ alawėmēn; — mōläl ākwėn-ēkwän matärėl at majwäsėn?» —*

Nénje asszony körmei közé fogta a harmincz nyárfát, ketté törte őket; [úgy] mond: «az ember korabeli világ, az ember idejebeli világ fog beállani; micsoda ember lesz majd képes rajtatok keresztűlhatolni?!» Tari-p. a mint körűltekint: nénje-asszony nincs sehol, ő maga a földre esett, ottan áll. Ló nincsen, semmi sincsen. «Uram isten!» — szól — «hová vivődött el a lovam, mindjárt meghalok itt?!» Abban a pillanatban lova háta mögött megszólal: «légy már [egyszer] készen! én már megúntam magam, szállj föl a hátamra!» Örvendve lova hátára szállt. «Vedd elő hét oldalú ostorodat» — mondja lova — «üss meg engem!» Hét oldalú ostorát elővette, lovát vele egyszer megütötte, hirtelen a magasba emelődött. Menő felhő, futó felhő közé keveredett megint.

15. Amint úgy megy, a távolban ismét valami csattogás hallik. Lova megállapodott s szól: «tudod micsoda csattogás ez a távolban?» Tari-p. felel: «honnan tudjam én?» — «Ha nem tudod, hát a Hét-szőrevesztett-bocskoron-által-fekvő öreg hortyog; életünk végpontja ez, tovább már nem hatolhatunk, most megölnek bennünket; — nem adott neked a minapában valamit nénéd-asszony?» Tari-p. szól: «mit adott nekem?» — Lova szól: «két élű kést nem adott neked?» — «Igaz!» — gondolja — «két élű kést adott

Tari-pēś-ńimālä-sąw lāwi: «am manärėl majwäsėm?» — luwä lāwi: kit ēlmip kasäjil at majwäsėn?» — «sōl!» nąmėsi «kit ēlmip kasäjil majwäsėm.» — luwä lāwi: «minėn, ńoliñ mā=tapriś-sąwnė śältėn, ńol-ńārɣä, paľ-ńārɣä jäktäln; nañ ēriʾ-ke totuñkwė lāuwäsėn, mōjt-ke totuñkwė lāuwäsėn: ta vēriťe'in; at-ke lāuwäsėn: ti alawėn.» Tari-pēś-ńimālä-sąw ńoliñ mā=tapriś-sąwän śältės Sāt-sūjä=ńārä-ūlttė-χujnė ąjkä pālt ńoliñ mā=tapriś-χuril minės. luwä tot ta χuľtės. ań ąjkä lili kwonäľ täräti: taw sisiʾ χotäľ ta ālmawė; lili jūlė χarti: ńol=sam-as kiwėrnė ālä ti tūlawė; laľt vortχati, voril vēriti. kit ēlmip kasäjä leimats, ań ąjkä ńol-ńārɣä, paľ-ńārɣä χot-jäktėsaɣä, śēpėn pinsaɣä. luwä lāwi: «moľėχ jäjėn, tālėn!» luwä-nūpėl χajts, sisän ta tālmats. lū nąñχäl ńoumäts. Sāt-sūjä-ńārä-ūlttė-χujnė ąjkän kwoss ńawlitawės, luwä nąñχ talapejis, at ti joχtuwės. Sāt-sūjä=ńārä-ūlttė-χujnė ąjkä lāwi: «ejja Tari-pēś-ńimālä-sąw! tąrėm χąnal, akwʿ χumitėn patnäiʾ, akwʿ nētėn patnäiʾ nañ ta ąlė'in; am ta χąläsėm.» Tari-peś-ńimālä-sąw tūlė laľt lāwi: «χąnal ēlėm-χąlės jisiñ tąrėm, nątiñ-tąrėm ūnt-

---

nekem.» Lova szól: «menj, bujj bele az egérbőrbe, vágd le az öreg orra- és füleczimpáit; ha az van számodra rendelve, hogy az éneket előbbre vidd (azaz: hogy a rólad szóló ének folytatódjék), ha az van számodra rendelve, hogy a regét előbbre vidd: akkor megfogsz vele bírni; ha nincs számodra az rendelve: akkor megölnek.» Tari-p. az egérbőrbe bújt s a Hét-szőrevesztett-bocskoron-általfekvő öreghez ment egéralakban. Lova ott maradt. Az öreg lélekzetét kibocsátja: ő valahová hátrataszítódik (emelődik); lélekzetét befelé szívja: majdnem hogy besodorja orralikába; visszafelé dülleszkedik, nagy nehezen bírja [magát tartani]. Kihúzta két élű kését [hüvelyéből], levágta az öregnek orra- és füleczimpáit s a zsebébe tette. Lova szól: «gyere hamar, szállj föl reám!» Lovához futott, gyorsan fölszállott hátára. A ló fölfelé indúlt. Amint a Hét-szőrevesztett-bocskoron-által-fekvő öreg üldözőbe vette, a ló hirtelen fölemelkedett, amaz nem érhette utól. Az öreg szól: «ejha, Tari-p.! a jövőben, míg az utolsó (egy) férfi el nem vész esik, míg az utolsó nő el nem vész, te isten gyanánt fogsz majd élni; én pedig ím már meghaltam.» Tari-p. vissza szól oda: «egykor az ember korabeli világ, az ember idejebeli világ fog beállani; veled

χati, nañ jotèn manä ēlém-χąlès vēriti; tōnä ti aläslém.» luwä ēläl ta ńoumäts; minnè tul, χajtnè tul χalnè tēlitälwès.

[Mōjt mak jelpiñ mätä tit ti ąli; ēkwät kwonä kwäle'it, pasèn tärmèl śäli äln pinawè.]

16. *Tari-pēś-ńimälä-sąw luwä toχ minimät akw'-ērt jolä ti lūli, läwi: «ńolèm säs-kurśipèl mäγe'in, kätäγèm, la'iläγèm säs-kurśipèl mäγe'in, lēγèm sirejin tū pēräln!» ńolä, kätäγä, la'iläγä säs-kurśipèl mäγsanä, lēγä sirejil pērèstä. luwä läwi: «ań tälèn am sisèmnè!» luwä sisèn tälès, luwä nąñχä lapejis: minnè tul, χajtnè tul χalèn tēlilèsi'. toχ minimätèn akw' ērt jolä ti täräts, jolä ti pats. jol patèm mätät kwoli'-sūmjèχi' ūnlei'. luwä läwi: «va'ilèn jolä; minèn, Kirt=ńolp-ēkw'-äγi ńirèmtäln, śäńä jol-ojilmatwès! jūlé kwoss jąmentäls, luwä läwi: «ul minèn, tī' jäjèn! nañ taχ χotèm mori ti nąmèlmate'in, ēkwä ti sajkèli, ąlèm pasèmèn ti; am ńol=sam-asèmnè śältèn, tot käpak ąli; ta käpakté χūrèm śarkä ajèn!» Tari-pēś-ńimälä-sąw lū ńol=sam-asän ju-śälti, ńol=sam-ast ań-mań käpak; χūrèm śarkä ajis, kwonä kwäls. luwä läwi: «ań minèn Kirt=ńolp-ēkw'-äγi ńirèm-*

---

micsoda ember bírja majd ki; azért öltelek meg.» Lova most tovább indúlt; menő felhő, futó felhő közé keveredett.

[A regének tulajdonkép való szent helye itt következik; a nők kimennek a jurtból, az asztalra ezüst pénzt helyeznek.]

16. Tari-p. lova, a mint úgy halad, egyszer csak megállapodik s [így] szól: «orromra nyírhéj-tekercset fogsz dugni, előlábamra, hátsólábamra nyírhéj-tekercset fogsz dugni, farkom csavard fel kardodra!» Orrára, előlábára, hátsólábára nyírhéj-tekercseket dugott, farkát a kardra csavarta. Lova szól: «most szállj föl hátamra!» Lova hátára szállott, ez magasra emelkedett; menő felhő, futó felhő közé keveredtek. A mint így mennek egyszer csak a ló aláereszkedett, lejutott. Azon a helyen, hol lejutott egy ház s egy éléspajta állanak. A ló szól: «szállj le rólam; menj, ragadd el a Fáczánkacsa-orrú-asszony leányát, az anyja [ép] elaludt!» A mint [az ifjú] a házba befelé indúlt, lova szól: «ne menj csak, jer ide! te aztán valamiképpen bolondságra gondolsz, az asszony fölébred s akkor életünk vége; bujj bele [előbb] orrom likába, ott egy korcsma van, abban a korcsmában igyál meg három pohár [pálin-

täln!» kwolnė jū šälts, ań āɣi kwonä ńirėmtėstä. luwä lāwi: «tālėn molėχ, ti jiwwėmėn!» luwä-pālt tūp joχts, ań Kirt-ńolp-ėkwä kwonä nėĭlės. luwä lāwi: «nėn χot-šältėmtäln, ti jiwwėmėn!» āɣi χot-šältėmtėstä, molėχ luwä sisėn tālės, ėläĭ ńoumäts. Kirt-ńolp-ėkwän lū ńolä pūwwės. lū puńkä ńoumäts, ań sās-kurśip χot-leĭmats. lū kätėn tū lakwės: lū kätä ńirėmtawės, ań sās-kurśipĭ' χot-leĭmatsĭ'. tūl lū-la'ilėn lakwės: lū nąñχäĭ porimamä-mūs ań sās-kurśipi' ąs ta leĭmatsĭ'. tūl lū lėɣėn lakwės: kit kāt ta'il tuĭanä ań sirejil pusėn supĭ' jäχtuwäst. juil ti ńawluńkwė patwesĭ'. ti pūwaweĭ', ta pūwaweĭ'. luwä lāwi: «kätėt nań manėr ąńše'in, mėn ti pūwawėmėn?! «Tari-pėš-ńimäĭä-sąw lāwi: «am kätėt nė-mätėr at ąńše'im.» ań Kirt-ńolp-ėkwän ti pūwaweĭ', ta pūwaweĭ'. luwä lāwi: «nań manėräĭ' ūre'in; kätėnt manėr ąńše'in, at va'ilėn? kätän āńkwäti: sāt urėp χąmšitä kätėt ĭūĭi. ań luwä ta jūnĭtėstä; minnė tul, χajtnė tul χalėn ta tėlėm-

---

kát]». Tari-p. belebúvik a ló orralikába, az orrlikban benn van az a korcsma; három pohár pálinkát ivott s kijött. Lova szól: «no most menj, ragadd el a Fáczánkacsa-orrú-asszony leányát!» Bement a házba, a leányt megragadta s kivitte (kiragadta). Lova szól: «szállj föl hamar, [az anyja] utánunk jön!» Alig ért el lovához, előtűnt a Fáczánkacsa-orrú-asszony. Lova szól: «dobd el hamar nődet, jön utánunk [az anyja]!» Eldobta a leányt, gyorsan lova hátára szállott s előre indúlt. A Fáczánkacsa-orrú-asszony megkapta a lónak az orrát. A ló feje megmozdúlt s levált róla a nyírhéj-tekercs. [Most az asszony] a ló előlábához férkőzött, megragadta a ló előlábát; [de megint csak] a nyírhéj-tekercsek váltak le. Azután a ló hátsólábához férkőzött, midőn a ló fölfelé szökött, ismét [csak] a nyírhéj-tekercsek váltak le. Azután a ló farkához férkőzött, mind a két kezének újjait ketté vágta a karddal. Most [az asszony] üldözőbe fogja őket. Hol itt kap feléjük, hol ott kap feléjük. A ló szól: «mi van neked a kezedben, hiszen mindjárt meg fog bennünket [az asszony]?!» Tari-p. felel: «ninesen nekem semmi a kezemben.» A Fáczánkacsa-orrú-asszony [tovább is] hol itt kap feléjük, hol ott kap felejük. A ló szól: «mit vársz te, mi van a kezedben, nem tudod?» A kezére pillant: hát hét oldalu ostora van benne. Most lovára ütött s azzal menő felhő, futó felhő közé keveredett.

tawés. ań Kirt=ńolp-ēkwä lāwi: «ejja Tari-pēś-ńimāľä-sqw! āɣi ta tūlmentäslén; ań Tą̄rémnė ta vojwäsén, lilin ta nēilés.

17. *Ēläľ ta minėsi'. akw'-mat-ērt Pāräparsėχ-üsén ta nēilėsi'. luwä ań üs-āwin tū ti jolä täräts, jolä ti pats. nētä iń kwon nēilés, iń kätänän akwän pūwsi'. nētän jū ta tūlwés. jun nētä lāwi: «ejja ēri'-χum, mōjt-χum! saka saw saw totsén!» soriń tēp, māɣiń tēp pasän vārwés, tēńkwė patsi'. akw'-mat-ērt nētä lāwi: «kwon kwälén sar, luwénnė kwon vōwäsén!» kwonä kwäls, luwä la'ilä nąńχ-älmamė. «jäjén!» — lāwi — «am la'ilėm tąwén pēlwés.» tū mini: ań-mań Kirt=ńolp-ēkw'-āɣi tū χanujėm. ań Kirt=ńolp-ēkw'-āɣi jot ąs jū śältsi'; kit nē χalnė ūnttés, ańilaχtäst, sipiχatsėt. tēst, āstäst; nēɣäɣä-nūpėl lāwi: «am ti χuje'im; am nąńχ-kwälnėm-mos tunrä-śaχl ēkwäi'-ąjkäi' āśäɣėm=śāńäɣėm-pālt at-ke tote'in: ąlėm pasēn ti, sip-luwēn āt qsiñäi' sairėpiäɣėm. ti üs mirä-lutätėl, ąsätėl, misätėl, luwätėl akw'-mūs amki māmnė totän!» puńkä, samä mańits; jol ta χujés. akw'-ērt χujimätä χōntėli, ēkwä lautnät sujti: «ań mäń māχum ąlnė śiränl ti?!*

A Fáczánkacsa-orrú-asszony szól: «ejha, Tari-p.! elraboltad hát a leányt; *Tą̄rém* (Isten) téged [kegyébe] fogadott, megmenekültél.»

17. Most előre mentek. Egyszer csak *Pāräparsėχ* várába érkeztek. Lova a vár kapujához leereszkedett, lejutott. Neje még csak most jött ki [elébe], még csak most fogták össze kezeiket. Neje bevezette a házba: «ejha, ének embere, rege embere!» — mondja ott benn — «igen sok inséget szenvedhettél!» Sörrel, mézes étellel lakoma (asztal) készült, enni kezdtek. Egyszer csak neje azt mondja: «eredj ki csak, a lovad hív ki!» Kiment, a lova lábát emelinti. «Gyere!» — mondja — «a lábamat megszúrta [valami] ág.» Oda megy: hát a Fáczánkacsa-orrú-asszony leánya van odaragadva. Most e leánnyal ismét bementek; ő a két nő közé ült, csókolóztak, ölelkeztek. [Midőn] készen lettek az evéssel, [így] szól nejeihez: «én most lefekszem; ha ti engemet a tundrahalmi öreg emberhez és asszonyhoz, az én atyámhoz és anyámhoz el nem visztek, míg én fölkelek: vége az életeteknek, hajszálnyi vékonyra (vastagra) vagdalom a nyakatokat. Ezt a várost népeivel s összes holmijaival, juhaival, teheneivel, lovaival együtt, mind vigyétek az én hazámba!»

tīl ēläľ ą̄lnė χątpä ēkwatä voss mini, ą̄jkätä voss χuji; manä ńaurėmakäγėm sawätaweī'! — ań mōläl kit ēlmip kasäjil majläslėm, kēr=χąrtχėn-sąwėl majläslėm, kēr=sąur-sąwėl mājläslėm, kēr ńoliñ-mā=tapriś-sąwėl majläslėm, māń sort-sąwėl majläslėm; tajänėm toχ ti tārä totiänä!» taw ēlä ta χuji, ną̄ñχ at kwāli. akw'-ērt χujimatä ēkwatän śopśėltawė: «kwālėn ną̄ñχ, jū ti joχtsū!» ną̄ñχ-kwāli, śāńäγä=āśäγä-pālt joχtėm. śāńäγä-āśäγä taw-pālt lakwmä at vās, taw ą̄s śāńäγä=āśäγä-pālt lakwmä at vās. ańilaχtsėt, sipīχatsėt. ta χurip ūs ta tēlės: χajtnė tul silimė ūnli, minnė tul silimė ūnli. ą̄ln-kwol ūntχats, sąrni-kwol ūntχats. ēlä ą̄le'it, ēlä śuńe'it.

18. *Tunrä-śaχl ūsät χąsä ą̄lės, man vāťi ą̄lės, akw'-mat-ērt Tari-pēś-ńimāľä-sąw nēγäγä-nūpėl lāwi: «am nē minnė nēγiñ sām ą̄s kinse'im, χum minnė χumiñ sām ą̄s kinse'im.» śāńä lāwi: «ejja! χąnal ēlėm-χąlės jisiñ tą̄rėm, nątiñ tąrėm ūntχati: takwsi-lē'īn, tōja-*

Fejét, szemét lecsüggesztette s lefeküdt. Fektében egyszercsak hallgatózik, egy asszony szidása hallik: «hát ez az életmódja a fiatal népnek?! Már ezután az embereknek felesége hadd menjen [a dolog után], a férj pedig hadd heverjen. Drága gyermekeim, hogy kínozza őket! — Azután meg a minap két élű kést adtam neki; vasölyv-bőrt, vasnyúl-bőrt, vasegér-bőrt, kis csuka-bőrt adtam neki; most ezeket csak úgy [egyszerűen] odébb viszi!» Ő csak fekszik tovább, nem kél föl. Egyszer csak a mint fekszik, felesége bizgatja: «kelj föl, ím hazaérkeztünk!» Fölkél, hát [csakugyan] szüleihez érkezett. Hogy mikép kerűltek hozzá szülei, nem tudta [annyira magán kivűl volt örömében] s hogy mikép kerűlt ő a szüleihez, azt sem tudta. Csókolóztak, ölelkeztek. Olyan vár termett ottan, hogy a futó felhő ketté szelve ülepedik meg rajta, a menő felhő ketté szelve ülepedik meg rajta. Ezüstház támadt (ülepedett), aranyház támadt. Tovább élnek, tovább boldogok.

18. Tundrahalmi várában soká élt, vagy rövid ideig élt, egyszer csak [így] szól Tari-p. két nejéhez: «én nő járó nős vidéket ismét keresek.» Anyja mondja: «ejha! egykor, midőn az ember korabeli, az ember idejebeli világ áll be, az őszi evetet, a tavaszi evetet ép úgy fogod teljes ügyességgel keresni!» Megcsókolták, megölelték egymást; ő kiment, lova hátára szállott s eltávozott. —

lē'in akw' toχ tortal ta kinsilén!» añilaχtäst, sipiχatsét; kwonä kwälés, luwä sisén tälés, minés. — χąsä minés, vätí minés, akw'-ērt luwä šäriš-kwolélné jol ti täräts. añ-mañ šäriš-vit-tärä joläl' ąln-äwi, sąrni-awi. luwä tū ta χulésta, takwi jolä ta šältés. jolä joχti, tot Vit-χąn-ūsä: ąln-ūs, sąrni-ūs. kwol-pąχät mäñ kwol ūnli; tū ta šälts. mäñ kwolté vit-sa'ip sa'iñ nē, vit-vēsp vēsiñ nē ūnli. añ-mañ Vit-χąn-äγi läwi: «ejja Tari-pēš-ńimälä-sąw T'ąrémné tēl äném ta läuwäsén!» añilawés, sipχuwés. soriñ tēpél, mäγiñ tēpél tittuwés. nētä läwi: «minén jä'i-pĭγäném-palt, jäni' kwolné šältén; vérite'in-ke: ta vérite'in; at-ke vérite'in: at ta vérite'in.» kwälés, ta minés. jū šältés: sät χum käsérle'it. taw-nūpél äñkwätäst, jol älä ti pats, voril ti vérits. «ejja Tari-pēš-ńimälä-sąw'» — läwe'it — «manä totn'-utné totwäsén, manä älentén'-utné älentawäsén?» — «ąlné élém-χąlés akw'-mat män χūńjoχti?!» — «näj-väpsi', ątér-väpsi' ąluñkwé-ke tänγe'in pasänné ti' ünttén!» pasänné ünttés; käsérlañkwé, säkmétlañkwé élál' ta patsét. akw'-mūs taw mäšter, sät χum kwoni-pält taw χäsi; taw mäšter.

Soká, vagy rövid ideig ment, egyszer csak lova a tenger közepébe ereszkedett le. Annak a tengernek vizén keresztűl egy lefelé vezető ezüstkapu, aranykapu [látszik]. Lovát ott hagyta, maga pedig lement [a kapun]. Leérkezik, ott a Vízfejedelem vára: ezüstvár, aranyvár. A főház mellett egy kis ház áll, ő oda lépett be. A kis házban egy vízfürtű fürtös nő, vízékű ékes nő űl. Ez a vízfejedelmi leány [így] szól: «ejha Tari-p.!» *T'ąrém* bizonyára nekem rendelt téged! [Az ifjút] megcsókolta, megölelte; sörrel, mézes étellel jól tartotta. A nő szól: «menj bátyáimhoz; eredj be a nagy házba, ha kibírod [velük]: hát kibírod; ha nem bírod ki: hát nem bírod. Fölkelt s elment. Belépett [a nagy házba: ott] hét férfi kártyázik. Feléje tekintettek, ő majdnem hogy elesett, nagy nehezen bírta magát [állva]. «Ejha Tari-p!» — mondják — «hát te hogyan kerültél ide (minő hozó valami hozott, minő hordó valami hordott téged?») — «Hát hogyan kerül élő ember valamely vidékre?» «Ha kedves vőnk (fejedelem-asszony-vővé, fejedelemférfi-vővé) akarsz lenni, ülj ide az asztalhoz!» Az asztalhoz űlt, tovább kezdtek kártyázni, sakkozni. Egyre ő a mester [a játékban], ő a hét férfinél is jobban ért hozzá; ő a [valóságos] játékmester. Egyszer [így] szól a hét férfihez: «magam-

akw'-ērt sāt χumit-nūpėl lāwi: «amki māγiñ χum, amki vitiñ χum; 25
mām-vitėm nąmtnė ti patwäsėm, ti mine'im.» minuñkwė ti pats, ań
nėtä śą̄pitawės. Vit=χą̄n-āγi lāwi: «manėr sūsäs ēri, a-man mis=lū-
sūsäs ēri, man-ąs vit=χul-sūsäs ēri?» Tari-pēś-ńimāl̆ä-sąw lāwi:
«ul vit=χul-susäs ēri; χąnal ēlėm-χą̄lės jisiñ tą̄rėm, ēlėm-χą̄lės nątiñ
tą̄rėm ūntχati, ēlėm-χą̄lės manėr tēi' vässi'?!» nėtä lāwi: «minėn 30
ēläl̆, jūl̆ė joχtnėn porät amki joχte'im.» aú Tari-pēś-ńimälä-sąw luwä
pālt ań vit-āwinėl nąñχ ta kwälės. luwä ań-mań akwäi' ta kańśėm;
ńąul̆ä χą̄lėm, luwä χą̄lėm. Tari-pēś-ńimāl̆ä-sąw lili-ą̄pėl pūläsėstä:
mōläl manėr lū ą̄lės, mōläl manėr uj ą̄lės, jąmės luwi'uś ta jēmts;
akw' ńol=sam-asänėl sūltmėl nēi̯li, akw' ńōl=sam-asänėl posimėl nēi̯li. 35
«tälėn» — lāwi — «am sisėmnė!» lū-sisėn tālės, ēläl̆ ńoumäts;
minnė tul, χajtnė tul χalėn tēlitawės.

19. *Toχ minimatät akw' māt jolä ti pats. ań patėm mātät χāñχėl-*
tėp, numi ąulä tą̄rėm-nūpėl nąñχäl̆ ta mini. luwä ti tū tēlėm ńirėn nē-
γėstä, ti tū tēlėm pumėn nēγėstä. takwi ań χāñχėltėp-χąsit nąñχ ta χāñ-

---

nak is van hazám, magamnak is vannak vizeim; hazám, vizeim felé vonz vágyam (gondolata jött rám), most én elmegyek. Már elmenni készült, mire nejét kelengyével szerelték föl. A vízfejedelmi leány szól: minő hozomány kell neked, lábasjószághozomány kell-e, vagy halhozomány kell-e?» Tari-p. felel: «Természetes, hogy halhozomány kell; egykor az ember korabeli világ, az ember idejebeli világ fog beállani, [ha nem halat,] mi egyebet fog akkor enni az ember?!» Neje szól: «menj előre, mire hazaérsz, én is megjövök.» Most Tari-p. ama vízi kapun át fölment lovához. Lova [az alatt, míg ő odajárt] teljesen elsorvadt, húsa elpusztult, csontja elpusztult. Tari-p. lehelletével ihlette: a milyen ló azelőtt volt, a milyen állat azelőtt volt: most még sokkal szebb lóvá lett; egyik orralikából szikra tódul (jelentkezik), másik orrlikából füst tódúl. «Szállj föl» — mondja — «hátamra!» Fölszállott a ló hátára, tovább indúlt; menő felhő, futó felhő közé keveredett.

19. A mint úgy megy, egyszer csak lejutott [a földre]. Azon a helyen, a hol lejutott, egy létra van, felső vége fölfelé megy az égbe. Lovát e nyáron termett vesszőhöz kötötte, e nyáron termett fűhöz kötötte. Maga eme létra hosszában fölfelé hágott. Följutott

χės. tą̄rėmnė nąñχä ta joχts. Ēt=pos-ą̄jkä ämpēntėl χartχatei'. Tari-pēś-ńimäl'ä-sąw ta-kwoss ńawli, ńawli: at joχtiäχä. jąñχei', jąñχei', mönt miném mätēnnėl ą̄s ti mineï'. Tari-pēś-ńimäl'ä-sąw akw' män ti ürmitaχts. ań Ēt=pos-ą̄jkä joχtės. «ejja Tari-pēś-ńimälä-sąw!» — läwi — «nañ-ąs tit?! man ürėl tï' joχtäsėn?» — «ą̄lnė ėlėm-χą̄lės akw'-mat män χūń joχti?» ań χą̄ntχatėm mätēnt kwol ünli. Ēt=pos-ą̄jkä läwi: «Tari-pēś-ńimäl'ä-sąw śältėn tï', am tajéχ joχte'im!» kwol-kiwėrt ünlėnė äγit-nūpėl läwi: «mä-χum mat χum ul sawätėn!» ań Ēt=pos-ą̄jkä ta minės, taw jū ta śältės. nė χasäp sajiñ pält ünli. taw jol ünttės. χąsä, man väli ünlėmätä χasäp sajiñ-pal ńąwėsañkwė pats, taw pōl'uñkwė ta pats. aśėrmän ti tėwė, ta tėwė; Ēt=pos-ą̄jkä ti śälti, äγit-nūpėl 'lauti: «mää mä-χum ą̄lnė śirä ti?!» vässi' nė-mat aśėrėm ätim. ań Ēt=pos-ą̄jkan näj-väpsi' śąpitawės, ątėr-väpsi' śąpitawės, χasäp sajiñ pälnė tūlwės. ėt χujės, χolit kwälės, takkät minės.

20. *χąsä minės, man väli minės, akw'-mat-ėrt χą̄tėl=ėkwä-pält*

---

az égbe. Holdvilág-öreg az ebeivel nyargalászik (huzakodnak). Tari-p. hiába fut-fut utánuk, nem éri utól őket. Forognak, forognak, [míg végre] ismét azon helyen mennek el, melyen előbb mentek. Tari-p. egy helyen [megállva] várakozott. Erre megjött a Holdvilág-öreg. «Ejha Tari-p.!» — mond — »hát te itt vagy?! Minő módon jutottál ide?» — «Hát hogyan kerül élő ember valamely vidékre?» Találkozásuk helyén egy ház áll. A Holdvilág-öreg szól: «Tari-p. eredj be ide, en később jövök!» A házban ülő leányának (meg) azt mondja: «idegen embert ne kínozz!» Most a Holdvilág-öreg elment, ő pedig bement a házba. A nő egy kárpittal elfödött (kárpitmögi) szobarekeszben űl. [Az ifjú] leűlt. Soká, vagy rövid ideig ült, egyszer csak a kárpittal elfödödött szobarekesz mozogni, ő pedig fázni kezdett. Csak fagyoskodik, fagyoskodik a hidegben, midőn im belép a Holdvilág-öreg s leányát pirongatja: «hát ez az élet szokása a fiatal népnek?! «Többé nincs egy csepp hideg sem. [Az ifjút] a Holdvilág-öreg, mint kedves vejét látta el, bevezette a kárpittal elfödött szobarekeszbe. Éjjel [ott] feküdt, reggel fölkelt s egymaga elment.

20. Sokáig ment, vagy rövid ideig ment, egyszer csak a Napasszonyhoz jött. Hiába fut, fut utána, nem éri utól, úgy halad a

joχtės. ta-kwoss ńawli, ńawli : at joχtitä ; χą̄tėl-ēkwä χūrėm luwėl toχ ti mini. tūl akw' māt ūrχats, ań χą̄tėl-ēkwä tot ti joχtės. ań-mań tot kwol ūnli. χą̄tėl-ēkwä lāwi : «ejja Tari-pēś-ńimāľä-są̄w nañ-ą̄s man totn' utnė totwäsėn, man alentėn' utnė ālentawäsėn ? !» — «ą̄lnė ēlėm-χą̄lės akw' mat mān χūń joχti ?» — «śältėn ju, am tajėχ joχte'im !» āγit-nūpėl lāwi : «mā-χum mat χum ul sawätėn !» taw jū śältės, χasäp sajiñ pāl χani. χą̄sä, man vāťi ūnlimätä ań χasäp ńą̄wėsāluñkwė pats. rēi̊n ti tēwė, ta tēwė; viti̊' ti pēri̊lės. χą̄tėl-ēkwä jū joχti, āγit-nūpėl ľauti : »māń mā-χum ą̄lnė śirä ti ? !» nē-mätėr rēi̊' āťim vāssi̊'. soriñ tēpnė, māγiñ tēpnė tittuwės. tēs, āstės ; χą̄tėl-ēkwä-nūpėl lāwi : «χą̄tėl am toti̊lilėm sar !» χą̄tėl-ēkwä lāwi : «nañ mat-namiñ ją̄mėśäkw toti̊le'in ?» — am man ľūľsiñ toti̊lilėm ? ! akw' toχ ją̄mėśäkw toti̊lilėm.» χą̄tėl-ēkwä lāwi: «nañ kāsėn ; ją̄mėśäkw-ke toti̊lilėn, toti̊läln !» Tari-pēś-ńimāľä-są̄w χą̄tėl vistä, ta totuñkwė patėstä. joläľ sunsi : joli tą̄rėmt jātėl mir akwäi̊' sam-pālėt, sūp pālėt. akw' māt kit χum alχatei̊', kēlpi̊'-saji̊'

Napasszony három lovával. Azután egy helyben várakozott, a Napasszony ott hozzáérkezett. Ugyancsak ott egy ház áll. A Napasszony szól : «ejha Tari-p. ! hát te hogyan kerültél ide ?» — «Hát hogyan kerűl élő ember valamely vidékre?» — «Menj be, én később megjövök !» Leányához [meg így] szól : «idegen embert ne kínozz !» [Az ifjú] belépett : hát egy szobarekesz előtt kárpit függ. Soká, vagy rövid ideig ült ottan, [egyszer csak] ama kárpit mozogni kezdett. Csak égeti, csak égeti a hőség, már egészen vízzé vált [a sok izzadásban]. Haza jön a Napasszony, leányát pirongatja : «hát ez az életszokása a fiatal népnek ? !» Többé nincsen semmi hőség. Nagyszerű ételekkel tartották [az ifjút]. Midőn kész lett az evéssel, [így] szól a Napasszonyhoz : «hadd viszem én a napot !» — A Napasszony szól : «te talán jól fogod vinni ?» — «Mért vigyem én rosszúl ? ! Ép olyan jól viszem, mint te.» A Napasszony szól : «a te kedved, ha jól fogod vinni, hát vidd !» Tari-p. fogta a napot s vinni kezdette. Lefelé néz : hát a földön (az alsó égben) az istenadta (kedves) nép mind félszemű, görbeszájú (félszájú). Egy helyt két ember verekedik, véresre verik egymást. Tari-p. gondolja : «hej, ha ott lennék, ezeket a semmirekellőket (lyukfiakat) s a verekedésüket majd rendbehoznám.» A mint ő így gondolkozott, azok a micsodák lerogytak s meghal-

alχatei'. Tari-pēś-ńimālă-sąw nąmsi: am tot-ke ąlnūm, ta as-pĭγėt, tēntēn alχatnātēn śąpitėnuwăγėm. toχ nąmėlmatils, ań uti' jol-răγătėsi', χąlėsi'. tūl ąs ta mini. akw'-mat-ērt ąs joläl' sunsi: kit ēkwä lōñγitaχtei', jērχatei'. taw nąmsi: am tot-ke ąlnūm, ta āńkwä nōni', tēntēn śąpitėnuwăγėm. ań kuli' răγătėsi', χąlėsi'. ēläl' ta minės. χąsä, man vāli minės, akw'-ērt χątėl-ēkwä-pālt ta joχtės. χątėl-ēkwä kitapės: «jąmėśäkw jälsėn?» — «jälsėm.» — «nē mătėr l'ul at vārsėn?» — «at vārsėm.» χątėl-ēkwä lāwi: «Tari-pēś-ńimālă-sąw nań χątėl-ke ąśnūlėn, sąma l'ulnė ēlėm-χąlės ālim ąlnū, pusėn alnuwän; — manėri' alėm ēlėm-χąlėsän ti ńilä ēlėm-χąlės?» Tari-pēś-ńimālăsąw lāwi: «alχate'it, l'aute'it; am ness nąmėlmatsėm, tan răγätst». χątėl-ēkwä lāwi: «χąnal ēlėm-χąlės jisiń tąrėm, nątiń tąrėm ūnti-pėl, ti śirėl ēlėm-χąlės pusėn aliänėn». āγit-pālt jū śältsi', χątėl-ēkwä Tari-pēś-ńimālă-sąw nāj-vāpsi' ūnttėstă, ątėr-vāpsi' ūnttėstă. vāpsă lāwi: «ti joli tąrėmt ąlnė mā-χum manėri' akw'-mūs sam pālt, sūp-pālt?» χątėl-ēkwä lāwi: «ta χurip pus kit sampä mā-χum ta, ta χurip jąmės sūppä mā-χum ta; nań l'altėn-ke sunse'it,

---

tak. Azután ismét folytatja útját. Egyszer csak ismét lefelé néz: látja hogy két asszony czibálgatja, szidja egymást. Ő gondolja: «hej, ha ott lennék — az anyjuk teremtését! — rendbe szedném őket.» Ezek az ördögök lerogytak s meghaltak. Tovább folytatta utját. Soká, vagy rövid ideig ment, egyszer csak a Napasszonyhoz érkezett. A Napasszony megkérdezte: «hát jól végezted utad?» — «Jól.» — «Semmi rosszat sem cselekedtél?» — «Nem cselekedtem.» A Napasszony szól: «Tari-p., ha te viselnéd a napot, nem volna egyenest álló ember, mind megölnéd; — miért ölted meg ezt a négy embert (miért megölt embereid ez a négy ember)?» Tari-p. felel: «verekednek, szitkozódnak; én pusztán rájuk gondoltam s ők összerogytak.» A Napasszony szól: «Egyszer az ember korabeli világ, az ember idejebeli világ beálltával, ilyen módon mind megölöd az embereket.» Bementek a leányához, a Napasszony Tari-p.-t kedves vejévé tette. A vő szól: «ez a földön (alsó égen) élő népség miért félszemű, görbe szájú?» A Napasszony felel: «ép olyan ép kétszemű népség az, mint te (ez); ép olyan helyes szájú népség az, mint te; hanem ha te veled (t. i. a nappal) szembenéznek, a sze-

samän χotėl lapi?» Tāri-pēš-ńimāľä-sąw ti minuńkwė pats. χą̄tėl-ēkwä lāwi: «jūľė minnėn porät am āγim, ēt-pos-āγi χāńχėltėp-tittė-ke χą̄ntiäγėn: ta χą̄ntiäγėn; at-ke χą̄ntiäγėn: at ta χą̄ntiäγėn.» nētä χuľtės, takwi χāńχėltėp-χąsit jol ta va'ilės, jolä joχts. luwä tētal ta kańšim; luwä ātim, ńąuľä ātim. lili-ą̄pėl pūläsėstä: mōläl manėr lū ą̄ls, uś ta iąmės luwi' jēmts; akw' ńol-sam-asänėl sultmėl pājėlti, akw' ńol-sam-asänėl posimėl pājėlti. luwä sisėn tālės, ą̄s ta ēläľ ńonmäts; minnė tul, χajtnė tul χalėn tēlľtawės.

21. *χąsä minės, vāľi minės, akw'-mat-ērt tą̄rėm jol χannė mău asiń āχwtėsnė ta joχtės. asiń āχwtės sāt-pis kēr-patäsėl χartimė. kēr-χąrtχėn-sąwän šältės. ań patės ūrnė ą̄jkä lāwi: «ejja Tari-pēš-ńimāľä-sąw! mā jänitėl ośmarläsėn, ośmarläsėn; am kēr-patsėm-tārä-ke mine'in, ą̄s kēr-χūlpėmt χuje'in.» Tari-pēš-ńimāľä-sąw sunsi: rus kēr akw' sam ą̄ńši, tĭlnėl akwäĭ' ńūpiś kērėl vārimė. tĭl ātĭtaχts, rus kēr-samnėl tūľė tūp pats; markäγä jäχtuwėsĭ', tūl vitėn ta pats.*

---

mük hogyan bírja ki?» Tari-p. immár menni készült. A Napaszszony szól: «Ha az én leányomat s a Holdvilág-leányt ott találod, midőn hazafelé mész, a létra tövénél: akkor ott találod őket; ha pedig nem találod: hát nem találod.» Neje ott maradt, maga pedig a létrán leszállott, leért. Lova étlenűl elsorvadt; csontja nincs, húsa nincs. Lehellettel ihlette: a minap a minő ló volt, most még szebb lóvá lett; egyik orralikából szikra tódúl (forr), másik orralikából füst tódúl. Fölszállott lova hátára, ismét tovább indúlt; menő felhő, futó felhő közé keveredett.

21. Soká ment, vagy rövid ideig ment, egyszer csak azon a helyen, hol az ég a földre lecsüng, egy lyukas sziklához jutott. A lyukas szikla hét rétű, vasból való madárhálóval van bevonva. Belebújt vasölyv-bőrébe. Azt a madárhálót őríző öreg mondja: «ejha Tari-p.! Széles e világon mindenfelé ügyeskedtél, ügyeskedtél; de itt ha keresztűl mész is az én vasból való madárhálómon, vasból való halhálómban fogsz [fogva] feküdni.» Tari-p. nézi: [a madárhálónak] törékeny vasból csak egy szeme van, a többi mind kemény vasból van készítve. Most neki vágta magát, a lágy vasszemen keresztűl alig juthatott a túlsó félre; szárnykarjai levágódtak s aztán a vízbe esett. Az az öreg szól: «vasból való halhálóim

ań ą̄jkä lāwi: «kēr-χūlpanėm iñ ą̄le'it; kēr-patsėm-tārä minäsėn, kēr-χūlpėmt nañėn akw' ti pūwilėm.» ań kēr-χūlpėt sunsi: rus kēr akw' sam, tīlnėl akwäi' ńūpiś kērėl vārimė. vitnė patėm ą̄rmät kēr māń sąrt χuril ēläl' ta ujmits. jälės, jälės, ań rus kēr-samnėl kwoss ātitaχtils, tūl'ė at pats, tot ta pūwwės. ą̄jkätä lāwi: «am jūnitilėm»; ēkwatä lāwi: «am jūnitilėm.» ēkwatäu māń sąrt pūwawė, ą̄jkätän kēr-śākėl ti jūnituñkwė patwės. ą̄jkätä lāwi: «tākiś pūwäln!» kēr-śākėl kwoss jūniti: ań māń sąrt ēläl' ńoumäts, ań ēkwä kāt-luwä supi' jūnitawės. ēkwä l'auti: «am mōnt lāwe'im: am jūnitilėm; ań ą̄s pūwäln, am jūnitilėm!» ą̄jkä ti pūwėstä, ēkwatä pus kātätėl junititä. māń sąrt ēläl' sāñχwäsės, ą̄jkä kātä supi' χą̄jwės. sāñχwäsamämūs māń sąrt ta minės, tūl'ė pats.

22. *Ań Tari-pēś-ńimāl'ä-sąw māń-lunt-χuril mortim tą̄rėm-nūpėl tilämlės. mortim ēkwäi' ą̄jkäi' kwolėn ta joχtės. lunt-sąw χotleimatėstä, jū śälti. ēkwäi'-ą̄jkäi' ūnlei'. lāwei': «mōt tą̄rėm-pālt*

---

is vannak még; keresztűl mentél vasból való madárhálómon, vasból való halhálómban úgy is megfoglak.» Tari-p. nézi azokat a vasból való halhálókat: csak egy szemük van törékeny vas, a többi mind kemény vasból van készítve. Midőn vízbe esett vasból való kis csuka alakjában úszott tovább. Járt, járt, a mint neki vágta magát, nem juthatott át azon a lágy vasszemen a túlsó félre, ottan megfogódott. Az öreg szól: «én ütöm [agyon].» A felesége szól: «én ütöm [agyon].» Az asszony megfogja a kis csukát s örege kezdi vaspöröllyel ütni. Az öreg szól: «fogd meg erősen!» A mint a vaspöröllyel odavág, az a kis csuka odébb siklott s az asszony karcsontja ketté vágódott. Az asszony szitkozódik: «mondom neked az imént, hogy én ütöm; most meg te fogd meg, én fogom ütni!» Az öreg megfogta, az asszony pedig ép kezével üti. A kis csuka odébb rugta magát, az öregnek a kezét közepén találta [a pöröly]. A kis csuka a mint odébb rugta magát elment, [a hálónak] túlsó felére jutott.

22. Most Tari p. kis lúd alakjában a költöző madarak déli hazája felé repült. Elérkezett az ottani öreg ember és asszony házához. Lúdbőrét levetette, bemegy a házba. Az öreg ember és az asszony űlnek s [így] szólnak: «kit más világtájékon mond a hír,

lāwėltawėn, Tari-pēś-ńimālä-sąw, man totn'-utėn totwäsėn, man ālėntėn'-utėn ālentawäsėn?» — «ą̄lnė ėlėm-χąlės akw'-mat mān χūń joχti?!» mortim ėkwä kwonä kwālės, kit liliñ pirwä pūwmätėm; jū tūlsäγä, alėsäγä, nal-pētsäγä. Tari-pēś-ńimāl'ä-sąw tēsäγä, āstės. ań ėkwä lu-sakwanä kwonä kwāltsanä, liliñ vitėp tūr-vą̄ñχän rautäsėsanä: pirwäi' rą̄ñχimė ėl-t'ilėmlėsi'. mortim ėkwäi'-ą̄jkäi' lāwei': «Tari-pēś-ńimāl'ä-sąw kwon kwāläkėn; matėri' pire'in: ta pire'in; at-ke pirein: nañ kāsėn.» Tari-pēś-ńimāl'ä-sąw kwon-minės, kwol-pą̄χėn sunsi: akw' mäń kwolkwė; tū jū śältės. mäń kwol-kiwėrtė ań-mań nē lipėś puñkėl ūnli; saγäγä χot-tārėmtamė, l'ilpėli' uś ti saγitä; sānsä jārmakėl pantimė, ań jārmak joli pālä ness lēntγi. Tari-pēś-ńimāl'ä-sąw lāwi: «mātä χąsä mā ta jisėm; am nąmse'im toriñ mat nē χą̄nte'im; sāt sāñki sa'ipanė, sāt ąulėχ sa'ipanė lāwėlte'im; χą̄ntilėm: nē-mat sāñki ā'tim, nē-mat ąulėχ ā'tim, sānsä ośäl-ńauramėl ness ńausi.» ań jārmak χot-nujėmtawės; sāt sāñki, sāt ąulėχ ėlä'l'ilėmläst; ań samä, pal'ä t'i'

Tari-p., hogyan kerültél te ide?» «Hát hogyan kerül élő ember valamely vidékre?!» Az asszony kiment, megfogott két eleven felelő ruczát (anas cricca), bevitte őket a házba, megölte őket s belevetette a fővő üstbe. Tari-p. megette a ruczákat; midőn kész volt, az az asszony a csontdarabokat kivitte, eleven vizű tó medenczéjébe szórta: a két rucza kiabálva repül tova. A költöző madarak hazájabeli öreg ember és asszony szólnak: «Tari-p. menj csak ki, kedves; ha valamire akadsz: hát akadsz; ha nem akadsz: a te dolgod (kedved).» Tari-p. kiment, a ház mellé néz: [hát ott] egy kis házikó; oda bemegy. A kis házban egy nő szabad (be nem takart) fővel űl; a hajfonatai szét vannak eresztve, még csak most fonja be ujra; térde selyemmel van fedve, ennek a selyemnek az alja csak úgy hullámzik. Tari-p. szól: «sok földet (földje hosszú földet) bejárva jöttem ide; azt képzelem, valami helyrevaló nőt találok; hajfonatába hét fekete kacsát (anas nigra), hét jeges kacsát (anas hiemalis) fonót emlegetek; hát nézem: semmiféle fekete kacsa nincsen, semmiféle jeges kacsa nincsen, térde fattyugyermekével csak úgy rezeg.» Most [a nő] a selymet félrerántja, hét fekete kacsa, hét jeges kacsa repült elő; szemét, fülét összevissza karmolják (erre karmolják, arra karmolják). Tari-p.

kwonsawét, tū kwonsawét. nētä-nūpél lāwi: «tąuli, jol pūwän! samä-
20 *γém, paľäγém poľi' ti kwonsawei'». akw' pąχén ūntsi', aúilaχtsi', sipi-*
χatsi'. āγi χumit-nūpél lāwi: «minén āśäγém=śāńäγém-pālt; akw' sąr-
niñ lunt-sąw, akw' sąrniñ χątäñ-sąw voss mi'γi'!» Tari-pēś-ńimāľä-
sąw ēkwäi'=ą̄jkäi'-pālt ta minés, lāwi: «akw' sąrniñ lunt-sąw, akw' sąr-
niñ χątäñ-sąw majēn!» puñk tārätimé ness ūnlei'. ą̄jkä puñkä nąñχ
25 *almejis, vāpsä akw' sąrni=lunt-sąwél, akw' sąrni=χątäñ-sąwél majwés.*
takwi sąrniñ lunt-sąwén śältés, nētä sąrniñ χątäñ-sąwén śältés.
mortim ēkwäi'-ą̄jkäi' lāwei': «āγiäγém, vāpsäγém! ēlém-χąlés jisiñ
tą̄rém ūntχati, ēlém=χąlés nątiñ tą̄rém ūntχati, ti luntä-vāsä āγimēn
sūsäsi' ti śą̄pitéslémēn; χąnal akw' χumitēn patué-mos, akw' nētēn
30 *patné-mos voss tēwé, ul voss χąli!» ań ańilawési', sipχilawési', ēläľ*
ta tilémlési'. ań lunt-vās tēn jui-pālēnt ta ąltχatsét. ań asiñ āχwtés-
tārä ti pāl tą̄rémué ta joχtsi'. Tari-pēś-ńimāľä-sąw luwä tit ti χą̄n-
téstä; akwäi' ta kańśém, luwä āťim, ńąuľä āťim. lili-ā̄pél pūläséstä;
mōläl manér lū ąls, uś ta jąmés luwi' jēmts.

---

szól a nőhöz «elég már, fogd le őket! szemeim, füleim szétmarczangolják.» Egymás mellé ültek; csókolóztak, ölelkeztek. A leány szól a férfihoz: «menj szüleimhez, hadd adjanak egy aranyos lúdbőrt s egy aranyos hattyúbőrt!» Tari-p. elment az öregekhez s szól: «egy aranyos lúdbőrt s egy aranyos hattyúbőrt adjatok!» Fejüket leeresztve csak űlnek. [Egyszer csak] az öreg ember fejét fölemelte, vejének egy aranyból való lúdbőrt s egy aranyból való hattyúbőrt adott. Tari-p. maga az aranyos lúdbőrbe bújt, neje az aranyos hattyúbőrbe bújt. A költöző madarak hazájabeli öregek szólnak: «leányom, vőm! az ember korabeli világ beáll, az ember idejebeli világ beáll; ezeket a vizi szárnyasokat (ludat, kacsát) leányunk hozományáúl adjuk veletek; a jövőben, míg az utolsó ferfiú el nem vész, míg az utolsó nő el nem vész, eledelűl legyen, ki ne pusztúljon!» Most [az öregek az ifjú párt] megcsókolták, megölelték s avval ezek tova repűltek. A vizi szárnyasok ő utánuk sereglettek. A lyukas sziklán keresztűl ezen oldalbeli világra jutottak. Tari-p. lovát itt találta; teljesen el volt sorvadva, sem csontja, sem húsa. Lehellettel ihlette: a milyen ló azelőtt volt, most még annál is szebb lóvá lett.

23. *Ań Tari-pēś-ńimāľä-sąw lunt-χuril luwä sisėn ta isės, nētä tąulėl mini. χāñχėltėp-titėn joχteỉ', χą̄tėl=ēkwä-āγi, ēt=pos-āγi tot luwiñ ānäsėl, misiñ ānäsėl ēläľ ńoumtėsỉ'. χąsä minäst, vāťi minäst, śāriś=kwoťl-vit=χą̄n-ūs=āwi pōsχats, vit=χą̄n-āγi tūl kwon nēỉlės. ēläľ ńoumtäst. tan pālänėlt vit-χulä, luntä-vāsä ąutnė vit χąjtėl ness ąute'it, ness ńą̄rỉle'it. χąsä minäst, vāťi minäst takwi ūsän ta joχtäst. śāńäγä=āśäγä-nūpėl akwän lakwsėt; ańilaχtsėt, sipỉχatsėt. ta χurip ūs ta tēlės: minnė tul silim ūnli, χajtnė tul silim ūnli. liliñ sąrni ąumiñ kwol ūntχats, liliñ sąrni ąumiñ ūs ūntχats. ńoχs χantal akw' ľēñk āťim, uj χantal akw' ľēñk āťim. soriñ tēp, māγiñ tēp pasän vārwės; tēst, ajsėt. tēnänl, ajnänl χalt śāńä lāwi: «χą̄nal ēlėm-χąlės jisiñ tą̄rėm ūntχati, ēlėm-χąlės nątiñ tą̄rėm ūntχati; sawiñ sāχip saw nē, sawiñ sāχip saw χum ūnlėnė χotäľ ą̄lnē nājiñ sāmnė, χotäľ ą̄lnė ą̄tėriñ sāmnė āńtiñ χār jirėl tūśtawėn, toχχiñ χār jirėl tūśtawėn!» ań kwolänėlt puñkä samä mańỉtėstä, χąt nētä jot jol ta χujės. χolitän ną̄ñχ sajkälės, kātä narỉtės: rēγiñ mān χą̄jės, la'ỉlä narỉtės: rēγiñ*

---

23. Most Tari-p. lúd alakban lova hátára szállott, neje szárnyon jár. A létra tövéhez jutnak, a Napasszony-leány s a Hold-világ-leány ott lófalkával, tehénfalkával haladtak előre. Soká mentek, vagy rövid ideig mentek, a tenger közepebeli vízfejedelmi várkapu kinyílott, kijött onnan a Vízfejedelem-leány. Előre haladtak; mellettük a hal, vízi szárnyas, szinte mint a folyóvíz folyik, szinte hemzseg. Soká mentek, vagy rövid ideig mentek, az ő várába jöttek. Anyjával és atyjával egymásra borúltak (egyberohantak), csókolóztak, ölelkeztek. Olyan vár termett ottan, hogy a menő felhő ketté szelve ülepedik meg rajta, a futó felhő ketté szelve ülepedik meg rajta. Ragyogó (eleven) aranynyal folyó ház támadt [ottan], ragyogó aranynyal folyó vár támadt [ottan]. Nincs egy szeg sem benne, melyen nyusztbőr ne függne; nincs egy szeg sem benne, melyen medvebőr ne függne. Sörrel, mézes étellel lakoma készült; ettek, ittak. Evésük, ivások közben anyja szól: «ezután az ember korabeli világ fog beállani, az ember idejebeli világ fog beállani; inséges subájú sok nő, inséges subájú sok férfi lakta bármerre levő úrasszonyi vidék, bármerre levő úri vidék, szarvas bikát fog neked áldozatúl állítani, patás bikát fog neked áldozatúl állítani.» Most

mān χą̄jės. śāńäγä-āśäγä taw-pālt śältsi̊', śāńä lāwi: «nañ pi̊kwė! joli tą̄rėmt ta ą̄le'in, numi tą̄rėmnė mēn ta minėsėmēn. χąnal ēlėm-χąlės jisin tą̄rėm ūntχati, ēlėm-χąlės nątiñ tą̄rėm ūntχati; joli tą̄rėmt nañ Mir-susnė-χummi̊' ą̄lėn, āśėn numi tą̄rėmt Numi-Tą̄rmi̊' voss ą̄li, am Kaltėśi̊' ą̄le'im.« χūrėm mānė ta minäst. ta śuńanėlt, ta χōlanėlt ań ta ą̄le'it, ań ta śuńe'it.

---

házukban fejét, szemét lecsüggesztette s hat nejével együtt lefeküdt. Másnap reggel fölébredt, kezét kinyujtotta: meleg helyre ért, lábát kinyujtotta: meleg helyre ért. Szülei hozzáléptek, anyja szól: «te fiucska, most itt maradsz az alsó égen (a földön), a fölső égre mi megyünk. Ezután az ember korabeli világ áll be, az ember idejebeli világ áll be: az alsó égen légy te Világ-ügyelő-férfivé, atyád a fölső égen Felső-Isten *(Numi-Tą̄rėm)* lesz, én *Kaltėś* leszek. Ezzel három tájékra mentek szét. Ama gazdagságukban, ama jólétükben most is élnek, most is boldogok.

II.

A föld körülövezésének regéje.

Mā ēntėptanė mōjt.

1. *Ēkwäi' ą̄jkäi' ą̄lei'. kwolēn jänit mā-śaχėltė ą̄lei'.mā-śaχlēn aman Numi-Tą̄rėm āśēnnė tārātawės, aman jolėl χulīls, akw'-mūs at va'itēn. lui vōt-ke vōti : ali śāriśnė ālmawei'; ali vōt-ke vōti : lui śāriśnė ālmawei'. tālä sāt, tuwä sāt toχ ą̄lmēn-sis nē-mat-χoti tūw atä pum tēlsi', atä pori' tēlsi'. akw'-mat-ērt ēkwatä kwonä kwoss kwāli, muli-pāl kwol-sāmėt kasm taľėχpä porikwė tēlėm. jūw śälts, ą̄jkätä-nūpėl lāwi : «tālä sāt, tuwä sāt tit ą̄lmėmēn-sis nēm-χūńt ti χurip pori' at tēlsāli ; sar sunsėn!» ą̄jkätä lāwi : »jūw tūläln!» ēkwatä jārmak-tą̄rä kāttė kwonä kwāltėstä, kasm taľėχpä māń porikwė jārmak-tą̄rätėl lap lēpėmtėstä, tāriń-ta'il nąńχ leimatėstä ; nąńχ kwoss ālmejitä : ńau-*

---

1. Egy asszony és egy öreg ember élnek. Egy földhalmon, mely akkora, mint házuk, laknak. Hogy földhalmukat *Numi-Tą̄rėm* atyjuk bocsátotta-e alá (azaz: hogy az égből jött-e le), avagy alúlról bukkant föl, ők teljességgel nem tudják. Ha alvidéki szél támad: a felvidéki tengerbe emeli őket; ha felvidéki szél támad: az alvidéki tengerbe emeli őket. Hét télen, hét nyáron át, mialatt úgy élnek, egy nyáron sem termett sem fű, sem kóró (vastagszárú fű). Egyszer csak a mint az asszony kimegy, a vendégrekeszbeli házszögletben egy sárga virágú (csúcsú) kóró termett. Bement a házba, öregéhez szól: «hét tele, hét nyara, hogy itt élünk; ezalatt soha ilyes alakú kóró nem terem vala; nézd meg csak!» Az öreg szól: «hozd csak be!» Az asszony kivitte kezében selyem kendőjét, a sárga virágú kis kórót selyemkendőjével betakarta, gyökerestűl kihúzta; amint fölemeli: egy gyermek elsírta magát. A gyerme-

rėm ēläľ ľūńśėltaχts. ńaurėm śaitėm kātėl, śaitėm la'ilėl jūw tūlėstä. ą̄jkätä lāwi: «mēnki sāt tāl, sāt tūw ńaurėmtal ą̄lėm kiti'; ti nañ -ąs χotėl χą̄ntipasėn?» ēkwatä lāwi: «χotėl χą̄ntipasėm? kāsälėm porγėm ti.»

2. *Ēri'-χum, mōjt-χum manä χąsä jänimi?! ti χą̄tėl ą̄śnė ta'ilä χot-ariti, mōt χą̄tėl ą̄śnė ta'ilä ą̄s χot-ariti; jui-ault kwol-kiwėrt at lāpi. toχ jänimėmä χaltė akw'-mat-ērt akiäγä=ākwäγä-nūpėl lāwi: «am kwonä voss kwālnūm mōnt, kātėm marśimawės, la'ilėm marśimawės iñ.» ākwä takkätä ńaurėm kwon at tārätitä; ą̄jkätä-nūpėl lāwi: «ńaurėm jot kwāläln, χotäľ ją̄mi jot ją̄mitäln, vitnė ul voss pati!» ą̄jkä ńaurėm kwonä kwāltėstä; ńaurėm jonγimė χotäľ χajti, taw jot ją̄miti. χąsä ją̄mäsei', vāťi ją̄mäsei', akw'-mat-ērt ą̄jkä va'ital pats; kwolėn jūw śältės. ēkwatä ľauti: «nañ manėräi' jūw śältsen? kwonä kwālėn, ńaurėm śāriśnė pati!» ą̄jkä ą̄s kwonä kwāls; ńaurėm takwoss kinsi, kinsi: akw'-mūs āťim. ti āťim, vāssi' χotäľ taχi?! jūw ti śältės. ēkwatä ľūńśimė ľautuñkwė ti pats: «nañ manėräi' jūw śält-*

---

ket örvendő kézzel, örvendő lábbal bevitte a házba. Az öreg szól: «mi hét tél, hét nyár óta gyermektelenűl elt pár vagyunk; hát ezt hol (honnan) találtad te?» Az asszony szól: «hol találtam? ez az a kóró, melyet észrevettem.»

2. Az ének embere, a rege embere ugyan soká nődögél-e? Mai nap viselő ruhája fölöslegessé válik, másnap viselő ruhája ismét fölöslegessé válik [a gyors növésben]; végűl el sem ér a házban. Amint így nő, egyszer csak [így] szól bácsijához, nénijéhez: «én ki szeretnék menni; a kezem már megunatkozott, a lábam már megunatkozott.» A nénije nem ereszti ki magában a gyermeket; [így] szól öregéhez: «eredj együtt ki a gyermekkel; a hová megy, menj vele együtt, hogy a vízbe ne essék!» Az öreg a gyermeket kivitte; a hová a gyermek játszva fut, ő is vele jár. Soká jártak, vagy rövid ideig jártak, egyszer csak az öreg elfáradt (erőtlen lett); bement a házba. A felesége szidja: «te miért jöttél be? Menj ki, a gyermek beleesik a tengerbe!» Az öreg ismét kiment; hiába keresi, keresi a gyermeket: az nincs sehol. Ha egyszer nincs sehol, hova fordúljon tovább?! Bement a házba. Felesége sírva elkezdte őt szidni: «miért jöttél te be?! Én mondom vala neked,

sėn? ! am mōnt lāwe'im : akw' jot jąmitäln, mośśäkwė tūnū ul tārätäln ; ań śāriśnė ti pats.» ąjkätä lāwi : «am χumľė vārilėm? ! ńaurėm saka χajtiti, taw jotä am χuripėm matėm ąjkä χotäľ vērite'im.»

3. *Toχ ľautnėtēn χaltė akw'-mat-ērt matėr-sir-mat χum kwonėl rotti' jūw ti śältės. tūľė kwoss āñkwätei': ań-maliñ ńaurėm tot ti ľūľi. kitapi : «akiäγėm-ākwäγėm ! nēn manėräi' ľautijin ?» — «ās nañ χotäľ jälsėn? mēn nañėn χot-ūstsėmēn !» — «am χotäľ jälsėm ? ! am Sąrni-Kworės āśėm-pālt χāñχsäsėm.» — akiäγä-ākwäγä lāwei': «nañ-ąs manėr-mā'ės χāñχsäsėn, manėr ľāñχ totsėn ?» — «Sąrni-Kworės āśėmnėl totėm ľāñχėm ti : sāt ēt, sāt χątėl āwiñ kwol āwitä; surmiñ kwol surmä lap-tąrtėlēn ; kwon matėr-kē-pėl suj sujti, kwon ul kwālēn ; Sąrni-Kworės āśūw mā tāräti.» āwiñ kwol āwitä lap ti tąrtėsanl, surmiñ kwol surmä lap ti pantsanl. akw'-mat-ērt matėr jiliñ, matėr kumriñ suj ti tēlės. sāt ēt, sāt χątėl, akw'-mūs kumriti ; Sąrni-Kworės āśänl mā tāräti. morsiñ sāt χąlėmä jui-pālt kumriñ suj ti pojtės. ńaurėm kwonä kwāls, ujä sis-tarėm tālės, kēntä χotālmejėstä. ti kēntä ālmejėmä kūmtė sāt sāmėn joχtāli, Sąrni-Kworės*

---

hogy együtt járj vele, hogy kevéssé se ereszd [magadtól] odébb; most lám a tengerbe esett». Az öreg szól: «hát mit csináljak (hogyan tegyem); a gyermek sokat futkos, magamféle öreg ember hogyan bírom ki vele?!»

3. A mint így pörlekednek, egyszer csak kivűlről valami férfi lépett be hirtelenűl a házba. A mint oda pillantanak: hát ott áll ím a gyermek. Kérdezi: «bácsim, nénim! ti miért pörlekedtek?» — «Te meg merre jártál, hogy mi téged elvesztettünk?» — «Én merre jártam?! Én Arany-*Kworės* atyámhoz mentem föl [az égbe.]» Bácsija, nénije mondják: «hát aztán miért mentél föl, mi üzenetet hoztál?» — «Arany-*Kworės* atyámtól hozott üzenetem ez: hét éjen, hét napon át az ajtós ház ajtaját, tetőnyílásos ház tetőnyílását zárva tartsátok: bármi zaj hallatszik is künn, ki ne menjétek; Arany-*Kworės* atyánk a földet bocsátja alá [egéből].» Az ajtós ház ajtaját bezárták, a tetőnyílásos ház tetőnyílását befödték. Egyszer csak valami dörgő, csattogó zaj támadt. Hét éjen, hét napon át egyre csattog [az ég], Arany-*Kworės* atyjuk a földet bocsátja alá. A kiszabott hét letelte után a csattogó zaj

āśä tārätim mātä ta kēmėl ti ją̄ñγi. akiäγä-ākwäγä-nūpėl lāwi: «am ą̄s ną̄ñχ χāñχse'im Sąrni-Kworės jäγėm-pālt, mātä matėr-sir tākėl voss tākmėltitä, voss ūnttitä; ēlėm-χąlės jisiñ tą̄rėm sāñkėmti, ēlėm-χąlės nątiñ tą̄rėm sāñkėmti, manä puχńit jäktim ēlėm-χąlės vēriti?! mā akw'-mūs ją̄ñχi, akw' māt at ūnti.» ną̄ñχ ti χāñχės. Sąrni-Kworės jäγä-nūpėl lāwi: «ēlėm-χąlės ūnlėnė mā tārätuñkwė ti tārėm-täslėn; χąnal ēlėm-χąlės jisiñ tą̄rėm, nątiñ tą̄rėm tēli, manä la'ilä taľėχt ľūľnė ēlėm-χąlės vēriti?! ti mākėn matėr-sir mat ūrėl tāk-mėltėnūlėn!» Sąrni-Kworės jä'ikät lāwi: «sāt ēt, sāt χą̄tėl āwiñ kwol āwitä ą̄s lap voss tą̄rtawė, surmiñ kwol surmä ą̄s lap voss pantawė; am mā ēntaptilėm.» Sāt ētiñ χą̄tėl lap tą̄rtaχtäst; mōläl manä suj ą̄lės, manä kumriñ ą̄lės, ań ti kwoni-pāl suj, ti kwoni-pāl kumriñ tēlės. morsiñ sāt tąulėmä jui-pālt kwonä kwoss kwāle'it, alγäľė-ke sunse'it: ńą̄r-aulä sam-posnė at joχtawė; lą̄ñχaľė-ke sunse'it: ńą̄r-

---

elállott. A gyermek kiment, lova (állata) hátára szállott, süvegét leemelte. Abban a pilanatban, a mint süvegét leemelte, ő hét vidékre jut el, Arany-*Kworės* atyjának alábocsátott földje oly sebességgel (móddal) forog. Bácsijához, nénijéhez szól: «én ismét fölmegyek Arany-*Kworės* atyámhoz, földjét hadd erősítse, hadd állítsa (ültesse) meg valami erősséggel; mert az ember korabeli világot fogja teremteni, az ember idejebeli világot fogja teremteni, [s akkor] minő köldöke vágott ember fogja kibírni, ha a föld egyre forog s nem áll (ül) egy helyen?!» Erre fölment [az égbe]. Arany-*Kworės* atyjához [így] szól: «az ember lakó földjét lebocsátani már lebocsátottad; de ha egykor az ember korabeli világ, idejebeli világ meglesz, micsoda lába hegyén álló ember fogja majd kiállani?! Ezt a földecskédet erősítenéd meg valamilyen módon!» Arany-*Kworės* atyuskája mondja: «hét éjen, hét napon át zárják be ismét az ajtós háznak ajtaját, födjék be ismét a tetőnyílásos háznak tetőnyílását; én a földet körűl fogom övezni». Hét éjen hét napon át elzárkóztak; a minap a minő zaj volt, a minő csattogás volt: [ahhoz képest] most még nagyobb zaj, még nagyobb csattogás támadt. A kiszabott hét eltelte után a mint kimennek; ha fölfelé néznek: az Urálbérczek végeig nem hat el a szem világa; ha lefelé néznek: az Urálbérczek végeig szintén nem hat el a szem világa. Igy alko-

aulä sam-posnė ą̄s at joχtawė. mā soχti̊' toχ ti ūnttimė, ēlėm-χą̨lės ūnluñkwė mortsi̊' ti jēmtėm.

4. *Añ-maliñ akiäγä=ākwäγä-nūpėl kasm talėχpä pori̊' χuril jolä va'ilėm ñaurėm Polėm-tą̄rėm namėl ti ūnli. Polėm-tumėn vātat jelpiñ mātät añ ti χą̨tėlä-mūsä tot ta χūtėχlawė, tot ta pūrlawė.*

---

tódott (ültetődött) a föld egyenes állásúvá; most lett alkalmassá, hogy az ember rajta lakjék.

4. Az a gyermek, ki bácsijához, nénijéhez sárga virágú kóró alakjában szállott le [az égből] jelenleg *Polėm*-isten néven uralkodik (űl). A *Polėm* (Pelymka) folyó alkotta tó partján levő szent helyén, — ott imádják őt hajlongásokkal, ott nyujtanak nekie áldozatételeket mind e mai napig.

III.

Az ég és föld elöntetésének éneke.

Māi' tą̄rmi' są̄sχatilėm ēri'.

Ness tėlėm tañkw-śaχl ūsēnt,
ness tėlėm tunrä-śaχl ūsēnt
Sąrni-S'iś, Sąrni-Kworės
ēkwäi', ą̄jkäi' ą̄lei'.
Sąrni-Kaltės, Sąrni-ą̄tėr
āχiji' pl̄χi' ą̄ńśei'.
χą̄tėl-χansäp sāt luwiñ kwol ą̄ńśei',
tą̄rėm-tūjt sāt luwiñ kwol ą̄ńśei'.
kwol-sisänėlt
sąrniñ lūptap χāl' tėlės,
sąrniñ tąwpä χāl' tėlės.

Magától termett moszathalmi várukban,
magától termett tundrahalmi várukban,
Arany-*S'iś*, Arany-*Kworės*
asszony s öreg ember élnek.
Arany-*Kaltės*, Arany-*ą̄tėr*
leányuk és fiok van.
Naphímes hét lóval van az istállójuk,
hófehér hét lóval van istállójuk.
Házuk mögött
aranyos levelű nyírfa termett,
aranyos águ nyírfa termett.

Sąrni-Kaltéś jäɣ'-āɣitä
kwonä kwāli, saɣä tārémti:
akw' sūntėp sāt Ās qumėli,
akw' sūntėp sāt śāriś χuľili;
taw saɣänėl χ̣ātėl pokapi,
taw saɣänėl ēt-pos χuľili.
kwol sisät ľūli
sąrniñ lūptap, sąrniñ tąwpä χāľné
sąrniñ tąwlėp, sąrniñ pāṇsip
sāt kukkuk ise'it;
ētä sāt lujɣe'it,
χ̣ātėlä sāt lujɣe'it;
ētä-kās at χ̣āli,
χ̣ātėlä-kās at χ̣āli;
tľė lujɣäse'it: sūpänänl
śāli ąlnėl toχ ta sąsχate'it,
tūlė lujɣäse'it: sūpänänl

Arany-*Kaltéś* az ő (Arany-*qtér*) nénje
kikél [a házból], hajfonatát szétereszti:
egy torkolatú hét Ob-folyam folyamlik,
egy torkolatú hét tenger merül fel;
az ő hajfonatából bontakozik ki a nap,
az ő hajfonatából merül föl a holdvilág.
A ház mögött álló
aranyos levelű, aranyos ágú nyírfára
aranyos szárnyú, aranyos farkú
hét kakukmadár száll le;
hét éjen át énekelnek,
hét napon át énekelnek;
éjjeli vigalmuk el nem múlik,
nappali vigalmuk el nem múlik.
Erre énekelgetnek: szájaik,
mintha tiszta ezüsttel, ím akkép ömledeznek;
arra énekelgetnek: szájaik

sạrniñ ạ̄lnèl toχ ta sạ̄sχate'it.
mā jānitèl ạ̄lnè
sawiñ ńāräp, sawiñ sāχip
ēlèm-χạlèsakätä ta rē'ikwèl
ań ti χạ̄tèl-mos ta ūnle'it.

*

Sạrni-ạ̄tèr jä'i-pi̯ä
kwonä kwāli, sa̯ä tārèmti:
akw' sūntèp sāt Ās quméli,
akw' sūntèp sāt śāriś χuľili;
taw sa̯ät χạ̄tèl tot ľūli,
taw sa̯ät ēt-pos tot ľūli;
sāt Ās, sāt śāriś pattanèl
sạrniñ sispä sāt χạmlèχ
nạñχ χuľitaχte'it;
taw sa̯änèl sisänl isile'it.
taw sa̯ä jạ̄rèl tūw ạ̄li, tāl ạ̄li.

---

mintha aranyos ezüsttel, ím akkép ömledeznek.
Széles e világon élő
inséges bocskorú, inséges subájú
emberkéi annak (t. i. amaz éneknek) hatalmánál fogva
élnek (ülnek) ím mind e mai napig.

*

Arany-*ạ̄tèr* az ő öccse
kikel (a házból), hajfonatát szétereszti:
egy torkolatú hét Ob-folyam folyamlik,
egy torkolatú hét tenger merül föl;
az ő hajfonatán ott áll a nap,
az ő hajfonatán ott áll a holdvilág.
A hét Obfolyam, a hét tenger fenekéről
aranyos hátú hét csiborbogár
merül föl;
az ő hajfonatánál (a nap sugarainál) melengetik hátaikat.
Az ő hajfonatának erejénél fogva van nyár, van tél.

mā jänitėl ą̄lnė
sawiñ ńāräp, sawiñ sāχ̌ip
ēlėm-χąlėsakätä ta rē'ikwėl
ańiñėn χą̄tėliñėn ta ūnle'it.

*

χąsä ą̄lsi', man vāti ą̄lsi',
akw'-ērt Sąrni-S'iś śāńēn ti pōsäls.
Sąrni-Kaltėś āγitä kwonä kwālės,
sąrniñ tąwlėp, sąrniñ ponsip
sāt kukkukänėl akwä pūumäts,
sorγä pali' manėmtėstä,
śāńä kukkuk-kiwėrnė tū pinėstä. —
χąsä ą̄lsi', man vāti ą̄lsi',
akw'-ērt Sąrni-Kworės jäγēn ti pōsäls.
Sąrni-ą̄tėr pi̯γä kwonä kwālės,
sąrniñ sispä sāt χąmlaχ̌nėl
akw' χąmlėχ̌ pūumäts,

Széles e világon élő
inséges bocskorú, inséges subájú
emberkéi annak hatalmánál fogva
élnek ím mind e mai napig.

*

Soká éltek, vagy rövid ideig éltek,
egyszer csak Arany-*S'iś* anyjuk ím elhúnyt.
Arany-*Kaltėś* leánya kiment [a házból],
aranyos szárnyú, aranyos farkú
hét kakukja közűl egyet megfogott,
hasát felszakította,
anyját a kakuk belsejébe oda tette. —
Soká éltek, vagy rövid ideig éltek,
egyszer csak Arany-*Kworės* atyjuk ím elhúnyt.
Arany-*ą̄tėr* fia kiment [a házból],
aranyos hátú két csiborja közűl
egy csibort megfogott,

pukitä pali' manemtéstä,
äšä χąmlėχ-kiwérnė tū pinėstä.

*

Ness tėlėm tañkw-šaχl ūsėnt,
ness tėlėm tunrä-šaχl ūsėnt
χąsä ąlsi', man vāli ąlsi',
akw'-ėrt Sąrni-Kaltėš āpšitä-nūpėl lāwi:
«apšikwė, ness tėlėm tañkw-šaχl, tunrä-šaχl ūsmėnt
mėχi' ėlėm-χąlėstal χąsä, vāli ūnlimėn?
χoti mat nājiñ māu, ątėriñ mān
mėχi' ań voss minuuwėmėn!»
āpšitä jäχ'-āχitä-nūpėl lāwi:
«mėχi' manėr jąrėl minimėn?»
Sąrni-Kaltėš jäχ'-āχitä lāwi:
«pės šāñäχėmėn, āšäχėmėn ālėm porät
χątėl χansäp sāt luwiñ kwol ąšsi',
tąrėm-tūjt sāt luwiñ kwol ąšsi'.

---

a potrohát felszakította,
atyját a csibor belsejébe odatette.

*

Magától termett moszathalmi várukban,
magától termett tundrahalmi várukban
soká éltek, vagy rövid ideig éltek,
egyszer csak így szól Arany-*Kaltės* öccséhez:
«öcsikém, magától termett moszathalmi, tundrahalmi várunkban
mi ketten ember nélkül soká, vagy rövid ideig fogunk űlni?
Valamilyen úrasszonyok lakta vidékre, urak lakta vidékre,
hadd mennénk mi most el!»
Nénjéhez szól az öcs:
«micsoda erővel menjünk mi?»
Arany-*Kaltės* nénje felel:
«hajdan, midőn anyánk s atyánk éltek,
ő nekik naphímes hét lóval volt istállójuk,
hófehér hét lóval volt istállójuk.

ta luwiñ kwolt patitėn jäläkėn ;
mōlėχ lūt ą̄lėm porät ńawėr ūnttėlawės,
ań ńawėr jurtanän jol jälı̊lawės,
nañ lū-kwol-pattät mā χı̊läkėn,
assin ľūľit mā χı̊lnėn jui-pālt χą̄ntilėn !»

*

Sāt luwiñ kwol patitėn
Sąrni-ą̄tėr ta mini, ti χı̊li.
assin ľūľit mā χı̊lnätä jui-pālt
ań ńawėr ti χą̄ntėstä.
mat jist, ūnttėlimätä porät
pēś χansäñ, ńārėm χansäñ
ńawėr-pı̊kwė ą̄lėm, — ness āťi ą̄lėm :
ań voss ąsä mān ta χanimė.
χą̄lėm ńawėr-pı̊' jūw ti totitä.
Sąrni-Kaltėś jäγ'-āγitän ti vojwės ;
akw' pālä tūr-vitėl lą̣utėstä,

Menj édesem, amaz istállók omladékához (nyomához);
egykor, midőn a lovak éltek, egy csikó ellődött,
azt a csikót társai letaposták [a föld alá];
te, édesem, ásd az istálló omladékának földét,
miután egy rőf mélységre ástad a földet, [a csikót]
megtalálod !»

*

A hét lovas istálló omladékához
megy ím el Arany-*ą̄tėr* s ássa [a földet].
Miután egy rőf mélységre ásta a földet,
azt a csikót csakugyan megtalálta.
Valami régi korban, midőn ellődött,
csípője tarka, válla (lapoczkája) tarka
csikócska volt — nem egyéb volt:
most pedig egész testét hozzá ragadt föld lepi.
A holt csikót ím hazaviszi.
Arany-*Kaltėś* ṇénje most elővette;
egyik oldalát tóvízzel mosta,

akw' pālä Ās-vitėl lą̄utėstä,
ną̄ñχ ti lilejėptuwės.
ness āťim, — ta χurip uj ti ą̄lėm:
akw' pāl ńol=sam-asänėl
uľä-sultmėl pājtaχti,
akw'-pāl ńol=sam-asänėl
posimėl pājtaχti.
kātäγä kit pālt tąwläγä tot.
ness āťim, — ta χurip uj ti ą̄lėm:
ńārėm χansäñ, pēś χansäñ
tąwliñ lūw ľūľnät-mūs,
χotäľ ją̄ñχi, nājiñ mā jänitėl
paľkätä pusėn ta χą̄ntėli;
kit pum akwän χą̄ji:
pusėn taw paľän sujti,
kit ńir akwän χą̄ji:
pusėn taw paľän sujti.

---

másik oldalát Obvízzel mosta,
új életre hozta.
Nem egyeb, — olyan állat volt:
egyik fel orralikából
tűzes szikra tódúl (forr),
másik fél orralikából
füst tódúl.
Kezének két felén ott vannak szárnyai.
Nem egyéb, — olyan állat volt:
válla tarka, csipője tarka
szárnyas ló a mint áll,
a merre fordúl, nap [világította] széles e földön,
fülecskéje mindent hall;
ha két fűszál összeér:
mind az ő fülébe hat (zajlik);
ha két vesszőág összeér:
mind az ő fülébe hat.

sāt kuńäspä kuńäsiń inär
luwēn sisän ti nortei̯',
lūw-sis tarmėl sas ti tālei̯'.
kit tą̄rėm, kit kworės χalėn
nąñχ ta laplawėssi̯';
kēmpliń sāχi kēmpliänän
toχėrmätēn-sis
mōt χum ūnlėnė nājiń tą̄rėmnė patsi̯',
mōt χum ūnlėnė ą̄tėriń tą̄rėmnė joχtsi̯'.

*

χąsä ta minėsi̯', aman vāťi minėsi̯'
akw' māt joläľ suskätēn
kis lakw minėm lakwiń mākätēn
uľäń vitėn χuľilimė,
peśatiń sāt tal ľūlitėl
uľä ńelmä χossi̯χati.
ą̄s χasä ta minėsi̯', aman vāťi minėsi̯',

Hét csengetyűjű csengetyűs nyerget
terítenek most lovuk hátára,
s mindketten felülnek rája.
Két ég, két menny közé (értsd: az ég és föld közé)
emelkednek erre föl;
mialatt szárnyas subájuk szárnyát (eleje alját)
[maguk alá] gyűrik,
másféle nép (férfi) lakta úrasszonyos égtájra jutottak,
másféle nép lakta uras égtájra érkeztek.

*

Soká mentek most, avagy rövid ideig mentek,
egy helyt a mint lefelé néznek:
abroncskerék módjára forgó (menő) kerek földecskéjük
tüzes vízzel van elborítva,
hét bélyeges öl magasságra
csapdos föl a tűz lángja (nyelve).
Most ismét soká mentek, avagy rövid ideig mentek,

akw'-mat-ērt χą̄ntmēnt
ań kātä sąrniñ jelpiñ ujkätēn
kāt-taľχanä, la'il-taľχanä
jelpiñ śakwėn pusėn śarrimėt.
Sąrni-ą̄tėr kėntä χot ti ālmejėstä,
saɣäɣä kwon ta tārmatsäɣä,
tūl ēläľ ta minei'.
akw'-mat-ērt jolä χą̄ntmēnt
ness ātim, — vōr-jiw at χultėm,
mātä-pėl jortal akwäi' at nāñki.
toχ ą̄s ēläľ ta minėsi'.
akw' māt Sąrni-ą̄tėr nąmsi:
«ēlėm-χąlėstal mā χumlė toχ ūnli?!
matėr-sir ūrėl ēlėm-χąlės voss tēlnuw!»
ań śāńäɣä, āśäɣä ūsėm mātēnnėl
ľuńśimė ti kāstiäɣä:
«Sąrni-Kworės jä'ikėm, Sąrni-S'iś śāńkėm!

---

egyszer csak a mint nézik,
hát aranyos elŏlábú (kezű) szent állatkájuk
elŏlábainak csúcsai, hátsó lábainak csúcsai
a szent tűzözöntől egészen megszenesedtek.
Arany-*ą̄tėr* sapkáját leemelte,
hajfonatait szétterjesztette,
s azzal ím tovább haladnak.
Egyszer csak a mint lefelé tekintenek:
nem egyéb, a mi megesett, mint hogy erdei fa nem maradt meg,
sőt éppenséggel (nyomtalanúl) a földje sem látszik.
Most ismét azon módon tovább mentek.
Egy helyt Arany-*ą̄tėr* gondolja:
ember nélkül hogy állhat meg úgy a föld?
Valamilyen módon bár teremnék ember!
Most anyját s atyját az ő haló földjükből
sírva idézgeti elő:
«Arany *Kworės* atyuskám, Arany-*S'iś* anyuskám,

am ąs ēlėm-χąlėstal man ūrėl ūnle'im ?»
Sąrni-Kaltėś jäγ'-āγitä lāwi :
«āpśikwė ! χumľė jėmtsėn, manėräi' ľūńśe'in ?»
«ąs am, jäγ'-āγikwė, tōnä ľūńśe'im :
ūnlėp jelpiñ māt
elpiñ śakw ta χuľilālėm ;
vōr-jiw-aul at arıtėm,
ēlėm-χąlės at arıtėm ;
ēlėm-χąlėsakwėtal man ūrėl āle'im ? !» —
«āpśikwė, joläl sussėn sar !»
joläl kwoss āńkwäti :
ań-mań akw' māt sāt-pis χāpγä-jiw χāpėt
ēkwäi' ąjkäi' ąleı'.
jelpiñ vitėn χuľilālim tąsimeı' ;
uś ti nąñχ ľūleı', kwonä ti ūssuleı',
ēkwä sorı'-kiwėrnėl Xuľ-ątėr kwon kwālėpi.
ań pukńit jäktim ēlėm-χąlės,

---

ember nélkül én ugyan miképpen élhetek (ülök) el ? !»
Arany-*Kaltėś* nénje szól :
«öcsikém, mi lelt téged (hogyan lettél), miért sírsz ?»
«Hát én, nénécském, azért sírok :
az álló szent földön
ím szent tűzözön kerekedett ;
nem maradt meg egy végső erdei fa,
nem maradt meg egy ember ;
az emberke nélkül miképpen élhetek ?» —
«Öcsike, nézz csak lefelé !»
A mint lefelé pilllant :
hát egy hétrétű nyárfa-hajóban
egy asszony s öreg ember vannak.
A szent vízen lebegvén [most] szárazrá jutottak ;
még csak most kelnek föl, ím kifelé lépdelnek,
Xuľ-ątėr kikél az asszony hasából.
A köldöke vágott ember,

tēn ą̄ńśėm āγiänēn, pi̊γänēn
manki ti ruśä mańśitätėl
ań ti ą̄ľeuw.

*

Są̄rni Kaltėś, Są̄rni-ą̄tėr
pēś χansäñ, ńārėm χansäñ
tąwliñ ujēntėl ą̄s ti minėi̊'.
χąsä minei̊', vāľi minei̊'.
akw' māt ēläľ sunsei̊':
pauli̊' lāwuñkwė jäni̊',
ūsi̊' lāwuñkwė ą̄s māńnū,
ta jänit paul ti nāñki.
tū joχtsi̊';
ēlėm-χąlės ą̄lnė akw' kwol ą̄li,
lū ą̄li, mis ą̄li, pāľä ą̄li,
āmpėr ą̄li, sūmjėχ ą̄li, tāpkä ą̄li;
ēlėm-χąlės jortal āľim.

---

az ő leányaik és fiaik,
ím mi, orosz és mánysi egyetemben
mind mostanáig élünk.

*

Arany-*Kaltėś*, Arany-*ą̄tėr*
csípője tarka, válla tarka
szárnyas állatukkal ím ismét mennek.
Sokáig mennek, vagy rövid ideig mennek,
egy helyt előre néznek:
hát egy — falunak nevezni nagy,
városnak nevezni meg kisebb,
oly nagyságú falu látszik.
Oda érkeztek;
egy ember lakó ház van [ott],
ló van, tehén van, bárány van,
hambár van, pajta van, kereskedő bolt van;
de ember teljességgel hiányzik.

jäɣ' āɣitä āpśitä-nūpėl lāwi:
«nañ śältäkėn;
matėr ēlėm-χąlės kāsėle'in, ānėm ul χōltäln;
χotėm ąle'im, voss ąle'im, ānėm ul nąwäln!»
Sąrni-ątėr jūw śälti,
ēlėm-χąlės ātim;
sąriñ tēp, māɣiñ tēp
χūńtė vārimė, toχ ūnli.
ąstal ląwėś joli-pālnė śälti,
χot tūjtχati.
akw'-mat-ērt tūlmaχ-ājkä śältapi,
kwol jänitėl karɣimė ti sōltɣäli.
Sąrni-ątėr nąmsi:
ul tąumaχti am pāltėm;
akw'-mat-ērt tūlmaχ-sąwä
χot ti āñχwĭtėstä.
nąñχ tĭl kwoss χąntitä:

A néne szól öccsehez:
«te, kedvesem eredj be;
ha valami embert veszel észre, engem el ne árulj (ne mutass meg);
a hogyan vagyok, hadd legyek, engem ne bánts!»
Arany-*ątėr* belép,
ember nincs [sehol];
sör, mézes étel, [(ül).
a mint valamikor elkészítették, [érintetlenül] úgy van
Nesztelenül a pad alá búvik (megy be),
elrejtőzik.
Egyszer csak egy rozomák-öreg lép be,
a ház egész terjedelmében morogva ugrál.
Arany-*ątėr* gondolja:
[valahogy] hozzám ne kapjon fogával,
[midőn] egyszer csak rozomákbőrét
ím levetette.
A mint ezután reá fölnéz:

aṅ-maṅ manä tēlėm nāj-χum,
manä tēlėm ą̄tėr-χum!
pą̄χätur jol-üntėlmatės,
muńėm vitä sēγsālitä.
ton ą̄rémt āwi ą̄s ti pūχtmawės:
sāli-uj ą̄jkä kapaj ti narmatės,
kwol jänitėl karγimė ti sōltγäli.
akw'-mat-ērt sāli-uj sąwä
χot ti āñχwitėstä:
aṅ-maṅ manä tēlėm nāj-χum,
manä tēlėm ą̄tėr-χum!
ą̄s pą̄χätur jol üntėlmatės,
muńėm vitä ti sēγsālitä.
ton ą̄rémt ą̄s ti āwi pūχtmawės:
aṅ-maṅ uj-āńś ą̄jkä ti narmatės,
kwol jänitėl karγimė, χaślimė ti sōltγäli.
akw'-mat-ērt uj-āńś-sąwä

---

hát ím minő úrasszonytól való férfi támadt belőle,
minő úrtól való férfi támadt belőle!
A hős leült,
izzadságát törölgeti.
Azalatt az ajtót ismét betolták;
hát ím egy rettenetes farkasöreg rontott be,
a ház egész terjedelmében morogva ugrál.
Egyszer csak farkasbőrét
levetette:
hát ím minő úrtól való férfi támadt belőle!
Ismét egy hős űlt le [a padra],
hát ím minő úrasszonytól való férfi támadt belőle,
izzadságát törölgeti.
Azalatt az ajtót ismét betolták:
hát ím egy medveöreg (állatatya-öreg) rontott be,
a ház egész terjedelmében morogva, dühösködve ugrál.
Egyszer csak medvebőrét

χot ti leĭmatėstä :
aṅ-maṅ manä tēlėm nāj-χum,
manä tēlėm ą̄tėr-χum!
ą̄s pą̄χätur jol ūntėlmatės.
χąsä ūnle'it, vāťi ūnle'it, akw'-ērt lāwe'it:
«taw ti kwolūt ēlėm =χąlės-śär ą̄li;
taw ą̄s χot ą̄li? tĭ' voss jiw!»
Aṅ Sąrni-ą̄tėr nąñχ ti kwālės,
χūrėm pą̄χätur jot ti paśälaχts,
tĭl sąriñ tēp, māγiñ tēp pasännė ūntsėt.
χąsä, man vāti tėst, ajist,
akw'-mat-ērt Sąrni-ą̄tėr namėlmatės:
»Sąrnikwė! am tēγėm, aje'im,
aṅ jäγ'-āγim kwon, simä ta ētχėlawė.»
ton ą̄rėmt pą̄χäturėt lāwe'it:
«nañ -ąs jäγ'=āγi-pėl ti ą̄ńśmėn?
juw vōwäln!»

ím levetette:
hát ím minő úrasszonytól való férfi támadt belőle,
minő úrtól való férfi támadt belőle!
Ismét egy hős űlt le [a padra]. [mondják:
Soká ülnek, vagy rövid ideig ülnek, egyszer csak [azt]
«ejnye, úgy látszik ebben a mi házunkban ember van;
hát hol van ő? jöjjön ide!»
Most Arany-*ą̄tėr* fölkelt.
a három hőssel üdvözölve kezet szorított
s aztán a sörrel s mézes ételekkel [megrakott] asztalhoz ültek.
Sokáig vagy rövid ideig ettek, ittak,
egyszer csak Arany-*ą̄tėr*nek eszébe jutott:
«Uram isten, én [itt] eszem, iszom
s néném most künn, ím ő éhezik.»
A hősök ekkor [azt] mondják:
«hát neked néned is van?
hívd be őt!»

Sąrni-ą̄tėr Sąrni-Kaltėś jäγ'-āγitä
jūw ti vōwėstä;
sąriñ tēp, māγiñ tēp pasännė ta ūntsėt,
tēst, ajist, jol ta χujäst.

*

Namiñ sāt χujäst,
sujiñ sāt χujäst,
akw'-mat-ērt Sąrni-ą̄tėr
ūlmä jital ti patwės.
ną̄ñχ ti kwālės, kwonä kwālės,
puñkä χotäľ ą̄ls,
ńolä χotäľ ą̄ls:
la'ilėl akwäi' ta mini;
jäγ-āγitä, luwä ta χuľtsi'.
χąsä tą̄rėm χąsäi' minėstä,
vāťi tą̄rėm vāťäi' minėstä,
akw' māt χą̄tėl-rēγiñ suj-vāta:

Arany-*ą̄tėr* Arany-*Kaltėś* nénjét
ím behivta;
sörrel s mézes ételekkel [megrakott] asztalhoz ültek
ettek, ittak s azzal lefeküdtek.

*

Egy nevezetes héten át feküdtek,
egy híres héten át feküdtek,
egyszer csak Arany-*ą̄tėr*nek
álma enyészni kezdett (álma jöttelen kezdett lenni).
Most fölkelt, kikélt [a házból]],
a merre a feje volt,
a merre az orra volt:
gyalog szerrel, megy [arra] egyre;
nénje és lova hátra maradtak.
Hosszú világtájat hosszan járt,
rövid világtájat röviden járt,
egy helyt napsütötte fenyves széle:

tū jolä χujės.
χąsä χujės, vāťi χujės,
tūjä-pāläi' ti jēmts.
mortim ąlnė saw ujkwė
ti pāl ąlnė nājiñ mān, ąťėriñ mān
ti jiñkwė patsėt.
taw ań χujimätä ta sunsiänä:
akw'-mat-ērt takkät nē-lunt
numėl ti mini.
Sąrni-ąťėr markäγä, kätäγä ńuwėmtaptės,
χum-luntî' ēläl' ti tîlämlės.
ań nē-luntēntėl nēγî' χummî'
akwän jurśχatsî'.
takwsi-pėl vāťi χąťėl vārės-pėl
mortim sāmnė ta minėsî'.
sąrniñ vitėp sāt tūr,
sąrniñ vitėp sāt śāriś,

---

oda feküdt le.
Soká feküdt, rövid ideig feküdt,
tavasz felé kezdett válni [az idő],
déltáj lakó sok madárka,
ezen vidékbeli úrasszonyok [lakta] földre, urak [lakta] földre
már jönni kezdtek.
Ő amúgy fektében nézegeti őket:
egyszer csak egy magános nőstény lúd
megy ott fönn.
Arany-*ąťėr* szárnycsontjait, kezeit megmozdította,
s hímlúd gyanánt tova röpült.
Avval a nőstény lúddal mint férj s neje
összetársúltak.
Ősszel, midőn [*Numi-Tąrėm* atya] rövid napot csinált,
déltájra mentek.
Aranyos vizű hét tó,
aranyos vizű hét tenger,

aṅ mortim ujit tot ta ą̄le'it.
ētä sāt lujɣe'it,
χą̄tėlä sāt lujɣe'it;
sąrniñ vitėp sāt tūr, sāt śāriś-vātan
pā kwāle'it: sąrniñ ľą̄ñχänl χuji,
nal va'ile'it: sąrniñ ľą̄ñχänl quti.
Sąrni-ą̄tėr aṅ nē-luntätėl
akw' ta māt ti ą̄leï',
āɣiji', pľɣï' ą̄śsi'.
Numi-Tą̄rėm jäɣēn,
Numi-Tą̄rėm āśēn
tūjäï' ti jēmts.
mortim ą̄lnė saw ujkwė
ti mā ą̄lnė nēñ vitėn,
ti mā ą̄lnė χumiñ vitėn, —
nąmtiñ uj nąmtänl
pusėn tľe ta pats.

---

azok a déltáji (költöző) madarak ím ott élnek.
Hét éjen át énekelnek,
hét napon át énekelnek;
aranyos vizű hét tó, hét tenger partjára
fölmennek: aranyos útjuk fekszik ottan,
leszállanak: aranyos útjuk folyik ottan.
Arany-*ą̄tėr* nőstény lúdjával
ugyancsak ama földön élnek,
leányuk, fiok lett.
Numi-Tą̄rėm atyjuk,
Numi-Tą̄rėm apjuk (értsd: az idő)
ím tavaszszá vált.
Déltáj lakó sok madárka
ezen vidéken levő nő [járta] vízre,
ezen vidéken levő férfi [járta] vízre, —
eszes állatt eszük
egészen erre irányúlt.

tēn ą̄s ti jissi'.
ti mā ą̄lnė nājiñ mān joχtmēnt,
ti mā ą̄lnė ą̄triñ mān joχtmēnt
aṅ luwä ta nąmėlmatėstä,
χotäl' minnė luwä ātim.
takwsi-pėl vāti χą̄tėl vārės-pėl,
mortim ą̄lnė saw ujkwė
mortim nē nēñ vitėn
mortim χum χumiñ vitėn,
tūlė ta minmitäst.
Sąrni-ą̄tėr aṅ molti χujėm
χą̄tėl-rēγiñ suj vātatän joχts.
tū jol ta χujės, tot ta χultės;
lunt-nētä, āγiäγä pī̄γäγä jot
ēläl' ta tī̄lėmläst.
ētä sāt ta χuji,
χą̄tėlä sāt ta χuji.

*

Im ők is eljöttek.
A mint az ezen vidéken levő úrasszonyok [lakta] földre érkeztek,
az ezen vidéken levő urak [lakta] földre érkeztek,
megemlékezett lováról;
mindenfelé menő lova hiányzik.
Ősszel, midőn [*Numi-Tą̄rėm* atya] rövid napot csinált
a déltáj lakó sok madárka
déltáji nő [járó] nős vízre,
déltáji férfi [járó] férfias vízre
ím oda ment el.
Arany-*ą̄tėr*, a mult évben a hol feküdt,
annak a napsütötte fenyvesnek széléhez érkezett.
Oda lefeküdt, ott is maradt;
lúdneje leányával és fiával
tova repültek.
Most [Arany-*ą̄tėr*] hét éjen fekszik,
hét napon át fekszik.

*

χą̄tėl-rēγiñ suj vātatät
χąsä ą̄lėmä jui-pālt,
man vāťi ą̄lėmä jui-pālt
tūjä-pāläi' ti patės.
mortim ą̄lnė saw ujkwė
ąs ti pāl nājiñ mān ti jiñkwė patsėt,
ą̄s ti pāl ą̄tėriñ mān ti jiñkwė patsėt.
mortim ujit ta-kwoss mine'it,
ēkwatä ńaurėmaγä ti-kwoss ūriänä:
ań ēkwatä ńaurėmaγä āťimėt.
akw'-mat-ērt vās-uj=χul ti ojipuñkwė patsėt.
lunt-uj=χul ti ojipuñkwė patsėt.
jui-ault ań lunt-ēkwatä
ľūńśim ti nēilės.
ą̄jkätä āťim, ńaurėmaγä āťimei':
ą̄jkätä ľūńśäti, ńaurėmaγä ľūńśäti.
ľūńśkätä lāwi:

A napsütötte fenyves szélén
miután hosszú ideig élt,
tavaszodni kezdett [az idő].
A déltáj lakó sok madárka
ismét az ezen vidékbeli úrasszonyok [lakta] földre kezdett jönni,
ismét az ezen vidékbeli urak [lakta] földre kezdett jönni.
A déltáji madarak bár vonúlnak,
feleségét, gyermekeit, akárhogy várja:
felesége, gyermekei nincsenek [velük].
Egyszer csak a kacsaféle állatok [vonulása] vége felé kezdett járni,
a lúdféle állatok [vonulása] vége felé kezdett járni.
Utóljára az ő lúdneje is
megjelent siránkozva.
Hiányzik az örege (férje), hiányzanak gyermekei:
öregét siratja, gyermekeit siratja.
Sirása közben mondja:

«mortim nē nēñ vittė,
mortim χum χumiñ vittė
sąrniñ nē, mortim=mā-āɣi ąli.
mōl tēli tāl-sim aśėrmat
χotäl ąlnė mortim uj
pusėn taw sānsän χāñχe'it:
am ńaurėmakäɣėm tāl-sim aśėrmat
sānsnėl kwonä pūχtmawėssi',
aśėrmän tittimei'.
kwossa-pėl ąs ńaurėmakäɣėm ātimei':
ąjkėm voss χąntnūm,
ątrėkėm voss χąntnūm!»
ań lunt-nētä ti mān ta jis.
takwsi-pėl vāti}χątėl vārės-pėl,
mortim ąlnė saw ujkwė
ań mortim nē nēñ vitėnälėn,
ań mortim χum χumiñ vitėnälėn

«déltáji nő [járó] nős vizen,
déltáji férfi [járó] férfias vizen,
aranyos nő, a délvidék leánya él.
Tavaly télen a télközépi hidegben,
bármerre levő déltáji madár
mind az ő térdére megy vala fel [melegedni]:
[de] az én kis gyermekeim a télközépi hidegben
a térdéről letaszítódtak,
s a hidegtől megemésztődtek.
Hogyha már kis gyermekeim nincsenek:
találnám meg [legalább] öregemet,
találnám meg [legalább] uramat!
Ama lúd neje azután erre a vidékre jött.
Ősszel, midőn [*Numi-Tąrėm* atya] rövid napot csinált,
a déltáj lakó sok madárka
az ő déltáji nő [járó] nős vizükre,
déltáji férfi [járó] férfias vizükre

ą̄s ta nąmėlmatsėt.
Sąrni-ą̄tėr nētä ľūńśim ą̄s ti mini.
χą̄tėl-rēɣiñ suj-vātan joχtmätä
ľūnśimė lāwi:
«ań mōlėχ ą̄tėrakėm
āɣi ą̄ńśėm, pľ' ą̄ńśėm
jąmės ą̄tėrakėm, —
ti māt luwä ta tą̄pmės,
ti māt ńąwlä ta sais!»
ti ą̄s toχ ta minės.
ėkwatä minėm jui-pālt
ti kantmėltaχtuñkwė pats.
nąmsi: «ań mōlėχ āɣiäɣėm-pľɣäɣėm
aśėrmän ta tittimätēn lāwėlti;
sar am taχ jolėl man numėl
tū patmėm ą̄rėmt,
sąrniñ nē namėn akw' ti pą̄χėn pati.»
Sąrni-ą̄tėr ta χajti, ta χajti.

---

gondolt ím ismét.
Arany-*ą̄tėr* neje sírva megy ismét.
Midőn a napsütötte fenyves szelére érkezett,
sírva szól:
«egykor az én uracskám,
kitől leányom, fiam való volt
az én jó uracskám, —
ím ezen a helyen tört el az ő csontja,
ím ezen a helyen rothadt el húsa!»
Ezzel ismét úgy [tovább] megy.
Miután a felesége elment,
[Arany-*ą̄tėr*] mérgelődni kezdett.
Gondolja: a minapában azt mondja vala [lúdnőm],
hogy leányom s fiam a hidegtől megemésztődtek;
no hát a midőn én majd alulról, vagy fölülről
oda jutok,
aranyos nő voltod (neved) ép úgy oda lesz (oldalra esik).
Arany-*ą̄tėr* csak fut, csak fut.

χą̈sä χajtės, man vāťi minės, —
ja, man ą̄rėmt joχti ? !
akw' māt va'ĭtal ti pats.
«ja, tauli ! — ą̄s χuje'im.»
tą̄rėm-mān tēlėm jäni' aχwtės tarmėl
tū ti χujės.

*

χą̈sä χujės, man vāťi χujės,
nąmsaχti : taw am mōläl lū ą̄śsėm !
«eý-jā ! ań 'Siś-Sąrni śāńkėm jąmĭtėm
χą̄tėl χansäñ sāt luwiñ kwol pattamnėl,
Kworės-Sąrni-āśkėm ūnttālėm
tą̄rėm-tūjt sāt luwiñ kwol pattamnėl
ńārėm χansäñ mōlėχ,
pēś χansäñ mōlėχ
tąwliñ lū jänmėltālės.
χot ą̄lnė mākänėl

Hosszú ideig futott, vagy rövid ideig futott, —
ugyan, mikor juthat oda, [a költöző madarak hazájába]?!
Egy helyt erőtlenné lett.
«No, elég! — ismét lefekszem» [mondja].
Egy égbe nyúló (termett) nagy sziklára,
ím oda feküdt.

*

Hosszú ideig feküdt, vagy rövid ideig feküdt,
gondolkozik: ejnye, én nekem a minap lovam volt!
«Ejha! ama *S'iś*-Aranyos anyácskám járta
naphímes hét lovas istállóm omladékából,
Kworės-Aranyos atyácskám építette
hófehér hét lovas istállóm omladékából
egykor egy válla tarka,
egykor egy csípője tarka
szárnyas ló növekedett föl.
Bárhol levő kedves helyről,

ērɣém-ke ēlä minnūw,
mōjtėm-ke ēlä minnūw,
numėl patnė rakw-sam,
numėl patnė vōt-sam
tl' voss patnūn!»
ton ārėmt śama ta taɣės.
χąsä χujės, man vāli χujės,
akw-ērt χąntėli:
pajt-pālä manārėn votentawė.
samäɣä pal-punsiäɣä,
ań-mań luwän ti ńolentawė.
ja, nąñχ tūl ti sajkālės,
luwä sisän ti tālmatės.
akw' pāl ālnė śermatä ńuwitakätä:
akw' pāl ālnė tārėm-pāl āln-turėl lujɣi;
mōt pāl ālnė śermatä ńuwitakätä:
mōt pāl ālnė tārėm-pālt χątėli', jąñχpï χulile'i.

---

ha énekem előre haladna,
ha regém előre haladna,
mint felülről lecsapó esőszem,
mint felűlről lecsapó szellőcske
bár csapnál le ide!»
Akkor ájulásba esett.
Hosszú ideig feküdt, vagy rövid ideig feküdt,
egyszer érzi (hallja),
hogy az egyik arczát valami simogatja.
Fölnyitja szemeit,
hát im a lova nyomkodja.
No erre már fölébredt,
s fölszállott lova hátára.
A mint egyik oldalon levő gyeplőszárát megmozgatja:
az egyik oldalon levő égtájék ezüst hanggal énekel;
a mint másik oldalon levő gyeplőszárát megmozgatja:
a másik oldalon levő égtájékon fölmerülnek a nap és hold.

kis-lakw jąñχėm lakwiñ mā ta jąñχitä ;
aṅ mortim nē nēγiñ mān ti nēilės,
aṅ mortim χum χumiñ mān ti nēilės.
aṅ-maṅ ta sąrniñ vitėp sāt śāriś
mortim ujä ta-kēm saw ti :
mā ness ṅąusānti,
śāriś ness lēntγenti.
ta ľapänū joχtės-pėl
palätėl ti χąntėmlėsanä :
lēntiñ tąrėm ta lēntėltāntawė,
χumpiñ tąrėm ta χumpėltāntawė.
pūmaśä ētä sāt at χąli,
pūmaśä χątėlä sāt at χąli.
sunsitä : aṅ mortim āγi, sąrniñ nē ūnli ;
taw pąχän sunsi :
lunt-āγiriśäγä, pĭriśäγä
χumlė ūsmi' χujei'.

Az abroncskerék módjára forgó kerek földet ím körüljárja ;
ama déltáji nő [járó] nős vidékre érkezett,
ama déltáji férfi [járó] férfias vidékre érkezett.
Hát ím ama aranyos vizű hét tenger
déltáji madara oly sok,
hogy a föld csak úgy reng belé,
a tenger csak úgy dagadozik tőle.
Amint erre közelebb ment,
fülével figyelte őket :
dagadó óczeán ím dagályba hozódik,
hullámos óczeán ím hullámzásba hozódik.
Mulatsága hét éjen át nem ér véget.
mulatsága hét napon át nem ér véget.
Nézi : az a déltáj-leány, az aranyos nő ül ;
az ő oldala felé néz :
lúdleánykája, lúdfiacskája
a mint meghaltak, úgy feküsznek [ott].

aú tqwliñ sāt num-pālt ūnlėnė,
la'iliñ sāt num-pālt ūnlėnė
T'ąrėm tārātim jelpiñ kėntä
samī' pasėn ta lakwäsės.
luwä-nūpėl ti lāwi
«ań mortim nē ūnlėnė mān
lūm, tūl tārä ta minäkėn!
kātėn χumlė totipe'in:
ta sąrniñ nē luwä
ta sāmėn voss kūlāti;
la'ilėn χumlė totipe'in.
ta sąrniñ nē ńąwlä
ta sāmėn voss kūlāti!»
tōn ąrėmt ań nētän ti kāsėlawė;
sāt čnkajānän lāwi:
«tū sunsān!
kit tąrėm, kit kworės-χal pasėl

Az a szárnyas hét [isten] fölött űlő,
lábas hét [isten] fölött űlő
*T'ąrém*tól alábocsátott szent sapkája
egészen a szemére csúszott le most.
Lovához ím [így] szól:
«ama déltáji nő lakó helyén,
lovam, most ott menj keresztűl!
Előlábad (kezed) a mint viszed:
amaz aranyos nő csontja
arra a vidékre szóródjék szét;
hátsó lábad a mint viszed:
amaz aranyos nő húsa
amarra a vidékre szóródjék szét!
Akkor ím ama nő észreveszi;
hét komornájához szól:
«oda nézzetek!
a két ég (ég és föld), két menny köze távolnyiról

ą̄tėr ti jinätä nāñki ;
ānėm χummĭ' ą̄śnė vĕśpä χum
χotä pātėri ? !»
Sąrni-ą̄tėr ti jiw.
ań sąrniñ nē ēnkajänän lāwi :
«ta lūw kāt-la'ĭl tūśtnė mā
ńilä ą̄ln-ānil ūnttėlän !»
Sąrni-ą̄tėr tĭ' ti joχts.
lūw kātä-la'ĭlä ań ą̄ln-ānit kiwėrnė
tū ta tūśtχatäst,
ań ą̄ln-ānit lūw tą̄ñχ-pattän
tū ta χanujäst.
χajtmä-mūs ań sąrniñ nē
takwi ą̄ln-āni-sēlänän
luwä sāt mān ti manėmtawės,
ńąwĭä sāt mān ti manėmtawės.
Sąrni-ą̄tėr toχ ta tārä mini ;

ím egy úrnak jövetele látszik;
a kit én férjűl fogok bírni, a gyönyörű férfiú
hova tűnik el?!»
Arany-*ą̄tėr* ím jön.
Az az aranyos nő [így] szól komornáihoz:
«a hová ama ló elő- s hátsó lábait állítja, azt a helyet
rakjátok meg négy ezüst-csészével!»
Arany-*ą̄tėr* ím ide érkezett.
A ló első- s hátsó lábai ama ezüst csészékbe,
oda hágtak (állottak) be.
Amaz ezüstcsészék a ló patájának aljához
oda illeszkedtek.
A mint futott, amaz aranyos nőnek,
saját ezüstcsészéi karéjától,
hétfelé szakítódott szét a csontja,
hét felé szakítódott szét a húsa.
Arany-*ą̄tėr* akképpen [ott] általmegy;

ań āγiriśäγä, pi̊riśäγä
lunti̊' ēlä ti̊lėmlėssi̊'.

*

Ań sąrniñ vitėp sāt śāriśnėl
Sąrni-ątėr jūw ta jāñχi.
jäγ'-āγit nąmtėn uś ta patwės.
jäγ'-āγit χuľtėm ūsėn joχtmä ąrėmtė
ań χąsä leipä pąχäturt akwäi̊' jortal āťimėt.
ań tātėl ūsėt pat jäγ'-āγitä takkät ąli.
ań ńārėm χansäñ, pēś χausäñ tąwliñ luwēnnė
sas ąs ti tālsi̊'.
kēmpliñ sāχi kēmpliänēn toχėrnätēn-sis
kit tąrėm-χalėn nąñχ ta lapsi̊',
kit kworės-χalėn nąñγ ta lapsi̊'.
akw' māt ēläľ kwoss sunsei̊':
eχ́-jā! ań ness tēlėm tañkw-śaχl ūsēn,
ness tēlėm tunrä-śaχl ūsēn

---

ama leánykája s fiacskája pedig
lúdalakban (lúddá) tovarepültek.

*

Most az aranyos vizű hét tengertől
Arany-*ątér* ím visszafordul.
Nénje csak most jutott eszébe.
A midön eljutott a várba, hol nénjét hagyta,
azok a hosszú farkú hősök mind az utolsóig elpusztúltak (nyomtalanúl nincsenek).
Abban az üres várban csupán nénje magában él.
Ama válla tarka, csípője tarka szárnyas lovukra
most ismét fölszálltak mind a ketten.
Mialatt szárnyas subájuk szárnyát [maguk alá] gyűrik,
a két ég (értsd: az ég és föld) közé emelkedtek ím föl,
a két menny közé emelkedtek ím fol.
Egy helyt a mint a távolba néznek:
ejha, az ő magától termett moszathalmi váruk,
magától termett tundrahalmi váruk

ta nēťlės. —
ūsēnnė ti joχtsi', jūw śältsi';
sąriñ tēp, māγiñ tēp-pasän
tēssi', ajsi'.
jäγ'-āγitä kwonä ta kwāli,
saγä tārėmtitä:
akw' suntėp sāt śāriś χuľili,
akw' suntėp sāt Ās ąumėli.
sąrniñ lūptap, sąrniñ tąwėp χāľėn
sąrniñ pą̄nsip, sąrniñ tąwlėp
sāt kukkuk ise'it;
ētä sāt lujγe'it,
χą̄tėlä sāt lujγe'it;
ētä kās at χą̄li,
χą̄tėlä kās at χą̄li.
akw' kukkuk paľi' manėmtės,
Sąrni-S'iś śāńä nąñχ ta ūnti.

---

lett ím láthatóvá.
Várukba elérkeztek, oda bementek;
sörrel s mézes étellel való lakomát
ettek, ittak.
A néne ím kikél [a házból],
hajfonatát szétereszti:
egy torkolatú hét tenger merűl fel,
egy torkolatú hét Obfolyam folyamlik.
Az aranyos levelű, aranyos ágú nyírfára
aranyos farkú, aranyos szárnyú
hét kakukmadár száll le;
hét éjen át énekelnek,
hét napon át énekelnek,
éjjeli vigalmuk el nem múlik,
nappali vigalmuk el nem múlik.
Egy kakukot fölszakított,
[odatemetett] Arany-*S'-iś* anyja ím fölűl.

aṅ Sqrni-S'iś śāṅēntėl jūw ta śältsi'.
aṅ jä'i-pîγä kwonä kwāli,
saγä tārėmtitä:
akw' suntėp sāt śāriś χulîli,
akw' suntėp sāt Ās qumėli.
sāt Ās, sāt śāriś pattanėl
sqrniñ sispä sāt χąmléχ
nąñχ ta χulîle'it.
akw' χąmléχ pali' manėmtės,
Sqrni-Kworės āśä nąñχ ta ūnti.
aṅ Sqrni-Kworės āśēntėl juw ta śältsi'.
sqrni la'ilėp pasännė ti ūntsėt,
sqriñ tēp, māγiñ tēp tēst, ajsėt.

Aṅ Sqrni-Kaltėś, Sqrni-ą̄tėr
Sqrni-S'iś śāṅēnnė,
Sqrni-Kworės āśēnnė

Most Arany-*S'iś* anyjával bementek [a házba].
Erre az öccse kél ki [a házból],
hajfonatát szétereszti:
egy torkolatú hét tenger merül fel,
egy torkolatú hét Obfolyam folyamlik.
A hét Obfolyam, a hét tenger fenekéről
aranyoshátú hét csiborbogár,
merül ím föl.
Egy csiborbogárt fölszakított,
[oda temetett] Arany-*Kworės* atyja ím fölül.
Most Arany-*Kworės* atyjával bementek a házba,
aranyos lábú asztalhoz ültek,
sört, mézes ételt ettek, ittak.

Most Arany-*Kaltėśt* s Arany-*ą̄tėrt*
Arany-*S'iś* anyjuk
s Arany-*Kworės* atyjuk

sąrni kispä kit äpän χujiptawėssi',
sät rūsip ąln-kwalγėl ąltγėlėssi',
ti joli mān ti tārätawėssi'.

ti joli mān ti joχtsi' ; kwoss χotäl ēlėm-χąlės ātim. akw'-ērt jäγ'-äγitä lāwi : «äpśikwė, tū-sunsėn ! ań mōlėχ jelpiñ śakw vārilamėt sät-pis χäpχä-jiw-χäpėl tąsilim ēkwäi' ąjkäi' tot tai'!» tū ti minuñkwė patsi'. taw man tąwlėl mineï', aman la'ilėl mineï', man ąs ąli, tū ti joχtsi'. ań ēkwäi' ąjkäi' kwol ūnttėmi'. vōr-jiwėt jelpiñ śakw minėmä jui-pālt ta jänitï' ti jēmtsėt : tïlė, tūlė śēsγėlimė ti ūnttėmanēn.

Ta ēkwäi' ąjkäinėl tēlėm äγit-pïγėt ańiñėn χątėliñėn ti ąle'it, i śuńe'it.

---

arany abroncsú két bölcsőbe fektették,
hét rojtos ezüstlánczot csatoltak hozzájuk,
s ezen alant levő földre bocsátották őket alá.

Erre az alant levő földre ím elérkeztek : semerre ember nincsen. Egyszer csak [így] szól a néne : «öcsike, oda nézz ! a minap midőn a szent tűzözön történt, a hétrétegű nyárfa-hajóval szárazra jutott asszony s öreg ember ott azok, ni !» Oda kezdtek menni. Ugyan vajjon szárnnyal mennek, vagy lábbal mennek, vagy akárhogy van, ím oda jutottak. Az asszony s öreg ember házat építettek. Az erdei fák a szent tűzözön eltávozása után már oly nagyokká lettek, hogy ide oda toldozgatva [a fákat], építhették [házukat].

Amaz asszonytól s öreg embertől származó leányok és fiak ím mind e mai napig élnek s boldogok.

IV.

A szent tűzözön regéi.

a)

Jelpiñ śakw mōjt.

Numi-Tą̄rėm ą̄pľū Xuľ-ą̄tėr alnė tumäj vāri. Xuľ-ą̄tėr ūnlėnė mā jelpiñ śakwėl loutuñkwė nąmėsi. takwi mirä mā'ės kēr-χāp vāri; ēlėm-χąlėsanä mā'ės sāt-pis χāpχä=jiw-porä vāri, sāt-pis kāräj=sąw-χasäp vāri. āstėmä jui-pālt takwi mirä kēr-χāpėn tāltėstä, mańśi-pāl mirä χāpχä=jiw-porä tärmėl vārėm sāt-pis kāräj=sąw-χasäpnė śältsėt. Numi-Tą̄rėm ań tą̄rmän ną̄ñχ χāñχės, tūl jelpiñ śakw tāräts. numėl nājiñ vit, liliñ jūr, liliñ sossėl tāräts. χotäľ ą̄lnė ur-jiw, vōr-jiw mātätėl lutätėl akwäi' pānti' ta totwės. ēlėm=χąlės-porä χąt pisä nājin śärjawės, akw' pisä χuľtės. χoti χą̄tpä porä tārä patės, taw ūsės; mōtėn jentės, lilitä nēilės.

Numi-Tą̄rėm apánk azon gondolkozik vala, hogy miképpen ölheti meg *Xuľ-ą̄tėrt*. A *Xuľ-ą̄tėrt* lakta földet szent tűzözönnel elmosni szándékozik. A saját népe számára egy vashajót készít; emberei számára egy hét rétegű nyárfa-tutajt készít, hétrétegű tokhalbőrből való takarósátort készít. Miután elkészűlt, a saját népét a vashajóba szállatta föl, *mánysi*-féle népe pedig a nyárfa-tutaj fölé készített tokhalbőrből való takarósátorba bujt. *Numi-Tą̄rėm* most fölment egébe s azután lebocsátotta a szent tűzözönt. Tüzes vizet, eleven *jūr*-férget, eleven *sossėl*-férget bocsátott fölülről alá. Bármerre levő hegyi fa, erdei fa földestől mindenestől megsemisűlt. Az ember tutajának hat rétege elhamvadt a tűztől, egy rétege megmaradt. A melyik ember keresztűl bukott a tutajon, az meghalt; más épen maradt, élete (lelke) megmenekült.

Xuľ-ą̄tėr jelpiñ śakwėn at alwės. Numi-Tą̄rėm kēr-χāp vārim jälnät-sis, Numi-Tą̄rėm ėkwatä-nūpėl minės; lāwi: «χumin akw'-mūs χotäľ jälenti?» ėkwä lāwi: «ą̄s am χotėl va'ilėm?!» Xuľ-ą̄tėr lāwi: »nañ tawä ti pūśkä-kiwėrt ą̄lnė vitėl ajtäln, taw kutśuwė, tūl nañėn lāwi χotäľ mini.» Numi-Tą̄rėm jū joχts, tamľė vitėl ajtuwės, kutśuwės, ėkwatän kitľawės, jelpiñ śakw vārn. tumäjä ėkwatän lāwės. Xuľ-ą̄tėr tūlit jūntsaχtnė tą̄tėp-kiwėrnė pinwės, tūl kēr-χāpnė tāltuwės, jelpiñ śakw tärmėl nąñχ χāñχtuwės. mā kwoss sakwätawės, χuľ-ą̄tėr at alwės. lilitä nēilėnė ūrä ti.

b)

Jelpiñ vit mōjt.

1. *Sāt tālä-tuwä nāj tēi'. sāt tālä-tuwä mā nājin tēwe. sāt tālätuwä jäni' nē,jäni' χum lāwi: tą̄rmūw mōtälė ti są̄sχati, man tĭl χummūs liliänūw nēltiänūw? mōt jäni' ą̄jkä, mōt jäni' ą̄jkä, saw-mośśä*

Xuľ-ą̄tėrt nem ölte meg a szent tűzözön. Mialatt *Numi-Tą̄rėm* a vashajót csinálni járt, ő *Numi-Tą̄rėm* feleségéhez ment; mondja [neki]: «a te férjed hova járkál mindig?» Az asszony szól: «hát én honnan tudjam?! *Xuľ-ą̄tėr* szól: «te itasd őt ebben a hordóban levő vizzel, ő lerészegszik, azután megmondja neked, hová megy.» *Numi-Tą̄rėm* haza érkezett, afféle vízzel itatta [a felesége], lerészegedett, a felesége megkérdezte s ő elmondta neki abbeli szándékát, hogy szent tűzözönt csinál. *Xuľ-ą̄tėrt* [az asszony] titokban egy varrószerszám-tartó ládikába tette, azután fölvitte a vashajóra, a szent tűzözön fölé emelte. Habár a föld összeroncsolódott, *Xuľ-ą̄tėr* nem ölődött meg. Ez volt élete megmenekülésének módja.

---

1. Hét tele-nyara ég a tűz. Hét tele-nyara emészti a tűz a földet. Hét tele-nyara mondja öreg (nagy) nő, öreg férfi: a mi világunk ím elöntődve másra változik, hogyan menthetnők meg mi ezutánra életünket (lelkünket)? Egyik öreg ember, másik öreg ember, sok-kevés ember égybegyűl. Egy faluba gyűltek egybe,

ą̄jkä akwän atχate'it. atχatäst akw' paulnė ; nąmt vāruñkwė patsėt :
χum-mūs urėl manki ą̄luñkwė pateuw ?

2. *Jis-ą̄jkä, jis-χum lāwi : «man tĭlnėl man urėl liliänūw nėlteuw ? ! am χōlĭläkėm-ērt simtal χapχä-jiw ūltä sa'iruñkwä, por vāruñkwä. ta-til-ke liliänūw nė'ile'it-ke : ti ; tĭlnėl nė-mat-sirėl liliänūw at nė'ile'it. ti ūnlėnė māūw-pāltė-ke ą̄luñkwė-ke tānχeuw : at-sāt tal kwāli' tip-tārnėl saχuñkwä. tūl-ūlttė ti kwālχūw āsti-ke : akw' aulä tal-militnė mān ujttuñkwä, akw' aulä χapχä-jiw-porūwnė tū nėχuñkwä. ta porūw-tarmėl saw āχi, saw ńawrėm ą̄śnė χum, tū voss tāltχati. ta por akw' aulėn śali vōj votä tū ūnttuñkwä, ńilä sämä-mūsχėl ńilä votä ūnttuñkwė ēri. ton jui-pālt ńawrėmanä num-pālėn käräj-sqw-χasäp jūntuñkwä. käräj-sqw-χasäp āstnätä jui-pālt ńawrėmanä num-pālėn tū lēpuñkwä. sāt ēt, sāt χą̄tėl minnė-sis tēn'-ut, ajn'-ut tū tastuñkwä ; käräj-sqw-χasäp kiwėrt ajn'-utä, tēn'-utä saw voss ą̄lės. tūl-ūlttė ti-sirėl liliänūw-ke nė'ile'it-ke : ti.»*

---

tanácsot kezdtek tartani: milyen módon fogunk ugyan mi megélni?

2. Egy koros ember, egy koros férfi szól: «minő módon mentsük meg mi ettől fogva életünket?! A mint (midőn) én hallottam, béltelen nyárfát ketté kell vágni, tutajt kell csinálni. Ha azzal életünk megmenekül: hát [csakis azzal]; egyébként semmilyen módon életünk meg nem menekül. Ha ezen lakó földünkön élni akarunk: ötszáz öl kötelet kell fonni fűzfa-gyökérből. Azután ha ezen kötelünk elkészül: egy végét ölnyi mélységre le kell bocsátani (sülyeszteni) a földbe, egy végét nyárfa-tutajunkhoz kell oda kötni. Ezen tutajunkra a sok leányt, sok gyermeket biró férfi hadd szálljon reá. Ama tutaj egyik végére egy kártus tiszta halzsírt kell odaállítani, a négy szöglete szerint négy kártust kell állítani. Azután gyermekei fölé tokhal bőréből takarósátort kell varrnia. A takarósátor elkészülte után azt gyermekei fölé kell takarnia. Hét éj, hét nap lefolyására [elegendő] ennivalót, innivalót kell oda készíteni; a tokhalból való takarósátorban legyen az enni s innivaló sok. Azután ha ilyen módon megmenekül az életünk: hát [csakis így menekül].

3. *Tūl-ūlttė χotä minėm χum, χotä minėm nē paulä-lą̄pėl ti minäst. tūl-ūlttė jūw-joχtmänl jui-pālt simtāl χapɣä-jiwnėl por vārnė χum por vāri, kwālï' sa'inė χum kwālï' saɣi. ētä sāt, χą̄tėlä sāt toχ ti lōñɣitaχte'it. χoti χum por vāruñkwė at-ke χāsi, jänï' ą̄jkän, tūl kitï-laχti. jänï' χumnė χańštawė: ti-tin ti-χą̄jilt väräln, tatin ta-χą̄jilt väräln! tūl-ūlttė χoti χum at χāsi por vāruñkwė, ľūľiñ mā kinsuñkwė ti pati. ti-kwoss jäli, ą̄lnė vēšpä mā at χą̄nti. tūl-ūlt jänï' ą̄jkänėl kitilaχte'it: «man ēli-pālūt jänimäsėn, ēriñ χot matä mā vā'ėn?» [jänï' ą̄jkä] lāwi: «vākeuw ērt, χotėl lāpijin tū, mir akw'-ti at lāpijin?! ań-ti jelpiñ vitnė joχtwėsūw, ań jinätä sujä, sumėlämä kitï-χą̄tėlï' ti jēmts; ti moľaχėl χotä śältėpeuw, ań-ti joχwėsūw?!»*

4. *Tūl-ūlttė porä āstėm χum tū ti moľėmtaχtės āɣitä-pǐɣätėl. χoti χum por at ą̄ńšės, toχ-ti sakwätawės, toχ-ti šärjawės uľäñ vitnė. — tūl-ūlttė χoti χum porä kwālɣä ojipės: supï' ti jäktapėstä; ālä amėrawės: kwālɣä jäktapės, ta totwės. χoti χum kwālɣä χąsä: ta-i*

---

3. Azután kiki a maga falujába haza ment (tkp. a valahová ment férfi, a valahová ment nő falujaként ím elment). Azután midőn már hazaérkeztek a tutajkészítő férfi béltelen nyárfából tutajt csinál, a kötélfonó férfi kötelet fon. Hét éjjel, hét nappal fáradoznak ím úgy. A melyik férfi tutajt csinálni nem tud, az az öreg embertől, (onnan) kérdezgeti. Az öreg ember megtanítja: ezt ezen módon csináld, azt azon módon csináld! Azután némelyik ember nem tudva tutajt csinálni, magas helyet kezd keresni. Hiába járkál, lakni való tetsző helyet nem talál. Azután az öreg embertől kérdezősködnek: «te nálunk előbb növekedtél föl, talán tudsz valahol valami [alkalmas] vidéket?». Az öreg felel: «Ha tudunk is, hogyan (honnan) értek el ott (oda), mind (a nép) úgy sem értek el?! Ime már ránk jött a szent vízözön; jöttének zaja, zúgása már két napja hallik (lett); ily gyorsan hová menjünk, már utólért bennünket?!»

4. Azután az az ember, kinek elkészült a tutaja, sietett rá a leányával s fiával. A melyik embernek nem volt tutaja, azt a tűzes víz úgy a hogy volt összeroncsolta, úgy a hogy volt összeégette. — Azután a melyik ember tutajának kötele [a vízszín emelkedése közben] véget ért (t. i. nem volt elég hosszú): az ketté

toχ-ti χuľtχinti. porä aulä pēlėmlawė: śāli vōjil są̄sipitä, lap ti χaritità. — tūl-ūltė ti ėtä sāt, χą̄tėlä sāt minėm jui-pālt vērîtėm-kēm vērîtėm χum vitä ti tą̄smejis; at vērîtėm χum kwālγä tą̄lmatės, ta totwės. χoti χum vērîtės, mātät tū ti tą̄swės. tîlnėl ą̄lnė χum χotä joχtės, tū ta tą̄swės. at vērîtėm χum āγitä-pîχätėl toχ-ta sakwätawės, liliänl toχ-ta minäst. tūl-ūltė χuľtėm-kēm χum, mānl-pālt χuľtėm-utėt, tū ti ą̄lmejäst.

5. *Tūl-ūlttė kwol-vāruñkwė jiw kissmejäst. jiw āťim i pum āťim; toχ-ti sakwätimėt, toχ-ti śärjimėt. mātä tal militäi' śärjimė, χîlimė; tōnä jiw, pum āťim. kwol ūnttuñkwė nē-matėr at χą̄ntė'it. mā-kwol χîluñkwė ta patsėt. mā-kwolänl āstėm jui-pālt ti ą̄lmejäst. — χotäľkāsiñ χōntle'it ľap'-ilės ą̄lėm-kēm paulėttė ą̄lėm-kēm mir, χoti-ut χuľtäst, tū ti mā-kwol χîlsėt. tūl-ūlttė ą̄s χotäľ-kāsiñ χōntle'it, χot tą̄simutėt tū-ta māγejawäst.*

---

vágta [a kötelet]; majdnem alámerűlt: hogy a kötelet elvágta, hát viszi [az ár]. A melyik embernek hosszú a kötele: az csakugyan úgy a hogy van, bimbálózik [a vizen]. Ha a tutaj vége meggyúlad [a tüzes víztől]: tiszta halzsirral önti le s eloltja [a tüzet]. — Azután ezen hét éjjel, hét nappal lefolyta után annak az embernek, ki [a bajt] kibírni kibírta, a vize leapadt (kiszáradt); annak, a ki nem bírta ki, a kötele elszakadt s elvitte az ár. A melyik ember kibírta, az a maga földjén, ott ért szárazra. Egyéb (tkp. ettől levő) ember a hova jutott, ott ért szárazra. A mely ember nem bírta ki [a bajt] leányostúl fiastúl, úgy a hogy volt összeroncsolódott, életük úgy tűnt el (lelkük im úgy ment). Azután a megmaradt emberek, már t. i. azok, kik a maguk földjén maradtak meg, ottan lakni kezdettek.

5. Azután fát kerestek házépítéshez. Nincs sem fa, sem fű; úgy a hogy voltak összeroncsolódtak, összeégtek. A [növényzet] földje egy öl mélységre ki van égve, ki van [a tűztől] vájva; azért nincsen sem fa, sem fű. Semmit sem találnak, mivel házat lehetne építeni. Földi gunyhót kezdtek tehát ásni. Miután földi gunyhójuk elkészült, ottan kezdtek lakni. Bármerre lehet hallani, hogy az a nép, mely [az özönvíz után] megmaradt s a közelben létezett falvakban élt, ott földi gunyhót ástak. Aztán még azt is hallhatni bármerre, hogy hol telepedtek le, a kikaz [özönvíz után] szárazra értek.

6. *Tūl-ulttė, jaɣa-tä, akwän atχatäst χuľtėm-kēm ājkät, Tą̄rėmnė pojkśe'it: «jaɣa-tä, χum-mūs urėl āɣiūw sim, pǐɣūw sim pojti? tǐl vit-χul āťim, vōr-uj āťim. aťiñ-ke Numi-Tą̄rėm āśūw kwoss-kē-pėl vit-χul voss tārätäsėn, vōr-uj voss tārätäsėn! man, — mōnt χuľtėm-kēm ēlėm-χąlės-pǐɣėn āɣitä sim tūl pojtėltėnūtä, pǐɣä sim pojtu'-utä tūl kissnūw. vitėn-ke va'ili: vit-χul voss tārätäsėn! vit-χul aluė χum vit-χul-są̄tėl voss lāwäslėu, vōrnė miunė χum vōr-uj-są̄tėl voss lāwäslėn! āɣitä sim tūl pojtėltėnūtä, pǐɣä sim tūl pojtėltėnūtä. tǐl-ēläľ vōr-jiw, vōr-pum voss sātsėn! χotäľ ąlnė mä-ląmtėn χuľtėm-kēm χumin tūl-ūlttė ēläľ voss ūntχatės; ēlä rūtmėnė pǐɣä ēlä voss rūtmi, ēlä rūtmėnė āɣitä ēlä voss rūtmi!»*

c)

1. *Mir-susnė-χum akw'-mat-ērt luwėl minimätä mańśi χum χą̄ntės. «tǐ' jäjėn!» — lāwi. mańśi χum tū joχts. Mir-susnė-χum takwi lūw pēś-pōχän χassėmtėstä, mańśi χum lūw pēś-pōχän tū χanu-*

---

6. Nos aztán a megmaradt öregek egybegyűltek s *Tą̄rėm*-hoz [így] könyörögnek: «óh, minő módon csillapodik leányunk éhe (szive), fiúnk éhe? Immár nincs vízi hal, nincs erdei állat. Nohát *Numi-Tą̄rėm* atyánk, bocsáss le legalább vízi halat, bocsáss le erdei állatot! Mi, — a minap meghagyott emberfiad, leánya éhét onnan csillapítaná, fia éhének csillapodó szerét onnan keresné. Ha a vízre ereszkedik le [emberfiad]: bocsáss [számára] vizi halat! A vizi halat fogó (ölő) embert áldd meg (mondd) vizi hal szerencséjével, az erdőbe menő embert áldd meg erdei állat szerencséjével! Leánya éhét onnan csillapítaná, fia éhét onnan csillapítaná. Teremts ezutánra igéddel erdei fát, erdei füvet! Bármerre levő földrészen megmaradt embered törzsökösödjék meg azután állandóan (továbbra), elszaporodó fia hadd szaporodjék el, elszaporodó leánya hadd szaporodjék el!»

1. Világ-ügyelő-férfi egyszer lovaglása közben egy *mánysi* embert talált. «Jer ide!» — szól. A *mánysi* ember oda jutott. Világ-ügyelő férfi az ő lova csipőjéhez rántotta, a *mánysi* ember a ló csípőjéhez oda ragadt. Arany-*Kworės* atyjához ment föl azután. Mi-

jės. Sorni-Kworės āšä-pālt tūl nąñχ χāñχės. nąñχ joχtėmä porät mańśi χumitä-nūpėl lāwi: «nań ānėm va'ilėn?» — taw lāwi: «am nañėn χotėl va'ilėm?!» — «nań toχ nąmsäln: Mir-susnė-χum am ti nāñke'im!» Sorni-Kworės āšä ąln sirpä siriñ kwolän jū ti śältsi'. Mir-susnė χum mańśi χumitä-nūpėl lāwi: «āwi jui-pālnė pate'in, kwol-kiwėrt akw' māt ľūlėn!» kwolnė kwoss śältei', tot saw mir atχatėm. Mir-susnė-χum kwoliñ mirä-nūpėl kitapės: «tamlė saw mir manėri' atχatsėn?» mir lāwi: «ąs man manėr mā'ės atχatsūw? man ti mā'ės atχatsūw: Sorni-Kworės āšūw jelpiñ śakw vāri. «Mir-susnė-χum ľāχi: «porä iñ ālim.» mir lāwe'it: «ań Jeli-ūs ąjkä akiūw iñėt joχti, tawä ąs kitilañkwė ėri!» Mir-susnė-χum mirä-nūpėl lāwi: «kāstėlän!» Jeli-ūs akiäul kāstuwės. akw'-mat-ėrt tūjt-porχej-śaχl ti pats, josāñ χum josāñ-ta'il kwonėl jūw śältės. Jeli-ūs ąjkä mir-nūpėl ľāχi: «man ti jänit va'il ānėm kāstėslän, matėm luwanėm ālä sakwätėsanėm; — manėr vārmėl mā'ės atχatsän?!» — «ąs manėr vārmėl-mā'ės atχatsūw? Sorni-Kworės āšūw jelpiñ śakw vāri!» Jeli-ūs ąjkä

---

dőn fölért, *mánysi* emberéhez szól: «te ismersz engem?» — Ő felel: «én honnan ismerjelek téged?!» — «[Nohát], te úgy gondold meg, Világ-ügyelő-férfi ím én vagyok, a kit látsz (tkp. ím én látszom)!» Arany-*Kworės* atyja ezüst rúdú rudas házába ím bementek. Világ-ügyelő-férfi *mánysi* emberéhez szól: «ha az ajtón belülre jutsz, állj meg egy helyt a házban!» A mint a házba lépnek, ott sok nép gyűlt egybe. Világ-ügyelő-férfi házi népétől kérdi: «ily sok nép, miért gyűltetek egybe?». A nép felel: «hogy hát mi miért gyűltünk egybe? Mi e miatt gyűltünk egybe: Arany-*Kworės* atyánk szent tűzözönt csinál.» Világ-ügyelő-férfi mondja: «még nem jött el az ideje.» A nép szól: «Jeli városbeli-öreg nagybácsink még nem jött el, őt is meg kell kérdeni!» Világ-ügyelő-férfi népéhez szól: «idézzétek őt elő». Jeli-városbeli-öreg nagy bácsijukat előidézték. Egyszer csak hóförgeteg-felhő szakadt le, egy hótalpas férfi hótalpaival együtt lépett be [a házba]. Jeli-városbeli-öreg a néphez szól: «mit idéztetek engem ily rettenetes erővel, majd hogy össze nem törtem vén csontjaimat! — micsoda dolog miatt gyűltetek egybe?!» — «Hogy hát micsoda dolog miatt gyűltünk mi egybe? Arany-*Kworės* atyánk szent tűzözönt csinál.» Jeli-

akiänl lāγi: «porä iñ ātim; — āṣ nēpėk χot āḷi, voss sunseūw!» — «Sorni-Kworės jäγūw muli kwol-sāmtė nēpäkėt χuje'it». Jeli-ūs ąjkä muli kwol-sāmnė tū jąmės; matėr-sir nēpėk kinsės ti χąntėstä, pali' tārėmtėstä, mir-nūpėl lāwi: «sunsän, sōl porä ātim!»

2. *Tūl-ūlttė akw' χum kwonėl śältės, Sorni-Kworės āśkätä-nūpėl lāwi: «rēγiñ pūlėnė kwol ti āstės!» Sorni-Kworės āśkätä nąñχ ālmejėstä, pūlėnė kwolnė ta totėstä. Sorni-Kworės āśkät pūlėnė kwolnė totėm jui-pālt Mir-susnė-χum kwonä kwālės. mańsi χumitä jot vōwėstä: «jäjėn!» lāwi. Mir-susnė-χum jansės kwolän śältsi'. kwol-kiwėrtė χūrėm vit-pūt ūnle'it. pūtėt pājältėnė χąjtėl pājėltäsėt, kwon ąntsėt. joli mān kwoss sunse'it, tūl ąntėm vitnė mat-kēm mir ta totwäst. Mir-susnė-χum pūt-sūntėt tąrėl χossulėsanä, pājältėm mānälnėl χot pojtsėt. moś ľūlsi'; pūtėt kitėntäi' pājėltäst, āṣ kwon ąntsėt. mat-kēm mir āṣ ta totwäst. ań Mir-susnė-χum pūt-sūntėt tąrėl χossulėsanä, pājältėm mānälnėl χot pojtsėt. āṣ ti ľūlei'; pūtėt χūrmėntäi' āṣ ti*

---

városbeli-öreg nagybácsijuk szól: «még nincs itt ideje; — de hát hol az írás, nézzük csak meg!» — «Arany-*Kworės* atyánk vendégűlő szobarekeszében hevernek az írások.» Jeli-városbeli-öreg a vendégülő szobarekeszbe bement; a minő írást keresett, megtalálta, felbontotta, a néphez szól: «nézzétek, csakugyan nincs még itt az ideje!»

2. Azután egy férfi kivűlről belépett, Arany-*Kworės* atyuskájához szól: «ím elkészült a meleg fürdőszoba!» Arany-*Kworės* atyuskáját fölemelte s a fürdőszobába vitte. Miután Arany-*Kworės* atyuskáját a fürdőszobába vitte, Világ-ügyelő-férfi kijött [a házból]. *Mánysi* emberét magával hítta: «gyere!» — úgy mond. Világ-ügyelő-férfinek saját külön házába mentek be. A házban három üst áll (űl). Az üstök a mint forrtak, fölforrtak s kifutott belőlük a víz. A mint az alant levő földre néznek, onnan jókora számú népet elvitt a kifutott víz. Világ-ügyelő-férfi az üstök öbleit kendővel meglegyintette, forrásuk lecsendesedett. Egy keveset állottak; az üstök másodszorra el kezdtek forrni s ismét kifutottak. Ismét jókora népet vitt el [a kifutott víz]. Világ-ügyelő-férfi az üstök öbleit kendővel meglegyintette, ezeknek forrása lecsendesedett. Im ismét állanak; az üstök harmadszorra is el kez-

pājéltäst. Mir-susnė-χum ąs tąrėl χossulėsanä, pājältėm mänälnėl ta pojtsėt, ta pojtsėt, akwᵉ-mūs χot pojtsėt, vässi' at pājélte'it. ań Mir-susnė-χum mańśi χumitä-nūpėl läwi: «jäjėn, minimėn!» Sorni-Kwo-rės äśkät kwolän ti minėsi'.

3. *Sorni-Kworės äś ań-maliñ pūlėnė kwolänėl jūw ti śältėsi pǐɣä-nūpėl ľäɣi: «pǐkwė! nañ am vorim manėräi' unsilėn?» Mir-susnė-χum läwi: «äśä! ustalėm χot; saw ėlėm-χąläsėm säl?!» voikėn ta'iliñ sät χum kwonėl ti śältsėt; Sorni-Kworės jäɣänl sät χąñχėltėp numi aul χąñχėltėp tärmėl, tū ta ünttuwės. — Mir-susnė-χum tūl ań mańśi χumitätėl kwonä ti kwälsi'. Mir-susnė-χum ujä sis-tärm tälės; mańśi χumitä lūw pės-pōχän, tū χanujeptėstä, ta minėsi'. ań-mōnt mańśi χumitä χot χąntėstä, tū tärmätėstä.*

---

denek forrni. Világ-ügyelő-férfi ismét meglegyintette őket kendőjével, forrásuk csak csendesedett, csak csendesedett, egyre elcsendesedett, tovább már nem forrnak. Most Világ-ügyelő-férfi *mánysi* emberéhez szól: «gyere, menjünk!» Ezzel Arany-*Kworés* atyja házába mentek.

3. Arany-*Kworés* atya ama fürdőszobájából ím bejött. Fiához szól: «fiucska, miért hiúsítod te meg (gázolod át) az én törekvésemet?» Világ-ügyelő-férfi szól: «óh atya, hát hogy ne hiúsítanám meg; sajnálom sok emberemet?!» Fehér ruhás hét férfi lépett most be kivülről; Arany-*Kworés* atyjukat hét létra legfelső létrájára, ím oda ültették. — Világ-ügyelő-férfi ama *mánys* emberével kimentek [a házból]. Világ-ügyelő-férfi állata hátára szállott föl, *mánysi* emberét lova csípőjéhez odaragasztotta s azzal elmentek. A hol előbb *mánxsi* emberét találta, ott (oda) bocsátotta el.

V.

A föld égből való lebocsátásának szent éneke.

Mā tārätim jelpiñ ēri'.

Sorni-Kworės jä'ikwė, Sorni-Kworės āśukwė
ą̄ln taχtėp-kēr jäniti' ti sāñkėmlės.
S'opėr-nāj, Kami-nāj āñkw taw tārätėstä,
Xuľ-ą̄tėr-āγi taw sāñkėmtėstä,
Numėl-minnė-tąwliñ-Kalm taw sāñkėmtėstä.

*

χąsä ą̄lsi', man vāli ą̄lsi', akw'-mat-ērt
Xuľ-ą̄tėr-āγi Numėl-minnė-tąwliñ-Kalm nūpėl lāwi:
«Sorni-Kworės jäγėn-pālt nąñχ χāñχsäln!
Sorni-Kworės jä'ikėn-pālt titi kitiläln:
‚S'opėr-nāj āñkw ti tārätėstä,
Kami-nāj āñkw ti sāñkėmtėstä,

---

1 Arany-*Kworės* (Arany-menny) atyuska, Arany-*Kworės* apuska ezüst orsókarika nagyságában alkotódott.
S'opėr-asszony, Kami-asszony anyát ő bocsátotta alá,
Xuľ-ą̄tėr leányt (Ördögfejedelmi leányt) ő teremtette,
5 Fönn-járó-szárnyas-Kalmot ő teremtette.

*

Soká éltek vagy rövid ideig éltek, egyszer csak
[így] szól *Xuľ-ą̄tėr*-leány a Fönn-járó-szárnyas-Kalmhoz:
«Arany-*Kwores* atyádhoz eredj föl!
Arany-*Kworės* atyuskádtól kérdezd meg ezt:
10 ‚*S'opėr*-asszony anyát ő lebocsátotta,
Kami-asszony anyát ő megteremtette;

χąnal χą̄tėl Sorni-Kworės jä'ikwė
ēlėm-χąlės jisiñ tą̄rėm sāñkėmti,
ēlėm-χąlės nątiñ tą̄rėm sāñkėmti:
taw ti S'opėr-nāj, Kami-nāj āñkw
matėr-sir tākätėl voss tākmėltitä,
matėr-sir ēntapėl voss ēntėptitä;
la'iläγä taľχėn ľūľnė ēlėm-χąlės at vēriti,
S'opėr-nāj, Kami-nāj āñkw akw'-mūs jąñχi'.»

*

Ań Numėl-minnė-tąwliñ-Kalm
Sorni-Kworės jä'ikätä-pālt nąñχ ta χāñχi.
χąsä minės, man vāti minės χotėl va'itä?!
akw'-ērt Sorni-Kworės jä'ikät' ūnlėnė mān
ną̄ñχä ta joχtės.
ą̄ln śirkip χąt āwi χąti' pūnsėstä,
ą̄ln śirkip sātit āwi sāti' pūnsėstä.
āwiñ kwol jui-pālėn juw ti śälti,

---

egy jövendő napon Arany-*Kworės* atyuska
az ember korabeli világot fogja teremteni,
az ember idejebeli világot fogja teremteni:
ő ezt a *S'opėr*-asszony, Kami-asszony anyát
valamiféle erősségével hadd erősítse meg,
valamiféle övével hadd övezze körül;
[mert] lábai hegyén álló ember nem fogja majd kibírni,
S'opėr-asszony, Kami-asszony anya egyre forog.'»

*

Most Fönn-járó-szárnyas-Kalm
Arany-*Kworės* atyuskájához ím fölmegyen.
Soká ment, vagy rövid ideig ment, ő honnan tudja?!
Egyszer csak Arany-*Kworės* atyuskájának lakó helyére
ím fölérkezett.
Ezüstsarkú hat ajtót hattá nyitotta ki,
ezüstsarkú hetedik ajtót hétté nyitotta ki.
Az ajtós háznak belső részébe megy most be,

kaniñ kwol kan-kwoťlėn tūťė āñkwäti:
sorni χūrpä sāt pasän sāti' ūnle'it;
sorni χūrpä sāt pasän-pōχėtė
Sorni-Kworės jä'ikwė
sorni la'ilėp jelpiñ uläs-tarmėl ūnli,
sorni aulėp jelpiñ sū-jiwä
jąmės pāl pajt-pōχėn ti poñimtamtė.
kaniñ kwol kan-kwoťlėn joχtėm ąrēmtė
Sorni-Kworės jä'ikwė sorni aulėp jelpiñ sū-jiwä
pajt-pōχėl nąñχ ālmejitä,
taw-nūpėl āñkwäti, kitilitä:
«Numėl-minnė-tąwliñ-Kalm,
manä ťāñχėñ uj ťāχ totsėn?» [*lāγi:*
Numėl-minnė-tąwliñ-Kalm Sorni-Kworės jäγä-nūpėl
«am manä ťāñχiñ uj ťāχ tote'im?!
am totėm ťāñχiñ uj ťāñχėm ti:
Sorni-Kworės jä'ikwė! Xuť-ątėr-āγi lāwi:

---

a padlós ház padlójának közepére odatekint:
aranyszélű hét asztal hétté áll ott;
arany szélű hét asztal mellett
Arany-*Kworės* atyuska
aranylábú szent trónon (széken) ül;
aranyvégű szent botja
jobb oldali arczához van odaszorítva.
A padlós ház közepére midőn eljutott,
Arany-*Kworės* atyuska aranyvégű szent botját
arcza mellől fölemeli,
ő felé tekint, kérdi:
«Fönn-járó-szárnyas-Kalm,
minő üzenetes állat [hordta] üzenetet hoztál?»
Fönn-járó-szárnyas-Kalm Arany-*Kworės* atyjához szól:
minő üzenetes állat [hordta] üzenetet hozok?!
Az üzenetes állat [hordta] üzenet, melyet én hoztam, ez:
Arany-*Kworės* atyuska! *Xuť-ątėr*-leány [így] szól:

ti S'opér-nāj āñkw ti tārätäslén,
ti Kami-nāj āñkw ti sāñkémtäslén;
χąnal χą̄tél ēlém-χąlés jisiñ tą̄rém sāñkémte'in,
ēlém-χąlés nątiñ tą̄rém sāñkémte'in:
taw man la'ilä taľéχt lūlnė ēlém-χąlés vēriti,
ti S'opér-nāj, Kami-nāj āñkw akw' mūs jąñχi?!
nañ matér-sir tākéntél voss tākméltäln,
matér-sir ēntapél voss ēntaptäln!»

*

Sorni-Kworés jä'ikätä puñkä χąmi tārmatéstä,
jāñkiñ χul, tūjtiñ χul pūt-sis
sūptal-ńelmtal toχ ti ūnli.
puñkä älmejémät lāγi:
«am Sät-ur āñkw sāñkémte'im,
Paräp-nāj āñkw tāräte'im;
jąmés-pāl vāγénémnė
liliñ ńąlí' χą̄mśim χossulílém:

,ezt a *S'opér*-asszony anyát ím lebocsátottad,
ezt a Kami-asszony anyát ím megteremtetted;
egy jövendő napon ember kroabeli világot fogsz teremteni,
ember idejebeli világot fogsz teremteni:
ugyan micsoda lába hegyén álló ember fogja majd kibírni,
[hiszen] ez a *S'opér*-asszony, Kami-asszony anya egyre forog?!
Te valamiféle erőségeddel erősítsd meg,
valamiféle öveddel övezd körül!»

*

Arany-*Kworés* atyuskája fejét leeresztette,
míg egy jeges hal, míg egy havas hal megfőhet,
[annyi ideig] szó nélkül (száj és nyelv nélkül) úgy űl.
Midőn fejét fölemelte, [így] szól:
«én Hét-hegy anyát teremtek,
én Paräp-asszony anyát bocsátok alá;
jobb oldali vállamra
eleven kígyó-ostoromat legyintem:

nulä χajtėm saw są̄jim
tūl sawėl są̄jmėlte'it;
vorti-pāl vāγėnėmnė
liliñ ńą̄li' χą̄mśim χossulilėm:
ąwėtnė saw māń jā
tūl sawėl ąwėmle'it.»
Sorni-Kworės jäγä ūnlėnė kwol
ą̄ln śirkip sāt āwi
Numėl-minnė-tąwliñ-Kalm
sāti' ti pūnsitä, kwonäl' ti kwāli,
Xul'=ą̄tėr-āγi pālt jolä ta va'ili.
jolä joχtėmä jui-pālt
Xul'=ą̄tėr-āγin kitipawė:
«Numėl-minnė-tąwliñ-Kalm,
nañ man l'āñχiñ uj l'āχ totsėn?»
Numėl-minnė-tąwliñ-Kalm l'āγi:
«am manėr l'āñχiñ uj l'āχ tote'im?!

---

folyama futó számos patak
nagy számban patakzik onnan;
bal oldali vállamra
eleven kígyóostoromat legyintem:
sebesen folyó sok kis folyó
nagy számban folyamik ki onnan.»
Arany-*Kworės* atyja lakó házának
ezüst sarkú hét ajtaját
Fönn-járó-szárnyas-Kalm
ím hétté nyitja, kifelé megy,
Xul'-ą̄tėr-leányhoz ezzel leszáll.
Miután leérkezett
Xul'-ą̄tėr-leány kérdezi őt:
«Fönn-járó-szárnyas-Kalm,
te minő üzenetes állat [hordta] üzenetet hoztál?»
Fönn-járó-szárnyas-Kalm szól:
«én minő üzenetes állat [hordta] üzenetet hozok?!

am totém ľāñχiñ uj lāñχém ti :
Sorni-Kworés jä'ikwé, Sorni-Kworés āśnkwé lāwi :
S'opér-nāj āñkw, Kami-nāj āñkw
ēntéptané ti ēntéptäslém ;
Sät-ur āñkw ti sāñkémtäslém
Paräp-nāj añkw ti tārätäslém.»

*

χąsä ąlmēn jui-pālt,
aman vāli ąlmēn jui-pālt
Xuľ-ątér-āγi jolä-ke üntti :
ünlénė mān at taχni,
Xuľ-ątér-āγi nąñχä-ke ľüli :
ľüľné mān at χani.
Numél-minné-tąrliñ-Kalm nūpél ľāγi :
«Sorni-Kworés jäγén-palt ąs nąñχ χāñχsäln !
Sorni-Kworés jä'ikénnél titi kitiläln :
élém-χąlés jisiñ tąrém χumľé sāñkémtañkwé,

---

az üzenetes állat [hordta] üzenet, melyet én hoztam, ez :
Arany-*Kworés* atyuska, Arany-*Kworés* apuska [így] szól :
S'opér-asszony anyát, Kami-asszony anyát
körülövezni ím körülöveztem ;
Hét-hegy anyát teremtettem,
Paräp-asszony anyát bocsátottam alá.»

*

Miután soká [így] éltek,
avagy rövid ideig [így] éltek
Xuľ-ątér-leány ha leűl :
űlő helyén nincs nyugta ;
Xuľ-ątér-leány ha föláll :
álló helyén nincs maradása.
Fönn-járó-szárnyas-Kalmhoz szól :
«Arany-*Kworés* atyádhoz menj föl ismét !
Arany *Kworés* atyácskádtól kérdd meg ezt :
az ember korabeli világot hogyan kell megteremteni,

ēlėm-χąlės nątiñ tąrėm χumľe sāñkėmtañkwė?»
Numėl-minnė-tąwliñ-Kalm nąñχ ta χāñχi.
χąsä minės, aman vāťi minės, χotėl va'itä?!
akw'-mat-ērt Sorni-Kworės jä'ikätä ūnlėnė
ąln śirkip sāt āwiñ kwol kwoni pālėn joχts.
ąln śirkip χąt āwi χąti' pūnsėstä,
ąln śirkip sātit āwi sāti' pūnsėstä.
āwiñ kwol kiwėrnė juw ti śälti,
kaniñ kwol kan-kwotlėn tūľė āñkwäti:
añ-maliñ sorni χūrpä sāt pasėn ūnle'it,
sorni χūrpä sāt pasän pōχėtė
Sorni-Kworės jä'ikwė
sorni la'ilėp jelpiñ uläs-tarmėl ūnli;
sorni aulėp jelpiñ sū-jiwä
jąmės-pāl pajtä-pōχėn poñimtamtė.
Numėl-minnė-tąwliñ-Kalm nūpėl āñkwätimė lāχi:
«*Numėl-minnė-tąwliñ-Kalm,*

---

az ember idejebeli világot hogyan kell megteremteni?»
Fönn-járó-szárnyas-Kalm ezzel fölmegy.
Soká ment, avagy rövid ideig ment, honnan tudja ő?
Egyszer csak az Arany-*Kworės* atyuskája lakta
ezüstsarkú hét ajtós háznak külfeléhez érkezett.
Az ezüstsarkú hat ajtót hattá nyitotta ki,
az ezüstsarkú hetedik ajtót hétté nyitotta ki.
Az ajtós háznak belsejébe megy most be.
A padlós ház padlójának közepére odatekint:
hát ott aranyszélű hét asztal áll;
aranyszélű hét asztal mellett
Arany-*Kworės* atyuska
aranylábú szent trónon űl;
aranyvégű szent botja
jobb oldali arczához van odaszorítva.
Fönn-járó-szárnyas-Kalm felé tekintve [igy] szól:
«Fönn-járó-szárnyas-Kalm,

manä ľāñχiñ uj ľāχ totsèu?»
Numèl-minnè-tqwliñ-Kalm lāwi:
«Sorni-Kworès jä'ikwè, Sorni-Kworès āśukwè!
au totèm ľāñχiñ uj ľāñχèm ti:
ēlèm-χqlès jisiñ tąrèm χumľè sāñkèmtañkwè,
ēlèm-χqlès nątiñ tąrèm χumľè sāñkèmtañkwè?»

*

Sorni-Kworès jä'ikwè
jāñkiñ χul, tūjtiñ χul pūt-sis
sipä nąpèmtèstä.
sipä ālmejèm ąrèmtè lāwi:
«ness ľūľnè rès-jiw titä
ńirnè-ke tēlawè: ńirä voss ńāki,
pumnè-ke tēlawè: pumä voss ńāki;
au kakèr sāt pi' tūl voss sāñkèmle'it,
au kakèr sāt āχi tūl voss sāñkèmle'it!»
tūl Numèl-minnè-tqwliñ-Kalm

---

minő üzenetes állat [hordta] üzenetet hoztál?»
Fönn-járó-szárnyas-Kalm [így] szól:
«Arany-*Kworès* atyuska, Arany-*Kworès* apuska!
Az üzenetes állat [hordta] üzenet, melyet én hoztam ez:
az ember korabeli világot hogyan kell megteremteni,
az ember idejebeli világot hogyan kell megteremteni?»

*

Arany-*Kworès* atyuska
míg egy jeges hal, mig egy havas hal megfőhet,
[annyi ideig] nyakát lecsüggesztette.
Midőn nyakát fölemelte, [így] szól:
«a mozdulatlanúl álló erdei fa tövét,
ha vessző termi be: hadd tapossa vesszejét;
ha fű termi be: hadd tapossa füvét;
egy méhbeli hét fiú hadd teremtődjék abból,
egy méhbeli hét leány hadd teremtődjék abból!»
Ezzel Fönn-járó-szárnyas-Kalm

Sorni-Kworės jä'ikätä
ą̄ln śirkip sāt āwitä sātī' pūnsėstä,
S'opėr-nāj, Kami-nāj āñkwä-pālt
jolä ti va'ilės.
jolä joχtėmä ą̄rėmtė
Xuł-ą̄tėr-āγinė kitipawė:
«Numėl-minnė-tąwliñ-Kalm!
Sorni-Kworės jä'ikėnnė
manä ł̄āñχiñ uj ł̄āñχėl lāuwäsėn?»
Numėl-minnė-tąwliñ Kalm lāwi:
«Sorni-Kworės jäγėnnė, Sorni-Kworės äśėnnė
lāwėm ł̄āñχiñ uj ł̄āñχėm tı:
ness ł̄ūlnė rēs-jiw titä
ńirä-ke tēlawė: ńirä ńākėn,
pumä-ke tēlawė: pumä ńākėn!
au kakėr sāt pī' tūl sāñkėmle'it,
au kakėr sāt āγi tūl sāñkėmle'it.»

Arany-*Kworės* atyácskája
ezüstsarkú hét ajtóját hétté nyitotta,
S'opėr-asszony, Kami-asszony anyjához
ím leszállott.
Midőn leérkezett,
Xuł-ą̄tėr-leány kérdi őt:
«Fönn-járó-szárnyas-Kalm!
Arany-*Kworės* atyuskád,
minő üzenetes állat [hordta] üzenetet mondott neked?»
Fönn-járó-szárnyas-Kalm szól:
«Arany-*Kworės* atyád, Arany-*Kworės* apád
mondta üzenetes állat [hordta] üzenetem ez:
‚a mozdulatlanúl álló erdei fa tövét,
ha vessző termi be: vesszejét tapossad;
ha fű termi be: füvét tapossad!
Egy méhbeli hét fiú fog abból teremtődni,
egy méhbeli hét leány fog abból teremtődni,

Ta jui-pālt Xuľ=ą̄tėr-āγi
ness ľūľnė rēs-jiw titä
ńirnė-ke tēlwės: ńirä ńākės,
pumnė-ke tēlwės: pumä ńākės,
au kakėr sāt pī' tūl sānkėmläst,
au kakėr sāt āγi tūl sānkėmlėst.

*

Au kakėrnėl ą̄ńśėm sāt pīγä
au kakėrnėl ą̄ńśėm sāt āγitä
χąsä ą̄lmänl jui-pālt,
aman vāťi ą̄lmänl jui-pālt
soľ-jąut=ńāl pāχwtlėnė jäniti' jēmtsėt.
numel minnė tąwliñ uj
simä jäχχätawė,
jolėl jälnė la'iliñ uj
simä pēntlawė.
Xuľ=ą̄tėr-āγi āñkwänl

Ezután *Xuľ-ą̄tėr*-leány
a mozdulatlanúl álló erdei fa tövét
ha vessző termette be: vesszejét taposta,
ha fű termette be: füvét taposta;
egy méhbeli hét fiú teremtődött abból,
egy méhbeli hét leány teremtődött abból.

*

Egy méhből való hét fia,
egy méhből való hét leánya,
miután sokáig éltek,
avagy miután rövid ideig éltek,
már hegyes fanyilakkal lőhetnek, akkorákká lettek.
Fönn menő szárnyas állat
szivét remegésbe hozzák;
lenn járó szárnyas állat
szivét kétségbe ejtik.
Xuľ-ą̄tėr-leány anyjuk,

Numėl-minnė-tąwliñ-Kalm nūpėl ąs ti ľāɣi :
«Numėl-minnė-tąwliñ-Kalm!
Sorni-Kworės-jä'ĺkėn-pālt
ąs nąñχ jälėn! titi kitĺäln :
au kakėr sāt pĺɣėm ti sāñkämlės,
au kakėr sāt āɣim ti sāñkämlės ;
añ juw-tēnė ńir-sąw χotėl vĺɣänl,
juw-tēnė pum-sąw χotėl kinsiänl,
sim-taľėχ näsäñ pūl χotėl kinsiänl?»

*

Numėl-minnė-tąwliñ-Kalm
Sorni-Kworės jäɣä-pālt ąs nąñχ ta χāñχi.
χąsä minės, aman vāťi minės χotėl va'ĺtä?!
Sorni-Kworės jä'ĺkätä ūnlėnė
ąln śirkip sāt āwiñ kwol kwoni-pālnė
ąs ta joχts.
ąln śirkip χąt āwi χąťi' pūnsėstä,

Fönn-járó-szárnyas-Kalmhoz ismét mondja:
«Fönn-járó-szárnyas-Kalm!
Arany-*Kworės* atyuskádhoz
eredj föl ismét! Kérdezd meg ezt:
egy méhbeli hét fiam ím megteremtődött,
egy méhbeli hét leányom ím megteremtődött;
de mostt a megenni való vesszőbimbót (értsd: a betevő falatot) honnan vegyék,
a megenni való fűbimbót hol (honnan) keressék,
a szívcsúcsra való (értsd: éhséget csillapító) izletes falatot hol (honnan) keressék?»

*

Fönn-járó-szárnyas-Kalm
Arany-*Kworės* atyjához ismét fölmegy.
Sokáig ment, avagy rövid ideig ment, honnan tudja ő?!
Arany-*Kworės* atyuskája lakta
ezüstsarkú hét ajtós ház külfeléhez
ismét elérkezett.
Az ezüstsarkú hat ajtót hattá nyitotta ki,

ąln śirkip sātit āwi sāti' pūnsėstä.
āwiñ kwol jui-pälän ta patės.
sorni χūrpä sāt pasän sāti' ūnle'it;
sorni χūrpä sāt pasän pōχėtė
Sorni-Kworės jä'ikätä
sorni la'ilėp jelpiñ uläs-tarmėl ūnli,
sorni aulėp jelpiñ sū-jiwä
jąmės-pāl pajtä-pōχėn ti poñimtamtė.
Numėl-minnė-tąwliñ-Kalm
kaniñ kwol-kan-kwollėn joχtėmä ąrėmtė
Sorni-Kworės jä'ikwė puñkä ālmejitä.
«Numėl-minnė tąwliñ-Kalm!
manä ľāñχiñ uj ľāχ totsėn?» —
«am manä ľāñχiñ uj ľāχ totė'im?
Sorni-Kworės jä'ikwe, Sorni-Kworės āśukwė!
am totėm ľāñχiñ uj ľāñχėm ti:
Xuľ-ątėr-āχi au kakėr sāt pi' ponsātės,

---

az ezüstsarkú hetedik ajtót hétté nyitotta ki.
Az ajtós háznak belsejébe jutott be most.
Aranyszélű hét asztal hétté áll [ott];
aranyszélű hét asztal mellett
Arany-*Kworės* atyuskája
aranylábú szent trónon űl;
aranyvégű szent botja
jobb oldali arczához van ím odaszorítva.
Midőn Fönn-járó-szárnyas-Kalm
a padlós ház padlójának közepére érkezett,
Arany-*Kworės* atyuska fejét fölemeli.
«Fönn-járó-szárnyas-Kalm
minő üzenetes állat [hordta] üzenetet hoztál?» —
«Én minő üzenetes állat [hordta] üzenetet hozok?
Arany-*Kworės* atyuska, Arany-*Kworės* apuska!
az üzenetes állat [hordta] üzenet melyet én hoztam ez
Xuľ-ątėr-leány egy méhbeli hét fiat szűlt,

au kakėr sāt āγi ponsätės;
soľ-ją̨ut-ńāl paχwtlėnė jäniti' jēmtsėt;
numėl minnė tą̨wliñ uj
simä jäχχätawė,
jolėl jälnė la'ilіñ uj
simä pēntlawė:
ań juw-tēnė ńir-saw χotėl kinsiänl,
juw-tēnė pum-saw χotėl kinsiänl,
sim-taľėχ näsäñ pūl χotėl χą̄ntiänl?»

*

Sorni-Kworės jä'ikätä lāwi:
«ńamėr jiwėp saľik-pą̄χėnė
sāt tōmiľ tāräte'im,
sāt pawėl tāräte'im.
am tūjä-pāl χą̨sä χą̄tėl vārnėm χą̄tėl
tūli ńir-sajnėl,
tūli pum-sajnėl, —

---

egy méhbeli hét leányt szűlt;
már hegyes fanyílakkal lőhetnek, akkorákká lettek;
fönn menő szárnyas állat
szivét remegésbe hozzák,
lenn járó lábas állat
szivét kétségbe ejtik:
most a megenni való vesszőbimbót hol keressék,
a megenni való fűbimbót hol keressék,
a szívcsúcsra való izletes falatot hol találják meg?»

Arany-*Kworės* atyuska szól:
«sűrű fájú fekete bozót oldalába
hét jávorünőt bocsátok alá,
hét jávortulkot bocsátok alá.
Midőn tavasztáji hosszú napot alkotok
elrejtő cserje (vessző) mögűl,
elrejtő fű mögűl, —

juw-tēnė ńir-sąw tūl voss kinsiänl,
juw-tēnė pum-sąw tūl voss kinsiänl,
sim-taľėχ näsäñ pūl tūl voss χ̣ąntiänl!
akw' pāl mām-jēr, akw' pāl vitėm-jēr
jiwä χarä χarä jāñkėlmä,
pumä χarä χarä jāñkėlmä;
sōľim punpä saw pāsi' tū täräte'im.
am tūjä-pāl χąsä χ̣ątėl vārnėm χ̣ątėl
tūli ńir-sajnėl,
tūli pum-sajnėl, —
juw-tēnė ńir-saw tūl voss kinsiänl,
juw-tēnė pum-saw tūl voss kinsiänl,
sim-taľėχ näsäñ pūl tūl voss χ̣ąntiänl!
akw'-pāl mām-jēr, akw'pāl vitėm-jēr
tēpä ląśit χ̣läñ mā,
vitä ląśit χ̣läñ mā,
juw-tēnė ńir-saw tūl voss kinsiänl,

---

a megenni való vesszőbimbót onnan hadd keressék,
a megenni való fűbimbót onnan hadd keressék,
a szívcsúcsra való izletes falatot onnan hadd találják!
Egyik része földem vidékének, egyik része vizem vidékének
fája ritka, ritka láp,
füve ritka, ritka láp;
ősz (szürke) szőrű sok szarvasborjút bocsátok oda alá.
Midőn tavasztáji hosszú napot alkotok
elrejtő cserje mögűl,
elrejtő fű mögűl, —
a megenni való vesszőbimbót onnan hadd keressék,
a megenni való fűbimbót onnan hadd keressék,
a szívcsúcsra való izletes falatot onnan hadd találják!
Másik része földem vidékének, másik része vizem vidékének
a tápláléka bő halottas ország (föld),
a vize bő halottas ország.
A megenni való vesszőbimbót onnan hadd keressék,

juw tēnė pum-saw tūl voss kinsiänl,
sim-taľęχ näsäñ pūl tūl voss χ̣ntiänl!»
ań Numėl-minnė tąwliñ-Kalm
S'opėr-nāj, Kami-nāj āñkwä-pālt
jolä ti va'ili.
Xuľ-ą̄tėr-āγin ti kitipawė:
«Numėl-minnė-tąwliñ-Kalm,
manä ľāñχiñ uj ľāñχ totsėn?»
Numėl-minnė-tąwliñ-Kalm lāwi:
«am totėm ľāñχiñ uj ľāñχėm ti:
Sorni-Kworės jäikwė, Sorni-Kworės āśukwė
ńamėr jiwėp saľik poχėnė
sāt tōmiľ, sāt pawėl
lāwės tārätañkwė;
jiwä χarä χarä jāñkėlmän,
pumä χarä χarä jāñkėlmän
sōľim punpä saw pāsi'

---

a megenni való fűbimbót onnan hadd keressék,
a szívcsúcsra való izletes falatot onnan hadd találják!»
Most Fönn-járó-szárnyas-Kalm
S'opér-asszony, Kami-asszony anyjához
íme alá száll.
Xuľ-ą̄tér leány kérdezi őt:
Fönn-járó-szárnyas-Kalm,
minő üzenetes állat [hordta] üzenetet hoztál?»
Fönn-járó-szárnyas-Kalm szól:
«az üzenetes állat [hordta] üzenet, melyet én hoztam, ez:
Arany-*Kworės* atyuska, Arany-*Kworės* apuska
sűrű fájú fekete bozót oldalába
hét jávorünőt, hét jávortulkot
mondta, hogy alábocsát;
fája ritka, ritka lápra,
füve ritka, ritka lápra
ősz szőrű sok szarvasborjút,

lāwės tārätañkwė ;
tēpä lą́śit χą̄läñ mā,
vitä lą́śit χą̄läη mā
lāwės tārätañkwė.
tūjä-pāl χąsä χą̄tėl vārnät χą̄tėl
tūli ńir-sajnėl,
tūli pum-sajnėl, —
juw-tēnė ńir-saw tūl voss kinsiänl,
juw-tēnė pum-saw tūl voss kinsiänl,
sim-taľėχ näsäñ pūl tūl voss χą̄ntiänl!»

*

Ań akw' āñkw ą̄ńśėm sāt pī'
ńamėr jiwėp śalik pōχėn ti mine'it,
sāt tomiľ, sāt pawėl tot χą̄nte'it.
tūli ńir-sajin ti lakwsanl,
tūli pum-sajin ti lakwsanl.
voss jäni' χumiänl jąutėl lĭγ :

---

mondta, hogy alábocsát;
tápláléka bő halottas országot,
vize bő halottas országot
mondta, hogy alábocsát.
Midőn tavasztáji hosszú napot fog alkotni,
elrejtő cserje mögűl,
elrejtő fű mögűl, —
a megenni való vesszőbimbót onnan hadd keressék,
a megenni való fűbimbót onnan hadd keressék,
a szívcsúcsra való ízletes falatot onnan hadd találják!»

*

Most az egy anyától való hét fiú,
ím sűrű fájú fekete bozót oldalába megy,
hét jávorűnőt, hét jávor tulkot talál ott.
Elrejtő cserje mögé [lopózkodva] közelítik meg őket,
elrejtő fű mögé [lopózkodva] közelítik meg őket.
A legidősebb férfi közülök íjjal lő :

sāt tōmiľ, sāt pawėl
akw' lim ńālän χą̄jwäst.
jāñkėm vōj śuńä tot χą̄ntsänl,
pōľėm vōj śuńä tot χą̄ntsänl.
ńār-sąw χaliñ va'ilėp tūl vārsėt,
ńir-ä'inėp ä'iniñ sunnė ti tāltsėt,
Xuľ-ą̄tėr-āγi āñkwänl-pālt ju joχtäst.
χąsä ą̄lmänl jui-pālt,
man vāťi ą̄lmänl jui-pālt
jiwä χarä χarä jāñkėlmän ti mine'it,
pumä χarä χarä jāñkėlmän ti mine'it,
sōľim punpä saw pāsi' tot χą̄nte'it.
voss jäni' χumiänl
tūli pum-sajin lakwsanä,
tūli ńir-sajin lakwsanä.
akw' śos lim ńālän
sōľim punpä saw pāsi' sāwėl χą̄jwäst.

---

a hét jávorűnőt, a hét jávortulkot
egy kilőtt nyilával [mind] megtalálta.
Fagyos zsír bőségét találták ottan,
lehűlt zsír bőségét találták ottan.
Nyers bőrből való közbefogó vonószíjat csináltak aztán,
vesszős állú állas szánra rakodtak föl,
s *Xuľ-ą̄tėr*-leány anyjukhoz haza jöttek.
Miután [ott] sokáig éltek,
avagy miután [ott] rövid ideig éltek,
ím fája ritka, ritka lápra mennek,
ím füve ritka, ritka lápra mennek,
ősz szőrű sok szarvasborjút találnak ott.
A legidősebb férfi közülök
elrejtő cserje mögé [lopózkodva] közelíti meg őket,
elrejtő fű mögé [lopózkodva] közelíti meg őket.
Egyszer kilőtt nyila
ősz szőrű sok szarvasborjút nagyszámban talál.

jāñkėm vōj śuńä ą̄s χą̄ntsänl,
pōľėm vōj śuńä ą̄s χą̄ntsänl;
ńir-ä'ỉnėp ä'ỉniñ snnnė ą̄s tāltsänl,
Xuľ=ą̄tėr-āγi ānkwänl-pālt juw χartsänl.

*

χąsä ą̄lsėt, man vāti ą̄lsėt
akw'-ērt akw' āñkw ą̄ńśėm sāt pỉ'
Xuľ=ą̄tėr-āγi āñkwänl-nūpėl lāwe'it:
«Sorni-Kworės jä'ỉkeuw
tēpä ląśit χą̄läñ mā lāwėlti,
vitä ląśit χą̄läñ mā lāwėlti;
ti tēpä ląśit, vitä ląśit χą̄läñ mā
kinsuñkwė jäleuw.
man juw joχtneuw kastėl
akw' sūntėp sāt kēnäs rantän!
mán kāteuw uślapteuw, la'ỉleuw uślapteuw.»
akw' āñkw ą̄ńśėm sāt χum

A fagyos zsír bőségét ismét megtalálták,
lehűlt zsír bőségét ismét megtalálták;
vesszős állú állas szánra rakták ismét föl,
Xuľ-ą̄tėr-leány anyjukhoz haza vonszolták.

*

Soká éltek, vagy rövid ideig éltek [ott],
egyszer csak az egy anya szülte hét fiú,
Xuľ-ą̄tėr-leány anyjukhoz [így] szól:
«Arany-*Kworės* atyuskánk
tápláléka bő halottas országot emleget,
vize bő halottas országot emleget;
ezt a tápláléka bő, vize bő halottas országot
keresni megyünk mi el.
Míg mi vissza érkezünk,
egy szádú hét üst [bozasört] főzz (kavarj)!
Mi kezeinket pihentetjük, lábainkat pihentetjük.
Az egy anya szülte hét férfi

χą̄läñ mā kinsuñkwė ta mine'it.
χąsä jąmsėt, man vāti jąmsėt,
jiwä χarä χarä mān nēĭläsėt,
pumä χarä χarä mān nēĭläsėt,
Jäχ-tumėn-vātän nēĭläsėt.
Jäχ-tumėnnė nalu sunse'it:
kēriñ ma'ilėp sāt tāχėt
sāti' χuĭtχinte'it,
kēriñ ma'ilėp sāt lōli'
sāti' χuĭtχinte'it.
voss jäni' χumiänl lāwi:
«tūli ńir-sajnėl amki lakwiänėm,
tūli pum-sajnėl amki lakwiänėm,
am ńāl ojtättal ńāl ul ojtäln!
am jąut ojtättal jąut ul ojtäln!»
taw tūli ńir sajit ti lakwsanä,
tūli pum sajit ti lakwsanä.

---

most a halottas országot fölkeresni megy.
Soká jártak, vagy rövid ideig jártak,
egy fája ritka, ritka vidékre jutottak ki,
egy füve ritka, ritka vidékre jutottak ki,
a *Jäχ-tumėn* [tó] partjára jutottak ki
A *Jäχ-tumėn* tóra tekintenek:
vasmellű hét buvárkacsa
hétté hintázik [a hullámokon],
vasmellű hét vöcsök
hétté hintázik [a hullámokon].
A legidősebb férfi közülök szól:
Rejtő bokor mögűl magam fogok hozzájok lopózkódni,
rejtő fű mögűl magam fogok hozzájuk lopózkodni;
míg én nyilam ki nem eresztettem, nyilat ne eresszetek,
míg én íjjam le nem eresztettem, ti íjjat le ne eresszetek»!
Ő rejtő bokor mögött lopózkodik most hozzájuk;
rejtő fű mögött lopózkodik most hozzájuk.

sānsiñ jqut sānsän ńālä ālä pini :
taw jui-pālät voss māń χumiānl
japäk-jānteuw rqmiñ sujä sujti.
kēriñ ma'ilep sāt tāχét
ma'iläni ness kēlp-pasél śurtwäst,
kēriñ ma'ilép sāt lōlí'
ma'iläni ness kēlp-pasél śurtwäst.
kēlpiñ ma'ilép sāt tāχétné
tari-la'ilép saw jā
sāwél χajtwäsét ;
kēlpiñ ma'ilép sat lólχén
tāri-la'ilép saw jā
sāwél χajtwäsét.
tēréntal mā-kēmpli
tērnél ti tārätésänl,
χuľtal mā-kēmpli
χuľél ti tārätésänl.

Hajlatos (térdes) íjj hajlatára alig teszi nyilát:
ő mögötte (utána) a legifjabb férfi
selyem idegének rezgő hangja hallik.
A vasmellű hét búvárkacsa
melleit csak véresre horzsolta;
a vasmellű hét vöcsök
melleit csak véresre horzsolta.
A véres mellű hét búvárkacsa
darulábú (több torkolatú) sok folyót
nagy számban fut végig;
a véres mellű hét vöcsök
darulábú sok folyót
nagy számban fut végig.
A kórtalan föld környékét
kórral árasztották ím el;
a betegségtelen föld környékét
betegséggel árasztották ím el.

voss jänĭ' χumiänl lauti:
«amki-ke lisänėm mōnt,
ti kēriñ ma'ilėp sāt tāχėt,
ti kēriñ ma'ilėp sāt lōlĭ'
tūjä-χul jąmės nur-jiw
pusėn nurtnuwanėm mōnt,
takwsi-χul jąmės nur-jiw
pusėn nurtnuwanėm mōnt.
ań nań tērėntal mā-kēmpli
tērnėl ti tārätäslėn,
χuĭtal ąlėm mā-kēmpli
χuĭlėl ti tārätäslėn.»

*

χul-ątėr-āγi āńkwänl-pālt
juwĭė ti jąńχe'it.
χąsä minäst, man vāťi minäst,
χuĭ-ątėr-āγi āńkwänl-pālt juw joχtäst.

A legidősebb férfi szidja [őt]:
«ha én lőttem volna rájuk,
ezt a vasmellű hét búvárkacsát,
ezt a vasmellű hét vöcsököt,
mint tavaszi halat egy jó nyársbotra,
úgy nyársoltam volna föl mind [nyilamra];
mint őszi halat egy jó nyársbotra,
úgy nyársoltam volna föl mind [nyilamra].
Most te a kórtalan föld környékét
kórral árasztottad ím el,
a betegség nélkül volt föld környékét
betegséggel árasztottad ím el».

*

Xuĭ-ątėr-leány anyjukhoz
most visszafelé fordúlnak.
Sokáig mentek, vagy rövid ideig mentek
Xuĭ-ątėr-leány anyjukhoz haza érkeztek.

akw sūntėp sāt kėnäs pusä āstėm.
akw' āńkw ą̄ńšėm sāt pĭ' ti aje'it.
χąsä ajsėt, man vāli ajsėt, at vāγänl.
nąńχ sajkėlėmänėlt
voss jäni' χumiänl kėlp-sėńχwnė tėlilėm.
takwi ą̄ńšėm läkw samp samiń laχėrä
rāwi' tąutlitėstä;
takwi la'ilän, takwi kātän salėmėstä:
ńūrėm-uj ą̄śnė sąwsiń sāχi tūl tėls. —
sāt ńāl punim samiń tawėtä
rāwi' purlitėstä;
takwi la'ilän, takwi kātän salėmėstä:
ńūrėm-uj ą̄śnė at ńäsėp ńäsiń kātlä tūl tėls,
ńurėm-uj ą̄śnė at ńäsėp ńäsiń sāpėk tūl tėls. —
ą̄ln lūspä lūsiń sirejä

Az egy szádú hét üst bozasör elkészült.
Az egy anya szülte hét fiú ím iddogál.
Soká ittak, vagy rövid ideig ittak, nem tudják.
Midőn [álmukból] fölébredtek,
a legidősebb férfi mámorában megőrült.
Maga viselte sűrű szemű szemes pánczélruháját
apró darabokra rágta szét;
saját lábára, saját kezére köpte oda:
a réti állat (medve) szőrös subája abból támadt. —
Hét nyillal megrakott szemes tegzét
apró darabokra harapdálta;
saját lábára, saját kezére köpte oda:
a réti állat őt csáklyályú csáklyás kacsója (öt karmos elő-
lába) abból támadt,
a réti állat öt csáklyájú csáklyás csizmája (öt karmos hátsó
lába) abból támadt. —
Aranybojtú bojtos kardját

rāwi tąutlitestä
ńūrėm-uj ąśnė ląw sɔjɣėp sajɣėñ pāsėp tūl tėls.
sēr-vōr, mōr-vōr sāmnė ėlä jąmmėtės.

---

apró darabokra rágta:
a réti állat tíz fogu fogas ágasa (szája) abból támadt.
Járatlan erdő, sötét erdő zugába távozott el.

VI.

A föld és ég teremtésének éneke.

a) Reguly följegyzése szerint.

Mäi tąrmi sąngomlem jeri.

Mäi tąrmí tén péntemlîju[1]
tén sąngomlîju.[2]
kulľt[3] *nąer väsi pi lesseχti*[4]
ąlln iľm puott jänté[5]
num tąrom jäuä sąngomlí.[6]
kulľt naer väsí oai
täu tąkti[7] *ąlln int kér*[8]
jänté mäkwä sąngomli.

*

sąumâ oanghu[9] *läiling poall*
läiling källm[10] *nuk kiétitä.*[11]
péntemlänä ťe péntemlissmân,[12]

A föld és ég, — ők megalakúlnak,
ők megteremtődnek.
Xuľ-ą̄tér legkisebb fia nyílszárny-ragasztásra való
ezüst enyvüstjének nagyságára
teremtődik Felső-Ég (*Numi-Tąrém*) atyánk.
Xuľ-ą̄tér legkisebb leánya, az ő fonó
ezüstorsója karikájának nagyságára
teremtődik [Kérges-Föld anyánk].

*

Kérges-Föld anyánk
Lábbal-alkotott-lábas-Kalmot

VI.

A föld és ég teremtésének éneke.

b) Felsőlozvai nyelvű átírásban.

Māi' tą̄rmi' sāñkämlėm ēri'.

Māi' tą̄rmi' tēn pēntėmlei',
tēn sāñkėmlei'.
χuľ-ą̄tėr vāssi' pī' lēsėχti
ą̄ln ēlėm-pūt jänitäi'
Numi-Tą̄rėm jäγuw sānkėmli.
χuľ-ą̄tėr vāssχ' āγi, taw takti
ą̄ln int-kēr jänitäi'
[Sąwėñ-Mā āñkūw] sāñkėmli.*

*

Sąwėñ-Mā āñkūw
La'ilėñ-pą̄al-la'ilėñ-Kalm
nąñχ kētitä:
«pēntėmlanė ti pēntėmlėsmēn;

---

fölküldi [az égbe, ezt üzeni]:
«megalakúlni ím megalakúltunk;

---

*) A szögletes zárójel [ ] Reguly vogul hagyományainak átírásaiban azt jelenti, hogy a közéje foglalt szók nincsenek benn Reg. kéziratában, hanem saját magam kiegészitései; a félkörű zárójel ( ) viszont azt, hogy a közéje foglalt szók az eredeti textus szerint változatlanúl vannak közölve. Ez utóbbi eset t. i. olyan helyeken történik, melyeknek megfejtése vagy éppen nem sikerült, vagy nem eléggé biztos.

äm tébl tébl ą̈atämtal
unnluχ[13] *voam ätt joχti.*

*

té läiling poall, läiling källm
nuk joχtí. Sąungmä ą̈anghu
tébl tébl ą̈atämätal
unnluχ voata ätt joχtí.

*

näng ťagą̈l[14] *jell joχténpl*
liling ńąli ą̈štärl[15]
korompąrr ąlpä sąungmä
ą̈angmä[16] *serrämätéln.*[17]
täleng kum kit täll pängtell
mâgvä poąkpi ;[18] *tébl tébl*
ą̈atämä tůl sąngomli[19] —
kâma nai[20] *oangh tůl sąngomli.*
äkwä ą̈nter[21] *soat šés*[22] *täu reχti.*[23]

*

talekell sąat tą̈al
jélekell[24] *korom jéle*
pit kąlletąut.

[de] étellel táplálkozó ember nélkül
megélni nem bírok (ülni nem futja ki erőm).»

*

Ez a Lábbal-alkotott-lábas-Kalm
fölérkezik, [ezt mondja:]
«Kérges-Föld anyánk
étellel táplálkozó embere nélkül
nem bír megélni».

*

[*Numi-Tą̄rém* atya felel:]
«Te, ha majd le fogsz érkezni,

am tēpėl tēpėl ātėmtal
ūnluñkwė vāɣėm at joχti.»

*

Ti La'ilėñ-pąal-la'ilėñ-Kalm
nąąñχ joχti.
«Sąwėñ-Mā āñkuw
tēpėl tēpėl ātėmātal
ūnluñkwė vāɣä at joχti.»

*

«Nañ tajėχ jol joχteɣėn-pėl,
liliñ ńąlɣ'- ąśtärėl
χūrėm-śos ąlpä
Sąwėñ-Mā āñkw sirrėmatäln!
talėñ χum kit tal pāñχwitėl
mākwė pokapi;
tēpėl tēpėl ātėmä tūl sāñkėmli,
Kami-Nāj-āñkw tūl sāñkėmli,
akw' ąntėr sāt śiś taw reχti.»

*

Tālä-ke sāt tāl,
tuwä-ke χūrėm tuw
pɨɣėt χollitawėt. —

---

eleven kigyóostorral
három ízben történőleg
csapdosd meg Kérges-Föld anyát!
Nagyölű ember két öljének szélességére
fog kiterjedni (kibontakozni) a földecske:
ételtel táplálkozó embere onnan fog teremtődni,
Kami-Asszony anya onnan fog teremtődni,
egy méhbeli hét magzatot fog ő szülni (kirázni).»

*

Évét számítva, hét éven át,
esztendőjét számítva három esztendőn át
himbálja az ifjakat a szél. —

nummel minnpä tąuling källmä[26]
nuk kiétit; tébl tébl ąatämä
te sąngomtissämẫn —
äń mätä[27] *jů ténä*[28]
šimm täťaɣ[29] *nązung pullmä*
kotl vitä.[30]

*

kum kąžä unnlem, juipoaltä loai:
ťägal ťi ąlln[31] *unnlpä*
ńąmmr inpä ńuläš[32] *poągnä*
sąat tomeľ angmä ťu taretilm.
tuomľi päuli[34] *ťi tareteäm.*
kąnnžu poąži[35] *ąnguinš*[36]
ťuť unnlpä kärńilm[37]
ąššä kilinä tu tartiäm.
tébl tébl ąatämä šim täťaɣ
nązing pullmä[38] *ťul täk*[39] *kinnšitä.*

*

kam nai ąanghu äku ąnter
sąat pi kummt jänemmet.[40]
juąl minnpä[41] *läiling uj*
šime lähetét.[42] *numel*[43] *minnpä*

Fönn-járó-szárnyas-Kalmot
[Kérges-Föld anya izenettel] fölküldi:
«az étellel táplálkozó embert
ím megteremtettük;
de most valamely megenni való
szíve csucsát [betöltő] izletes falatot
honnan fog venni?»

*

A férfi (t. i. *Numi-Tąrém*) miután hosszú ideig űlt, [így] szól:
«majd ezen alant elterülő (űlő)
sűrű fájú lúczfenyves oldalába,
a hét ünős jávortehenet fogom odabocsátani,

Numėl-minpä-tąwlėñ-Kalm
nąñχ kētitä. —
«tēpėl tēpėl ātėm
ti sāñkėmtäslėmēn;
ań matä jūw-tēnė
sim-talėχ näsääñ pūl
χotėl vĭχ?»

*

χum χąsä ūnlėm jui-pąaltä lāwi:
«tajėχ ti jolėn ūnlėpä
paľ jiwpä ńuläś-pąχnė,
sāt-tūmėľ-āñkw tū tārätilėm,
tūmlĭ' pawlĭ' ti tārätiäχėm;
χansääñ pāsĭ' āñkwińś
tot ūnlėpä χār-ńelėm ąśśä kēlĭnė,
tū tārätiäχėm.
tēpėl tēpėl ātėmä
sim-talėχ näsääñ pūl
tūl voss kinsitä!»

*

Kami-nāj āñkuw
akw' ąntėr sāt pĭ', —
χumit jänĭmeit.

---

az ünőt és tulkot fogom ím [oda] bocsátani;
a tarka jávorborjút az anyjával
az ott elterülő bikanyelv keskenységű lápra,
fogom odabocsátani.
Étellel táplálkozó embere
a szívcsúcsra való izletes falatot
onnan hadd keresse!»

*

Kami-Asszony anyánk
egy méhbeli hét fia, —
a férfiak növekednek.

tạulung uj šimä värrätét.[44]
joal minnpä läiling uj ät ärits,[45]
numl minnpä tạulung uj ät ärits.

*

Sạungmä ạnghu tạulung poall
tạulung kaitä ạs kieti.
numtạrom äšim
kạža unnlem jạtl[43] *loas:*
mätä kumt kell šéstäst kell[47]
ťe kumtạ kualem[48]
kuming sạamtä mér vuarét;
ťe netä kualem
neng sạamtä mér vuarét.
mätt kummet šéstäst kell
kumte šäštem kuming soam
kuạlen vuane;
nétä šäštem neng soam
kuạling vuane.[49]

Lenn menő lábas állat
szivére törekszenek,
fönn menő szárnyas állat
szivére vetik maguk.
Lenn menő lábas állat
nem maradt meg,
fönn menő szárnyas állat
nem maradt meg.

*

Kérges-Föld anyánk
szárnynyal alkotott szárnyas követet
küld föl [az égbe] ismét.
Nūmi-Tūrém atyám hosszú ideig űlvén,
később [ezt] mondja:

jolėl minpä la'ilėñ uj
simä laχäte'it,
numėl minpä tąwlėñ uj
simä voräte'it.
jolėl minpä la'ilėñ uj
at arîts,
numėl minpä tąwlėñ uj
at arîts.

*

Sąwėñ -Mā āñkuw
tąwlėñ pąal tąwlėñ χajtä
ąs kēti.
Numi-Tąrėm āśėm χąsä ūnlimė,
jotėl lāwės:
«matä χumit-ke sastäsėt-ke:
ti χumitä kwālėm χumiñ sāmtė
manėr vąare'it?
ti nētä kwālėm nēγėñ sāmtė
manėr vąare'it?
mat χumit sastäsėt-ke:
χumitä sastėm χumiñ sām
kwālėñ vānînė,
nētä sastėm nēγėñ sām

«Ha valami férfiak termettek elő:
ezen férfi járta-kelte férfias vidéken
mit csinálnak ők?
Ezen nő járta-kelte nős vidéken
mit csinálnak ők? —
Ha valami férfiak termettek elő:
férfi termő férfias vidék
járó-kelő dombos erdejébe,
nő termő nős vidék

mätä kummt šéštäst kell
tŋ kisšeχttąlt.[50]

*

kumet te laχ[51] *kuolét*
úur[52] *uilp*[53] *šąu nap*[54] *kummet šoąptét.*[55]
mąilä meχu ąnguä meχu[56]
kumet knallist.
Jäne joąmét väť joąmét, jąlluntét.
uss väsi kit kum purtąχ[57] *kummí*
moas, jäpaχ jąntu[58] *rąmung sui téls*[59]
uš jäne kumén[60] *pärr šunšpi*[61]
ląaui: kumä männr voarin
poątm tąllmätém poątm voarin.[62]
ill joamentét. kąže men vnäť joamét.
uss vässi kitä kum ťuť unlpä
jégur[63] *poalmä ťile*[64] *litén,*[65] *tarítąχnau ;*[66]
tŋle[67] *litén tarataχnau.*
uss jänen kumén ąs lattí:

---

75 járó-kelő dombos erdejébe,
oda menjenek ők keresgélni (t. i. vadakat)!»

*

A férfiak hallják e szót.
Szíjnyaklós sok batyutartót
készítenek;
80 jó szerencse bizalmával
útnak keltek.
Soká járnak, rövid ideig járnak,
leűlnek.
A legifjabb két férfi
85 hirtelen haragú volta miatt
selyemidegnek rezgő hangja támadt.
A legidősebb férfi hátra pillant,

kwālèñ vānĭnė,
tū kissėχtālėt!»

*

χumit ti ľāχ χōle'it.
ńur-va'ĭlėp saw nap
χumit śą̄pite'it;
(mąilä) mēñkw, āñkwä mēñkw
χumit kwālsėt.
χąsä jąmė'it, vāťi jąmė'it,
jol-ūntte'it.
voss vāssĭ' kit χum,
portėχ χummĭ' ma'ės
japėk janteuw rąmėñ suj tēls.
voss jänĭ' χumiänl jūw-sunspi,
lāwi: «χumγ'-a, manėr vąarijin?!
pōtmätal mānė pōtmä vąarijin!»
ēl-jąmente'it. —
χąsä, man vāťi jąmė'it:
voss vāssĭ' kitĭ'χum
tot ūnlėpä jēkwėr-pąal
tĭl lĭtēn: tarä taχnawė,
tūl lĭtēn: tarä taχnawė.
voss jänĭ' χumiänl ą̄s lāwi:

---

szól: «hej férfiak, mit csináltok?!
a bosszúság nélküli földnek bosszúságot csináltok!«
Tovább mendegélnek.
Hosszú, vagy rövid ideig járnak:
a legifjabb két férfi
egy ott fekvő fagyökér-darabot
innen lövi: [a nyíl] keresztűl halad rajta,
onnan lövi: [a nyíl] keresztűl halad rajta.
A legidősebb férfi ismét mondja:

nenn mér voarilin
poqtm tal mänä poqtm vqarin.

*

kumt ill joamentét.[65]
äkmätšit[66] *îva*[67] *tqrrä mätä mâ̊nä*[68]
mätä uiťnä[69] *kuqlpét ;*[70]
mätä jivą tqrrą[71] *mätä mâ̊nä*
kummet šuqlpet.[72]
nąll juąmét: Liuveš tumen.
kéring mąilpä sąat tąχt[73]
tott portńentét ;
kéring mąilpä sąat lullvä
tott portńentét.
jąllmąrąχtét[75] *poľem kull*
puott penting jaąlnvuasét.[76]
nukuľilét[77] *jąngom kull*[78]
puott pentíng[79] *numen poąrtńét.*[80]
tąnn tuoľ[81] *pomm sąjén, tąnn kenńijén.*
usš jäneng kumén loattí:
äm ťagąl jąitem[82] *ąjpettal*[83]
äm ńälem ąipettat äk kum ull alä.

«ti mit csinálgattok?!
a bosszúság nélküli földnek bosszúságot csináltok!«

*

A férfiak tovább mendegélnek; egyszer csak
valami gyér erdős (fás) víztájékra
kerűlnek (mennek) ki,
valami gyér erdős földtájékra
érkeznek (jelennek) me*r*.
Lemennek a *Lous*-vidéki folyós tóra;
vasmellű hét búvárkacsa
csapdos ott szárnyaival [a vizen].
vasmellű hét vöcsök
csapdos ott szárnyaival [a vizen].

«nēn manėr vą̄arĭlijin ? !
pōtmätal mānė pōtmä vą̄arijin !»

*

χumit ēl-jąmente'it ; akw'-mat-ērt
jiwä tarä matä vitnė
(χumit) kwālėpe'it,
jiwä tarä matä mänė
χumit śōlpe'it. —
Nal jąme'it Lous-tumėnnė ;
kērėñ ma'ĭlpä sāt tāχt
tot portχinte'it,
kērėñ ma'ĭlpä sāt lūlĭ'
tot portχinte'it.
jol mārėχte'it ;
pōlėm χul pūt mańteñ
jolėn vāse'it, nąñχ-χulĭle'it.
jāñkėm χul pūt mańteñ
numėn portχinte'it. —
Tan tūli pum sajin, tan χĭńχiänl.
voss jänĭ' χumiänl lāwi :
«am tajėχ jąutėm ojpattal,
am ńālėm ojpattal
akw' χum ul ąlä !»

Alá merűlgetnek ;
míg egy fagyos hal az üstben [megfő], annyi ideig
időznek alant [s aztán] fölmerűlnek.
Míg egy jeges hal az üstben [megfő], annyi ideig
csapdosnak fönn [a vizen] szárnyaikkal. —
Ők (t. i. a férfiak) elrejtő fű mögé lopózkodva közeled-
A legidősebb férfi szól: [nek feléjük.]
«Míg én majd íjjamat le nem eresztettem,
míg én nyilamat ki nem eresztettem,
egy ember se legyen, [ki ijját kilője]!»
A legidősebb férfi íjja közepére (térdére)

uš jäne kumén jąit šąašnä [84]
korom pängpä ąlln kuąšląχ punitä. [85]
jąit kąrrtí, poľem kull
puott pentíng jąit unlptau. [86]
uss väsí kit kum purtąχ kummí
mąas, jäpäχ jąntu rąming sui téli. [87]
kéring mąilpä sąat lullvä
ąllnä kvąšląh täľäχnä näss [88] *kérsauχt.* [89]
uš jäne kumén loattí:
mér voarsän térntal [90] *mâmä* [91]
térnel taritisslän;
kulľtal [92] *mâmä kulľ taritisslän.*
uting titpä [93] *sąat jä.*
kélping kell sąat lullvän šąką räilaut.

*

Kumt illjoamentét.
kąže [94] *menn vuäľ joamentét.*
Jäh tumen uožennä jû neilét, jû joχtét.
Kame nai ąnguen uoš kvolltal

---

három csúcsú, ezüst horoguyilát teszi.
Ijjat feszít. — Míg egy fagyos hal az üstben [megfő],
igazítja az íjjat.
A legifjabb két férfi
hirtelen haragú volta miatt
selyem idegnek rezgő hangja támad.
A vasmellű hét vöcsök
az ezüst-horognyíl csúcsától
csak meghorzsolódik. —
A legidősebb férfi mondja:
«mit csináltok!?
a kórtalan földre kórt bocsátottatok,
a betegségtelen földre betegséget bocsátottatok!»
Bővizű torkolatos hét folyót

voss jäni' χumiäul jąut-sānsnė
χurėm puñkpä ąln χąslėχ punitä.
jąut χarti. — Pōlėm χul-pūt mańtėñ
jąut ūnlėptawė.
voss vāssi' kit χum,
portėχ χummi' ma'ės
japėk janteuw rąmėñ suj tēli.
kērėñ ma'ilpä sāt lūli'
ąln χąslėχ talėχnė
ness kērsawėt. —
Voss jäni' χumiänl lāwi:
«*manėr vąarsēn? !*
tērėntal mā tērnėl tārätėslēn,
χultal mā χulėl tārätėslēn!»
vitėñ titpä sāt jā
kēlpėñ-ke sāt lūlχėn
sąχä rilawėt.

*

χumit ēl-jąmente'it.
χąsä, man vāli jąmente'it,
Jäχ tumėn ūsėnälnė
jūw-nēile'it, jūw-joχte'it.
Kami-nāj āñkwänl
ūs χąltal jäni' jēmėn, —

---

hét véres vöcsök
mind végig befut.

*

A férfiak tovább mendegélnek.
Soká, vagy rövid ideig mendegélnek.
Jäχ-tumėn-melléki várukba
visszaérkeznek, haza jutnak.
Kami-asszony anyjuk
egy városnak sem kifogyó nagy katlant

jäne tintaχ[95] *ąng uottí,*[96]
ijung[97] *poall korom kątl mâm äjeutét.*
uš jäneng kumén källmeng kum[98]
källmä ätt joχtkättus ;
pängeng kum pânga ätt joχtkättus.
Tur ąter kum ąai[99] *poaltä, nétä*
nétä poalt[100] *jû joami. Jû tui*
loattí : äm pängeng kum pângem
ätt joχtkättus ; tí né
kvän kualepoaln[101] *kątl toąšem*
korom pängum[102] *jû tûlpén.*[103]
täu loai : menn[104] *ąštal*[105] *ąllpä*
jäen ur äjuχ imtsen[106] *; menn ąštal*
ąllpä ąring ur[107] *äjuχ immsen.*
täu loattí : kit intep intem kummä[108]
urtä pättem mąš, méruχ ńąräpissn.[109]
ąštal ąllpä jäum ur äjuχ imtém.[110]
näng[111] *kítílaχtem ?*[112] *nännä ät kitilaχtem.*
té kątl toąšem korom päng

állít föl [bozasör-főzésre].
Három éjjel, három nappal
iddogál a nép.
A legidősebb férfinak
mámoros ember mámora
nem birt megjönni,
részeg ember részegsége
nem birt megjönni.
Tó-Fejedelem (férfi) leányához,
nejéhez haza megy, belép hozzá,
szól: «részeg ember részegsége
nem birt [nálam] megjönni;
hallod-e asszony, eredj csak ki,
napon száradt három mérges galóczámat
hozzad be!» — Ő (t. i. az asszony) felel:
«talán eszeveszettségedben atyád vérét

āñkw ūntti.
χūrėm ētėñ χūrėm χą̄tėl
mām ajente'it.
voss jäni' χumiänl
χaľmėñ χum χaľmä
at joχtχatwės,
pāñχėñ χum pāñχä
at joχtχatwės.
Tūr-ą̄tėr χum āγi pąalt,
nētä pąalt jūw-jąmi, jūw-śälti,
lāwi: am pāñχėñ χum pāñχėm
at joχtχatwės;
ti-nē, kwon kwālėpalėn,
χą̄tėl tą̄sėm χūrėm pānχėm
jūw-tūlpän!» — Taw lāwi:
«man ąstal ą̄lpä jäγėn kēlp
ajuñkwė jēmtsėn,
man ąstal ą̄lpä ą̄rėñ kēlp
ajuñkwė jēmtsėn?!»
taw lāwi: «kit ēntėp ēntėm χum,
urä patitä-mos manėräi' ńärėpäslėn?!
ąstal ą̄lpä jäγėm kēlp
ajuñkwė jēmte'im, nañėn kitilaχte'im?! —
nañėn at kitilaχte'im.
ti χą̄tėl tą̄sėm χūrėm pāñχ

---

inni kerekedett kedved
talán eszeveszettségedben atyafiúi vért
kerekedett inni kedved?!»
Amaz szól: «engem, két övet övezett férfit,
míg haragba nem jöttem, miért ingereltél?!
Ha eszeveszettségemben atyám vérét
kerekedett kedvem inni, téged kérdezlek-e?!
Téged nem kérdezlek.
Most a napon száradt három mérges galóczát

ne jû tulpien,[113] *iltäpoalén*[114] *tû ribitiéu.*
lą̨u ńišpä ką̨ling tuosnä
jû täutešlien.[115] *källming kum*
källmét joχtau.

*

ńiχ jiu poaln jäneng äu šägväsau :
ûnga[116] *pängeng kum pängen*
taχ[117] *(ťagą̨l) pängelą̨alélu*
ikä poall nujén[118] *tûl tilemlem*
vurpuipä[119] *tip karkén*[120]
šunžung kum šunžäntä
nąng tuštom[121] *ą̨lln pängpä*[122]
są̨at ṡą̨plän[123] *šą̨ką̨ issvést.*[124]
äm källmeng kum källmämtl
vą̨am ät joχtí.
Jänm kite[125] *šéšnä*[126] *ľaχ tû pättén.*[127]

*

ą̄s[128] *ńiχ jiu poaln*[129] *jäneng äuä*
ą̨s punnžau[130] *: ûngä pängen kum*
pängen taχ pängälą̨eln ; šunžą̨n kum
šunžänt[131] *nąng tuštem*
ą̨lln pängpä są̨u šoą̨plän
ûr puipä tip kąrkim[132]
šą̨kä isvést, šą̨ką̨ mąngultauést.[133]

*

---

asszony, hozzad be!»
[Az asszony a galóczákat] odadobja elébe;
tíz medvefogas közű szájába [téve]
megrágja azokat,
s mámoros ember mámora megjön [nála].

*

A vörösfenyőből való nagy ajtót
valaki berugja.
«Hé nagybácsi, részeg ember részegségedet
azután hagyd!

nē, jūw-tūlpän!» —
ēli-pąalän tū rēpi̯tiänä;
ląu ńiśpä χalēñ sūpnė
jūw-tautėśliänä
χaľmėñ χum χaľmä joχtawė.

*

Nāñk-jiw pąal jäñγ āwi
sāñχwäsawė.
«ūnk-a, pāñχėñ χum pānχėn
tajėχ pāñχėlāläln!
jiti-pąal jērnėl, tūl tĭlämlėm
viγir pujpä tip-χąrχeinė
sūnsėm χum sūnsėntė
nañki tūśtėm
ąln puñkpä sāt śąplanėn
sąχä iswäst.» —
«Am χaľmėñ χum χaľmämtėl
vāγėm at joχti;
jäγėm kiti' śiśnė, ľaχ tū pattėn!»

*

Nāñk-jiw pąal jäñγ' āwi
ąs pūnsawė.

Éjszaki táj felől, onnan előrepűlt
vörös farú rigó [-sereg] [korodban)]
növekedő férfi növekedésed korában (értsd: gyermek-
magad állitotta
ezüst fejű hét oszlopodat
mind megszállta.» —
«Nekem mámoros embernek mámorommal
nincs hozzá elég erőm;
atyám két kedves magzatához (v. két ősikémhez), hírt
oda vigyetek!«

*

A vörös fenyőből való nagy ajtót
ismét kinyitják

kum ląas : äm kumląχ tąttnä [134]
šąalpunn [135] *piľtal* [136]
äining juotpem ťi tûlpäläń. [137]
ľängä kualle ät oašts [138] *u tûlpoaus.* [139]
kunnopunn piľtal, [140] *šąalpunn*
piľtal [140] *äining juotpe uukšoąšpitä.* [141]
mot poal poľoks [142] *poalém* [143]
qing lväll šimét junn mäžäpitä ;
mot poal poľoks poaletem
piing pâl känet kvän mäžepitä.
täľäχ šup pulot [144] *šíritém*
jett kąssemtîtä ; lûta tärm
nung ribitaχti [145] *; menim kąnt* [146]
jui poalt [147] *kum ńiulkätí.*
qžing lämm [148] *uj kuornä* [149] *kum télilí* [150]
lutém tut kuipä taor luop [151]

«Hé, nagybácsi, részeg ember részegségedet
hagyd azutánra!
Növekedő férfi növekedésed korában
magad állította
ezüst fejű hét oszlopodat
vörös farú rigó [-sereg]
mind megszállta, mind körbe vette.»

*

A férfi szól: «az én bajvívó [mat
finom szőrnek áthatatlan [apró szemű] állas pánczélo-
hozzátok ide!
Szava, beszéde be sem fejeződött
s [a pánczélt] odahozták neki.
Rénszőrnek áthatatlan, finom szőrnek áthatatlan
állas pánczélját felölti (felönti).
Egyik félcsizmáját
a leányas ház közepén, benn veszi föl;
másik fél csizmáját

«ūñk-a! pāñχėñ χum pāñχėn
tajėχ pāñχėlāläln!
sūnsėm χum sūnsėntė
nañki tūśtėm
ąln puñkpä saw śąplanėn,
vi̯i̯r pujpä tip-χąrχeinė
sąχä iswäst, sąχä moñχėltawäst.»

*

χum lāwės: «am χum-laχ totnė
ťāli pun pēltal äi̯nėñ jūtpėm
ti̯ʾ tūlipėlän!
ľāñχä-kwālχä at āstės,
tū tūlipawės.
sāli pun pēltal, śāli pun pēltal
äi̯nėñ jūtpä nąñχ sąspitä.
mōt pąal pąľχės-pąalä
āi̯iñ kwol simät, jun masėpitä,
mōt pąal pąľχės-pąalä
pi̯i̯ėñ paul kanät, kwon masėpitä.
talėχ-sup pulät sirejä
jot χassėmtitä.
luwä-tarm nąñχ-rēpi̯taχti;
minėm χąnt jui-pąalt
χum ńąwėlχati.
ąsėñ ľąm-uj χūrnė
χum tēlili.

---

a fias falu terén, künn veszi föl.
Kishegyű aczélkardját
magával rántja.
Lovára fölveti magát:
az elhaladt hadsereg után
nyargal üldözve a férfi.
Vastag szúnyograj szélébe
keveredik a férfi.

ťu šąnguąsitä.
ťe minum kântmä uiχt täp[152]
joąngp jąrrte[153] *juiχt uiχtién*[154];
kvalpe joąngp jąrrte iélt kualtién.[155]
kuálem kąnt[156] *pänké*
kum koali.[157] *läpém kąnt pänké kum läpí.*
kątäl jąngí[158] *tąžim pomm kumľe*[159]
ńąläntí[160] *tuk ńąlentién*[161]
kątäl jąngi ulišl menäntí.[162]

*

äkmätšitä jąmmes poall läul poale
mättr kąrtątaχtílí[163]
jąlą kväš kąntí[164] — *Tur qter kumpi*
upą kum,[165] *täu jommas poall*
läiletén tů šąkertaχtm[166]*:*
vuäpsem liling kum uľšä[167]
pusšn nänguennä,[168] *kualem kąnt*

Lovát, [mint valami] ott fekvő korhadt fatörzset,
oda rugja;
ezt az elhaladt hadsereget
alámerülő hold gyanánt
meríti alá maga mögött,
fölkelő hold gyanánt
keleszti föl maga előtt.
A fölkelt hadsereg fölébe (tkp. fejéül)
kél a férfi,
a fölkerekedett hadsereg fölébe
kerekedik föl a férfi.
A merre fordúl: száraz füvet a mint morzsol,
úgy morzsolja őket széllyel;
a merre fordúl: [az ellenség soraiban] uccát vágva halad.

*

Egyszer csak a jobb oldali fél lábán
valami vonszolódik.

luwä tot χuipä tawėr-lūpi
tū sāŋχwäsitä ;
ti minėm χą̄nt
ujttėp ją̄ñχėp jortė
juit ujttiänä,
kwālpä ją̄ñχėp jortė
ēlit kwāltiänä.
kwālėm χą̄nt puñkäi'
χum kwāli,
lapėm χą̄nt puñkäi'
χum lapi.
χotäl' ją̄ñχi: tą̄sėm pum χuml'e ńolenti,
toχ ńolentiänä.
χotäl' ją̄ñχi : ul'iśėl minenti.

*

Akw'-mat-ērt jąmės-pą̄al la'il pą̄alät
matėr χarttaχtili.
jolä kwoss χą̄nti:
Tūr-ą̄tėr χum-pī', upä χum,
taw jąmės pą̄al la'iläη
tū śoχėrtaχtėm.
«vāpsėm! liliñ χum ańśėrä
pusn nañkin: kwālėm χą̄nt pāñχėn
tū tąmpläln! — jol sunsėn,
χum-kēlp kiwėrt sāns-puñk pāsėn

A mint odatekint:
hát Tó-fejedelem-férfi, az ő ipa ura,
ő az, ki jobb oldali lábához
oda kapaszkodott.
«Vejem eleven ember vagyona
mind a tied: csak a fölkelt hadra való dühödet (mámorod)
csillapítsd le! — Nézz alá,
férfi vérben térdfőig
gázolsz te férfi,

pängenmä ťu tąmpléln[169] —
jąll šunžen kum uir kért
šąnšpäng poąšn kum šušąläntén[170] —
kum jeur tuńištel kum ujeläntén.[172]
läpem kąnt pänkenmä ťu tąmpléln,[173]
kąlem kum ulšä puššn nänguennä
ťu tąmplitä.
Tur ąter ûbeten kuąntls. pärr joamänts.
lutém šąnguesistä, nuk tunžilmäts
nukunts, jû joąmtänts.
Jäh tumen uožetén jû neili,

*

kam nai ąnguä kvän jäliläntí:
pikvä äm nânmä rę́tem[174]
šiumte[175] *ušt värtí kit käpä luoptä*[176]
kit pąitän[177] *ąllsí; äń šoaškva*[178]
kull[179] *kit ąšnä kumľä pättsn.*
ąngä näi kumľä kanšiln
äm šąńšpäng poąšnä[180] *kum*
ur-kért šušeläsm.[181]

*

Jû joętí. jû tui — loattí:
joąng[182] *äkvä sąatnä*[183]

---

férfi csipő magasságáig
úszkálsz te férfi.
A fölkerekedett hadra való dühödet csillapítsd le,
bolt ember vagyona mind a tiéd.»
Lecsillapította; Tó-fejedelem ipának szót fogadott.
Visszament, lovát megrúgta;
[ez] fölállott, ő fölült, s haza indult.
Jäę-tumen-beli várába hazaérkezett.

*

χum susχelānte'in,
χum śirkip ľūlıtėl
χum ujχelānte'in.
lapėm-χą̄nt pāñχėn tū tąmpläln,
χą̄lėm χum ańśėrä pusn nāñkin!»
tū tąmplitä; Tūr-ą̄tėr upän χą̄ntėlės.
juw jąmänts, luwä sāñχwäsėstä;
nąñχ-tūńśėlmats, nąñχ-ūnttės, jūw-jąmtāntės.
Jäχ-tumėn ūsän jūw-nēľi.

*

Kami-nāj āñkwä kwon jälχelānti.
«pĭkwė! am nañėn rēχtėm porämt
uśt vorti kit χapχä-lūpta
kit paitäχėn ą̄lseľ';
ań sāskwė χuli kit ąsnė
χumľe patsėn?» —
«āñkw-a! nañ χumľė χańśilėn,
am sāns-puñk pāsėn
χum-kēlp kiwėrt sussχeläsėm?»

*

Jūw-joχti, jūw -śälti; lāwi:
«jąñχėp akw' sātnė

Kami-Asszony anyja künn járkál.
«Fiacskám, midőn én téged szültelek,
mint két éppen most vereslő nyárfalevél
volt a két orczád;
most pedig mint lehámló nyírhéjacska, —
miképpen lettél oly halavány?»
«Ugyan anyám, te hogyan tudod,
hogy én térdfőig
férfivérben gázoltam?»

*

Haza érkezik, belép a házba, [így] szól:
«a hónap egy hetére

šąľing vuąr sąat kąllnä[184]
oanom pä tartelän.[185]
ilm kals poalt ämkem uipä
poątrmä ätt koątsm.[187]
kunnopunn péľtal šąaľ punn péľtal
äining juotpä nukšuąšpîtä;
kumpillnä šąrom[188] *ąngum*
šąosä[189] *ťul šäští.*[190]
täľäχ šup pulot širäjä[191]
ńile šupe šäimtíte[192]*;*
ląu ńíšpe kąling tuosnä
jû kaľtémtítä,[193] *pell täitšlitä.*[194]
kum pillnä uj pillnä värtem
ńilä sąi[195] *ťul šäštét.*
šemel kérpä ńäling[196] *ąlä kvenšäijién.*
ląu ńišpä kąling tuosnä jû täitešlien.[197]
kum pillnä šąrom ąngum ląu kväš
ťul šäštét.

*

sąľing vąr kąlén
pä joamentem šiét[198] *loattí:*

---

a deres erdő hét sűrűjébe (közébe)
eresszetek engem!
Embereknél magamféle hőst
nem találtam.»
Rénszőrnek áthatatlan, finom szőrnek áthatatlan
állas pánczélját felölti:
embernek félelmetes égett mézgaszínű (fekete barna)
medveszőre abból terem. —
Kishegyű aczélkardját
négy darabra töri széllyel;
tíz medvefogas közű szájába
beletolja, szétrágja:
embernek félelmetes, állatnak félelmetes

soľiñ vōr sāt χalnė
ānėm pā tārätėlän!
ēlėm-χą̄lės-pą̄alt amkim voipä pą̄χätun
at χą̄ntsėm.»

*

Sāli-pun pēltal, śāľi-pun pēltal
äχnėñ jūtpä nąñχ sąspitä:
χum pilnė śorėm ąñχėñ
sąwėsä tūl sasti. —
taľėχ-sup pulät sirejä
ńilä supi' saĺmtitä;
ląu ńiśpä χalėñ sūpnė
jūw-χaľtėmtitä, puľ-tautėślitä.
χum pilnė, uj pilnė
vortėm ńilä saji' tūl saste'it.
sēmėl kērpä ńālėñ ālä
χot-saĺliänä,
ląu ńiśpä χalėñ sūpnė
jūw-tautėśliänä:
χum pilnė śorėm ąñχėñ
lą̄u kwoss tūl saste'it.

*

Soľiñ vōr [sāt] χalnė

---

vereslő négy medve-szemfog abból terem. —
Fekete vasu nyilas (?) tegzét
összetördeli,
tíz medvefogas közü szájába [téve]
megrágja:
embernek félelmetes égett mézgaszínű
tíz karma abból terem.

*

Midőn a deres erdő sűrűjébe
elment, [így] szól:

réting ńull ą̥ilén[199] *ull kąrrtung*
šoą̥ľ ńull ą̥ilén äm karrtung
réting ńull ą̥ilenkell ämkell kąrtaum
kiét pulle mänešlilm, päsä pulle mänešlilm.

«hamis eskű végre ne idézzenek (vonszoljanak) engem
igaz eskű végre idézzenek engem!»
Ha hamis eskű végre idéznek engem:

---

pā jąmantėm porät lāwi:
«rētėñ ńuli ąulėn ul χartuñkwėm;
sōl' ńuli ąulėn am χartuñkwėm!
rētėñ ńuli ąulėn-ke am-ke χartawėm:
kēnt-pul'i' manėślilėm,
passä-pul'i' manėślilėm.»

[az esküvőt] mint egy sapkát szaggatom szét rongyokra, mint egy keztyűt szaggatom szét rongyokra.

VII.

Az ember teremtésének regéje.

Ēlėm-χąlės sāñkämlėm mōjt.

1 *Joli-Tąrėm śāńūw kit tąrėm, kit kworės χalt sāt-pis kēr-kwālĭ' talėχt χannė ūsät ūnli. χąsä ūnli, aman vāťi ūnli, akw'-mat-ērt mā ūnttėnė jis ti joχts. Numi-Tąrėm jä'i-pĭγä lāwi: «nañ, jäγ'-āγi, ań joli mānė va'ilėn, ēlėm-χąlės jisiñ tąrėm, ēlėm-χąlės nątiñ tąrėm sāñkėmtañkwė ēri!» ūs χannė sāt-pis kēr-kwālĭ' ań sairėpawės, Joli-Tąrėm śāńūw jolä ti va'ilės. jolä patmä porät ti ēlėm-χąlės ūnlėnė sąwiñ mā akw'-mūs turmėn. Numėl-minnė-tąwliñ-Kalm Numi-Tąrėm jä'i-pĭγä-nūpėl ľāñχ totuñkwė nąñχ kētitä. Numėl-minnė-tąwliñ-Kalm nąñχ joχts, lāwi: «Joli-Tąrėm śāńim titi ľāñχ kētitä: nañ lāwėm sąwiñ mānė jolä ti va'ilāsėm, ań ēlėm-χąlės jisiñ tąrėm. ēlėm-χąlės natiñ tąrėm χumľė sāñkėmli, mā akw'-mūs turmėn;*

---

1. *Joli-Tąrėm* (Alsó-Ég) anyánk (értsd: a Földanya) két ég, két menny közt hétszeres vaslánc végén függő várában űl. Hosszú ideig űl avagy rövid ideig űl, egyszercsak ím a föld megteremtésének kora eljött. *Numi-Tąrėm* bátyja szól: «te, testvér, most szállj le az alant levő földre, az ember korabeli világot, az ember idejebeli világot kell megteremteni!» A hétszeres vaslánc, melyen a vár függött most levágódott s *Joli-Tąrėm* anyánk ím alászállott. A midőn lejutott, ez az ember lakó kérges föld egyre sötét. Fönn-menő-szárnyas-Kalmot *Numi-Tąrėm* bátyjához üzenetet vinni föl-küldi. Fönn-menő-szárnyas-Kalm feljött s [így] szól: «*Joli-Tąrėm* anyám ezt az üzenetet küldi: a te rendelted kérges földre ím leszállottam, most az ember korabeli világ, az ember idejebeli világ hogyan fog megteremtődni, hiszen a föld egyre sötét; te bátyács-

nañ jä'ỉ-pī̊kwė, χ̥ḁ̄tėl χ̥ḁ̄tältėn, ēt-pos χuľỉtėn!» Numi-Tḁ̄rėm jä'ỉ-pī̊γä χ̥ḁ̄tältės, ēt-pos χuľỉts, mā posiñỉ' ti jēmts.

2. *Joli-Tḁ̄rėm śāńuw Numėl-minnė-tḁwliñ-Kalm ḁ̄s nḁ̄ñχ kētitä. «Numi-Tḁ̄rėm jä'ỉ-pī̊kwė!» — lāwi — «χ̥ḁ̄tėl ti χ̥ḁ̄tėltäslėn, ēt-pos ti χuľỉtäslėn; ēlėm-χ̥ḁ̄lės ūnlėnė sḁwiñ mā posiñỉ' kwoss jēmts, akw'-mūs jḁ̄ñχi, akw' māt at ľūľi, ti-sirėl ēlėm-χ̥ḁ̄lės χumľė vērỉti?! nañ ti jḁ̄ñχnė mā matėr-sir ūrėl voss ūnttäln, jḁ̄ñχnė mātänėl voss pojti!» Numi-Tḁ̄rėm jä'ỉ-pī̊γä soľėχ-āχwtės sāt kwoss-ta'ỉl vis, jḁ̄ñχnė mā tarmėl listä: ńḁ̄rėt, urėt ūntχatsėt; mā jḁ̄ñχnė mātänėl toχ ti pojtės, ūnlėpỉ' toχ ti jēmts.*

3. *Joli-Tḁ̄rėm śāńūw Numėl-minnė-tḁwliñ-Kalm χūrmėntäỉ' nḁ̄ñχ-kētitä. «Numi-Tḁ̄rėm jä'ỉ-pī̊kwė!» — lāwi — «ań ēlėm-χ̥ḁ̄lės ūnlėnė sḁwiñ mā ti ūnttäslėn, posiñỉ' ti vāräslėn: ań ēlėm-χ̥ḁ̄lės χumľė sāñkėmtañkwė?» Numi-Tḁ̄rėm jä'ỉ-pī̊γä lāwi: «am sāt ēlėm-χ̥ḁ̄lės-χuri tāräte'im jolä, nañki lilijėptän; Kworės āśėn nañ-pāltėn lili lāuwės, S'iś śāńin nañ pāltėn nḁt lāuwės.» Numėl-minnė-tḁwliñ-Kalm jolä ti*

---

kám, deríts fel napot, hozz elő holdvilágot!» Numi-*Tḁ̄rėm* bátyja napot derített föl, holdvilágot hozott elő, a föld ím világossá lett.

2. Joli-*Tḁ̄rėm* anyánk Fönn-járó-szárnyas-Kalmot ismét fölküldi: «Numi-*Tḁ̄rėm* bátyácska!» — mondja — «a napot ím földerítetted, a holdvilágot ím előhoztad: az ember lakó kérges föld ha világossá lett is, egyre forog, egy helyt nem áll; ilyen módon hogyan bírja ki az ember?! Te ezt a forgó földet valamiféle módon állítsd meg, hadd szűnjék meg forogni!» Numi-*Tḁ̄rėm* bátyja hét teli marék kovakövet vett, a forgó földre dobta. Urálbérczek, hegyek keletkeztek; a föld úgy hagyta el a forgását, úgy vált mozdulatlanná (űlővé).

3. Joli-*Tḁ̄rėm* anyánk Fönn-járó-szárnyas-Kalmot fölküldi harmadszorra. «Numi-*Tḁ̄rėm* bátyácska!» — mond — «az ember lakó kérges földet most már megteremtetted, világossá tetted: de hát az embert hogyan kell megteremteni?» Numi-*Tḁ̄rėm* bátyja szól: «én hét emberalakot fogok alábocsátani, te magad adj nekik lelket; *Kworės* atya részedre (nálad) rendelte a lélek [adományát], *S'iś* anya részedre rendelte az életkor [adományát]. Fönn-járó szárnyas-Kalm most alászáll. Alászállta után Numi-*Tḁ̄rėm*

va'ili. jolä va'ilémä jui-pālt Numi-Tą̄rém χumiänä ēlém=χąlés-χuri vāruñkwé kētitä. Tapél-ą̄jkä nāñk-śaχélné minés, nāñk-jiwnél sāt χum-χuri sa'irés. taw jälnätä sis Xuľ-ą̄tér suľi-raχtnél pōśχés sāt ēlém=χąlés-χuri. kit mānél akw'-tori' jūw-joχtsi'. Xuľ-ą̄tér lāwi: «apśikwé, pēntχatériśmēn!» Tapél-ą̄jkä lāwi: «am at pēntχate'im; ēlém-χąlésaném nąttali' jēmte'it taχ.» — «kai āťi!» — lāwi Xul-ą̄tér — «lilil am lāwiäném, toχ nątiñi' jēmte'it.» — «āťi, at pēntiäném ti vārém ēlém-χąlésaném; am ti mōnt saw rōpot totsém tan jotänl» — lāwi Tapél-ą̄jkä. — «am akw' ti ą̄s saw rōpot totsém am ēlém-χąlésaném jot;» — lāwi Xuľ-ą̄tér — «tūl ąs nañ lili χotél viγén, Kworés jä'in nañén lili at lāuwés?!» Tapel-ą̄jkä ness puñkä maléślime ūnli. «sōľ» — lāwi Xuľ-ą̄térné — «lili āťim; am ti jiw-ēlém-χąlésaném nañ jeltéptän ēlém-χąlési'!» — «χūń at jeltéptiäném!» — lāwi Xuľ-ą̄tér — «ą̄s jeltéptiäném, am ti pośχém raχt-ēlém=χąlésaném, titit ą̄s mēñkwné ēre'it.» Tapél-ą̄jkä ań nāñk-jiwnél vārém ēlém-χąlésanä Xuľ-ą̄térné ti misanä, ań raχt-ēlém=χąläst Tapel-ą̄jkä nūpél patsét.

---

embereit elküldi, hogy csináljanak [földi] emberalakokat. Tapél-öreg egy veresfenyő ligetbe ment, veresfenyőből hét férfialakot vágott. Míg ő oda járt, *Xuľ-ą̄tér* fehér agyagból gyúrt hét emberalakot. A két helyről egyszerre érkeztek haza. *Xuľ-ą̄tér* szól: «öcsike, cseréljünk! «Tapél-öreg felel: «én nem cserélek, mert embereim majd életkor nélküliekké válnak» — «Óh nem» — mondja *Xuľ-ą̄tér* — «lelket majd én rendelek beléjük, úgy lesz életkoruk». — «Nem, én ezeket az embereimet, melyeket csináltam, nem cserélem el; én nekem, lám, sok munkám volt az előbb velük» — mondja Tapél-öreg. — «Hát én nekem éppen oly sok munkám volt az én embereimmel!» — mond *Xuľ-ą̄tér* — «azután meg te honnan veszel lelked, hiszen *Kworés* atyád részedre nem rendelt lelket?!» Tapél-öreg csak fejét tapogatva űl. «Igaz» — mondja *Xuľ-ą̄tér*-nek — «lélek nincsen birtokomban; ezeket a faembereimet alkosd élő emberekké!» — «Hogy ne alkotnám élőkké!» — szól *Xuľ-ą̄tér* — «bizony alkotom őket; ezek a gyúrt agyagembereim pedig, ezek *mēñkw*-nek (manónak) lesznek alkalmasak.» Tapél-öreg ama vörösfenyőből csinált embereit most *Xuľ-ą̄tér*nek adta, amaz agyagemberek pedig Tapél-öreghez jutottak.

4. *Xul̓-ą̄tėr ań nāñk-jiwnėl vārėm ēlėm-χą̥läst Numi-Tą̄rėm kātän ti pattėsanä. Numi-Tą̄rėm pasän ta-pālnė sisi̊' tūśtsanä, pūlässanä: χotäl̓ taχäst, at va'i̊tä. Tapėl-ą̄jkä ta-tori̊' kātätėl kwoss ńūntsi̊ti, samt āt̓im, at pūχsanä. akw'-mat ērt joli mānė kwoss sunsi: lunt napmiñ, vās napmiñ sāt są̄jim tal̓χät sāt mēñkw rą̄ñχimė ti̊' χajte'it, tū χajte'it. Tapėl-ą̄jkä puñkä-pattä ness kwonsėśli. raχt-ēlėm=χą̥lėsanä ti pūγintiänä, sunsi̊liänä: tan vońśäl̓ raχtėt. Numi-Tą̄rėm lāwi: «raχt-ēlėm=χą̥lėsanėn jäγ'=āγin-pālt jolä totän, Kworės āśūwnė lilil taw lāuwės, S'iś śāńūwnė nątėl taw lāuwės.» ań Tapėl-ą̄jkä raχt-ēlėm=χą̥lėsanä Joli-Tą̄rėm śāńūw-pālt ti totiänä. jol-joχtmä porät lāwi: «jäγ'-āγi ja, titit man ūrėl jelte'it? nañ jeltėptän!» Joli-Tą̄rėm śāńūw lāwi: «at̓iñ-ke am jeltėptiänėm; nañ ti̊lnėl akw'-pal minėn!» ańiñėn χą̄tėliñėn ńaurėm samnė patnė porät tōnä tot χum-χą̥tpä at ti ą̄li. Joli-Tą̄rėm śāńuw rāχt-ēlėm=χą̥läst ti jeltėptėsanä. ti lilijäptėm raχt-ēlėm=χą̥läsėtnėl tēlėm āγit, pi̊γėt, ruśä mańśitätėl, ańiñėn χą̄tėli-*

---

4. *Xul̓-ą̄tėr* azokat a veresfenyőből készített embereket most Numi-*Tą̄rėm* kezébe juttatta. Numi-*Tą̄rėm* az asztal túlsó felére, hátra állította őket, rájuk fujt; hogy hova vetődtek, nem tudja. Tapėl-öreg hiába nyúl azok felé kezével: eltűntek szem elől (szemben nincsenek), nem foghatta meg őket. Egyszer csak a mint az alant levő földre néz: lúdbukdácsoló, réczebukdácsoló hét patak fején hét *mēñkw* ordítva fut erre, fut arra. Tapėl-öreg csak a feje búbját vakarja. Megfogja most agyagembereit, nézegeti őket: azok mind hiába, csak agyagdarabok. Numi-*Tą̄rėm* szól: «agyagembereidet vidd le testvéredhez, *Kworės* atyánk ő részére rendelte a lélek [adományát], *S'iś* anyánk ő részére rendelte az életkor [adományát]. Most Tapėl-öreg agyag embereit ím Joli-*Tą̄rėm* anyánkhoz viszi. Mikor lejutott, [így] szól: »testvér, hallod-e, ezek itt minő módon nyernek életet? te adj nekik életet!» Joli-*Tą̄rėm* anyánk szól: «nohát én adok nekik életet; de te menj innen félre!» Mai nap is, midőn a gyermek világra jön (szemre esik), ím azért nincs ott jelen férfi-személy. Joli-*Tą̄rėm* anyánk most az agyagembereket élőkké alkotta. Ezen agyagemberekből származott leányok s fiúk: orosz s mánysi (vogul, osztják) egyetemben, ím mind e mai napig élünk. Gyarló (gyöngeséges) kezünk a hova ér: azért törik;

ńėn ti ạleńūw. rus kātūw χotäľ χạji: tōnä sakwali, rus la'ilūw χotäľ χạji: tōnä sakwali; vitnė-ke pateuw: tōnä jol-ujtaweuw. jiwnėl-ke värnuweuw: alpiūw tāk ạlnūw, kūpnit ạlnūw, vitnė at ujnūw.

5. *Ēlėm-χạlės sāńkėmtėmä jui-pālt Joli-Tạrėm śāńūw Numėl-minnė-tạwliń-Kalm ạs nāńχ-kētitä. «Numėl-minnė-tạwlin-Kalm!» — lāwi — «Numi-Tạrėm jä'i-pi̊γėm-pālt ạs nāńχ-jälėn, titi lāwäln: jạutä pūγėm sāt χumin sāńkämtėnė ti sāńkėmtäslėm; ań jūw-tēnė ńir-sạwänl manėr jēmti? jūw-tēnė pum-sạwänl χotėl kinsiänl? nań ạln-χāńχältėp tārätėn jolä, jūw-tēnė ńir-sạwänl ta χāńχėltėp-χạsit, tūl voss va'ili; jūw-tēnė pum-sạwänl ta χāńχältėp-χạsit, tūl voss va'ili!» Numėl-minnė-tạwliń-Kalm nāńχ-joχtės. Numi-Tạrėm nūpėl lāwi: «Joli-Tạrėm śāńim lāwi: Sāt-Tạrėm-śāńim lāwi: jạutä pūγėm sāt χumin sāńkämtėnė ti sāńkėmtäslėm; ań jūw-tėnė ńir-sạwänl, jūw tēnė pum-sạwänl manėr jēmti? nań ạln-χāńχältėp tārätėn jolä; jūw tēnė ńir-sạwänl ta χāńχėltėp-χạsit, tūl voss va'ili; jūw-tēnė pum-sạwänl ta χāńχältėp-χạsit tūl voss va'ili! ētχė-*

---

gyarló lábunk, a hova ér: azért törik; ha a vízbe esünk: azért sülyedünk alá. Ha fából lettünk volna alkotva: testünk erős volna, könnyű volna, vízbe nem sülyednénk alá.

5. Miután az embert megteremtette, Joli-*Tạrėm* anyánk Fönn-járó-szárnyas-Kalmot ismét fölküldi: «Fönn-járó-szárnyas Kalm!» — mondja — «Numi-*Tạrėm* bátyámhoz eredj fel ismét, mondd neki ezt: íjja fogott hét férfidat megteremteni ím megteremtettem; de most megenni való vesszőbimbójuk (értsd: táplálékuk) mi lesz, megenni való fűbimbójukat honnan keressék? Te ezüstlétrát bocsáss alá; megenni való vesszőbimbójuk ama létra hosszában, — onnan hadd szálljon alá; megenni való fűbimbójuk ama létra hosszában, — onnan hadd szálljon alá!» Fönn-járó szárnyas-Kalm fölérkezett, Numi-*Tạrėm*hoz szól: «Joli-*Tạrėm* anyám izeni, Hét-*Tạrėm* anyám izeni: ijját fogott hét férfidat megteremteni ím megteremtettem: de most megenni való vesszőbimbójuk, megenni való fűbimbójuk mi lesz? Te ezüstlétrát bocsáss alá; megenni való vesszőbimbójuk ama létra hosszában, — onnan hadd szálljon alá; megenni való fűbimbójuk ama létra hosszában, — onnan hadd szálljon alá! Éhező szivük nagyon éhezik; ha vessző-

lanė simänl saka ētχėlawė ; ńirnė-ke χą̄je'it : ńirnė räγäte'it, pumnė-ke χą̄je'it : pumnė räγäte'it.» Numi-Tą̄rėm kitilitä : «ą̄ln-χāñχältėp-χąsit manärėm täräte'im ?» Numėl-minnė tąwliñ-Kalm lāwi : «takwsi-pėl, vāńi χą̄tėl jēmti-pėl lunt χajtnė, vās χajtnė sāt jākėn, lunt nąpmiñ, vās nąpmiñ sāt jākėn sāt muliñ vitänėl māń tāñχpä tāñχiñ χul voss kwāltėn, sisiñ ūs sisūwnė sāt ujpä ujiñ suw voss tārätėn !» takwsi-pāläi' ti jēmts ; ań jąntä pūγėm sāt χum vōrnė ti mini. sāt ujpä ujiñ suw χą̄nte'it ; tūli ńir-sajnėl ti lakwiänl, tūli pum-sajnėl ti lakwiänl ; jūw-tēnė ńir-sąw tūl ti χą̄nte'it, jūw tēnė pum-sąw tūl ti χą̄nte'it· Āsnė nalu kwoss va'ile'it, ań-mań Numi-Tą̄rėm āśänl lāwėm χul, — ness ātim — tą̄rės palitĭ' ti jēmtėm. ńir-tąlĭ' ti vārsėt. ńir-tąlγänėl tąlγimänl Ās-kwoĭlėn kwoss sunse'it : ań-mań akw' ą̄jkä tusä Ās-simtė Ās pāñχwitėl tārėmtamtė, ą̄jkä tusänėl ārpi tēlėm. ań-mań χultnė χum χulti, ūsnė χum ūsi ; ūsmät tārätimėt supĭ' rātawė, ūs rātawė,

---

höz érnek: a vesszőtől rogynak össze, ha fűhöz érnek, a fűtől rogynak össze.» Numi-*Tą̄rėm* kérdi: «az ezüst létra hosszában micsodámat bocsássak alá?» Fönn-járó-szárnyas Kalm szól: «ősszel, midőn rövid napok állanak be, lúdfutkosó, réczefutkosó hét folyócskádnak, — lúdbukdácsoló, réczebukdácsoló hét folyócskádnak hét halsereges vizéből kis hátszárnyú hátszárnyas halat hozz elő; mögös várunk mögébe hét jávorú jávoros mohlegelőt bocsáss alá!» Ősz felé vált ím az idő; az az ijja fogott hét férfi most az erdőbe megy. Hét jávorú jávoros mohlegelőt találnak; rejtő vessző mögűl közelednek feléjük, rejtő fű mögűl közelednek feléjük. Megenni való vesszőbimbót ím onnan találnak, megenni való fűbimbót ím onnan találnak. A mint az Obra leereszkednek, hát ím a Numi-*Tą̄rėm* atyjuk rendelte hal, — [s ez] nincs másképen — arasznyi hosszúvá lett már. Most vesszőgyalmot csináltak. Vesszőgyalommal való gyalmozásuk közben a mint az Ob közepére néznek: hát ím egy öreg ember szakálát az Ob medrében (belsejében, szivében), ennek egész széltében szét eresztette. Az öreg ember szakálából vejsze (halászósövény) támadt. Immár keczéző ember keczézik, hálóvarsával halászó ember hálóvarsával halászik; lebocsátván hálóvarsáját tokhalat üt, nyelmalazaczot (salmo nelma) üt, mukszunlazaczot

moχsėñ rātawė. ness śuń ness saw. ańiñėn χą̄tėliñėn ań-ta śuń, ań-ta alėślėp ań ti alėślawė. tīl tārä pati Ās-simtė tusä tārätėm ą̄jkä, ness ātim, Numi-Tą̄rėm mań apśitä Tapėl-ą̄jkä ą̄lėm. kis-lakw minėm lakwiñ tą̄rėm sāt kēmpli pusėn taw vitnėl χuľitėm ą̄ltulän ti ūnlawė·

(salmo muksun) üt. Közönséges jószág (t. i. hal) ugyancsak bőségben van. Mind a mai napig ím az a jószág, az a halászati zsákmány halászódik (ölődik) folyton (ím most). Ezután kiderűl (keresztűl jut), hogy az az öreg, ki az Ob medrében szakálát szétteresztette, senki más nem volt, mint Numi-*Tą̄rėm* öccse: Tapėl-öreg. Abroncskerék alakjára forgó (menő) kerek világ hét széle mind ama vízből előhozott jószággal áll fönn.

VIII.

A föld vízből való előbuktatásának regéje.

Mā χulitėm mōjt.

1. *Ēkwäi' ąjkäi' ąlei'. numėl Tą̄rėm āśėn, Tą̄rėm jäχėn ąln sitpä sitiñ āpäl tārätawėsi'. kēr-kwāli' talėχt jolï-joχtsi'. Numi-Tą̄rėm āśēn lui turp turiñ vōt pini: ali śāriś patitnė totawei'; ali turp turiñ vōt pini: lui śāriś patitnė almawei'.*

2. *ąjkätä au χą̄tėl Numi-Tą̄rėm āśä-nūpėl pojkśi: «Numi-Tą̄rėm jäχėm, ānėm au kwol ūnlėnė jänit jelpiñ mā-lą̄mt tārätėn!» — Au χą̄tėl ąlmēn jui-pālt, kit χą̄tėl χōltmēn jui-pālt, Numi-Tą̄rėm jäχän au kwol jänit jelpiñ mā-lą̄mtėl tārätawė.*

3. *Āwiñ kwol āwitänėl [ąjkä] kwonä kwāli. kwolä mūχėltimė au χum jąmnė pāñχwit mā-lą̄mt tūp nė'ili. Numi-Tą̄rėm āśēn mōt*

---

1. Egy asszony s öreg ember élnek. *Tą̄rėm* atya, *Tą̄rėm* apa ezüstívű íves bölcsővel bocsátotta őket fölűlről alá. Vasláncz végén Numi-*Tą̄rėm* atyjuk alvidéki zúgó szelet támaszt (tkp. altorkú torkos szelet alkot): a fölső tenger végére viszi őket; fölvidéki zúgó szelet támaszt: az alsó tenger végére emeli őket.

2. Az öreg egy napon Numi-*Tą̄rėm* atyjához könyörög: «Numi-*Tą̄rėm* apám, nekem egy házterületnyi (ház elterülő) nagyságú szent földdarabot bocsáss alá!» — Miután egy napig éltek, miután két napot eltöltöttek, Numi-*Tą̄rėm* atyjuk egy ház nagyságú szent földdarabot bocsátott neki alá.

3. Ajtós ház ajtajából kikél az öreg. Házát megkerűlvén alig látszik oly széles földdarab, mint a melyen egy férfi járhat. Numi-*Tarėm* atyjuk majd ilyen szelet csinál s egyik tenger-

vōt vāri: mōt śāriś-sāmnė totawei'; mōt vōt pini: mōt śāriś-lą̄χėn pūwawei'.

4. *χą̄sä ą̄lmēn jui-pālt, vāťi ą̄lmēn jui-pālt au χą̄tėl ēkwatä lāwi: «ą̄jkä, matnė kāt-aulėn joχtsėmēn, matėm la'il-aulėn joχtsėmēn: χą̄nal, ēlėm-χą̄lės jisiñ tą̄rėm ūnti-pėl, ēlėm-χą̄lės nątiñ tą̄rėm ūnti-pėl, manä nē kwonä kwāluñkwä, manä χum kwon-kwāluñkwä?» — ą̄jkätä lāwi. «āťim, ēkwä! χą̄nal ēlėm-χą̄lės jisiñ tą̄rėm ūnti-pėl nē kwon voss kwāli, χum jun voss ą̄li!»*

5. *Ēkwatä kwonä kwāls. ētä sāt sij āťim, χą̄tėl sāt sij āťim. ą̄jkätä kwonäľė rą̄ñγi: «ēkwä, nañ χotäľ minäsėn? liliñ, man χą̄lėm? nē-mat sij āťim!» ēkwatä sujti: «am, ta nē man ą̄rm χumľė jēmti, am aläm pi' ą̄úśe'im.» ti-ti χot-totitä; ą̄jkä ētä sāt, χą̄tėl-sāt ēlä-χuji.*

6. *Ētä sāt, χą̄tėl sāt χujėmä jui-pālt, ēkwatä Numi-Tą̄rėm āśä lāwėm mortės χą̄tėlä joχtės. rēγiñ kwol lą̄χän pi' āl-ta'il ālmimė jūwśältės. ą̄jkätä, matėm kāt-aulėn joχtėm χum, śa'itėm kāt jąmės ąul ąjkä*

---

szögletbe viszi őket, majd más szelet csinál s más tengeröbölbe fújja őket.

4. Miután hosszú ideig éltek, miután rövid ideig éltek, egy napon szól az asszony: «öreg vénülő kézre jutottunk, vénűlt lábra jutottunk: egykor, az ember korabeli világ beálltával, az ember idejebeli világ beálltával, vajjon a nőnek kell-e kimenni, avagy a férfinak kell-e kimenni?» — Az öreg felel: «óh nem, asszony! egykor, az ember korabeli világ beálltával hadd menjen a nő ki, a férfi hadd maradjon benn!»

5. Az asszony kiment. Hét éjen át nincs híre (nesze), hét napon át nincs híre. Az öreg kifelé kiált: «asszony te merre mentél? eleven vagy-e, vagy halott? semmi híred sincsen!» Felesége megszólal: «én, a mint beáll a nőt illető bizonyos idő (értsd: a gyermekviselés kilencz hava) — én ím fiat szülök». Ezt (t. i. a gyermeket méhében) kiviseli; az öreg hét éjen át, hét napon át tovább fekszik.

6. Miután hét éjen át, hét napon át feküdt, megjött feleségének Numi-*Tą̄rėm* atyja rendelte meghatározott napja (t. i. a szűlés napja). Fiát teli öllel emelve lépett be a meleg ház zugába. Az örege, [az a] vénűlt kézre jutott ember, örvendő keze boldogságá-

ūnli, śa'ītėm la'ĭl jąmės nak ąjkä ūnttės. «Numi-Tąrėm āśėm ānėm pĭ' mis, Numi-Tąrėm jäɣėmēnnė pĭɣėl majwäsėmēn!» ēkwatän tār-matawė, ąjkätän ālmejawė; ańilitēn, sipχitēn.

7. *Ērĭ'-χum, mōjt-χum manä χąsä jänĭmi?! χajtĭtėnė jäniti' jēmtės, kwon-jälnė jäniti' jēmtės. vōr-ujiń mātė-ke vōr-uj alnė jäniti' jēmtės, vit-χuliń mātė-ke vit-χul alnė jäniti' jänĭmės. — Au χątėl āśä-nūpėl lāwi: «jaɣa-tä, jänmältėm jäɣäɣėm-āńkwäɣėm, manä tumaj ąńśijin: χąnal nątänūw-ke χąsit ti χuril χumlė-mūsėχ ąleūw? mōt vōt vāri: mōt śāriś-sāmnė totaweuw; mōt vōt vāri: mōt śāriś-lāχėn pūwaweuw. Numi-Tąrėm āśėm-pālt nąńχä-ke jälnūm?!»*

8. *Jäɣä lāwi: «pĭkwė, kātėn śąmtal χum, la'ĭlėn jąrtal χum! mat jąr kāt-nak-ke jänmėltäsėn, jąr la'ĭl-nak-ke jänmėltäsėn: χān-ɣäsėn! mēnėmēnnėl nąmt kisskēn-ērt: ań ēläl ąlnė mäń χum ūnlėnė jisiń tąrėm vässi' χūń ūnttimēn?! śākiń sūw-aulėn joχtsėmēn, śūli āt-aulėn joχtsėmēn. vässi' nańėn läunė nąmtin lātiń χotėl vĭɣmēn?!*

---

ban űl, örvendő lába szerencséjében leűlt. «Numi-*Tąrėm* atyám fiat adott nekem, Numi-*Tarém* apánk fiúval ajándékozott meg bennünket!» Az asszony elbocsátja [kezéből a gyermeket], az öreg fölemeli; csókolgatják, ölelgetik.

7. Az ének embere, a rege embere vajjon soká nődögél-e? Olyan naggyá lett már, hogy futkosni kezdett; olyan naggyá lett már, hogy kijárhat. Erdei állatban bő vidéken már erdei állatot ölhet, oly naggyá lett; vízi halban bő vidéken már vízi halat foghat, oly naggyá növekedett. — Egy nap [így] szól atyjához: »halljátok-e nevelő atyám s anyám, minő véleményetek van: a jövőben, egész életünkön át ilyen módon miképpen fogunk élni? Ilyen szelet csinál [Numi-*Tąrėm* atyánk]: egyik tengerszögletbe visz bennünket; más szelet csinál: más tengeröbölbe fúv bennünket. Hátha fölmennék Numi*Tąrėm* atyámhoz?!»

8. Atyja felel: «Fiúcska, kezedre gyönge férfi, lábadra erőtlen férfi! Ha valami erős kézizet fejlesztettél (növeltél), ha erős lábízet fejlesztettél: menj föl! Ha mi tőlünk keresel tanácsot: azt az életkorral való világot, melyen tovább élő kis férfi, [te] fogsz lakni, mi már hogyan alakíthatjuk meg (ültethetjük)?! Mankós botra jutottunk, ősz hajhoz jutottunk. Neked mondandó okos szót már hon-

ēlül ạlnė nạmtiñ lātχėl Numi-Tạrėm āśėn voss lāwawėn, ēlül ạlnė nạmtiñ lātχėl Numi-Kworės āśėn voss χaństawėn!»

9. *Masχatės. āwiñ kwol āwitänėl kwāls kwonä. sāt nakpä ạlnχāñγėltäpnė ta χāñγi, puñkiñ lėʼin χuritätėl, kwonsiñ lėʼin χuritätėl [ta χāñγi]. kwonsiñ uj kwoss-vaγä χạlės. puñkiñ uj puñk-vaγä χạlėm jui-pālt Numi-Tạrėm āśä ūnlėnė ạln sirp siriñ kwol āwin joχti, ạln pērp pēriñ kwol-kiwrėn śälti. — Numi-Tạrėm āśä sāt ātpä saγiñ puñkä tārätimė ūnli. χạtėl-χansäñ jelpiñ pasän-aulėn jạmi. Numi-Tạrėm āśä laʼilėn sāt ātpä saγiñ puñkä χūtėltitä.*

10. *Numi-Tạrėm āśä lạu puñkpä puñkiñ sūpä χumlė pūnsitä: «joli mā-χum ūnlėnė sạwėñ māt jänimėm ńārï kātėp mań pïγėm! manä tēnė tēp marėmnė patsėn, ajnė vit sawnė χạjäsėn, am-pāltėm tonä jisėn?» — Numi-Tạrėm āśä laʼilėn χujės, nạñχä lulś, χumlė lāwi: «Numi-Tạrėm āśėm, tēnė tēp sawnė χūń patsėm, ajnė vit nusän χūń patsėm?! nañ-pāltėn nạmėt kinsuñkwė jisėm, manä nạmėt ānėm lāweʼin?» — Numi-Tạrėm āśä χumlė lāwi: «manä*

---

nan vegyünk mi?! További életre való okos szóval hadd értesítsen téged Numi-*Tarėm* atya, további életre való okos szóval hadd tanítson téged Numi-*Kworės* atya!»

9. Öltözködék. Az ajtós ház ajtaján ment kifelé. Hét fokú ezüst hágcsón hág íme föl; fogas evet alakjában, karmos evet alakjában hág íme föl. Karmos állat karma ereje elfogyott. Miután fogas állat foga ereje elfogyott, a Numi-*Tạrėm* atyja lakó, [tetejében] ezüstrúdú rudas ház ajtajához érkezik, ezüst szarufájú ház belsejébe bemegy. — Numi-*Tạrėm* atyja hét hajú hajfonatos fejét leeresztve ül. A naphímes szent asztal végéhez megy. Numi-*Tạrėm* atyja lábához hajtja hét hajú hajfonatos fejét.

10. Numi-*Tạrėm* atyja tíz fogú fogas száját [ím] miképpen nyitja meg: «alvilági (alsó) nép lakó kérges földön növekedett gyöngéded kezű kis fiam! Talán enni való étel szükségébe estél, ivó víz inségébe jutottál, azért jöttél hozzám?» — Numi-*Tạrėm* atyja lábához feküdt, fölállott, [ím] miképpen szól: «Numi-*Tạrėm* atyám, ennivaló étel inségébe hogy estem volna, ivó víz szükségébe hogy estem volna? Te hozzád tanácsot kérni (keresni) jöttem, minő tanácsot mondasz nekem?» — Numi-*Tạrėm*

nąmėt ānėmnėl kinse'in?» — «*Ti nąmėt am naññėnnėl kinse'im: mōt vōt nañ vāre'in: mōt śāriś-sāmnė totawėm; mōt vōt pine'in: mōt śāriś-lāχėn pūwawėm. saumnė ti χąjäsėm, patėm saum ti. χąnal ēlėm-χąlės jisiñ tąrėm lāweχėn-pėl, ēlėm-χąlės nątiñ tąrėm ūntteχėn-pėl nañ sātėm jelpiñ vitėn-tarmėl ēlėm-χąlės χamľė-mūsėχ ąli? mat ūrėl ēlėm-χąlės ūnlėnė jelpiñ mā tēltėnė nąmėt kinsuñkwė nañ-pāltėn ti jisėm.*

11. *Numi-Tąrėm āśä puñk tārätim ness ūnli. tolne χul χąsä pūt-sis ūnlėnė jui-pālt sāt ātpä saχin puñkä nąñχ ālmimė-kėmt χumlė lāwi:* «*ńāri' kātėp māń χum, pĭχėm, am-pāltėm ēlėm-χąlės ūnlėnė jelpiñ mā tēltėnė tumai kinsuñkwė jikėn-ērt, naññėn manārėl: sis-jąrėl lāwilėm, manä ma'ĭl-jąrėl lāwilėm?*» — *Akw' tāχt-sąwėl majwės, akw' lulĭ'-sąwėl majwės.* — «*jā tūwės, va'ĭtal kātėp pĭχėm va'ĭlėn jolä; am sātėm jelpiñ vitėmėn joχtnėn jui-pālt sis-jąr-ke ąńśe'in, ēlėm-χąlės ūnlėnė jelpiñ mā tēltėn, ēlėm-χąlės ūnlėnė sąwiñ mā χuľitėn!*»

---

atyja [ím] miképpen szól: «minő tanácsot kérsz te tőlem?» — «Erre kérek én tőled tanácsot: ilyen szelet csinálsz: egyik tenger szögletébe viszen engem; más szelet alkotsz: más tenger öblébe fúv engem. Im inségbe jutottam, az inség melybe estem, ím ez. Egykor, midőn ember korabeli világot fogsz rendelni, midőn ember idejebeli világot fogsz teremteni, a te igéddel előhozott szent vized fölött miképpen fog megélhetni az ember? Hogy valami módon létre hozhassam az ember lakó szent földet, erre jöttem ím én te hozzád tanácsot kérni.»

11. Numi-*Tąrėm* atyja fejét leeresztvén csendesen ül. Miután annyi ideig ült, a meddig egy [fagyos] hal az üstben felolvad, hét hajú hajfonatos fejét fölemelvén ím miképpen szól: «gyöngéded kezű kis férfi, fiam, ha én hozzám az ember lakó szent föld előhozatalára tanácsot kérni jöttél, én számodra mit [rendeljek]: háterőt rendeljek-e, vagy mellerőt rendeljek-e számodra?» — Egy búvármadárbőrt adott neki, egy vöcsökbőrt adott neki. — «No halld csak, erőtlen kezű fiam, szállj alá; miután igémre termett szent vizemhez eljutottál, ha van háti erőd, hozd létre az ember lakó szent földet, buktasd elő az ember lakó kérges földet!»

12. *Jolä va'ilés. jäɣäɣä-āñkwäɣä-pält joχtés, lāwi: «jaɣa-tä, jäɣäɣém-āñkwäɣém, Numi-Tąrém āśémné majim sąwäɣém ti; sis-jąr-ke ąńśijin élém-χąlés ūnlénė jelpiñ mā titiäɣéntél téltén, élém-χąlés ūnlénė sąwiñ mā tiäɣéntél χulítén!» — jäɣä lāwi: «Numi-Tąrém āśén χumlė χańśtawäsén, jąr kät-nak-ke jänméltäsén, sis-jąrén-ke joχti: élém-χąlés ūnlénė jelpiñ mā χulítén! vaɣén-ke at joχti; nañ kāsén. ménémännél kitilaχtékén: nañén vārnė sis-jąr mén χūń ąńśimén, nañén jälnė ma'il-jąr mén χūń ąńśimén?! jąrél-ke lāuwäsén: Numi-Tąrém āśén lāuwäsén.*

13. *Masχatés, kwäls kwonä. täχt-sąwä-kiwérnė śältés, patitä martal jelpiñ śäriś-vitén ujtχatés. kér-täχt χuritätél śältés. χąsä jälés, väti jälés, lilitä marés, näñχä χulílés. — kiténtäi' śältés. χąsä jälés, man väti jälés, joli mätä χot äli, at joχti; lilitä marés, ąs näñχ-χulílés. — χúrmintäi' ąs śältés; ta-kwoss jälés: mä at χąnti; lilitä marés, ąs näñχä nélílés.»*

---

12. Alászállott. Atyjához, anyjához jutott, így szól: «No atyám, anyám, ime itt van Numi-*Tąrém* atyám adta két böröm; ha van háterőtök, hozzátok létre ezekkel az ember lakó szent földet, buktassátok elő ezekkel az ember lakó kérges földet!» — Atyja szól: «A mint Numi-*Tąrém* atya megtanított, ha erős kézizet neveltél, ha hátad erejéből kitelik: buktasd elő az ember lakó szent földet! Ha erődből nem telik: a te dolgod (kedved). Ha tőlünk kérdezgetel, minekünk hogyan volna neked [adandó] alkotásra való háterőnk, minekünk hogyan volna neked [adandó] járni való mellerőnk?! Ha van számodra rendelve erő: Numi-*Tąrém* atya rendelte.

13. Öltözködék, kiment. Buvármadár-bőrébe bujt. A végtelen mély fenekű szent tenger vízébe merült alá. Vas-buvármadár alakjában ment beléje. Hosszú ideig járt, vagy rövid ideig járt, a lélekzete megszorult, fölmerült. — Másodszorra belement. Hosszú ideig járt, vagy rövid ideig járt: oda a hol alsó földje van, nem ér el; lélekzete megszorult, ismét fölmerült. — Harmadszorra ismét belement: hiába járt, földet nem talált; lélekzete megszorult. ismét fölszállott (föltűnt).

14. *Jäɣäɣä-äñkwäɣä-pält jūw-śältės. jäɣä-nūpėl läwi: «jaɣa-tä jäɣäɣėm-äñkwäɣėm! ētäs āt kwoss jälsėm, ɣą̄tėl sät kwoss jälsėm: joli mān at joɣte'im; sis-vaɣėm ɣą̄lės, ma'il-vaɣėm ɣą̄lės.» — jäɣ' ą̄jkä läwi: «jā, pĭkwė! ānėm lätiñ pattėkėn: nañėn läunė am manä sis-jąr ą̄ńše'im, nañėn minė manä ma'il-jąr ą̄ńše'im?! jąrėl-ke läuwäsėn: Numi-Tąrėm äśėn läuwäsėn; va'il-ke sätwäsėn: Numi-Kworės jäɣėn sätwäsėn.»*

15. *Tūl-uilt kwäls, lūlĭ'-sąwä masės, jelpiñ śäriś-vitėn ą̄s ujtɣatės, śältės. ɣą̄sä jälės, man vāti jälės, nąñɣä nė'ilės. kwoss-ta'il mä-ląmt ɣuľitės. ēläľ ɣosulėstä: jā-ke, jā-ɣąjiltėl tėls; Äs-ke, Äs-ɣąjiltėl tėls. — Kitėntäĭ' śältės. ɣą̄sä jälės, vāti jälės, kwonsä-ta'il mäląmt nąñɣä tots. ēläľė ɣosulėstä: tūr-ke, tūrĭ' tėls; posäl-ke, posälĭ' ą̄umäls. — ɣūrmintäĭ' śältės. kwonsä-ta'il mä-ląmt ą̄s kwaltės. ēläľė śältėmtėstä: vōr-ke, vōr-urĭ' tėls; ą'itä-ke, ą'it-urĭ' tėls. — Ēlėm-ɣąlės ūnlėnė jelpiñ [mä] kwoss tėls: akw'-mūs jąñɣi, akw'-mān at rotmi.*

---

14. Atyjához, anyjához bement. Atyjához szól: «halljátok atyám, anyám! bár hét éjen át jártam, bár hét napon át jártam: az alsó földre nem juthatok el; elfogyott a háterőm, elfogyott a mellerőm.» — Atyja, az öreg mondja: «no fiam, ha nekem adsz (juttatsz) értesítést: micsoda háterőm van nekem, melyet részedre rendelhetek; micsoda mellerőm van nekem, melyet neked adhatok?! Ha van részedre rendelve erő: Numi-*Tąrėm* atya rendelte, ha meg vagy igézve tehetséggel: Numi-*Kworės* atya igézett meg.»

15. Azután kiment, fölöltötte vöcsökbőrét, a szent tenger vízébe ismét aláereszkedett, belement. Soká járt, vagy rövid ideig járt, fölszállott. Egy teli marék földdarabot hozott (buktatott) elő. A távolba hajította: folyó, folyó alakjában támadt; az Ob, Ob alakjában támadt. — Másodszorra belement [a vízbe]. Soká járt, vagy rövid ideig járt, egy teli marékkal hozott fel földdarabot. A távolba hajította: a tó tóvá támadt, a folyóér folyóérképpen kezdett folyni. — Harmadszorra belement [a vízbe]. Ismét kihozott egy teli marék földdarabot. A távolba dobta: ez erdő erdőalakuvá termett, a rét rétalakuvá termett. — De bár előtermett az ember lakó szent föld: az egyre forog, egy helyt meg nem állapodik.

16. *Jūw-śältés, jäɣä-nūpél lāwi: «jaɣa-tä jäɣäɣém-āñkwäɣém, manä tumaj ą̄'śijin? āném nąmt majēn! ēlém-ɣąlés ūnlénė jelpiñ mā kwoss ɣuľitäsém: akw'-mūs jąñɣi, akw'-mān at rotmi. ēlém-ɣąlés jisiñ tąrém ūnti-pél ēlém-ɣąlés man ūrél ąli? ɣotäl minnė ɣum, ta minnė mātät akw' ąlpi' mini; ąlnė paulä at ɣąnti, ąlnė kwolä at ɣąnti.»* — *Jäɣä lāwi: «śąmtal kātėp pľɣém, ānémnėl manä nąmt kinse'in? ! nąmt-ke kinse'in: Numi-Tąrém āśénnėl kinsén! am nañén vārnė man ąntés ąńśe'im? !»*

17. *Meszatés, kwonä kwāls. kēlp lē'in sąwä kiwérnė śältäps; sāt nakpä ąlu ɣāñɣältép ąs ta ɣāñɣi. kwoss-vaɣä ɣąlém jui-pālt, puñk-vaɣä ɣąlém jui-pālt Numi-Tąrém āśä ūnlénė ąlu sirp siriñ kwolnė joɣti. Numi-Tąrém jäɣä puñk tārātim ūnli. la'ilnė ɣujés. nāñɣ-kwāls; ąs ɣujés, ɣurmintäi' ąs ɣajés. Numi-Tąrém jäɣä puñkä nāñɣ-ālmimė-kémt ɣumlé lāwi: «pľkwé, manä jārém tąrém jāréмnė patsén, manä muńśém tąrém muńśémnė patsén; am-pāltém touä jisén?»*

18. *Taw lāwi: «Numi-Tąrém āśém, manė saunė ɣąjāsém? !*

---

16. Bement a házba, atyjához [így] szól: «halljátok-e atyám, anyám, minő véleményetek van? Adjatok nekem tanácsot! Az ember lakó szent földet noha előbuktattam: az egyre forog, egy helyt meg nem állapodik. Az ember korabeli világ beálltával mi módon lesz meg az ember? Bárhova fog menni az ember, azon menő helyén örökösen fog menni; lakó faluját nem találja, lakó házát nem találja.» — Atyja szól: «erőtlen kezű fiam, én tőlem minő tanácsot kérhetsz?! Ha tanácsot kérsz: kérj Numi-*Tąrém* atyádtól! Micsoda segítséget tehetek én neked (tkp. neked tevő micsoda segítségem van)?!»

17. Öltözködék, kiment. Belebújt vörös evetbőrébe; hét fokú ezüst hágcsón hág ím föl ismét. Körme erejének elfogyta után, foga erejének elfogyta után Numi-*Tąrém* atyja lakó ezüstrúdú rudas házához érkezik. Numi-*Tąrém* atyja fejét leeresztve ül. Lábához feküdt, fölkelt; ismét lefeküdt, harmadszorra is lefeküdt. Numi-*Tąrém* atyja a mint fejét fölemeli, ím miképpen szól: «fiam, micsoda szűk világ szükségébe estél, micsoda nyomorú világ nyomorúságába estél, hogy azért hozzám jöttél el?»

18. Ő szól: «Numi-*Tąrém* atyám, minő inségbe jutottam?!

nañ lāum jelpiñ mān kwoss tēltäslėm, nañ sātėm sąwiñ mān kwoss χulĭtäslėm: akw' mān at rōtmi, akw'-mūs jąñχi. manä sis-jąrėl rotmėltilėm, manä ma'ĭl-jąrėl mā ūnttilem? patėm saum ti.» — *Numi-Tąrėm āśä lāwi: «pĭkwė, nañėn tĭl manä sis-jąrėl lāwilėm, manä ma'ĭl-jārėl nañėn mĭlėm?! amki ąśnė ąln poχlapiñ ēntapėm, ti-tim-ke tote'in, joli mān joχte'in, mā jānitėl pinäln! am sātėm jelpiñ mām rotmi-ke: nañėn jąmės; at-ke rotmi: vāssĭ' ānėmnėl sis-jąr ul kinsėn, ma'ĭl-jąr ul kinsėn!»*

19. *Jolä va'ĭlės. ąln poχlapiñ ēntapä mā mūγėltim χartėstä, takwi sātėm jelpiñ mātä rotmės. ēlėm-χąlės la'ĭl χantal jelpiñ ńąr tēls ēlėm-χąlės kwoss χantal pasiñ ńąr ūntχatės.* — *Tūl-uilt jūw-śältės, jäγäγä-āñkwäγä-nūpėl lāwi: »jaγa-tä, ēlėm-χąlės ūnlėnė jelpiñ mā ti-kwoss ūnttäsėm: ąs ti mā χąñχän ąlawė? elėm χąlės man urėl tēluñkwä?»* — *Jäγäγä-āñkwäγä lāwi: «pĭkwė, mēnėmēnnėl kitillaχtėkēn-ērt: mēn ąs χąlnė pasnė patėm kiti'; ēlėm-χąlės mat urė*[1]

Szavadra létre jött szent földedet előhoztam ugyan, igédre létre jött kérges földedet előbuktattam ugyan: de egy helyt meg nem állapodik, egyre forog. Minő háterővel hozzam nyugalomba, minő mellerővel állítsam (ültessem) meg a földet? Az inség, melybe én estem, ím ez.» — Numi-*Tąrém* atyja szól; «fiacskám, neked most már minő háterőt rendeljek, minő mellerőt adjak?! Ha ezen magam viselte ezüst gombos övemet elviszed s lemész az alsó földre, helyezd azt rá a föld egész terjedelmében! Ha igémre létre jött szent földem megállapodik: neked jó lesz; ha nem állapodik meg: többé én tőlem háterőt ne kérj, mellerőt ne kérj!»

19. Alászállott. Ezüst gombos övét a föld körűl (járván) vonta, a maga igézetével létre jött szent földje megállapodott. Ember lábának érinthetetlen szent Ural támadt, ember körmének érinthetetlen dicső Ural keletkezett. — Azután bement a házba, atyjához s anyjához szól: «halljátok-e, az ember lakó szent földet bár megállítottam: de hát ki fog élni ezen a földön? mi módon kell megszületnie az embernek?» — Atyja s anyja szól: «fiacskánk, ha tőlünk kérdezősködöl: mi haló időnkhez (tájhoz, határhoz) jutott két ember, ugyan honnan tudhatjuk mi, hogy minő

tēli, mēn χotėl va'ilėmēn?! Numi-Tąrėm āšėn χumlė lāwawėn, tūl kitilaχtėn!»

20. *Ēt χujėmä jui-pālt, χątėl ąlmä jui-pālt maszatės. Numi-Tąrėm āšä-pālt puñkiñ lē'in χuritātėl ąs ta χāñ'ės. Numi-Tąrėm jäγä ūnlėnė ąln sirp siriñ kwolnė šāltės. Numi-Tąrėm jäγä la'ilnė χujės. kitėntāi' ąs χujės, nąñχä lū'sės; χūrmintāi' ąs χujės. Numi-Tąrėm āšä puñkä nąñχ-ālmimė-kēmt lāwi: «pīkwė, manä tėnė tēp jārėmnė patsėn, ajnė vit saunė χąjäsėn, tōnä am-pāltėm pojkšuñkwė jisėn?» — Taw lāwi: «Numi-Tąrėm āšėm, tėnė tēp saunė χūñ patsėm?! ēlėm-χąlės ūnlėnė sąwiñ mā tēltsėm, ēlėm-χąlės ūnlėnė jelpiñ mā ūnttäsėm: ąs χąñχän ąlawė?! ēlėm-χąlės-pī' man urėl tēluñkwä, ti nąmėt nañėnnėl kinse'im.»*

21. *Numi-Tąrėm āšä χumlė lāwi: «pīkwė, ēlėm-χąlės tēlnė vārmėl' am nañėn χotėl-uilt lāwilėm?! χąnal ušārėm ńolp ńoliñ vōt pineγėm-pėl, pāñχwiñ samp samiñ tūjt pate'im. māń samp samiñ tūjt pati-pėl, tūjtnėl ēlėm-χąlės-la'iliñ χuri tañrālėn, ēlėm-χąlės-*

---

módon születik meg az ember?! Numi-*Tąrėm* atya miképpen fogja neked mondani, kérdezősködjél ottan!»

20. Miután egy éjen át feküdt, miután egy napon át otthon lakott, öltözködék. Numi-*Tąrėm* atyjához fogas evet alakjában ím ismét fölment. Bement a Numi-*Tąrėm* atyja lakó ezüstrúdú rudas házba. Numi-*Tąrėm* atyja lábához feküdt. Másodszorra is lefeküdt, fölállott; harmadszorra is lefeküdt. Numi-*Tąrėm* atyja a mint fejét fölemeli így szólt: «fiacskám, talán ennivaló étel szükségébe estél, ivó víz inségébe jutottál, azért könyörögni jöttél hozzám?» — Ő szól: «Numi-*Tąrėm* atyám, ennivaló étel inségébe hogyan estem volna?! Az ember lakó kérges földet létrehoztam, az ember lakó szent földet megállítottam: de hát ki fog élni rajta? Miképpen kell megszületnie az ember fiának, erre nézve kérek én tőled tanácsot.»

21. Numi-*Tąrėm* atya ím miképpen szól: «fiacskám, az ember születésének dolgát én hogyan mondhatom meg neked?! Midőn egykor hideg orrú orros szelet fogok támasztani, széles szemű szemes hó alakjában fogok esni. Midőn apró szemű szemes hó fog esni, gyúrj a hóból emberlábas alakot, készíts emberkezes

kātiñ χuri vārėn! la'ĭliñ uj la'ĭliñ χuritä vārėn, kātiñ uj kātiñ χuritä vārėn! tąwliñ sirp saw ujin tąwliñ uj tąwliñ χuritä vārėn, kwonsiñ uj kwonsiñ χuritä vārėn!»

22. *Jolä va'ĭlės, jolä joχtės. tūjt patės. tūjtnėl ēlėm-χąlės vāri, tañrali, ēlä śältėmtitä: puľi' sakwali. la'ĭliñ=uj-χuri vāri, ēlä śältėmtitä: liliñi' at jėmti, lakwä sakwali. tawliñ=uj-χuri vāri, tañrali, ēlä śältėmtitä: puľi' sakwali. toχ kāsä χąlės, jūw i śältės. jäγäγä āñkwäγä-nūpėl lāwi: «ti-kwoss kapėrtäsėm, liliñi' at jėmte'it; ānėm nąmt majėn!» — Jäγ'-ąjkä lāwi: «am manä nąmėt ąńśe'im nañėn minkwė?! nąmėt-ke kinse'in, Numi-Tąrėm āśėn-pālt jälėn; sis-jąr tūl vōwėn, ma'ĭl-jąr tūl vōwėn! nąmtiñ lātχėl lāwitä-ke: taw lāwitä.»*

23. *ąs masχatės, ąs χāñγės nąñχä. Numi-Tąrėm āśä-pālt joχtės, la'ĭlėn χujės. Numi-Tąrėm jäγä lāwi: «jā, pĭkwė, ąs manä marėmnė patsėn, manä saunė χąjäsėn; tōnä ąs am-pāltėm jisėn?» — Taw lāwi: «jā, Numi-Tąrėm āśėm, manä saunė χąjäsėm? sis-jąrėm χąlės, ma'ĭl-jąrėm χąlės. ēlėm=χąlės-kātiñ χuri vāre'im, ēlėm=χąlės-*

---

alakot! Készíts lábas állatnak lábas alakját, készíts kezes állatnak kezes alakját! Szárnyas fajta sok állatodnak szárnyas állat szárnyas alakját készíts, karmos állat karmos alakját készíts!»

22. Alászállott, aláérkezett. Hó esett. Hóból embert csinál, gyúr, tova dobja: darabokra omlik. Lábasállat-alakot csinál, tova dobja: nem válik elevenné, szétomlik. Szárnyasállat-alakot csinál, gyúr, tova dobja: darabokra omlik. Úgy elment a kedve s be is ment a házba. Atyjához s anyjához szól: «hiába bajlódtam, élőkké nem lesznek; adjatok nekem tanácsot!» — Atyja, az öreg szól: «micsoda tanácsom van nekem, melyet neked adhatok?! Ha tanácsot keresel, eredj Numi-*Tąrėm* atyádhoz; háterőt onnan kérj, mellerőt onnan kérj! Ha okos szót mond neked: hát csak ő mondhat.»

23. Ismét öltözködék, ismét ment fölfelé. Numi-*Tąrėm* atyjához jött, lábához feküdt. Numi-*Tąrėm* atyja szól: «No, fiacskám, már megint minő szorultságba estél, minő inségbe jutottál, hogy azért ismét eljöttél hozzám?» — Ő felel: «no, Numi-*Tąrėm* atyám, minő inségbe jutottam?! Elfogyott a háterőm, elfgyott a mellerőm. Emberkezes alakot készítek vala, tova dobom: darabokra omlik,

la'iliñ χuri tañrale'im, ēlä šältėmtilėm : pūlï' sakwali, liliñï' at jėmti. la'iliñ-uj-χuri vārė'im, ēlä šältėmtilem : ąs liliñï' at jėmti. tąwliñ-uj-χuri tañrale'im ; tąwlä χumlė tēls, kwonsä χumlė tēls, toχ vārilėm ; ąs ti ēlä šältėmtilėm : lakwä suläti, liliñï' at jėmti. vaχėm χąlės ; nañ-pāltėn nąmėt kinsuñkwė ąs ti jisėm.»

24. *Numi-Tąrėm äšä lawi : «pïkwė, ānėmnėl nąmėt kisskēn : am vässï' nañėn χumlė-mūsėχ lāwilėm ? ! tïl jolä va'ilėn, akw' pälä māl tēlitäln, akw' ląmtä tūjtėl tēlitäln ! ēlėm-χalės-χuri toχ vārėn, la'iliñ-uj-χuri akw' toχ vārėn, tąwliñ-uj-χuri akw' toχ vārėn ! vässï' nañėn lāunė manä lätiñ ąnšeim ? !»*

25. *Jolä va'ilės, jolä joχtės. akw' pälä tūjtėl tēlititä, akw' pälä māl tēlititä. ēlėm-χąlės-kätiñ χuri vārės, la'iliñ χuritä vārės. samä χumlė tēls, sūpä χumlė tēls, toχ vārėstä. ēlä šältėmtėstä : mūχintimė, jąñχimė ēlä kwäläps. ēlėm-χąlės vārės ; mä mat-kėm ēlėm-χąlės tēls. — la'iliñ-uj-χuri vāruñkwė patės. la'ilä χumlė tēli, kätä χumlė tēls, toχ vārės. ēlä šältėmtėsanä : la'iliñ [uj] la'iliñ χuritätėl kwäläps, kätiñ*

---

nem lesz elevenné. Lábasállat-alakot készítek vala, tova dobom: szintén nem lesz elevenné. Szárnyasállat-alakot gyúrok vala; a szárnya a miképpen támadt, a karma a miképpen támadt, akkép alakítom vala; szintén tova dobom: szét szóródik, nem lesz elevenné. Elfogyott az erőm, ismét eljöttem ím te hozzád tanácsot kérni.»

24. Numi-*Tąrėm* atyja felel: «fiacskám, te én tőlem tanácsot kérsz: hát hogyan is mondjam már neked?! Szállj ezennel alá s egyik felét elegyítsd földdel, másik darabját elegyítsd hóval! Emberalakot úgy készíts, lábas-állat-alakot ugyanúgy készíts, szárnyas-állat-alakot ugyanúgy készíts! Van-e még neked mondandó valami szavam?!»

25. Alászállott, aláérkezett. Egyik felét hóval elegyíti, másik felét földdel elegyíti. Emberkezes alakot csinált, lábas alakját csinált. Szeme a miképpen támadt, szája a miképpen támadt, úgy csinálta. Tova dobta: nevetgélve, játszva indult előre. Embert készített; a föld a mekkora, [mindenfelé] lett ember. — Lábas-állat-alakot kezdett készíteni. Lába a mint támadt, keze a mint támadt, úgy készítette. Tova dobta őket: lábas állat lábas alak-

uj kātiñ χuritātėl minės. mā akw' pālä vōr-ujin tārėmlawės. — tąwliñ uj vāruñkwė patės. tąwlä χumlė tėls, kwonsä χumlė tėls, toχ vąrės. ėlä śältėmtiänä: tąwliñ uj tąwlätėl tl̄lėmli, kwonsiñ uj kwonsätėl kwālėpi. mātä ta'ĭntės. tąwliñ-sir saw ujä āstės, la'ĭliñ-sĭr saw ujä āstės, ėlėm-χąlėsä āstės.

26. *Jūw-śältės, jäγäγä-āñkwäγä-pālt lāwi: «jaγa-tä jäγäγėm-āñkwäγėm, manä nąmt ąúśijin: ē'ėm-χąlės ūnlėnė sąwiñ mā ūnttäsėm, ėlėm-χąlės ūnlėnė nątiñ tąrėm ūnttäsėm, ti ėlėm-χąlės tėls; ąs manėr tēñkwė pate'it? ! tēnė tēp ēri, ajnė vit ēri; χumlė-mūsėχ ąluñkwė, ānėm ti nąmėt majēn!» Jäγä lāwi: «pĭkwė, ti ėlėm-χąlės tēnė tēp mat ūrėl kātėn pati, am χotėl va'ĭlėm? ! χąlnė pasėn patėm χum, ūsnė pasėn joχtėm χum nañėn lāunė nąmtiñ lātiñ am χotėl va'ĭlėm? ! Numi-Tąrėm āśėnnėl, sis-jąr tūl vōwėn, ma'ĭl-jąr tūl vōwėn! nąntiñ lātχėl lāwitä-ke: taw lāwitä.»*

27. *Tūl ąs maχatės. kēlp lē'ĭn-sąwä-kiwėrnė śältäps, sāt nakpä ąln χāñγėltäpnė kwonsiñ lē'ĭn χuritātėl ąs ta χāñγi. Numi-Tąrėm*

---

jában indúlt meg, kezes állat kezes alakjában ment el. A föld egyik felét elárasztotta az erdei vad. — Szárnyas állatot kezdett készíteni. A szárnya a mint támadt, a karma a mint támadt, úgy készítette. Tova dobta őket: a szárnyas állat szárnyával elröppen, a karmos állat karmával tova indúl. Földje megtelt. Szárnyas fajta sok állata elkészült, lábas fajta sok állata elkészült, embere elkészült.

26. Bement a házba, atyjához s anyjához szól: halljátok-e atyám, anyám, minő tanácsotok van: az ember lakó kérges földet megalakítottam (ültettem), az ember élő (ülő) koros világot megalakítottam, ím ember támadt; hanem mit fognak enni?! Enni való étel kell, ivó víz kell; mi módon lehet élni, erre adjatok nekem tanácsot!» — Atyja felel: «fiacskám, hogy az embernek az enni való táplálék mi módon jut kezéhez, honnan tudjam én?! Én haló korba (határhoz) esett férfi, kimuló korra jutott férfi, honnan tudjak neked mondható okos szót?! Numi-*Tąrėm* atyádtól, onnan kérj háterőt, onnan kérj mellerőt! Ha okos szót mond neked: hát csak ő mondhat.»

27. Aztán ismét öltözködék. Vörös evet bőrébe bujt, hét

jäγä-pālt joχtės, la'ilėn χujės, nąñχ-kwāls. Numi-Tąrėm āśä lāwi: «pi̊kwė, manä marėmnė patsėn, manä saunė χąjäsėn; tōnä am-pāltėm ąs joχtäsėn?» — Taw lāwi: «Numi-Tąrėm āśėm, Numi-Kworės jäγėm! nañ lāum ēlėm-χąläsėn tēls, nañ lāum vōr-ujin tēls, tąwliñ-sir ujin tēls: ti ēlėm-χąlės-mā'ės manėr tēñkwė lāwe'in, ētχėlanė simänl manärėl pojtėltiän, pōl̊nė alpiänl manärėl rē'iti̊le'it? am ti̊l nąmt kinsuñkwė nañ-pāltėn ąs jisėm. man ūrėl ąluñkwė lāwe'in?» — «Vit-χul sāte'in, pi̊kwe; nañėn ti̊l am manärėl mi̊lėm?!« — Mōt-sir χulnėl kit χulėl majwės, mōt-sir χulnėl ąs kit-sir χulėl majwės. — «Jaγa-tä pi̊kwė, joli mān va'ilėn; Ās-sir χulėn Āsėn tārätäln, jā-sir χulėn jān tārätäln, tūrt ąlnė χulėn tūrnė tārätäln! ēlėm-χąlės jisiñ tąrėm ūnti-pėl, ētχėlanė simänl ti̊l voss pojte'it!»

28. *Joli mān va'ilės, jäγäγä-āñkwäγä-pālt joχtės. «Jaγa-tä, jänmältėm jäγäγėm-āñkwäγėm! Numi-Tąrėm āśėmnė majwäsėm, sāt-sir χulėl majwäsėm.» — Jäγä lāwi: «pi̊kwė, majwäsėn-ke: Numi-*

---

fokú ezüst hágcsóra hág föl ím ismét karmos evet alakjában. Numi-*Tąrėm* atyjához érkezett, lábához feküdt, fölkelt. Numi-*Tąrėm* atyja szól: «fiacskám, minő szükségbe jutottál, minő inségbe estél, hogy azért ismét eljöttél hozzám?» — Ő felel: «Numi-*Tąrėm* atyám, Numi-*Kworės* apám! szavadra termett embered meglett, szavadra termett erdei vadad meglett, szárnyas fajta állatod meglett: hanem ezen ember részére mit rendelsz táplálékúl, éhező szivüket mivel csillapítják, fázó testeiket mivel melegítik? Én e végből jöttem föl hozzád ismét tanácsot kérni. Miképpen rendeled, hogy éljenek?» — «Vízi halat fogsz előigézni, fiacskám; mit adjak neked ennél egyebet?!» — Egyik fajta halból két halat adott neki, másik fajta halból ismét két halat adott neki. — «No halld, fiacskám! szállj le az alsó földre; obi fajta haladat bocsásd az Obba, folyóbeli fajta haladat bocsásd a folyóba, tóban élő haladat bocsásd a tóba! Ha az ember korabeli világ beáll, éhező szíveik ezzel hadd csillapodjanak:»

28. Leszállott az alsó földre, atyjához s anyjához jött. «Halljátok-e nevelő atyám s anyám! Numi-*Tąrėm* atyám megajándékozott, hét fajta halat adott nekem.» — Atyja szól: «fiacskám, ha

Tą̄rém āśén χumlė lāuwäsėn, ta-mūsχėl śą̄pitäln! ānėmnėl vässi' manėr kitile'in?»

29. *Masχatės. kwōls kwonä. Ās-sir χulä Āsėn tārätėstä, jāt ą̄lnė χulä jān tārätėstä, tūrt ą̄lnė χulä tūrėn tārätėstä. tālä sōt ą̄lmä jui-pālt, tnvrä sōt χōltnė jui-pālt Āsėn minės: Ās-sir χulä jänĭmėm, nąt-mėm, vitä ľūľitėl ujγäli. jā-sir χulä sunsės: jā-sir χulä jänĭmėm, nąt-mėm, sawi' jėmtėm, vitä ľūľitėl ujγäli. — Jūw-minės, jäγäγä-āñkwäγä-pōlt joχtės, lāwi: «ań jäγäγėm-āñkwäγėm, Ās jälsėm: Ās-sir χulėm saw, vitä ľūľitėl jäli; jā-sir χulėm sussėm: jā-sir χulėm rūtmėm, vitä ľūľitėl ujγäli; tūr-sir χulėm sussėm: tūr-sir χulėm rūtmėm, vitä ľūľitėl ujγäli. nēn manä nąmt ą̄ńśijin: ti vit-χulėm, ti vōr-ujim man-ūrėl ėlėm-χąläsėn aluñkwä? ētχėlanė simänl man-ūrėl poituñkwä? pōlnė alpiänl man ūrėl rė'ĭtĭluñkwä?» — Jäγä lāwi: «pĭkwė, nañ ānėm-nėl nąmėt kisskēn-ērt: am matėm χum manä nąmėt ą̄ńśe'im?! vōr-uj alnė nąmėt-ke kinse'in, vit-χul alnė nąmėt-ke kinse'in: Numi-Tą̄rém āśėn-pālt χānγäsėn!»*

---

megajándékozott: hát a mint Numi-*Tą̄rém* atyád rendelte, azon módon vidd dolgod végbe! Én tőlem mit kérdezgetel még?»

29. Öltözködék, ment kifelé. Obi fajta halát az Obba bocsátotta, folyóban élő halát a folyóba bocsátotta, tóban élő halát a tóba bocsátotta. Miután hét telet átélt, miután hét nyarat eltöltött, az Obhoz ment. Obi fajta hala megnőtt, megkorosodott, a víz egész magasságában úszkál. — Haza ment, atyjához, anyjához érkezett, [így] szól: «ím, atyám, az Obnál jártam: obi fajta halam sok, a víz egész magasságában jár; néztem folyóbeli fajta halamat: folyóbeli fajta halam elszaporodott, a víz egész magasságában úszkál. Minő tanácsotok van nektek: ezt a vízi halamat, ezt az erdei vadamat miképpen fogja (ölje) meg az ember? éhező szivük miképpen kell, hogy csillapodjék? fázó testeiket miképpen melegítsék?» — Atyja szól: «fiacskám, te én tőlem tanácsot kérsz: nekem öreg embernek micsoda tanácsom lehet?!» Ha arra keresel tanácsot, hogyan kell megfogni az erdei vadat, ha arra keresel tanácsot, hogyan kell megfogni a vízi halat: menj föl Numi-*Tą̄rém* atyádhoz!»

30. *Kēlp lē'in sąwä-kiwėrnė ąs śältės. sāt nakpä ąln χāñγėl-täpnė kēlp lē'in χuritätėl ąs ta χāñγi. kwonsä va'ital patės, puñkä va'ital pates. Numi-Tąrėm āśä ūnlėnė ąln sirp siriñ kwolnė śältės. Numi-Tąrėm jäγä puñk tārätim ūnli. la'ilėn χujės, nąñχä lūls; ąs χujės, χūrmintäi' la'ilnė ąs χujės. Numi-Tąrėm āśä puñkä nąñχ ālmės, lāwi: «pikwė, manä tēnė tēp marėmnė patsėn, ajnė vit saunė χąjäsėn; tōnä am-pāltėm pojkśuñkwė ąs jisėn?» — Taw lāwi: «Numi-Tąrėm āśėm, Numi-Kworės jäγėm, am manä tēnė tēp saunė patsėm, manä ajnė vit jārėmnė patsėm?! nañ sātėm ēlėm-χąläsėn mā jäniti' tārämlės, nañ lāum vōr-ujin ma jänitėl tēls, tąwliñ-uj tąwliñ=uj-mūsχėl jänimės, la'iliñ-uj la'iliñ=uj-mūsχėl nątmės, ēlėm-χąläsėm ēlėm-χąlės-mūsχėl nątmės, vit χulėm vit=χul-mūsχėl rūtmės: ti nañ sātėm ēlėm-χąläsėn ētχėlanė simänl man ūrėl pojtėltuñkwė, pōl'nė alpi alpiänl man ūrėl rē'iltuñkwė, nañ sātėm vit-χulėn, vōr-ujn-manėr sormėl aluñkwė, man ūrėl kātėn pattuñkwė, ti nąmt kin-suñkwė nañ-pāltn ti jisėm; mat ūrėl lāwilėn?«*

---

30. Ismét belebujt vörös evet bőrébe. Vöros evet alakjában im ismét fölhág a hétfokú ezüst-hágcsóra. A karma erőtlenné vált a foga erőtlenné vált. Numi-*Tąrėm* atyja lakó ezüstrúdú rudas házába bement. Numi-*Tąrėm* atyja fejét leeresztvén űl. Lábához feküdt, fölállott; ismét lefeküdt, harmadszorra is lefeküdt lábához. Numi-*Tąrėm* atyja fejét fölemelte s [így] szól: «fiacskám minő enni való étel szükségébe estél, ivó víz inségébe jutottál, hogy azért ismét eljöttél én hozzám könyörögni?» — Ő felel: «Numi*Tąrėm* atyám, Numi-*Kworės* apám, minő ennivaló étel inségébe estem volna én, minő ivó víz szükségébe estem volna én? Igédre termett embered elterjedt az egész földön, szavadra termett erdei vadad létre jött az egész földön, szárnyas állat szárnyas állat módjára nőtt meg, lábas állat lábas állat módjára korosodott meg, emberem ember módjára korosodott meg, vízi halam vízi hal módjára szaporodott meg: hogy ezen igédre termett embereid éhező szíveiket mi módon csillapítsák, fázó testeiket mi módon melegítsék, hogy igédre termett vízi haladat, erdei vadadat minő halállal öljék meg, minő módon ejtsék kézbe, erre nézve jöttem ím én te hozzád tanácsot kérni; miképpen rendeled?»

31. *Numi-Tąrém āśä puñk tārätim ness ūnli. puñkä nąŋχ-ālmimė-kēmt lāwi: pĭkwė, nañėn tĭl am sātėm vōr-ujim, vit-χulėm aluñkwė man urėl lāwilėm? ! joli mā-χum ūnlėnė sąwiñ mān joχte'in, am sātėm vōr-jiwėm āli. vōrtiñ jiw vōrtä χusätėn, χąsnäñ jiw χąsnätä sa'ĭrėn, kit jiw akwän rąwläγėn! Ās-tärmėl, am sātėm vit-χulėm-pālt supi'-sir χulėn χąpnä ta vojäln, uĭän ponsäsläln, akwän jiwėn sartäln, akwän pėräγėn, jąut tūl vārėn! am sātėm vōr-ujim ńawlawė, joχtawė, ĭapän ńālėl pāχtawė, ta ūrėl kātėn pati. tąwliñ-sir ujin-ke ĭapä rąwi, ąs akw'-toχ kērnėl ńāl vārėn, nalä jiwnėl väräln, — tąwliñ-sir saw ujin ĭapän rąwi, ta ńālėn aluñkwä. am sātėm vit-χulėm, — am tujji' jėmte'im, posäl-kēpėl, tūr-kēpėl sūntänl ārpil lap voss vārawė. am sātėm vōr-jiwėmnėl sa'ĭlä voss χaltėlawė; täriñ jiw tärä voss vĭwė, voutäi' χaltėlawė, pōs saγawė; vitnė maγitä: am sātėm vit-χulėm takwi śälti. tėliji' jėmti: jä kēpėl, Ās-kēpėl ūltä ārpil voss vä-*

---

31. Numi-*Tąrém* atyja fejét leeresztvén csendesen űl. Midőn fejét fölemeli [így] szól: «fiacskám, miképpen rendeljem immár én neked, hogy igémre termett erdei vadamat, vízi halamat fogjad?! Leérkezel az alvilági (alsó) nép lakta kérges földre, [ott] van az én igémre termett erdei fám. Kemény fának hasíts keményéből, rugékony fának hasíts rugékony részéből, a két fát illeszd egybe! Az Obon, igémre termett halaim között a tok-fajta haladnak szerezd meg aztán hólyagát, főzd meg a tüzön, [kétféle] fádat ragaszd (mázold) egybe, kötözd őket együvé, íly módon (abból) csinálj ijjat! Igémre termett erdei vadamat [az ember] üldözni fogja, utóléri, a közelben nyíllal meglövi, s ilyen szerrel jut kézbe. Ha szárnyas fajta állatod jut közelbe, készíts szintén azon módon nyilat, készíts fából nyelét — szárnyas fajta sok állatod a midőn közelbe jut, ama nyíllal öljék meg. A mi igémre termett vízi halamat illeti, — én nyárrá változom — úgy a folyóereknek, mint a tavaknak torkolatát zárják el vejszével. Igémre termett erdei fámból hadd hasítsanak pálczikákat; gyökeres fának hadd vegyék gyökerét, hasítsák vékonyra, fonjanak kis kúpvarsát, [az ember] bemártja a vízbe: igémre termett vízi halam maga megy belé. Télre változik [az idő]: úgy a folyókon, mint az Obon keresztűl készítsenek vejszét. Hadd fonjanak nagy varsát: az ember vízbe helyezi, igémre ter-

rawė. kamkä voss saγe'it: [ēlėm-χąlės] vitnė ūnttitä, am sātėm vit-χulėm kiwrän takwi śälti. ēlėm=χąlės-jisiñ tąrėm ūntti-pėl, ēlėm=χąlės-nątiñ tąrėm tēlės: ētχėlanė simänl tūl pojte'it, pōľnė alpiänl tūl voss rē'itile'it. vōr-uj aluñkwė pate'it: la'iliñ sir uj-ke ale'it, tąwliñ-sir uj-ke ale'it, sąwä nuje'it, pōľnė alpiänl sāχi ērnė χum sāχi voss vāri, kūś ērnė χum kūś voss vāri, molśäñ ērnė χum molsäñ voss vāri; pōľnė alpitä tūl rē'itili, pōľnė kātä tūl isili.»

32. *Joli mān va'ilės, takwi ūnlėnė jäγiñ kwolėn joχtės, takwi ūnlėnė āñkwiñ kwolėn joχtės. jäγä-nūpėl lāwi: «Numi-Tąrėm āśėmnė ti χąjilt χańśtawäsėm.» jäγä lāwi: «Numi-Tąrėm jäγėn χumľe lāuwäsėn, ta-mūsėχ, jąrėn-ke joχti, śąpitäln; vaγėn-ke joχti, ta-mūsėχ vāräln! ānėmnėl kitilaχtėkēn-ērt: mēn — añkwėn matės, äm matsėm — ūsnė pasnė patėm kiti', χąlnė pasnė joχtėm kite', nañėn lāunė manä nąmtiñ lātiñ ąńśimēn?! sis=jąr-ke ąńśe'in: nañki ąńśe'in; mat ma'il-jąrėl-ke lāuwäsėn: nañ lāuwäsėn.»*

33. *Tūl masχatės, kwāls kwonä ma jänit mirä χańśtuñkwė.*

---

mett vízi halam maga megy üregébe. Midőn az ember korabeli világ beáll, az ember idejebeli világ létrejött: éhező szíveik avval csillapodjanak, fázó testeiket avval hadd melegítsék. Erdei vadat fognak ölni: ha lábas fajta állatot ölnek, lenyúzzák a bőrét. Az az ember kinek fázó teste subára szorúl, készítsen subát; a *kūś*-szűrre szorúló ember hadd készítsen *kūś* szűrt, a maliczabundára szorúló ember hadd készítsen maliczabundát; fázó testét avval melegíti, fázó keze avval melegedik.»

32. Leszállott az alsó földre, megérkezett a maga lakta atyai házba, megérkezett a maga lakta anyai házba. Atyjához szól: «Numi-*Tąrėm* atyám így tanított engem.» Atyja szól: «A mint Numi-*Tąrėm* atyád neked mondta, ha erőbdől telik, a szerint végezd el; ha tehetségedből telik, a szerint cselekedd meg! Ha én tőlem kérdezősködöl: mi — anyád megöregedett, én megöregedtem — kimuló korra jutott két ember, haló korhoz érkezett két ember, nekünk micsoda neked mondható okos szavunk van?! Ha van háterőd: magadnak van, ha valami mellerő van számodra rendelve: te neked van rendelve.»

33. Azután öltözködék, ment kifelé, hogy széles e földön való

jạutėl alėšlänė χum jạut vāruñkwė χańśtitä, ñālėl alėšlänė χum ńāl vāruñkwė χańśtitä. vit-χul alnė χumitä kamkä saɣuñkwė χańśtitä, pōs saɣuñkwė χańśtitä. tujjĭ' jēmti: tuji-ārpi vāruñkwė χańśtitä; tēljĭ' jēmti: tēli-ārpi vāruñkwė χańśtitä. ūsmäl alėšlänė χum ūsmäl vāruñkwė χańśtitä, tạlɣėl alėšlänė χum tạlɣėl alėšlañkwė χańśtėstä. — Ta jui-pālt vōr-uj alnė χum jạut vāri, ńāl vāri. vōrnė mini, vōr-uj ľạ̄ñɣä χạ̄nti; ńawlitä, lapän joχti, ńālėl lĭtä, tot i alitä; sạwä nuji, tạslitä, ńạwľä jūw-totitä: āɣiñ χum āɣit sim pojti, pĭɣiñ χum pĭɣä sorĭ' ta'ĭnti. — Vit-χul alnė χumitä, tujjĭ' jēmti: tuji-ārpi vāri. jiwnėl sa'ĭlä χaltėli, voutäĭ' χaltėlitä, pōs saɣi, vitnė ūnttitä. kitit χạ̄tėl mini: vit-χulėn ta'ĭlä śältnė. jūw-totitä; āɣiñ χum āɣitä sorĭ' ta'ĭnti, pĭɣiñ χum pĭɣä sim pojti — ūsmäl alėšlänė χum: urtė porĭ' tēli, manĭtitä, sạwä nuji, sētėp vāri, ūsmäĭ' saɣitä, vitnė tārätitä, vit-χul takwi śälti. — Tạlɣėl alėšlänė χum jiw-sạwnėl sāľt nujɣäli, kwäli'

---

népét tanítsa. Ijjal vadászó embert íjjkészítésre tanítja, nyíllal vadászó embert nyílkészítésre tanítja. Vizi halat fogó emberét nagy varsa fonására tanítja, kis kúpvarsa fonására tanítja. Nyárra fordúl [az idő]: megtanítja nyári vejszét csinálni; télre fordúl [az idő]: megtanítja téli vejszét csinálni. A hálóvarsával halászó embert megtanítja a hálóvarsával bánni, a gyalommal halászó embert megtanította a gyalommal halászni. — Azután az erdei állatot vadászó ember íjjat készít, nyilat készít. Elmegy az erdőbe, megtalálja az erdei vad útját; üldözi, közel érkezik hozzá, nyíllal lövi, ott meg is öli; bőrét lenyúzza, megszárítja, húsát haza viszi: a leányos ember leányának éhe (szive) csillapúl, a fias ember fiának hasa megtelik. — Vízi halat halászó embere, midőn nyárra fordúl az idő, nyári vejszét csinál. Fából pálczikákat hasítgat, vékonyra hasogatja, kis kúpvarsát fon, belehelyezi a vizbe. Másod nap elmegy [oda]: ím teli van belement vízi hallal. Haza viszi, leányos ember leányának hasa megtelik, fias ember fiának éhe csillapúl. — A hálóvarsával halászó ember: a hegyen egy füszár terem, azt kitépi, héját lehántja, fonalat készít, hálóvarsát fon belőle, vízbe bocsátja, a vízi hal maga megy belé. — A gyalommal halászó ember háncsot nyúz, kötelet fon, a sok fonalat egybefűzi, beleveti

saɣi, saw sētép akwän ma'itéliänä, nalu rēpititä, vit-χul pāi' χarti; āɣiñ χum āɣitä sori' ta'inti, pǐɣiñ χum pǐɣä sim pojti.

34. *Mā ūntχatès, mir tēls: jaɣa-tä, ti mir man ūrél ąluñkwä, man ūrél jänimuñkwä? — Jäɣäɣäāñkwäɣä-nūpél lāwi: jā, mir tēltsém, vōr-ujim rūtmés, vit-χulém rūtmés, ēlém-χąläsém tēlés, mā ūntχatès, vit-χul aluñkwé patwés, vōr-uj aluñkwé patwēs, simänl pojte'it, sorɣänl ta'inte'it, alpiänl rē'itile'it: ēläle ti mirné man ūrél āɣiji'-pǐɣi' ąnśuñkwi'; ti tumaj āném lāwēn, ti nąmt āném majēn!» — Jäɣä lāwi: «pǐkwé, nañén lāuné manä nąmt am ąńśe'im?! nąmét-ke kinse'in: Numi-Tąrém āśéu-pālt χāñɣäsén, nąmét tawänél pojkén!»*

35. *Kwāls, maszatès, kélp lē'in-sąwä-kiwérné śältäps. sāt nakpä ąln χāñɣältépné ąs ta χāñɣi. kwonsiñ uj kwoss-vaɣä χąlém jui-pālt, puñkiñ uj puñk-vaɣä χąlém jui-pālt Numi-Tąrém āśä ūnlénė ąln sirp sāt kwol patitén śälti. Numi-Tąrém āśä puñk tārätim ūnli. χątél χansāñ jelpiñ pasän-aulén jąmlités, mān χujés, nąñχä lūlsés, ąs χujés, χūr-*

---

a vízbe, vízi halat húz föl; leányos ember leányának hasa megtelik, fias ember fiának éhe csillapúl.

34. A föld megalakúlt, az emberiség létre jött: no de hát ez az emberiség mi módon éljen, mi módon gyarapodjék? — Atyjához s anyjához szól: «No, létre hoztam az emberiséget, erdei vadam elszaporodott, vízi halam elszaporodott, emberem létre jött, a föld megalakúlt, vízi halat kezdett halászni, erdei vadat kezdett vadászni, éhük csillapúl, hasuk megtelik, testüket melegítik: hanem miképpen legyen a jövőben ezeknek az embereknek leányok s fiok; erre mondjatok nekem véleményt, erre adjatok nekem tanácsot!» — Atyja szól: «fiúcska, micsoda neked mondható tanácsom van nekem?! Ha tanácsot kérsz: menj föl Numi-*Tąrém* atyádhoz, könyörögj tanácsért hozzá!»

35. Kiment, fölöltözött, belebújt vörös evet bőrébe. A hét fokú ezüst hágcsóra ím ismét fölhág. Karmos állat karma erejének elfogyta után, fogas állat foga erejének elfogyta után Numi-*Tąrém* atyja lakó ezüst rudas hét háza legvégsőjébe megy be. Numi-*Tąrém* atyja fejét leeresztvén űl. A naphímes szent asztal végéhez oda ment, lefeküdt a földre, fölállott, ismét lefeküdt, harmadszorra is

mīntäi' Numi-Tą̄rėm āśä la'ilėn χujės. Numi-Tą̄rėm jäγä sāt ātpä ātiñ puñkä ną̄ñχ ālmimė-kēmt lāwi: «pīkwė, manėr vāruñkwė jisėn? manä tēnė tēp marėmnė patsėn, man ajnė vit saunė χą̄jäsėn?» — Taw lāwi: «Numi-Tą̄rėm āśėm, tēnė tēp saunė am χūń patsėm, ajnė vit marėmnė χūń patsėm?! nañ sātėm ēlėm-χalėsän vit-χul aluñkwė patsėt, vōr-uj aluñkwė patsėt, ētχėlanė simänl pojte'it, ta'intėnė sorγänl ta'inte'it, pōl'nė alpiänl rē'ile'it: ą̄s ēläl'ė-nūpėl ēlėm-χą̄lės jisiñ tą̄rėm man ūrėl ūnttilėn, ēlėm-χą̄lės nątiñ tą̄rėm man ūrėl ą̄luñkwė lāwilėn? aγi ą̄'nė χum man ūrėl āγi ą̄ńśi, pī' ą̄śnė nē man ūrėl pī' ą̄ńśi? ti nąmėt kinsuñkwė nañ-pāltėn jisėm.»

36. *Numi-Tą̄rėm āśä puñk tārätim ness ūnli. puñkä ną̄ñχ ālmimė-kēmt lāwi: «pīkwė, nañėn tīl manä nąmėt am mīγėm?! jolä va'ilėn, akw' nē au χum akwän śą̄pitäln: ēlėm-χą̄lės-jisiñ tą̄rėm untipėl, ēlėm-χą̄lės-nątiñ tą̄rėm ūntteγėm-pėl āγi tūl voss χajti, pī' tūl voss ją̄mi!» — Jolä va'ilės, jäγäγä-āñkwäγä-pālt joχtės, lāwi: «Numi-Tą̄rėm āśėmnė lāuwäsėm nēγi' χummi' akwän śą̄pituñkwė; ēlėm-χą̄lės*

---

lefeküdt Numi-*Tą̄rėm* atyja lábához. Numi-*Tą̄rėm* atyja hét hajú hajas fejét a mint fölemeli, mondja: «fiacskám, mit cselekedni jöttél te ide? Talán enni való étel szorúltságába estél, vagy ivó víz inségébe jutottál?» — Ő felel: «Numi-*Tą̄rėm* atyám, ennivaló étel inségébe én hogyan estem volna, ivó víz szorúltságába én hogyan estem volna?! Igédre termett embereid elkezdtek vízi halat halászni, erdei vadat vadászni, éhező szíveik csillapúlnak, megtelő hasaik megtelnek, fázó testeik melegednek: hanem a jövőben miképpen alkotod meg az embernek életkorral való világát; miképpen rendeled hogy meglegyen az embernek életidővel való világa? Annak az embernek, kinek leányának kell lenni, mi módon lesz leánya; annak a nőnek, kinek fiának kell lenni, mi módon lesz fia? Erre nézve kérni tanácsot jöttem én el te hozzád.

36. Numi-*Tą̄rėm* atyja fejét leeresztvén csendesen űl. A mint fejét fölemeli, [így] szól: «fiacskám, micsoda tanácsot adjak én immár neked?! Szállj alá, egy nőt s egy férfit szerezz egybe; ha majd beáll az ember korabeli világ, ha majd megalkotom az ember idejebeli világot: a leány abból kerekedjék (fusson), a fiú abból

jisiñ tąrém ūnti-pél āɣi tūl voss χajti, pĭ' tūl voss jąmi.» — Jäɣä lāwi: «nañ Numi-Tąrém āśén χumlé lāuwäsén — jąrén-ke joχti, vaɣén-ke joχti — ta-mūs śąpitén!»

37. *Masχatés, ąs minés. mā jänit mirä akw' nĕ, au χum akw'-jurtél ąluñkwé śąpitiänä. āɣi ąńśuñkwé patsét, pĭ' ąńśuñkwé patsét. — Tälä sät ąlmänl jui-pält, tuwä sät χöltmänl jui-pält mä päñχwit mirä sunsuñkwé kwäls. āɣi ąśné χum āɣitä jäuĭmém, pĭ' ąśné χum pĭɣä nątmém. Numi-Tąrém äśä sätém jelpiñ män läptal ti patmét. vörné télém vör-jiwä mośśä, urné télém ur-pumä mośśä: élém-χąlés pĭɣä tĭlnél saw, élém-χąlés āɣitä tĭlnél saw. ąsiñ ľąm-uj χąjilt ąąwäsi ąsiñ palm χąjilt χamɣi. vör-uj alné χum vör-uj aluñkwé at läpe'it vit-χul alné [χum vit-χul alné] män at läpe'it. — Jūw-joχtés, jäɣäɣä-äñkwäɣä-nūpél potérti: «jaɣa-tä jäɣäɣém-äñkwäɣém, manä nąmét ąńśijin? élém-χąlés-pĭɣém män läptal ti patés, vitén läptal ti patés. vör-uj alné χum vör-uj aluñkwé at läpi, vit-χul alné χum vit-*

---

jöjjön elő.» — Atyja felel: «a mint Numi-*Tąrém* atyád neked mondta — ha erődből telik, ha tehetségedből telik — a szerint végezd dolgod!»

37. Öltözködék, ismét elment. Széles e földön való népében, hogy egy nő s egy férfi együtt éljen, úgy intézi. Kezde leányuk lenni, kezde fiok lenni. — Miután hét telet átéltek, hét nyarat eltöltöttek, elment széles e földön való népét megtekinteni. Annak az embernek, kinek leánya van, a leánya megnőtt; annak az embernek, kinek fia van, a fia megkorosodott. A Numi-*Tąrém* atyja igéjére termett szent földön kezdenek már el nem férni. Erdőben termett erdei fája [hozzá képest] kevés, hegyen termett hegyi füve [hozzá képest] kevés: az ember fia ennél is több, az ember leánya ennél is több. Mint sűrű (vastag) szúnyograj nyüzsög, mint sűrű bögölyraj zúg. Az erdei vadat vadászó embereknek kevés a tér (nem férnek el) az erdei vad vadászatára, a vízi halat halászó emberek nem férnek el a vízi halat halászó területen. — Hazajött, atyjának s anyjának beszéli: «halljátok-e atyám, anyám, minő tanácsotok van [erre]? Ember fiam kezd már el nem férni a földön, kezd már el nem férni a vizen. Az erdei vadat vadászó embernek kevés a tér az erdei vad vadászatára, a vízi halat halászó em-

χul alnė mātä marmĭ' jēmtės. manä nąmėt ānėm mĭγin?» — Jäγä lāwi: mēn matnė kātmēn matės, matnė la'ĭlmēn matės; nañėn vārnė manä sis-jār ąńśimēn?! nąmtiń lātiń kinse'in-ke: Numi-Tąrėm āśėn-pālt χāñγäsėn, ēläl' ąlnė nąmtiń lātiń tūl vōwėn, ēläl' ąlnė nąmtiń (?) lātiń tūl kinsėn!»

38. *Masχatės, kēlp lē'ĭn-sąwä-kiwėrnė śāltės, sāt nakpä ąln χāñγėltäpnė ąs ta χāñγi. kwonsiń uj kwoss-vaγä χąlės. puñkiń uj pūñk-vaγä χąlėm jui-pālt Numi-Tąrėm āśä ūnlėnė ąln pērp χąt kwol patitėn śāltės. χątėl χansäń jelpiń pasän-aulėn mān χujės, nąñχä ľūlės, kitėntäĭ' ąs χujės, χūrmintäĭ' Numi-Tąrėm āśä la'ĭlėn tū χujės. — Numi-Tąrėm āśä puñkä nąñχ-ālmimė-kēmt lāwi: «pĭkwė, manä jārėmnė patsėn, manä muńśemnė patsėn; tōnä am-pāltėm joχtėsėn?» — «Numi-Tąrėm āśėm manä marėmnė patsėm, am manä saunė patsėm?! nań sātėm ēlėm-χąläsėn āγi ąńśuńkwė pats, pĭ' ąńsuńkwė pats. alėśläne mān lāptal pats, vōr-uj alnuńkwė at lāplaχte'it, vit-χul alnė mān at lāpe'it. vit-χul alnė χum vit-χul alnė mātä marmĭ'*

---

bernek vízi halat halászó területe szűkké vált. Micsoda tanácsot adtok ti nekem erre nézve?» — Atyja felel: «a mi vénülő kezünk megvénült, a mi vénülő lábunk megvénült; neket nyújtható (cselekedhető) minő háterőnk van nekünk?! Ha okos szót keresel: eredj föl Numi-*Tąrėm* atyádhoz, további életre való okos szót onnan kívánj, további életre való okos szót onnan kérj!»

38. Öltözködék, vörös evet bőrébe bújt, ím ismét felhág a hétfokú ezüsthágcsóra. Karmos állat karma ereje elfogyott. Fogas állat foga erejének elfogyta után a Numi-*Tąrėm* atyja lakó ezüst szarufájú hat háznak legvégsőjébe ment be. A naphímes szent asztal végénél a földre feküdt, fölállott, másodszor is lefeküdt harmadszor is oda feküdt Numi-*Tąrėm* atyja lábához. — Numi-*Tąrėm* atyja, a mint fejét fölemeli, [így] szól: «fiacskám, minő szükségbe estél, minő nyomorúságba estél, hogy azért én hozzám jöttél el?» — «Numi-*Tąrėm* atyám, minő szorultságba estem, minő inségbe estem?! Igédre termett emberednek elkezdett leánya lenni, elkezdett fia lenni. Kezd el nem férni a vadászó és halászó területen, nincs elegendő terük az erdei vad vadászatára, nincs elegendő terük a vízi hal halászatára. A vízi hal halászó ember

jẽmtės, vōr-uj alnė χum vōr-uj alnė ľąñχä marmi' jẽmtės. nañ sātėm vōr-jiwėn moššä; ėlėm-χąläsėm sawi' jẽmtės. nañ sātėm vōr-pumėn moššä; ėlėm-χąlės-āγim tĭlnėl sawi' nątmės.» — Tūl [Numi-Tąrėm āšä χumľė] lāwi: «tĭl am nañėn χumľė-mūs ąluñkwė lāwilėm?! ti Xuľ-ątėr va'iltäln jolä! jolä joχte'in: akw'-ti sawit mirėn — taw χojtil χuľĭti, aum vāri — voss üse'it, akw'-ti sawit mirėn nąñχäľ voss ąli; vōr-uj voss alėšli, vit-χul voss alėšli. mān' lošiti' jẽmti, vitānl lošiti' jẽmti. vit-χul alėšlānė χum vit-χul-ľąñχä lošiti' voss jẽmti, vōr-uj alėšlānė χum vōr-uj jälnė mātä lošiti' voss jẽmti!»

39. *Jolä va'ilės, jolä joχtės. jäγäγä-äñkwäγä-uūpėl potėrti: »jäγäγėm-äñkwäγėm, Numi-Tąrėm āšėmnė lāwväsėm ti-χąjilt ąluñkwė: Xuľ-ątėr mis, jolä va'iltäslėm.» — Jäγä lāwi: «Numi-Tąrėm āšėn χumľė lāwväsėn, ta-χąjilt väräln! ānėmnėl vässi' manėr kitile'in?!» — Kwonä kwāls, Xuľ-ątėr tārätėstä. Tälä sāt ąlmä jui-pālt, tawä sāt ąlmä jui-pālt mä jäwit mirä sunsuñkwė kwāls. akw'-ti sawit mirä ūsmėt, akw'-ti sawit mirä liliñ. āγi ąšnė χum akw'-ti sawit āγitä jol-*

---

vízi hal halászó területe szűkké vált, az erdei vad vadászó ember erdei vad vadászó útja szűkké vált. Igédre termett erdei fád kevés: emberem több lett. Igédre termett erdei füved kevés: emberem leánya ennél is többre szaporodott.» — «Azután [ím miképpen szól Numi-*Tąrėm* atyja]: «Miképpen rendeljem immár én, hogy te élj?! Vidd le ezt a *Xuľ-ątėrt* (Betegség-fejedelmet)! Ha majd leérkezel, ő kórt támaszt, betegséget alkot: [ettől] egyik fele (ugyanoly sok) néped hadd pusztuljon el, másik fele néped maradjon (legyen) fönn; hadd vadásszon erdei vadat, hadd halásszon vízi halat. Földjük [akkor] tágassá lesz, vízük tágassá lesz. Vízi halat halászó ember vízi hal útja hadd legyen tágas, erdei vadat vadászó ember erdei vad után járó útja hadd legyen tágas!»

39. Alászállott, leérkezett. Atyjához z anyjához [ezt] beszéli: «atyám, anyám, Numi-*Tąrėm* atyám ezen módon rendelte, hogy éljünk: *Xuľ-ątėrt* adta, lehoztam.» — Atyja felel: «A mint Numi-*Tąrėm* atyád rendelte, azonképpen cselekedjél! én tőlem mit kérdezel többet?!» — Kiment, elbocsátotta *Xuľ-ątėrt*. Hét tél lefolyta után, hét nyár lefolyta után elment, hogy megtekintse széles e földön való népét. Ugyanannyi népe meghalt, a mennyi népe élő.

ūsi, akw'-ti sawit āɣitä nąñχäl ąńśitä; pǐ' ąśnė χumitä akw'- ti sawit pǐɣä jolä ūsi, akw'-ti sawit pǐɣä nąñχäl jänmėltitä.

Ēlėm-χąlės jisiñ tąrėm uś-ti ūnttėχatės, ēlėm-χąlės nątiñ tąrėm uś-ti tēli. ti śuńätėl ań ąle'it.

A kinek leánya van, ugyanannyi leánya hal meg, a mennyi leányát fölnevel; a kinek fia van, ugyanannyi fia hal meg, a mennyi fiát nagyra nevel.

Az ember korabeli világ csak most állott be, az ember idejebeli világ csak most jön létre. Ezen boldogságban élnek most [az emberek].

IX.

Ördögfejedelem-rege.

Xuľ-ą̄tér mōjt.

1. *Mā ūntχatnė eli-pą̄alt viti' tą̄rmi' akwän χą̄mitaχtėm ą̄lsei'. numi tą̄rėmt Numi-Tą̄rėm āśūw ūnli, joli tą̄rėmt Xuľ-ą̄tér tāχt χuril ujχäli. akw'-mat-ērt Numi-Tą̄rėm āśūw nąmsaχtuñkwė pati: mat ūrėl mā voss ūntténūm, mat-ūrėl mā nąñχ voss joχttėnum. joli tą̄rėmnė jolä ti va'ili, Xuľ-ą̄tér takwi-pą̄altä vōwitä. Xuľ-ą̄tér-nūpėl läwi: «nañ am apśim voss ą̄lén, mėnki akwät mā voss ūntténūmėn!» Xuľ-ą̄tér läwi: «am, Numi-Tą̄rėm, man ąśmarél nañén mā nąñχ joχtte'im? va'ilén-ke, nañ va'ilén!» Numi-Tą̄rėm āśūw läwi: «nañ mūrsuñkwė χäse'in, śäriś-pattėn jol murén, sūpėnnė sėi vojén!» Xuľ-ą̄tér tāχt χuril śäriś-pattėn tärätaχtuñkwė puts. χąsä jälės, vāti jälės, śäriś pattėn at joχtäls; pos-marätä χą̄lėm jui-pą̄alt*

---

1. Mielőtt a föld megteremtődött, a víz és ég egymásra borulva födték egymást. A felső égen Numi-*Tą̄rém* atyánk él (űl), az alsó égen *Xuľ-ą̄tér* búvárkacsa alakjában úszkál. Egyszer csak Numi-*Tą̄rém* atyánk gondolkozni kezd: valami módon hadd teremtek földet, valami módon hadd hozok fel földet a vízből. Im leszáll az alsó égre, *Xuľ-ą̄tér*t magához hívja, *Xuľ-ą̄tér*hoz szól: «légy te az én öcsém, teremtsünk mi ketten együtt földet!» *Xuľ-ą̄tér* felel: «én, Numi-*Tą̄rém*, micsoda ügyességgel hozhatok fel neked földet? Ha tudod, hát te tudod!» Numi-*Tą̄rém* atyánk szól: «te búvárkodni (vízben alámerűlni) tudsz, merűlj alá a tenger fenekére s végy a szádba homokot!» *Xuľ-ą̄tér* búvárkacsa alakjában aláereszkedni kezdett a tenger fenekére. Soká járt, rövid ideig járt, nem jutott el

nāñχ χuľīlės. «Jā, Numi-Tą̄rėm!» — lāwi — «am mā at χą̄ntsėm.» Numi-Tą̄rėm lāwi: «ą̄s jol mūrėn, χum-mūs mā at χą̄nte'in?» Xuľ-ą̄tėr śāriś-pattėn ą̄s mūri. χąsä jälės, man vāťi jälės, ą̄s posä χāls, ą̄s sėital χuľmīts ną̄ñχ. «Jā, Numi-Tą̄rėm!» — lāwi — «śāriś-pattėn joχtuñkwė posėm at joχti; nañki sātmilėn-χąsitėl ēriñ mā χą̄ntnūm.» Numi-Tą̄rėm āśūw lāwi: «jā. ą̄s minėn, ań mā ną̄ñχ tąte'in.» Xuľ-ą̄tėr ą̄s jol ti tārätaχts. χąsä jälės, man vāťi jälės' akw'-mat-ērt śāriś-pattėn ti joχtės; sūpän sėi vis, Numi-Tą̄rėm āśuwnė ną̄ñχ tątėstä.

2. *Numi-Tą̄rmī' Xuľ-ą̄tėrī' mā ūnttuñkwė patsī'. Xuľ-ą̄tėr tątėm sėitä akw' ląmtä Numi-Tą̄rėm āśūwnė tū mītä, akw' ląmtä takwi sūp-lą̄χät tūjtitä; nąmsi: sar am sunsilėm, Tą̄rėm manä sirėi mā ūntti, tūl am amkimnė janės mā ūntte'im. Numi-Tą̄rėm āśūw Xuľ-ą̄tėr majėm sėi-ląmtnėl māń mā-śaχl ūntti; tūl lāwi: «χuľ-ą̄tėr sūpät totėm mā, jänγī' voss jänīmėn, lākwä voss tārämlėn!»*

---

a tenger fenekére s miután kifogyott a lélekzete fölemelkedett. «No, Numi-*Tą̄rėm*!» — mondja — «én földet nem találtam.» Numi-*Tą̄rėm* felel: «merűlj alá még egyszer, hogy nem találsz földet?!» *Xuľ-ą̄tėr* ismét alámerűl a tenger fenekére. Soká járt, vagy rövid ideig járt, ismét kifogyott a lélekzete, ismét homok nélkül bukkant föl. «No, Numi-*Tą̄rėm*!» — mondja — «lélekzetem nem futja ki, hogy a tenger fenekére leereszkedjem; talán a te bűvigéd útján találnék földet.» Numi-*Tą̄rėm* atyánk szól: «no, menj még egyszer, most már fogsz felhozhatni földet.» *Xuľ-ą̄tėr* im ismét alábocsátkozott. Soká járt, vagy rövid ideig járt, egyszer csak ím a tenger fenekére érkezett; homokot vett a szájába s felhozta Numi-*Tą̄rėm* atyánknak.

2. Numi-*Tą̄rėm* és *Xuľ-ą̄tėr* el kezdték a földet teremteni. *Xul-ą̄tėr* hozott homokjának egy részét odadja Numi-*Tą̄rėm* atyánknak, másik részét elrejti saját szája öblében; gondolja, majd én megnézem, hogy *Tą̄rėm* minő szerrel teremt földet, azután én külön földet teremtek magamnak. Numi-*Tą̄rėm* atyánk a *Xuľ-ą̄tėr* adta homokrészből egy kis földhalmot teremt; azután [így] szól: «*Xuľ-ą̄tėr* hozta föld, nőjj nagygyá, terjedj szélessé!» Ebben a pil-

ti śąs Numi-Tą̄rėm ūnttėm mā-ląmt χumľė tārėmluñkwė pats, Xuľ-ą̄tėr sūpät tūjtėm mātä aku' toχ jänimi. Xuľ-ą̄tėr ulśäγä kitti' ti jąnχtuñkwė patwėsei'. «Jā, Numi-Tą̄rėm!» — pojkśi Xuľ-ą̄tėr — «sūpėm pal ti manitawė, am nañėnnėl sūp-lą̄χėmtė mā tūjtsėm, voss ą̄ntėstėnūlėn; mat ūrėl am sūpėmnėl mā χot voss vinūlėn!» Numi-Tą̄rėm lāwi: «tūjtsėn-ke, saľimėn χot sūpėnt ą̄śnė mā!» Xuľ-ą̄tėr χot ti saľimėstä. ti Xuľ-ą̄tėr sūpänėl χot-pūtäsėm mā Numi-Tą̄rėm āśūw ūnttėm sastėm mā numi-pālnė ńą̄rėl, urėl ūntχats.

3. *Xuľ-ą̄tėr takwitän janės mā ūnttuñkwė ą̄s akw'-mūs ti nąmsi. Numi-Tą̄rėm-nūpėl lāwi: «jä'i-pīkwė, ānėm suj-jiw tūśtnė jänit māl voss minulėn!» — «suj-jiw tūśtnė jänit mā-ląmt-ke vōwe'in, vojėn!» lāwi Numi-Tą̄rėm. Xuľ-ą̄tėr suj-jiw jäkti, mānė jol pūχtė-mitä, lāwi: «kwoss mośśä-kē-pėl mā ą̄ńśe'im, amki mām ą̄ńśe'im.» χąsä ą̄ls, man vāťi ą̄ls, akw'-mat-ērt Numi-Tą̄rėm nąmsi: am majėm māmtėl manėr vąari taw? sar am sunse'im. Xuľ-ą̄tėr suj-jiwä*

---

anatban a mint a Numi-*Tą̄rėm* teremtette földdarab terjedni kezdett, ugyanakkép nő *Xuľ-ą̄tėr*nek szájában elrejtett földje. *Xuľ-ą̄tėr*nek állkapcsait [a köztük levő föld) ketté [tolva] már kiforgatni kezdette. «Oh Numi-*Tą̄rėm*!» — könyörög *Xuľ-ą̄tėr* — «szám ím fölszakad; én szám öblében tőled földet rejtettem el, ugyan segíts rajtam valami módon, ugyan vedd ki a földet számból!» Numi-*Tą̄rėm* felel: «ha elrejtettél [belőle], köpd ki azt a szádban levő földet!» *Xuľ-ą̄tėr* ím kiköpte. Ezen *Xuľ-ą̄tėr* szájából kifröcscsent föld a Numi-*Tą̄rėm* atyánk teremtette sík föld fölé Urálbérczek, hegyek gyanánt rakódott (ülepedett) le.

3. *Xuľ-ą̄tėr* megint azon gondolkozik egyre, hogy magának külön földet teremtsen. Numi-*Tą̄rėm*hoz szól: «bátyácska, ugyan adj nekem oly nagy földet, melyre egy botot állíthatok!« — «Ha éppen oly nagy földdarabot kérsz, melyre egy botot allíthatsz, hát végy!» — mond Numi-*Tą̄rėm*. *Xuľ-ą̄tėr* egy botot vág, leszúrja a földbe s szól: «habár kicsiny földem van is, de mégis a magam földje.» Soká volt, vagy rövid idő múlva volt, egyszer csak Numi-*Tą̄rėm* azt gondolja, megnézem már, vajjon mit csinál ő azzal a földdel, melyet én neki adtam. A *Xuľ-ą̄tėr* botját felrántotta. Ezen

nąñχ ńirässéstä: ti suj-jiw-as tärä mä joli-pąalnėl ąsä vätal ńimvirś nąñχ kwäluñkwė ti pats. man poripanė, man ąśśä-lė'ipä, man mä-tapriś, man mä-ńär-uj, man ľäm uj, man jäni' palm, man kapsei, akw'-mūs nąñχ ti kwäluñkwė patsėt. «jä, tauli!» — läwi Numi-Tąrėm — «am nañēn ti χurip ľūľ vąarmėl ma'ės mä χūń misėm?! ti as lap-ľēñktäsañkwė ēri!» tūl uľäñ jiw-supėl as lap ti pūχtėmėstä. ań-maniñ ti uľäñ jiw supėl Xuľ-ątėr mä-asä lap at-ke pūχtmėnūwė, ti ąsä vätal ńimvirś uľänėl at χajtnūw, posimnėl at pilnūw, puχńitä jäktėm ēlėm-χąlės nē-mat ūrėl tan at vēritėnūw.

4. *Mäi' tąrmi' sāñkämlėm jui-pąalt χąsä ąls, man väti ąls, akw'-mat-ērt Numi-Tąrėm äśuw ēlėm-χąlės sāñkėmtañkwė nąmsaχti. raχt vis, tūjt vis, ēkwäi' ąjkäi' pōśχės; alpiäχēn kätėl, la'ilėl vąarsäχä, sąwäχēn jänitätėl kwoś-kēr-χuril vąarsäχä. tūl ämpä-nūpėl läwi: «am ti sāñkämtėm ēlėm-χąlėsäχėmnė lili tątuñkwė jäle'im; nañ tit χuľtėn, üräχėn tēntēn, ul-χąñχä tī' ul tärätėn!» Xuľ-ątėr Numi-Tą-*

---

botból támadt lyukon által színük soha sem látott csúszómászók kezdtek feljönni a föld alól. A mi béka van, a mi gyík (vékony farkú), a mi egér, a mi földi giliszta, a mi szúnyog, a mi nagy bögöly, a mi apró légy, im mind föl kezdtek jönni. «De már elég!» — mond Numi-*Tąrėm* — «én hogyan adtam volna neked a földet ily ártalmas dologra?! Be kell dugni ezt a lyukat!» Erre tüzes fadarabbal a lyukat be is tömte. Hogyha nem tömte volna be evvel a tüzes fadarabbal ezt a *Xuľ-ątėr* [csinálta] földlyukat, ezek a színük soha nem látott csúszómászók nem futnának tűztől, nem félnének a füsttől, a köldöke vágott ember semmi szerrel nem bírná ki velük.

4. Az ég és föld megteremtődése után soká volt, vagy rövid idő múlva volt, egyszer csak Numi-*Tąrėm* atyánk arra gondol hogy embert teremt. Agyagot vett, havat vett, egy asszonyt s egy öreg embert gyúrt belőlük; testeikre kezet lábat készített; bőrüket egész terjedelmében körömminőségben alakította. Azután [így] szól ebéhez: «én most elmegyek, hogy lelket hozzak eme megteremtett embereimnek; te maradj itt, őrizd őket, senkit ide ne bocsáss!» *Xuľ-ątėr* Numi-*Tąrėm* atyánk eltávozása után azon töri

rėm āśūw minėmä jui-pąalt matėr ąsmarėl ti ēlėm-χąlėsi' χot sakwätañkwė nąmsi. āmp-pąalt tū mini, taw-nūpėl lāwi: «manėräγėn tit?» — «ēlėm-χąlėsaγėm» lāwi āmp. — «nañ ānėm tēn pąaltēn tū tārätäln!» lāwi Xuľ-ą̄tėr. — «ať!» — lāwi āmp — «am Numi-Tąrėmnė ti ēlėm-χąlėsaγä ūruñkwė lāuwäsėm, nēm-χątpä ti' tārätañkwė at lāuwäsėm.» — «at-ke tārätilėn, am nañėn aśermėl pōľilėm» lāwi Xuľ-ą̄tėr. tūl āmp pōľuñkwė patėstä. kitilaχti: «nañ pōľawėn, man ať?» — āmp lāwi: «ať, at pōľawėm.» — «at-ke pōľawėn» — lāwi Xuľ-ą̄tėr — «am ti kwoni-pąal aśerėm vąare'im.» tūl ą̄s jäni' aśermėl vąarėstä. āmp saka pōľuñkwė patwės. Xuľ-ą̄tėr ľāwi: «am nañėn sāχil mīlėm; kwoss kwon χnjuñkwė pate'in, at pōľawėn, tū tārätäln pat ānėm!» āmp Xuľ-ą̄tėrnė sāχil majwės, Xuľ-ą̄tėr ēlėm-χąlėsi'-pąalt tū tārätawės. Xuľ-ą̄tėr ēlėm-χąlėsi' simpor-soχt polχėl saľγėsäγä. ti śąs kwoss-kēr-χurip sąwäγėn kamintäi' jėmtsi', pat kāt-tuľä-ault mośśäkwė kwoss-kēr χuľts, la'il-tuľä-ault mośśäkwė kwoss-kēr χuľts. ań ti Xuľ-ą̄tėr saľγėm polėχ aumi',

---

eszét, hogy valami furfanggal ezen embereket megrontsa. Oda megy az ebhez s mondja neki: «micsodáid vannak itten?» — «Embereim» szól az eb. — «Bocsáss oda engemet hozzájuk!» mond *Xuľ-ą̄tėr*. — «Nem!» szól az eb — «engemet Numi-*Tąrėm* azért rendelt ide, hogy őrizzem ezen embereit s megtiltotta (nem rendelte), hogy bárkit is ide bocsássak.» — «Ha nem bocsátasz, én oly hideget csinálok, hogy te megfagysz benne», mond *Xuľ-ą̄tėr*. Azután fázlaltatni kezdette. Kérdi tőle: «fázol, vagy nem?» — Az eb felel: «nem, nem fázom.» — «Ha nem fázol», — mond *Xuľ-ą̄tėr* — «hát csinálok én ennél is külömb hideget» Azután még nagyobb hideget csinált. Az eb el kezdett nagyon fázni. *Xuľ-ą̄tėr* szól: «én téged subával ajándékozlak meg; még ha a szabadban (künn) fogsz is feküdni, [abban] nem fogsz megfázni, csupán bocsáss engem oda [az emberekhez]. Az ebet *Xuľ-ą̄tėr* megajándékozta subával, *Xuľ-ą̄tėr*-t pedig [amaz] odabocsájtotta az emberekhez. *Xuľ-ą̄tėr* az embereket szivük táján leköpte nyálával. Ebben a pillanatban körömminőségű bőreik lágyakká lettek, csupán a kézujj hegyen maradt meg egy kevéske köröm, a lábujj hegyén maradt meg egy

mossi' χuľili; puχńit jäktėm ēlėm-χąlės ti saľγėm polėχ aum-mos mā'ės χąjti; χąsä ąlnätä jui-pąalt, vāti ąlnätä jui-pąalt ta-mā'ės sorėmnė pati.

5. *Numi-Tąrėm äśūw minėm mätänėl ēlėm-χąlėsaγä-nūpėl jūwjoχts. ēlėm-χąlėsaγä lilil tärätėsaγä. lilil tärätėm porät manėr-sir sēmėl loltä nāńki tėn ma'iläγėnt. tūl Xuľ-ątėrnė sakwätimäi' χäśsäγä. ämp-nūpėl kantmejawės. «am ēlėm-χąlėsaγėm ūruńkwė at-ke χäśsäγėn» — lāwi ämp nūpėl — «tėn nątėn-palitėl nań näjäγėnąträγėn voss ąleï', nań ēnkajėn, χuśėn voss ąlėn; manėr vąaruńkwė paritawėn, ta vąarėn; manėr pūlėl śältėmtawėn, tajil voss pojtėn!» — Puχńit jäktėm ēlėm-χąlės Xuľ-ątėr saľγėm tėrėn-χuľnė, aumnė moľėχ ul voss pati, Numi-Tąrėm äśän χoti pil tēńkwė, χoti pil at tēńkwė χanśtawės. Tąrėm majim pil ąli, Xuľ-ątėr majim pi ąli. Tūl χumľė ąluńkwė, χumľė vōr-uj kinsuńkwė, χumľė vit-χul aliślańkwä Numi-Tąrėm äśän χōltilawės.*

---

kevéske köröm. Ez a *Xuľ-ątėr* köpte nyál testi fájdalom s kór alakjában jelentkezik (merűl föl); a köldöke vágott ember ezen köpetből eredt testi fájdalom s kór miatt fekszik betegen; miután jókora ideig elt, vagy rövid ideig élt, e miatt jut a halálba.

5. Numi-*Tąrėm* atyánk onnan, a hova járt, visszatért embereihez. Embereibe lelket bocsátott. Midőn lelket bocsát beléjük valamiféle fekete folt látszik az ő melleiken. Abból fölismerte, hogy *Xuľ-ątėr* megrontotta őket. Megharagudott az ebre. «Ha nem tudtad megőrizni az embereimet» — [így] szól az ebhez — «azok a te egész életen át a te gazdáid (asszonyod s urad) legyenek; te légy az ő szolgálójuk, szolgájuk; a minek tevésére kényszerítenek, azt tedd; a minő falatot dobnak neked, avval lakjál jól!» — Hogy a köldöke vágott ember a *Xuľ-ątėr* köpte járványkórba s [egyéb] betegségbe ne essék, Numi-*Tąrėm* atyja megtanította, hogy micsoda gyümölcsöt (bogyót) egyék s micsodát ne egyék. Van t. i. *Tąrėm* adta gyümölcs s van *Xuľ-ątėr* adta gyümölcs. Azután megmutatta Numi-*Tąrėm* atyja [az embernek], hogyan kell élnie, hogyan erdei vadat vadásznia (keresnie), hogyan vízi halat halásznia.

X.

Atom (Ádám) nevű öreg emberről és feleségéről szóló monda.

Ạ̥tom ēkw'-ạ́ńšuχ loạtteľp.

1. *Pēs iēlt mạntėl ạtom ēkw'-ạ́ńšuχ ōlseĭ'. säk mạs jorliäĭ' ōla, tēnė-khạr at äńša, äjnė-khạr at äńša. äk-mät-śọut tōrėmśiśkwėn ạ́ńšuχ-khwạrėl jäiwėsγė. tėn tōrėmmė tōrmäĭ' oạt khańšėstėn. ēkw'-ạ́ńšuχ ńoutė loạtχata: «oạlė-nė-sėr mojiñ khọmnė joχtwėsėmėn, närėl tėχtilä́nėm?» ton mojėñ ạ́ńšuχ vọnli-pėl loạtti: «ēkw'-ạ́ńšuχ, nėn när loạttíne?» — kwälėñ ạ́ńšuχ loạtti: «mėn ńoutė loạtχatímėn närėl nǟn tėχtilä́mėn.» — mọjiñ ạ́ńšuχ loạtti: «khun soj tėχtọχ vērtėsnė-kė, sọmľėχnė kwänė jälkän, mätėr-ľi oạt khōntínė» — kwälėñ ạ́ńšuχ loạtti: «oạlpėl pọnnė pọnėmėmt oạťi-pėl när khōntímėn? ēkwė!» — loạtti — «sar jälkėn, mätėr at khōntän-ľi» — ēkwė mėnės. mėnėm mōtėt äkwėps, päri at jiw. vọnlėseĭ',*

---

1. A régi időkben élt egy Atom [nevű] öreg s a felesége. Ők igen szegényűl élnek, nincsen ennivalójuk, nincsen innivalójuk. Egyszer csak az istenke eljött hozzájuk egy öreg ember alakjában. Ők az istent nem ismerték föl istennek. Az öreg ember s a felesége egymás között beszélgetnek: «valamiféle vendégünk jött; mit adjunk neki enni?» Az a vendég öreg ültében [így] szól: «öreg gazda s asszony, miről beszéltek ti?» — A házigazda felel: «mi egymás között beszélgetünk, hogy mit adjunk neked enni.» — A vendég öreg szól. «ha igazán meg akartok vendégelni, menjetek csak ki az éléspajtába, nem találtok-e valamit!» — A házigazda felel: «ha előbb nem tettünk oda semmit, mit találhatunk [ott]?! Asszony!» — mondja — «eredj csak, nem találsz-e valamit.» Az asszony elment. Menő útjából (helyén) egyhamar nem tér vissza. Ültek, ültek, [egyszer csak] a házi gazda gondolja magában:

vǫnlèsei', kwälèñ ąńšuɣ nąmsi: «ankèskè khwątè mènès? pări jènè moąrè oąl-khun ōls; ąm sar jälam, sǫnsilèm, när-khǫmèl' jèmts.» mǫjiñ ąńšuɣnè kwąlepèmä šǫ̈t loątti: «mǫjiñ khǫm, vǫnlèn sar, ąm kwänè jälɣèm; ankèskè khwątè mènès, sǫnsilèm.» kwänè tè mènès. ankèskè sǫmlèɣ-kiwèrt tè vǫnli. šǫmlèɣ tènè-khąrèl ta'ilä. tōrèmšiškwè tèn ōlnätèn-khwąstèl tènè-khąrèl pōjèrtèstè. ēkw'-ąńšuɣ vǫs jǫriñ tènänèl vèsɣè, ju tątsän; mǫjiñ ąńšuɣmè tèɣtèstèn, äjtèstèn.

2. *Vǫnlènè šǫ̈u vǫnlès, tąul mǫjiñ ąńšuɣ mènoɣ kwą's. mènoɣ kwąlmä šǫ̈t loątti: «ēkw'-ąńšuɣ, ąm nèn pōɣènnè ūkhtäɣw jälsèm, ąm khąjèr vǫr khōlɣèm: pupi-khwǫrnè jälentäɣw pǫ̈mtwän, täunąnèl tènè-khąrèl tątiläɣw pǫ̈mtwän. nēn ton šǫ̈t vèl tąjän; ań tąul mätèr tēsnè-kèt mät vǫr jèmti.» — mǫjiñ ąńšuɣ mènès. mènèmät ji-poąlt mot khotèl pupi-khwǫrnè joɣtwèsɣè, mot-mot sèr pǫlèl tątwèsɣè. «ēkw'-ąńšuɣ tīl tąjepoąlkän!» loątti pupi-khwǫr. — «tąmè, oąt tèimèn» loątta. khwąsè närèl sèrètąusei', sèrètąusei': oąt tēɣè. pupi khwǫr närès, närès, i mènès. ąńšuɣ kho-*

«hova ment az öreg asszony? régen volt ideje, hogy vissza kellett volna jönnie; hadd megyek csak, megnézem mi a pokol lett vele.» Midőn kiment, odaszól a vendég öreghez: «vendég ember, ülj csak egy kicsit, én kimegyek, megnézem, hogy hová ment az öreg asszony.» Ezzel kiment. Az öreg asszony az éléspajtában ül. Az éléspajta tele van eleséggel. Az istenke egész életük hosszára meg-ajándékozta őket ennivalóval. Az öreg ember és a felesége legkitűnőbb ételből vettek s bevitték a házba; a vendég öreget etették, itatták.

2. Ülnivaló ideig ült a vendég öreg, azután fölkelt, hogy elmenjen. Midőn fölkelt, hogy elmenjen [így szól:] «öreg ember s asszony, én hozzátok látogatóba jöttem, én [nálatok] ravasz dolgot sejtek (hallok): el fog kezdeni hozzátok járni a kígyó, ő el fog kezdeni [valami] ételt hozzátok hordani. Ti akkor azt meg ne egyétek; mert ha abból esztek, valami baj (dolog) lesz.» — A vendég öreg elment. Távozása után másnap eljött hozzájuk a kígyó, különböző fajta bogyókat hozott nekik. «Öreg ember s asszony egyetek ugyan egy keveset ebből!» — szól a kígyó. «Óh nem, nem eszünk» — mondják ők. Akármivel kínálgatta őket, ők nem esznek. A kígyó erőlködött egy ideig [a kínálásban] s elment. Az öreg

télätél kénsọχ jälenti. mot khotél ąńšuχ kénsọχ jälnät mäntél ankéské pupi-khwọrne ūs té joχtwés. mot-sér pọlél tątwés. «ankéské!» — loątti — »ąńšuχ khwątė ménés?» — ankéské loątti: «oąl-khwątė kénsọχ ménés» — «ąm ankéském!» — loątti pupi-khwọr — «tīl tąjepoąlkén!» — «tąmė, at tēm» — pupi-khwọr khwąśė närés, närés i ménés. tąul khūrmét khotél molėχ jälém tōrém-ąńšuχ joχts. «äń» — loątti — «ūs jiwän, ąm ľōñkhém vél jąrulilän, rēttäχw jiwän. ąm ľōñkhém jąrulésläп-ke, nän-pél ąm jąrtlém ōlné oąmélän oąťi.»

3. *Mot khotél ąńšuχ ūs kénsọχ ménés. ton-mäntél pupi-khwọr khūrméntäi' jés; ūs mot sér pọlét tątés. — «ankéské!» — loątti — «tąjepoąlén tīl-tąñkhél!» ankéské loątti: «ēkwoj, nä-nér khoméľ jémti?» pọlmé vésté i tąjeps. tąjepémät uité oąnkéské ńoąrén tuńši. «tét» — loątti — «né-né-té sér tēné pọlän? ąm sąum-pél oąl-khwątė ménés.» pupi-khwọr läkwelts i ménés. täu ménémät ji-pąalt mät khwąśė oąťi ąńšuχ joχts. ąńšuχ khwąs joχti, ąńšuχ-pél ńoąrén, ēkwé-pél ńoąrén. ąńšuχ śoritäχw pọ̈mtés. «néné tokho voąr-*

---

kijár minden nap vadászni. Másnap, mialatt az öreg oda jár vadászni, a kígyó ismét eljött az öreg asszonyhoz. Más fajta bogyót hozott neki. «Anyóka!» — mond — «hova ment az öreg?» — Az öreg asszony felel: «valahová elment vadászni.» — «Én anyókám!» — szól a kígyó — «ugyan egyél ebből!» — «Nem, nem eszem.» — A kígyó sokáig erőlködött s [végre] eltávozott. Harmadnap azután a minap ott járt isten-öreg jött el. «Most» — [igy] szól — «még egyszer eljön hozzátok; el ne felejtsétek szavam, mert benneteket csúffá tenni jön ide. Ha az én szavamat elfelejtitek, nem lesz módotok velem élni.»

3. Másnap az öreg ismét elment vadászni. Azalatt a kígyó harmadszorra is eljött, ismét más fajta bogyókat hozott. «Anyóka!» — mond — «egyél egy keveset ebből!» Az öreg asszony felel: «ugyan, mi a pokol lehet ebből?» Vette a bogyót s evett belőle. A mint megette, az öreg asszony meztelenül áll. «Ezek» — [úgy] mond — «micsoda enni való bogyók (bogyóid), még a bőröm is eltünt valahová.» A kígyó kiugrott és elment. Az ő távozása után nem sokára jött az öreg. A mint az öreg megérkezik az öreg is meztelen,

sėn? äń ąs ōlėp sąunämtėl ōlmėmėn uit ńoąrnė khọmlė ōlímėn?» tonäntėl ōlmėjēsʏė. — ōla, ōla, vọrėtenta, ąńšuʏ vėl joχtė. ēsėmtaχta, tujtʏatne mō kērstėsʏė. äk-mät-śộut ąńšuʏ joχtės. ju khwąsė tūi: tątėl kwäl. «ēkw'-ąńšuʏ!» — loątti — «khwątė mėnėsän?» oąťi-när soj oąťim. mōtėntäĭ' nämėntėl kītiliʏa: «Atom ēkw'-ąńšuʏ kkwątė mėnėsän?» khūrmėntäĭ' kītilėmä śộut ąńšuʏ soj voąrs. «tėt ōlímėn» — loątti. «nēn tąu nėnė mąkhtėsnė?» — «näĭ' sämänt ōlnė oąmėlämėn oąťim» — «ąm molėʏ loątsėm, nēn vėl rēttänkwän; khọmlė rēttąusän-kēpėl, jäjän kwänė sämnė!» ēkw'-ąńšuʏ kwäne jėsʏė, ńoąrnė tuńšä. ąńšuʏ-tōrėmśiśkwė käsän räuts; mot poąl käsänėl räuts: ąńšuʏmė kwärtėl rąstėstė, mot poąl käsänėl räuts, ankėskėm jöpkėl rąstėstė. «tėtėnäntėl ōlän» — loątti — «ūs pẽs sąwän vėl äsentelän!» oąlpėl mäsnė-khąr oąt koąrėʏ ōls, äń mäsne-khąr ära tė mässän. ēlėm-khols mäsnė-khąrät tōrėm-piśėl tokho tė täuläχw pộmtwės.

---

az asszony is meztelen. Az öreg el kezdett veszekedni. «Minek cselekedtél úgy? Most már csupasz bőrünkkel (levén), hogy fogunk meztelenül megélni?» Azzal tovább éldegéltek. — Élnek, élnek, várják nem jön-e meg az [isten-] öreg. Szégyellik magukat, rejtekhelyet készítettek maguknak. Egyszer megjött az öreg. A mint belép a házba: üres ház [áll előtte]. «Öreg ember s asszony!» — szól — «hova mentetek?» Semminemű hang nem hallható (nincsen). Másodszorra nevükkel kérdi: «Atom öreg s felesége hova mentetek?» Midőn harmadszor kérdezte, az öreg hangot adott. «Itt vagyunk» — mond. «Ti miért bujtatok oda?» — «Nem birunk megállani (levő módunk nincs) szemeid előtt.» — «Én mondtam nektek, [vigyázzatok] hogy csúffá ne tegyenek benneteket; a hogyan csúffá tettek benneteket, úgy jertek ki szem elé!» Az öreg ember s a felesége kijöttek, meztelenül állanak. Az öreg istenke zsebeit kirázta; az egyik zsebéből a mint rázott: az öregre inget dobott, másik zsebéből a mint rázott: az asszonyra szoknyát dobott. «Legyetek meg ezekkel (ezeitekkel)» — mondja — «régi bőrötöket ne reméljétek többé!» Előbb nem kellett számukra öltözék, most sok öltözéket öltöttek magukra. Így kezdett jelentkezni az ember öltözéke isteni bölcseségből.

XI.

Az emberek lakta városok és falvak keletkezésének éneke.

Oqtėm ūlnė ūs-pöul tėlėm ēri.

Jäni tōrėm tokh ūlnät mąs, tokh khwǫjnät mąs pąséñ tōrėmt khūrėm jäɣińšt ūlat. jä viś pǫ̈ɣétäm tėtė sēmėl mōnė jąlė tė kētitė. «tėpėl tėp mąńś oqtėm» — loqtti — «sąkhéñ jiɣ́, sąkhéñ khotėl khwąnė vǫrėtawė?» viś pǫ̈ɣät kērstąχtės, sēmėl mōnė tė jis. tǐ jąlė joχts.

1 *Tąrɣė pöul-mō lākwėmtaχti,*
tąrɣė ūs-mō lākwėmtaχti.
ėsnät väip mō kinsi,
vǫtnät väip mō kinsi.
5 *äkw'-mäišt ėsnät väip mō khōntės,*
vǫtnät väip mō khōntės,

Széles e világ amint úgy van, a mint úgy áll (fekszik), két fiú él az apjával a fényes égen. Az atya kisebbik fiát im leküldi erre a fekete földre. «A táplálékot evő vogul népet» — [így] szól — «minden éjjel, minden napon ki fogja őrízni?» Kisebbik fia útra készült, ím eljött a fekete földre. Ide alá érkezett.

1 Mindenfelé levő faluhelyeken átsuhan,
mindenfelé levő városhelyeken átsuhan.
Leszállásra alkalmas helyet keres,
leülésre alkalmas helyet keres.
5 Egyszer csak leszállásra alkalmas helyet talált,
leülésre alkalmas helyet talált.

tąu tė vǫntės.
ńiχėl, ńiχėl pol khwǫsėts,
χošėl, χošėl pol khwǫsėts;
sąiläjėstė, päñk-khąñkhė tārėtėstė.
«omnąnėl ērχė elė mėnės-ke,
omnąnėl mojt elė mėnės-ke:
jäni tērp tėrėñ kwäl tēlė,
jäni pūtėp pūtėñ kwäl tēlė;
ńiχ-jiw-sąiläp ūs tēlė,
χoš-jiw-sąiläp ūs tēlė;
ąǫlė joχttal pöul tēlė,
ąǫlė joχttal ūs tēlė!»
tonätėl ąlė-khwątė särnėps.....
sąχtäp khąr-pėl lą̄šėl sąχti,
voχtäp khąr-pėl lą̄šėl voχti,
ną̄i-ǫ̈u-pǫ̈u, ōtėr-ǫ̈u-pǫ̈u
ūlėm toąrė vėl tōlpė.....

Oda ím leült.
Vörösfenyőből, vörösfenyőből forgácsot hasított,
Kemény fenyőből, kemény fenyőből forgácsot hasított;
szálakra vagdalta, fején által bocsátotta (vetette).
«Ha ez az én énekem folytatódik,
ha ez az én regém folytatódik:
nagy erejű erős ház támadjon,
nagy üstű üstös ház támadjon;
vörösfenyő-karós keritése támadjon,
kemény fenyő karós kerítése támadjon;
vége érhetetlen falu támadjon,
vége érhetetlen város támadjon!»
Azután valamiképpen elszunnyadt.....
A zúzó is lassan zúz,
a verő is lassan ver,
hogy a fejedelmi asszony gyermekének, fejedelmi férfi gyermekének
álmát [valahogy] meg ne zavarják (tkp. hogy álma szét ne szakadjon).....

«sosar om kińšentam!» — loą̄tti.
ną̄i-ǫ̈u=pǫ̈u nąñkhwė khwąss kińši
jäni tērp tērėñ kwäl tēlės,
jäni pūtėp pūtėñ kwäl tēlės,
ńiχ=jiw-sąiläp ūs tēlės,
χoś=jiw-sąiläp ūs tēlės,
ąǫlė joχttal pöul tēlės,
ąǫlė joχttal ūs tēlės.
mot ūs-ąǫlnėl tilėmläp sakwėľäχ
mot ūs-ąǫlnė oąt joχti,
ēlėm-kholės säm ńǫunė
khąlt rēśpi, khąlt tōśpi.

«De már én fölébredek;» — szól [a fiú]
A fejedelmi asszony gyermeke amint fölébred
nagy erőjű erős ház támadt,
nagy üstű üstös ház támadt;
vörösfenyő- karós kerítés támadt,
kemény fenyő karós kerítés támad;
vege érhetetlen falu támadt,
vége érhetetlen város támadt.
Az egyik városvégből tovarepülő szarka
a másik városvégig el nem jut,
az embernek szeme láttára
közép útján foszlik szélylyel, középútján mállik széllyel.

1-7
1300-/C752

8191
7 Bde
DM 560,- ant.
L 480 019/420172/1

PLEASE DO NOT REMOVE
CARDS OR SLIPS FROM THIS POCKET

UNIVERSITY OF TORONTO LIBRARY

PH
1308
.5
M85
kot.1
fuz.1

Munkácsi, Bernát
Vogul népköltesi güjtemény